

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ & ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ»

Διπλωματική Εργασία
«Πολεοδομική εξέλιξη
& χωροκοινωνικοί
μετασχηματισμοί.
Η περίπτωση της πόλης της
Λευκάδας»

Φοιτήτρια: Ζωή Παπαρσένου

Επίβλεψη: Ειρήνη Κλαμπατσέα

*Αφιερώνεται
στην μνήμη της γιαγιάς μου Βιβέτ Τσαρλαμπά - Κακλαμάνη
και στον παππού μου Σωκράτη Κακλαμάνη
που μας μεταλαμπάδευσαν
την άσβεστη αγάπη τους
για τη Λευκάδα...*

Βιβέτ

Περίληψη

Η εν λόγω εργασία έχει ως βασικό στόχο να καταδείξει την πολεοδομική εξέλιξη των πόλεων - πρωτευουσών της Λευκάδας από την αρχαιότητα έως σήμερα και τους χωροκοινωνικούς μετασχηματισμούς που δημιουργούνται. Πιο συγκεκριμένα, με την παρουσίαση των τεσσάρων διαφορετικών πρωτευουσών στις διαδοχικές ιστορικές περιόδους μελετώνται οι παράγοντες εκείνοι, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί από τη δημιουργία και τον μετασχηματισμό της πόλης, αλλά και εκείνοι που έχουν επηρεάσει την εξέλιξή του.

Η Λευκάδα από την αρχαιότητα έως το 1864, με την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, τελούσε υπό καθεστώς διαδοχικών κατακτητών. Η κάθε ιστορική εποχή άφησε το δικό της στίγμα στην ανάπτυξη της πόλης, αναδεικνύοντας ποικίλα χαρακτηριστικά της. Σε πολλές περιπτώσεις, η πολεοδομική εξέλιξη συνέβαλε ανά τους αιώνες, τόσο στην σημερινή μορφή της πρωτεύουσας, όσο και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη και αναζωογόνηση της Λευκάδας, προς όφελος της τοπικής κοινωνίας, των επισκεπτών και των μελλοντικών γενεών.

Λέξεις κλειδιά: πολεοδομική εξέλιξη, πρωτεύουσες - πόλεις, χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί, Λευκάδα

Abstract

The main objective of this thesis is to demonstrate the urban development of the cities - capitals of the island of Lefkada, from antiquity until today, and the spatio-social transformations created. More specifically, with the presentation of the four different capitals in the successive historical periods, the factors that have been influenced by the creation and transformation of the city, are to be shown along with all factors that have influenced their urban development.

Lefkada from antiquity until 1864, with the Union of the Ionian Islands with Greece, was under the regime of successive conquerors. Each historical era has left its own mark on the development of the city, highlighting its various characteristics. In many cases, the capital's urban transformation over the centuries has contributed to the social, economic and cultural development and revitalization of Lefkada, for the benefit of the local community, visitors and future generations.

Keywords: urban transformation, capitals - cities, spatial and social transformations, Lefkada

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια κα Ειρήνη Κλαμπατσέα για την καταλυτική συμβολή της στην εκπόνηση της Διπλωματικής Εργασίας μου, τη στήριξη, την καθοδήγηση και τις εύστοχες παρατηρήσεις της.

Επίσης, θα ήθελα να απευθύνω θερμές ευχαριστίες, στο σύνολο των Καθηγητών και Καθηγητριών του ΔΠΜΣ «Πολεοδομία και Χωροταξία» του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου που στάθηκαν πλάι μας και μας μετέδωσαν γνώσεις, διευρύνοντας τους ορίζοντες μας στην επιστήμη και στην έρευνα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου Κατερίνα και Αλέξανδρο και την αδερφή μου Αλεξία για την αγάπη, την εμπιστοσύνη και την αδιάλειπτη ηθική στήριξή τους στα επιστημονικά μου βήματα.

Περιεχόμενα

Ταυτότητα εργασίας.....	13
ΜΕΡΟΣ Α΄. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑΣ.....	16
Κεφάλαιο 1. Γενικά στοιχεία.....	16
1.1. Ιστορική αναδρομή.....	16
1.2. Γεωγραφικά στοιχεία.....	22
1.3. Διοικητική διάρθρωση.....	23
Κεφάλαιο 2. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά.....	24
2.1. Πληθυσμός.....	24
2.2. ΑΕΠ & απασχόληση.....	25
2.3. Τουρισμός.....	27
Κεφάλαιο 3. Θεσμικό πλαίσιο - Κατευθύνσεις χωροταξικού & πολεοδομικού σχεδιασμού.....	30
3.1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης.....	30
3.2. Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.....	31
3.3. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία.....	32
3.4. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.....	34
3.5. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες.....	34
3.6. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Λευκάδας.....	35
3.7. Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου.....	35
Κεφάλαιο 4. Φυσικό περιβάλλον - Γεωμορφολογία.....	36
4.1. Φυσικό περιβάλλον.....	36
4.2. Προστατευόμενες περιοχές.....	40
4.3. Κλίμα.....	41
4.4. Σεισμική δραστηριότητα.....	41
Κεφάλαιο 5. Αρχιτεκτονική, δημόσια κτήρια και χώροι.....	42
5.1. Αρχιτεκτονική.....	42
5.2. Εκκλησίες.....	44
5.3. Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι - πλατείες.....	45
Κεφάλαιο 6. Πολιτιστική ταυτότητα.....	46
6.1. Μουσεία.....	47
6.2. Βιβλιοθήκες - Γενικά Αρχεία Κράτους.....	48
6.3. Θέατρα και κινηματογράφοι.....	49
6.4. Επιστημονικοί και πολιτιστικοί φορείς & σύλλογοι.....	49
6.5. Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.....	50

6.6.	Κηρυγμένοι Αρχαιολογικοί Χώροι & Μνημεία	51
6.7.	Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς	51
Κεφάλαιο 7.	Αδελφοποιήσεις Δήμου Λευκάδας	54
Κεφάλαιο 8.	Δίκτυα στα οποία συμμετέχει η Λευκάδα	55
8.1.	Δίκτυο Αειφόρων Νήσων	55
8.2.	Σύμφωνο των Νησιών	55
8.3.	Συμμετοχή στην Εταιρεία Τουρισμού Ιονίων Νήσων ΑΕ	55
Κεφάλαιο 9.	Υποδομές	55
9.1.	Μεταφορικές υποδομές και συνδέσεις	55
9.2.	Κοινωνικές υποδομές	59
9.3.	Ύδρευση - αποχέτευση	61
9.4.	Διαχείριση απορριμμάτων	61
Κεφάλαιο 10.	Αναπτυξιακή Στρατηγική Δήμου Λευκάδας	62
Κεφάλαιο 11.	Συνθετική αξιολόγηση δυνατοτήτων και περιορισμών ανάπτυξης της νήσου Λευκάδας	63
ΜΕΡΟΣ Β΄. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ		68
Κεφάλαιο 12.	Γενικά στοιχεία	68
12.1.	Γεωγραφικά στοιχεία	68
12.2.	Διοικητική διάρθρωση	69
12.3.	Πληθυσμός	69
Κεφάλαιο 13.	Η πολεοδομική εξέλιξη των πρωτεύουσών της Λευκάδας	69
13.1.	Νήρικος: αρχαία και προϊστορική πρωτεύουσα στο λόφο Κούλμου	71
13.2.	Κάστρο Κούλμου: μεσαιωνική πρωτεύουσα - πολίχνη	75
13.3.	Κάστρο Αγίας Μαύρας: Ορσίνι, Ανδεγαυοί, Τόκκοι (1296-1479)	78
13.4.	Κάστρο Αγίας Μαύρας: Τουρκοκρατία (1479-1684)	80
13.5.	Κάστρο Αγίας Μαύρας - Αμαξική: Ενετοκρατία (1684-1797)	87
13.6.	Αμαξική: Δημοκρατικοί Γάλλοι - Ρωσοτούρκοι - Επτάνησος Πολιτεία - Αυτοκρατορικοί Γάλλοι (1797-1809)	93
13.7.	Αμαξική - Αγία Μαύρα: Αγγλική Προστασία (1810-1864)	93
13.8.	Λευκάδα: η μακροβιότερη πρωτεύουσα του νησιού (1864 - σήμερα)	98
Κεφάλαιο 14.	Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, δημόσιοι χώροι - πλατείες	106
14.1.	Αρχιτεκτονική	107
14.2.	Πλατείες - δημόσιοι χώροι	113
Κεφάλαιο 15.	Πολεοδομική εξέλιξη και χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί	116
ΜΕΡΟΣ Γ΄. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ		119
Κεφάλαιο 16.	Παράγοντες που επηρέασε ή επηρεάζει η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης	120

Κεφάλαιο 17. Παράγοντες που επηρέασαν ή επηρεάζουν την πολεοδομική εξέλιξη της πόλης	121
Κεφάλαιο 18. Συμπεράσματα.....	127
Πηγές τεκμηρίωσης - Βιβλιογραφία.....	128

Παραρτήματα

Π.1. Αποδελτίωση κύριων κατευθύνσεων αναθεωρημένου Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου Περιφέρειας Ιονίων Νήσων - Λευκάδα.....	138
Π.2. Προστατευόμενες περιοχές.....	146
Π.3. Σεισμική δραστηριότητα (1468-σήμερα)	149
Π.4. Εκκλησίες και μοναστήρια	152
Π.5. Πολιτιστική ταυτότητα	155
5.1. Μουσεία, Πινακοθήκη, Συλλογές και Αίθουσες Τέχνης	155
5.2. Γενικά Αρχεία Κράτους - Βιβλιοθήκες	158
5.3. Θέατρα και κινηματογράφοι	159
5.4. Επιστημονικά σωματεία και πολιτιστικοί φορείς	160
Π.6. Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων & Μνημείων της Λευκάδας	162
Π.7. Στρατηγικοί άξονες, μέτρα και δράσεις Δήμου Λευκάδας (ΕΠ Δ. Λευκάδας 2015-2019)	168

Κατάλογος Πινάκων, Εικόνων, Διαγραμμάτων, Χαρτών & Σχεδίων

Πίνακες

Πίνακας 1. Ξενοδοχειακό δυναμικό ανά κατηγορία.....	28
Πίνακας 2. Αδελφοποιήσεις Δήμου Λευκάδας.....	54
Πίνακας 3. Αξονες και μέτρα ΕΠ Δήμου Λευκάδας 2015-2019.....	62

Εικόνες

Εικόνα 1. Η Αγία Μαύρα μετά τον καταστροφικό σεισμό (1859).....	21
Εικόνα 2. Άποψη Λευκάδας από το Κάστρο (1863).....	21
Εικόνες 3-10. Χλωρίδα της Λευκάδας.....	37
Εικόνες 11-14. Παραλίες της Λευκάδας.....	38
Εικόνα 15. Άποψη της λιμνοθάλασσας σήμερα.....	38
Εικόνες 16-18. Ιβάρι Λευκάδας.....	39
Εικόνες 19-22. Οι βόλτοι στην Εγκλουβή.....	40
Εικόνα 23. Πλατεία Καρυάς.....	45
Εικόνα 24. Πλατεία Εγκλουβής.....	46
Εικόνες 25-28. Αφίσες Γιορτών Λόγου & Τέχνης 1980, 1981, 2001, 2004.....	50
Εικόνες 29-32. Λογότυπο και στιγμιότυπα Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ.....	51
Εικόνες 33-36. Καρσάνικα κεντήματα.....	52
Εικόνα 37. Η Μαυρέττα Βανδώρου στα φακοχώρια της Εγκλουβής.....	53
Εικόνες 38-39. Πορσάνικα μαχαίρια από σύγχρονους Λευκαδίτες μαχαιροποιούς.....	54
Εικόνες 40-42. Πλωτή γέφυρα Λευκάδας.....	57
Εικόνα 43. Μαρίνα Λευκάδας.....	58
Εικόνα 44. Νοσοκομείο Λευκάδας.....	61
Εικόνα 45. Οι τρεις κορυφές του λόφου Κούλιου με τις τρεις ακροπόλεις της αρχαίας πόλης.....	72
Εικόνες 46-48. Τμήματα του πολυγωνικού τείχους της Νηρίκου της Λευκάδας.....	73
Εικόνα 49. Πρόταση αναπαράστασης ελληνιστικής κατοικίας της Λευκάδας.....	74
Εικόνες 50-52. Τμήματα τείχους μεσαιωνικής πολίχνης και εσωτερική κλίμακα σκαλισμένη στο βράχο.....	76
Εικόνα 53. Το πεντάπλευρο κάστρο της Αγίας Μαύρας.....	80
Εικόνα 54. Η περιοχή του Κάστρου και της Αμαξικής την εποχή της Τουρκοκρατίας.....	81
Εικόνα 55. Το κάστρο της Αγίας Μαύρας στα τέλη της Τουρκοκρατίας.....	82
Εικόνα 56. Η κατάληψη της Αγ. Μαύρας από τους Ενετούς το 1684 - «Τετρακωμία».....	83
Εικόνα 57. Η κατάληψη της Αγ. Μαύρας από τους Ενετούς (1684).....	86
Εικόνα 58. Το παραλιακό μέτωπο της πρωτεύουσας, μέσα 19 ^ο αιώνα.....	94

Εικόνες 59-60. Το εξωτερικό λιμάνι της πόλης και οι κατοικίες του παραλιακού μετώπου πριν και μετά την κατασκευή του κρηπιδώματος.....	96
Εικόνες 61-63. Οικοδομικές άδειες ετών 1825, 1830 και 1856.....	97
Εικόνες 64-66. Οικοδομήματα 1853, 1830 και 1850-1860.....	98
Εικόνα 67. Το εσωτερικό λιμάνι της πόλης λίγο μετά την κατασκευή του το 1898-1903.....	99
Εικόνες 68-69. Η αρχή του κεντρικού δρόμου της πόλης και η βορειοδυτική γωνία της κεντρικής πλατείας πριν το 1900 και το 1902-1903.....	99
Εικόνες 70-72. Η κεντρική πλατεία και το παραλιακό μέτωπο της πόλης.....	100
Εικόνα 73. Αεροφωτογραφία Λευκάδας.....	101
Εικόνες 74-77. Κεντρικός εμπορικός δρόμος - παζάρι.....	101
Εικόνα 78. Το παραλιακό μέτωπο της πρωτεύουσας το 2007.....	102
Εικόνες 79-82. Κατοικίες και σοκάκι στην πόλη.....	107
Εικόνες 83-86. Σοκάκια στην πόλη.....	107
Εικόνες 87-90. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη.....	108
Εικόνες 91-94. Στοές στην πόλη.....	109
Εικόνες 95-98. Οικοδομήματα στην πόλη.....	110
Εικόνες 99-101. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη.....	111
Εικόνες 102-104. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη.....	112
Εικόνες 105-107. Οικοδομήματα στην πόλη.....	112
Εικόνα 108. Οικία Ζαμπελίων.....	113
Εικόνες 109-111. Η πλατεία Εθν. Αντιστάσεως το 1891 και σήμερα.....	114
Εικόνα 112. Περιοχή αστικής ανάπλασης περιοχής Αγ. Μηνά.....	114
Εικόνες 113-114. Πλατεία Μαρκά.....	115
Εικόνα 115. Πλατεία Μητροπόλεως.....	115
Εικόνα 116. Πλατεία Λιμένος (1900).....	116
Εικόνες 117-118. Πάρκο των ποιητών.....	116
Εικόνα 119. Πλατεία Φοίνικα.....	116
Εικόνες 120-123. Φωτογραφίες της πόλης της Λευκάδας (αρχείο Γ. Φαλκώνη).....	εξώφυλλο

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1. Ιστορική διαδρομή της νήσου Λευκάδας.....	22
Διάγραμμα 2. Μόνιμος πληθυσμός ΠΕ Λευκάδας (1981, 1991, 2001, 2011).....	24
Διάγραμμα 3. Ηλικιακή Πυραμίδα ΠΕ Λευκάδας (2011).....	25
Διάγραμμα 4. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν Λευκάδας 2010-2017.....	26
Διάγραμμα 5. Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας Λευκάδας (2001, 2011).....	27
Διάγραμμα 6. Αριθμός καταλυμάτων ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων ΠΕ Λευκάδας	

(2010-2019).....	28
Διάγραμμα 7. Αριθμός κλινών ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων ΠΕ Λευκάδας (2010-2019).....	29
Διάγραμμα 8. Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ) ΠΕ Λευκάδας (2010-2019).....	29
Διάγραμμα 9. Μόνιμος πληθυσμός πόλης Λευκάδας (2001, 2011).....	69
Διάγραμμα 10. Ιστορική διαδρομή των πρωτευουσών της Λευκάδας.....	106

Χάρτες

Χάρτης 1. Χάρτης Αμβρακικού Κόλπου και Λευκάδας, 1420.....	19
Χάρτες 2-3. Χάρτες Λευκάδας, 1547 και 1574.....	19
Χάρτης 4. Χάρτης Λευκάδας, 1687.....	20
Χάρτης 5. Χάρτης Λευκάδας, 1688.....	20
Χάρτες 6-7. Χάρτες Λευκάδας, 1822 και 1823.....	21
Χάρτης 8. Απεικόνιση ΠΕ Λευκάδας.....	22
Χάρτες 9-10. Απεικόνιση νήσου Λευκάδας στην Ελλάδα και στα Επτάνησα.....	23
Χάρτης 11. Χάρτης Λευκάδας.....	23
Χάρτες 12-13. Μεταφορικές υποδομές και Πολυκεντρική & ισόρροπη χωρική ανάπτυξη.....	31
Χάρτες 14-15. Πρότυπο χωρικής ανάπτυξης και Χωροταξική οργάνωση της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων.....	32
Χάρτης 16. Κατευθύνσεις για την άσκηση χωρικής πολιτικής για τη Βιομηχανία σε επίπεδο Νομού.....	33
Χάρτης 17. Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας.....	34
Χάρτης 18. Εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας.....	35
Χάρτης 19. Απεικόνιση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου.....	36
Χάρτης 20. Υψομετρικές ζώνες ΠΕ Λευκάδας.....	37
Χάρτης 21. Απόσπασμα χάρτη λιμνοθάλασσας, 1687.....	38
Χάρτης 22. Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, βιότοποι Corine, περιοχές Natura και άλλοι βιότοποι & τοπία.....	40
Χάρτης 23. Συνθετικός χάρτης σεισμικής δραστηριότητας.....	42
Χάρτης 24. Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου της πόλης της Λευκάδας.....	42
Χάρτης 25. Ιστορικοί Τόποι & Παραδοσιακοί Οικισμοί Λευκάδας.....	43
Χάρτης 26. Περιοχές συγκέντρωσης εκκλησιών ΠΕ Λευκάδας.....	45
Χάρτης 27. Περιοχές συγκέντρωσης μουσείων ΠΕ Λευκάδας.....	47
Χάρτης 28. Περιοχές συγκέντρωσης βιβλιοθηκών ΠΕ Λευκάδας.....	48
Χάρτης 29. Μεταφορικές υποδομές νήσου Λευκάδας με άλλες πόλεις της Ελλάδας.....	56

Χάρτης 30. Σύνδεση Λευκάδας με άλλες πόλεις και νησιά της Ελλάδας.....	56
Χάρτης 31. Υφιστάμενες και υπό κατασκευή λιμενικές εγκαταστάσεις ΠΕ Λευκάδας.....	58
Χάρτης 32. Απεικόνιση πόλης Λευκάδας.....	68
Χάρτης 33. Απεικόνιση ορίων πόλης Λευκάδας.....	68
Χάρτης 34. Θέσεις πρωτεύουσών Λευκάδας κατά χρονολογική σειρά.....	71
Χάρτης 35. Απόσπασμα χάρτη Κτηματολογίου, 1726.....	91
Χάρτης 36. Χάρτης Κτηματολογίου, 1726.....	91
Χάρτης 37. Εκκλησίες της Χώρας.....	92
Χάρτης 38. Τοπογραφικό Σχέδιο υπό των Άγγλων 1827.....	95
Χάρτες 39-41. Βασικές φάσεις επέκτασης σχεδίου πόλεως.....	102
Χάρτης 42. Περιοχές - φάσεις επεκτάσεως της πόλης.....	103
Χάρτης 43. ΓΠΣ της πόλης της Λευκάδας (1989).....	104
Χάρτες 44-45. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου.....	104
Χάρτες 46-47. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου.....	105
Χάρτες 48-49. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου.....	105
Χάρτες 50-51. Αποσπάσματα ΓΠΣ.....	105
Χάρτης 52. Πλατείες παλαιάς πόλης Λευκάδας.....	113

Σχέδια

Σχέδιο 1. Αποτύπωση της αρχαίας πόλης στον Κούλμο, 1724.....	72
Σχέδια 2-3. Κάτοψη κατοικίας του 6 ^{ου} και 5 ^{ου} αι. π.Χ. και κατόψεις ελληνοισλαμικών κατοικιών της Λευκάδας.....	74
Σχέδιο 4. Κάτοψη τείχους Νηρίκου - Λευκάς και μεσαιωνικής πολίχνης.....	75
Σχέδιο 5. Κάτοψη χώρου μεσαιωνικής πρωτεύουσας Λευκάδας και μεσαιωνικού τείχους.....	75
Σχέδιο 6. Castrum de Giovanni Orsini 1300 (Πίνακας 2, κάτοψη φρουρίου).....	79
Σχέδιο 7. Castrum Sanctae Mavrae 1395 (Πίνακας 3, κάτοψη φρουρίου).....	79
Σχέδιο 8. Το Οθωμανικό Υδραγωγείο της Αγ. Μαύρας.....	81
Σχέδιο 9. Τοπογραφικό Σχέδιο Πόλεως Λευκάδας υπό Semitecolo 1727.....	90
Σχέδια 10-11. Το κάστρο της Αγίας Μαύρας το 1685 (σχέδιο P. M. Coronelli) και το 1688 (σχέδιο Dapper).....	92
Σχέδιο 12. Παράδειγμα απλής κάτοψης ισογείου με ξύλινο σκελετό.....	109
Σχέδιο 13. Κάτοψη ισογείου οικίας του 1853 στην πόλη της Λευκάδας.....	110
Σχέδια 14-15. Διαδικασία θεμελίωσης σε παλαιά κατοικία της πόλης.....	111
Σχέδιο 16. Όψη οικίας Ζαμπελίων.....	113

Κατάλογος Ακρωνυμίων & Συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΑΚ	Γενικά Αρχεία Κράτους
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΙΝ	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
ΠΟΠ	Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης
ΤΙΦΚ	Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών
ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού
ΦΕΚ	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧΥΤΑ	Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων

Ταυτότητα εργασίας

Αντικείμενο και στόχος εργασίας

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση του ρόλου της πολεοδομικής εξέλιξης των πόλεων - πρωτευουσών της Λευκάδας, από την αρχαιότητα έως σήμερα και οι χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί που καταγράφονται. Για το λόγο αυτό γίνεται αναλυτική περιγραφή των πόλεων - πρωτευουσών του νησιού, ανά ιστορική περίοδο και αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διάρθρωσης του πολεοδομικού χώρου και η εξέλιξή τους στο πέρασμα των αιώνων. Ο ιστορικός αυτός χωρικός διάλογος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των μετασχηματισμών και χωροκοινωνικών παραμέτρων χαρτογραφώντας τη χωρική φυσιογνωμία και ιδιαιτερότητα κάθε πρωτεύουσας. Η ιστορική σπονδυλωτή προσέγγιση αναδεικνύει τα συνθετικά χωρικά στοιχεία, την αλληλεξάρτηση και τη μοναδικότητα των πολεοδομικών εξελίξεων.

Υπόθεση εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα

Η υπόθεση εργασίας αφορά στον αμφίδρομο και πολυδιάστατο συσχετισμό μεταξύ της πολεοδομικής εξέλιξης και των χωροκοινωνικών μετασχηματισμών και παραμέτρων, υπό το πρίσμα διαφορετικής ιεράρχησης. Καθώς ο χώρος αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος των χωροκοινωνικών μετασχηματισμών, μελετώνται οι παράγοντες εκείνοι που έχουν επηρεαστεί ως αντανάκλασεις της χωρικής μετεξέλιξης του πολεοδομικού ιστού των πρωτευουσών της Λευκάδας στο πέρασμα των αιώνων, αλλά και παράμετροι και συνέργειες που επέδρασαν καθοριστικά στη χωρική διάρθρωση τους.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας καταγράφονται ως εξής:

- Πώς εξελίχθηκε πολεοδομικά η πρωτεύουσα της Λευκάδας κατά τη διάρκεια των αιώνων και ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση;
- Για ποιο λόγο μετασχηματίστηκε η πόλη της Λευκάδας το χρονικό αυτό διάστημα;
- Πώς επηρεάστηκαν συγκεκριμένοι τομείς από την εξέλιξη των πρωτευουσών;
- Πώς διάφοροι παράμετροι επέβαλλαν το μετασχηματισμό του πολεοδομικού ιστού;

Αφορμή για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος ήταν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μου για τα πολεοδομικά ζητήματα, ενώ κριτήριο επιλογής της περιοχής μελέτης αποτελεί το γεγονός ότι η Λευκάδα είναι τόπος καταγωγής μου.

Δομή εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία περιλαμβάνει τρία μέρη. Το Α' Μέρος αφορά στην φυσιογνωμία της νήσου Λευκάδας. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται γενικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του νησιού, το θεσμικό πλαίσιο και οι κατευθύνσεις που δίνονται από τον υπερκείμενο και υποκείμενο σχεδιασμό, το φυσικό περιβάλλον και η γεωμορφολογία, η λευκαδίτικη αρχιτεκτονική και οι δημόσιοι χώροι, η υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, τα δίκτυα στα οποία συμμετέχει ο Δήμος, οι υποδομές, η αναπτυξιακή στρατηγική του Δήμου και η συνθετική αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των περιορισμών ανάπτυξης της νήσου Λευκάδας.

Στο Β' Μέρος παρουσιάζεται η πόλη της Λευκάδας, όπου γίνεται αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά της, στην πολεοδομική εξέλιξη των πρωτευουσών - πόλεων, στην αρχιτεκτονική και στα δημόσια κτήρια και στους μετασχηματισμούς της κοινωνίας που δημιουργούνται από την πολεοδομική εξέλιξη.

Στο Γ' Μέρος γίνεται αναφορά στους παράγοντες που αλληλοεπιδρούν παράλληλα με την πολεοδομική εξέλιξη και συγκεκριμένα στις παραμέτρους εκείνες που επηρεάζουν και επηρεάζονται από τον πολεοδομικό μετασχηματισμό των πόλεων - πρωτευουσών. Το κείμενο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων αναφορικά με τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εισαγωγικά.

Μεθοδολογία εργασίας

Η έρευνα βασίστηκε στην αναζήτηση δευτερογενούς υλικού και αξιοποιήθηκαν στοιχεία από βιβλιογραφικές πηγές και διαδικτυακούς τόπους. Ειδικότερα, η εύρεση πληροφοριών κρίθηκε πολύ χρήσιμη για την εργασία, καθώς αντλήθηκαν και συμπεριλήφθηκαν στοιχεία από βιβλία, μελέτες, επετηρίδες, πρακτικά και εισηγήσεις επιστημονικών ημερίδων και συνεδρίων, αφιερώματα και άρθρα επιστημονικών περιοδικών.

Επιπλέον, για τη διπλωματική εργασία κρίθηκε απαραίτητη η αξιολόγηση και επεξεργασία πρωτογενούς υλικού μέσω επιτόπιων επισκέψεων και τηλεφωνικής επικοινωνίας με φορείς και υπηρεσίες του Δήμου Λευκάδας, την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (ΠΙΝ), το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας, τη Διεύθυνση

Πολεοδομίας του Δ. Λευκάδας, τα Γενικά Αρχεία Κράτους (ΓΑΚ) - Αρχεία Νομού Λευκάδας, τη Δημόσια Βιβλιοθήκη, τη Χαραμόγλειο Βιβλιοθήκη και την Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που δημιουργήθηκαν από την πανδημία covid-19 η πρωτογενής έρευνα περιορίστηκε σε πληθώρα στοχευμένων ημιδομημένων συνεντεύξεων με Λευκάδιους εξειδικευμένους επιστήμονες για την άντληση επιπρόσθετων πληροφοριών και στοιχείων, με στόχο την πληρέστερη καταγραφή των προς διερεύνηση δεδομένων. Τέλος, χρησιμοποιήθηκαν χάρτες, σχέδια, διαγράμματα και φωτογραφικό υλικό από ποικίλες πηγές, καθώς και από το προσωπικό μου αρχείο.

ΜΕΡΟΣ Α΄. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Κεφάλαιο 1. Γενικά στοιχεία

1.1. Ιστορική αναδρομή

Αρχαιότητα

Στην ιστορική περίοδο αυτή δίδονται συνοπτικά στοιχεία για την παρουσία της Λευκάδας, με βάση τη χρονολογική εξέλιξη. Κρίνεται ιδιαίτερα σκόπιμο να τονιστεί στην αρχή της αναφοράς αυτής το γεγονός ότι, ο διαπρεπής Γερμανός αρχαιολόγος William Dörpfeld πραγματοποιώντας ανασκαφές στην περιοχή του Νυδριού Λευκάδας (1900 π.Χ.), ανέδειξε ευρήματα της εποχής του Χαλκού (2.000 π.Χ. περίπου) και διατύπωσε τη θεωρία ότι η Λευκάδα ταυτίζεται με την ομηρική Ιθάκη.¹

Η ιστορία της Λευκάδας, ξετυλίγεται τον 7^ο αιώνα π.Χ. ως αποικίας των Κορινθίων. Συμμετέχει σε σημαντικά γεγονότα, όπως η ναυμαχία της Σαλαμίνας, η μάχη των Πλαταιών και ο Πελοποννησιακός Πόλεμος, ως σύμμαχος της μητρόπολής της και της Σπάρτης.² Η ανάπτυξη της Λευκάδας την εποχή εκείνη οφείλεται στα έργα που υλοποίησαν οι Κορίνθιοι και κυρίως αυτό του ισθμού, καθώς το νησί αποτελούσε κόμβο στο θαλάσσιο δρόμο προς τα λιμάνια της Ηπείρου.³

Το νησί συμμετείχε στον αντιμακεδονικό συνασπισμό των ελληνικών πόλεων και κατελήφθη από τον Φίλιππο τον Μακεδόνα. Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου και την ταραγμένη περίοδο που ακολούθησε, το νησί κατάληξε στην εξουσία του Αλεξάνδρου Β΄, γιού του Πύρρου, ως το 260 π.Χ.⁴

Την Ελληνιστική εποχή, η Λευκάδα ήταν η πρωτεύουσα της ομοσπονδίας των ακαρνανικών πόλεων, του «Κοινού των Ακαρνάνων» (272-167 π.Χ.). Το 225 π.Χ. αποτελούσε αυτόνομη πόλη, «υπό την προστασία» των Μακεδόνων. Το 200 π.Χ. συγκαταλεγόταν στους συμμάχους του Φιλίππου Ε΄ εναντίων των Ρωμαίων.⁵

Οι Ρωμαίοι κατέλαβαν τη Λευκάδα το 197 π.Χ., όπως περιγράφει ο Τίτος Λίβιος, μετά από δραματική πολιορκία και μαζί με την Ακαρνανία αποτέλεσαν διοίκηση από κοινού ως το 167 π.Χ. Μετά την ήττα του βασιλιά της Μακεδονίας Περσέα το 168

---

¹ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

² Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

³ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α΄, 2006, σ. 135

⁴ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α΄, 2006, σ. 168

⁵ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α΄, 2006, σ. 171

π.Χ., οι Ρωμαίοι απέσπασαν την Λευκάδα από την ακαρνανική ομοσπονδία και δημιούργησαν μικρή πολιτεία με πολιτική αυτοτέλεια ως το 146 π.Χ.⁶

Το νησί συνέχισε να βρίσκεται ως το 100 π.Χ. υπό τη ρωμαϊκή εξουσία και ήκμασε με την υλοποίηση έργων. Με βάση αρχαιολογικές πηγές και ευρήματα κατά τη διάρκεια ανασκαφών της νέας διώρυγας το 1900, εικάζεται ότι την εποχή αυτή ανοικοδομήθηκε το αρχαίο τείχος της πόλης και κατασκευάστηκε λίθινη γέφυρα μήκους 700 μ. για τη σύνδεση της (θέση «Ρούγα») με την Ακαρνανία.⁷

Το 31 π.Χ. μετά τη ναυμαχία του Ακτίου, η Λευκάδα δέχθηκε πλήγμα λόγω της υποχρεωτικής μετοίκησης πληθυσμού στην Νικόπολη. Αν και οι υπάρχουσες μαρτυρίες είναι λιγοστές, μπορεί να συναχθεί ότι η Λευκάδα οδηγήθηκε σε φάση παρακμής.⁸

Λόγω της γενικότερης κατάστασης της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας κατά την διάρκεια των μεταχριστιανικών αιώνων και κυρίως λόγω του μαρασμού της κοινωνικής ζωής του τόπου, των θεομηνιών, των σεισμών και των βαρβαρικών επιδρομών «η Λευκάδα ξέπεσε ολότελα και για πολλούς αιώνες πέρασε σε ιστορική αφάνεια».⁹

Βυζαντινά Χρόνια (5^{ος} - 12^{ος} αιώνας)

Κατά την διάρκεια των βυζαντινών χρόνων η Λευκάδα αποτελεί μέρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το 395 μ.Χ. διαθέτει διοικητικούς δεσμούς με την Ήπειρο και υπάγεται στο Ανατολικό Κράτος, ως θέμα της Κεφαλληνίας.¹⁰ Το 968 μ.Χ., το νησί μνημονεύεται από τον Επίσκοπο Κρεμώνας Λουιπράνδο στην έκθεση του προς τον βασιλιά της Γερμανίας Όθωνα τον Α΄. Εικάζεται ότι υπήρχε ακόμη η αρχαία πόλη και το λιμάνι της.¹¹

Δυτικοί Κυρίαρχοι: Ορσίνι, Ανδεγαυοί, Τόκκοι (1296-1479)

Ο 11^{ος} αιώνας αποτελεί ορόσημο για τα Επτάνησα, καθώς την εποχή αυτή κυριάρχησαν επιδρομείς από τα δυτικά στην επεκτατική τους πορεία προς την Ανατολή. Πληροφορίες και μνημονεύσεις από περιηγητές αναφέρουν λεηλασίες την

⁶ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 180ε, 194

⁷ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

⁸ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 195, 198

⁹ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σ. 199

¹⁰ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

¹¹ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 275, 277

χρονική περίοδο 1085-1204, από τους Νορμανδούς το 1085, τους Πισάτες το 1103 και τους κατοίκους της Νεαπόλεως το 1145.¹²

Από την περίοδο αυτή, το νησί περιέρχεται στην εξουσία των ξένων - κατακτητών, όπου και θα παραμείνει ως το 1864, με την Ένωση των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα.

Η Λευκάδα, την χρονική περίοδο 1204-1294 αναφέρεται ως τμήμα του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Το 1293 το νησί δόθηκε από το Δεσπότη Ηπείρου Νικηφόρο Α' προίκα στην κόρη του Μαρία για το γάμο της με τον Ιωάννη Ορσίνι και παρέμεινε στους Ορσίνι ως το 1331. Ορόσημα για το νησί αποτελούν το χτίσιμο του πρώτου μνημείου της Λευκάδας, του Κάστρου, γύρω στο 1300, που στέκει έως σήμερα στην είσοδο του νησιού, καθώς και η μεταφορά της πρωτεύουσας από την Νήρικο στο νέο Κάστρο.¹³

Το 1331 το νησί υποτάσσεται στους Ανδεγαυούς της Νεάπολης υπό τον έκπτωτο Δούκα των Αθηνών Βαλτέρο Βρυέννιο, ο οποίος το 1355 «παραχωρεί τη χωροδεσποτεία της Λευκάδας» στον Γρατιανό Τζώρτζη από τη Βενετία. Ο Γρατιανός, «Αυθέντης της Λευκάδος και του Φρουρίου της Αγίας Μαύρας» κυβέρνησε με ιδιαίτερη σκληρότητα ως το 1362 οπότε και πέθανε. Το 1357 ξεσπά η επανάσταση των χωρικών του νησιού εναντίον του Γρατιανού Τζώρτζη η «επανάσταση της βουκέντρας», από την οποία εμπνεύστηκε ο Λευκάδιος ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης τον 19^ο αιώνα για να συγγράψει το έργο του «Φωτεινός». Το όνομα «Αγία Μαύρα» συνδέεται με τους Ανδεγαυούς. Ο ομώνυμος ναός έδωσε το όνομά του στο Κάστρο, μετά στην πόλη πέριξ του κάστρου και ύστερα σε όλο το νησί.¹⁴

Καθώς το χρονικό διάστημα 1300-1362 αποτέλεσε περίοδο μεγάλης δυστυχίας για τον τόπο, οι Λευκαδίτες πρόθυμα δέχτηκαν το 1362 ως νέο αφέντη τους τον Λεονάρδο Α' Τόκκο, που έγινε «Δούκας της Λευκάδας». Στη συνέχεια, το νησί υπό τον Κάρολο Α' (1381-1424) κατέκτησε ιδιαίτερη θέση και σπουδαιότητα ως γέφυρα που το συνέδεε με την Ήπειρο.¹⁵

---

¹² Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σ. 280

¹³ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 284, 291, 295

¹⁴ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 300, 303, 309, 365

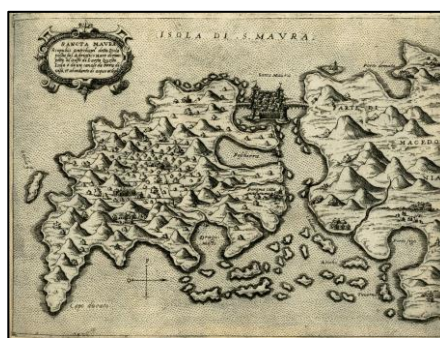
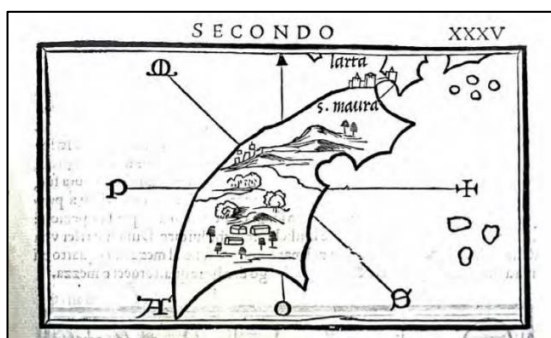
¹⁵ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 313, 317

Χάρτης 1. Χάρτης Αμβρακικού Κόλπου και Λευκάδας, Φλωρεντινού περιηγητή Bouendolmonde, 1420 (εκ του αρχείου Α. Χαραμόγλη). Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 34.

Τουρκοκρατία (1479-1684)

Το διάστημα 1479-1502 οι Τούρκοι κατέλαβαν το νησί, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την εξανδραπόδηση μέρους του πληθυσμού και εκτεταμένες καταστροφές. Η Λευκάδα κατελήφθη για ένα και μόνο έτος από τους Ενετούς 1502-1503 έως την συνθηκολόγηση τους με τους Τούρκους. Το 1503 έως το 1684, συνολικά 203 χρόνια, η Λευκάδα βρίσκεται στα χέρια των Οθωμανών, δεχόμενη ουσιαστική επίδραση από τις απέναντι περιοχές. Λόγω της γενικότερης κατάστασης, η χρονική αυτή περίοδος χαρακτηρίστηκε από την ίδρυση πολλών μοναστηριών στο νησί που αποτελούσαν καταφύγιο χριστιανών, εναντίων των Τούρκων.¹⁶

Χάρτες 2-3. Χάρτες Λευκάδας, 1547 και 1574. Πηγές: Bordone (1547), σ. 48, Camocio (1574), σ. 4.

Ενετοκρατία (1684-1797)

Το χρονικό διάστημα 1684-1797, οι Ενετοί κατέλαβαν την Λευκάδα, ενώ τη διετία 1715-1716 το νησί καταλήφθηκε πάλι από τους Τούρκους. Την χρονική αυτή

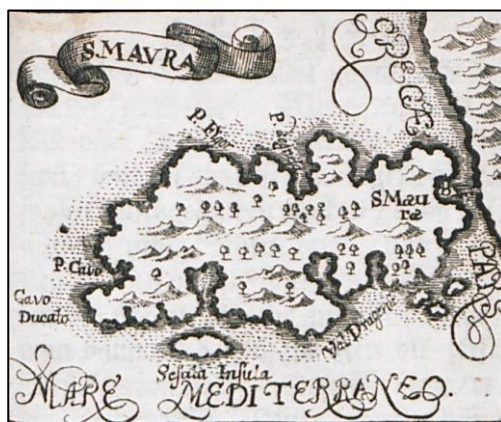
¹⁶ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σσ. 378, 381, 383

περίοδο η Λευκάδα βίωσε την επίδραση του επτανησιώτικου πολιτισμού και συνδέθηκε πολιτικά με τα άλλα νησιά της Επτανήσου.¹⁷

Χάρτης 4. Χάρτης Λευκάδας, 1687, Isolario του V. Coronelli.

Πηγή: Σκλαβενίτης, Δ., Χαραμόγλης, Α., Σκλαβενίτης, Τ., Ασδραχάς, Σ. (2004), σ. 26.

Χάρτης 5. Χάρτης Λευκάδας, 1688, Enderlin. Πηγή: Enderlin (1688).

Η πολιτική τύχη της Λευκάδας είναι ίδια με την τύχη των άλλων Ιονίων Νήσων, που απέκτησαν για πρώτη φορά πολιτική ενότητα, αν και η Βενετική κυριαρχία δεν υπήρξε η ίδια σε όλα τα νησιά. Η παρουσία των Ενετών σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο προσαρμόστηκε στα κατά τόπους θεσμικά ζητήματα που ίσχυαν στο κάθε νησί, αναγνωρίζοντας υφιστάμενα προνόμια και επιτρέποντας την τοπική αυτονομία και τη δημιουργία τοπικής αριστοκρατίας. Ειδικότερα στην περίπτωση της Λευκάδας, η διοίκηση βασίστηκε στον Καταστατικό Χάρτη, «Προνόμια της Κοινότητας της Αγίας Μαύρας», που είχαν παραχωρηθεί από τον Μοροζίνι το 1684.¹⁸

Μεταβατική Περίοδος: Δημοκρατικοί Γάλλοι - Ρωσοτούρκοι - Επτάνησος Πολιτεία - Αυτοκρατορικοί Γάλλοι (1797-1809)

Με την κατάλυση από τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη της Ενετικής Πολιτείας το 1797, τα Επτάνησα ακολούθησαν την τύχη της και περιήλθαν κατά πλήρη κυριότητα στη Γαλλία, με την παρουσία των Γάλλων δημοκρατικών να αποδεικνύεται εφήμερη. Τον Οκτώβριο του 1798 ο Ρωσοτουρκικός στόλος καταλαμβάνει τα Επτάνησα και ιδρύεται η αυτόνομη Πολιτεία των Επτανήσων, υπαγόμενη στην Τουρκία με έδρα την Κέρκυρα. Με την συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως της 21^{ης} Μαρτίου 1800, μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας, γίνεται επίσημη αναγνώριση των Επτανήσων

¹⁷ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σ. 501

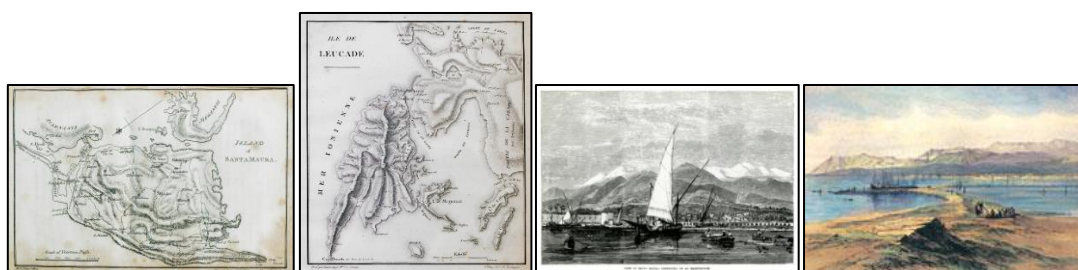
¹⁸ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

ως ενιαίου αυτόνομου κράτους υπό την προστασία και επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης και κυβερνώνται από τους «πρόκριτους» και τους «επιφανείς» του τόπου.¹⁹

Στη Λευκάδα, την χρονική περίοδο 1802-1807 ιδρύθηκε και λειτούργησε για πρώτη φορά δημόσιο σχολείο στην πόλη. Το διάστημα 1807-1810 η Λευκάδα βίωσε την εξουσία των αυτοκρατορικών Γάλλων του Ναπολέοντα, με βάση τη συνθήκη του Τίλσιτ.²⁰

Αγγλική Προστασία (1810-1864)

Η Λευκάδα κυριεύτηκε τον Απρίλιο του 1810 από τον αγγλικό στόλο. Με βάση την Συνθήκη των Παρισίων, μεταξύ Ρωσίας και Αγγλίας (1815), τα Ιόνια νησιά ενσωματώνονται σε ένα τύποις ελεύθερο και ανεξάρτητο κράτος υπό την επωνυμία «Ενωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων» υπό την άμεση και αποκλειστική Αγγλική Προστασία. Η αυταρχική διακυβέρνηση προκάλεσε εξεγέρσεις, όπως τη στάση των χωρικών της Λευκάδας το 1819, που κατεστάλη με ιδιαίτερη σκληρότητα. Η Αγγλική Προστασία χαρακτηρίζεται από την οργάνωση του συστήματος δημόσιας εκπαίδευσης τριών βαθμίδων για πρώτη φορά. Στο νησί της Λευκάδας ιδρύθηκε το 1829 το «Δευτερεύον Σχολείο Λευκάδος» και το Γυμνάσιο της πόλης, υπό την διεύθυνση του Αθανάσιου Ψαλίδα.²¹

Χάρτες 6-7. Χάρτες Λευκάδας, 1822 και 1823.

Πηγές: Goodisson (1822), σ. 41, Bory De Saint-Vincent (1823).

Εικόνα 1. Η Αγία Μαύρα μετά τον καταστροφικό σεισμό (1859).

Πηγή: Σκλαβενίτης, Δ., Χαραμόγλης, Α., Σκλαβενίτης, Τ., Ασδραχάς, Σ. (2004), σ. 34.

Εικόνα 2. Αποψη Λευκάδας από το Κάστρο, 1863, Edward Lear. Πηγή: www.lefkada.gr.

Με τη συνθήκη της 13^{ης} Ιουλίου 1863 (μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας, Αυστρίας και Δανίας) τα Επτάνησα παραχωρούνται στην Ελλάδα. Την 21^η Μαΐου 1864, με τις συνθήκες της 14^{ης} Νοεμβρίου 1863 και τις 17^{ης} Μαΐου 1864 ολοκληρώνεται η διαδικασία ενσωμάτωσης των Επτανήσων στην Ελλάδα.²²

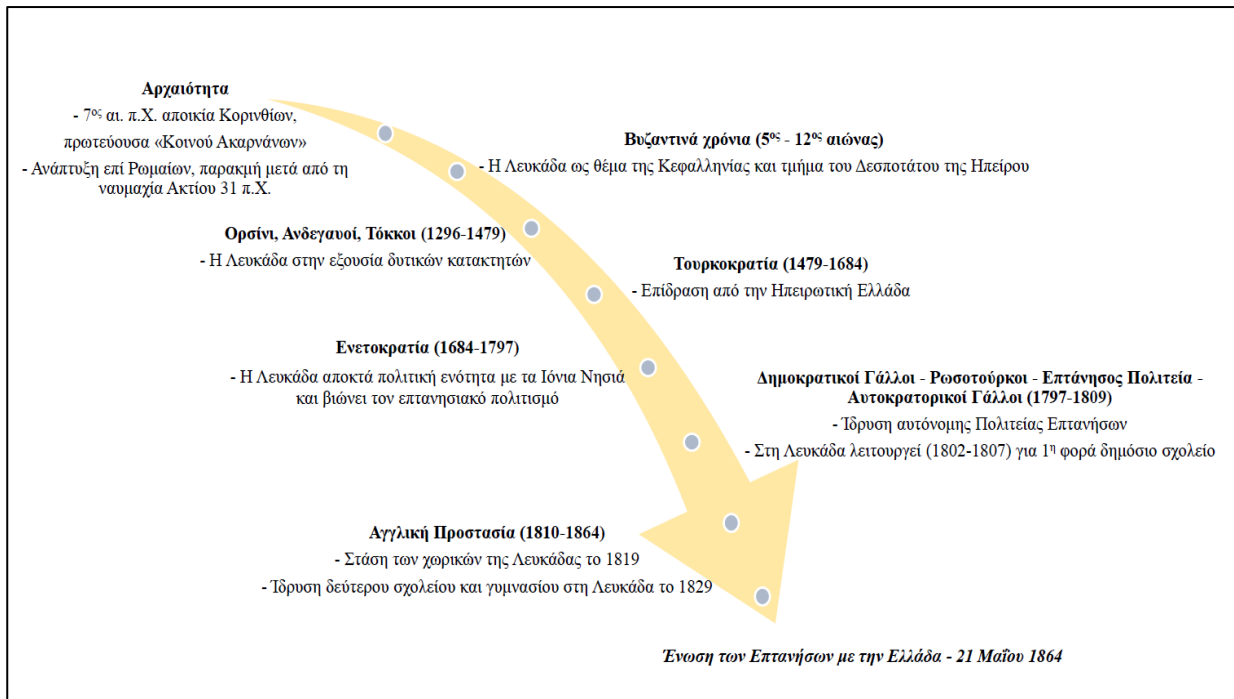
¹⁹ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

²⁰ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β', 2006, σσ. 9, 11

²¹ Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

²² Τσερές, Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία

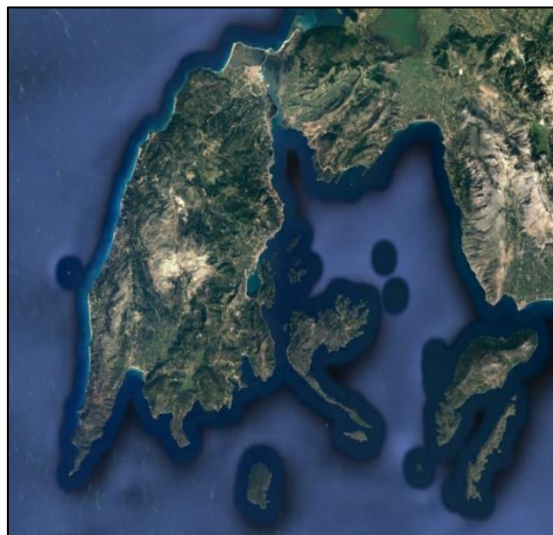

Διάγραμμα 1. Ιστορική διαδρομή της νήσου Λευκάδας. Ιδία επεξεργασία.

1.2. Γεωγραφικά στοιχεία

Το νησί της Λευκάδας ανήκει στο νησιωτικό πλέγμα των Επτανήσων και χωροταξικά βρίσκεται στο κέντρο της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων (ΠΙΝ) και στο δυτικό τόξο του εθνικού χώρου. Έχει έκταση 302,5 τ. χλμ., αποτελεί το τέταρτο σε μέγεθος νησί των Επτανήσων και το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της Περιφερειακής Ενότητας (ΠΕ) Λευκάδας.²³

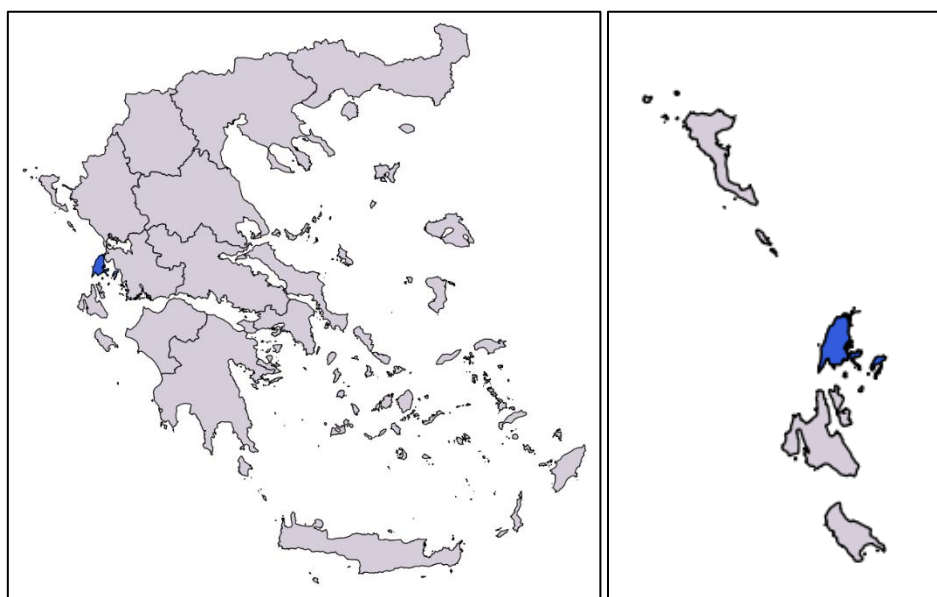

Χάρτης 8. Απεικόνιση ΠΕ Λευκάδας. Πηγή: Google earth.

²³ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 11

Το νησί της Λευκάδας συμπεριλαμβάνεται στην ΠΕ Λευκάδας μαζί με ένα σύμπλεγμα νησιών, Μεγανήσι, Κάλαμος, Καστός, Σκορπιός, Σκορπίδι, Σπάρτη και Μαδουρή.

Χάρτες 9-10. Απεικόνιση νήσου Λευκάδας στην Ελλάδα και στα Επτάνησα.
 Πηγή: <http://geodata.gov.gr>, Ίδια επεξεργασία.

1.3. Διοικητική διάρθρωση

Σύμφωνα με το Ν. 2539/1997 (άρθρο 1) «*Συγκρότηση Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας*», συστάθηκαν στο νησί οι δήμοι: Λευκάδας, Απολλωνίων, Ελλομένου, Καρυάς, Μεγανησιού και Σφακιωτών.

Χάρτης 11. Χάρτης Λευκάδας. Πηγή: fagotto books.

Σύμφωνα με το Ν. 3852/2010 «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης*» συστάθηκε ο Δήμος Λευκάδας, συμπεριλαμβανομένων των μικρότερων νησιών Καλάμου και Καστού, που μαζί με το Δήμο Μεγανησίου αποτελούν την ΠΕ Λευκάδας, μία από τις 6 ΠΕ της ΠΙΝ. Ο Δήμος Λευκάδας αποτελείται από 7 Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ): ΔΕ Απολλωνίων, ΔΕ Ελλομένου, ΔΕ Καλάμου, ΔΕ Καρυάς, ΔΕ Καστού, ΔΕ Λευκάδας και ΔΕ Σφακιωτών.

Κεφάλαιο 2. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

2.1. Πληθυσμός

Όσον αφορά στη διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της ΠΕ Λευκάδας από το 1981 έως το 2011 παρουσιάζονται αυξομειώσεις. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 1981 - 1991 παρατηρείται μείωση του πληθυσμού της τάξης του 1,6%, ενώ από το 1991 έως το 2011 παρουσιάζεται συνεχώς αύξηση του πληθυσμού. Αναλυτικότερα, το 1991 ο πληθυσμός ανέρχονταν σε 21.111 κατοίκους, ενώ το 2001 σε 21.888 κατοίκους. Επιπλέον, το 2011 άγγιξε τους 23.693 κατοίκους, αυξημένος κατά 1.805 σε σχέση με την απογραφή του 2001 (21.888 κάτοικοι). Αναλυτικότερα, το 2011 ο Δήμος Λευκάδας άγγιξε τους 22.652 κατοίκους και ο Δήμος Μεγανησίου τους 1.041. Το έτος 2001 ο Δήμος Λευκάδας αριθμούσε 11.094 κατοίκους, ο Δήμος Απολλωνίων 3.065, ο Δήμος Ελλομένου 3.215, ο Δήμος Καρυάς 1.254, ο Δήμος Σφακιωτών 1.667 και ο Δήμος Μεγανησίου 994 κατοίκους. (ΕΛΣΤΑΤ)

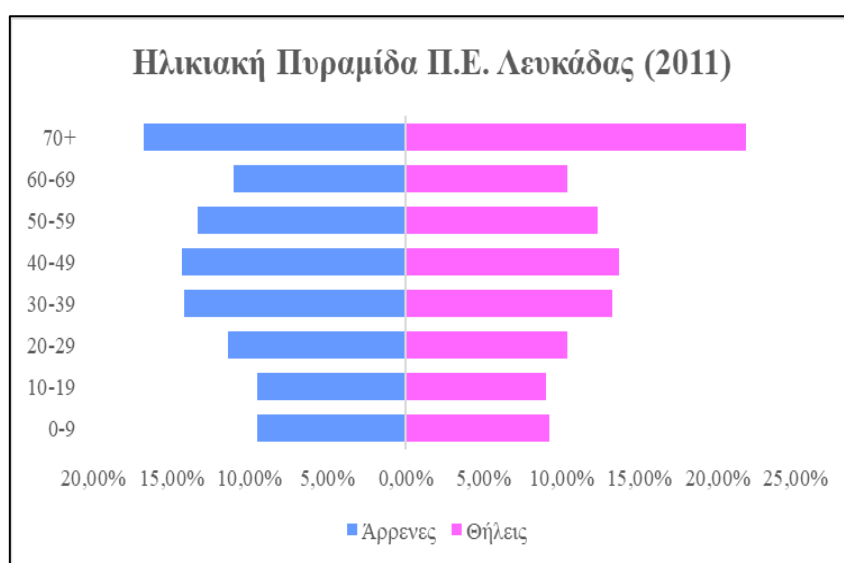

Διάγραμμα 2. Μόνιμος πληθυσμός ΠΕ Λευκάδας (1981, 1991, 2001, 2011).
Πηγές: Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β' (2006), σ. 843, ΕΛΣΤΑΤ (1991, 2001, 2011), Ιδία επεξεργασία.

Η πυκνότητα του νησιού το έτος 2011 άγγιζε τους 78 κατοίκους/τ. χλμ., κατατάσσοντας το στα αραιοδομημένα νησιά της Ελλάδας. (ΕΛΣΤΑΤ)

Σε ότι αφορά στη σύνθεση του πληθυσμού, το 2011 ο αριθμός των ανδρών υπερείχε κατ' ελάχιστο τον αριθμό των γυναικών, 11.917 και 11.776, αντίστοιχα. Το ίδιο μοτίβο παρατηρείται και το έτος 2001, με τους άνδρες να αγγίζουν τους 11.029 και τις γυναίκες τις 10.859. (ΕΛΣΤΑΤ)

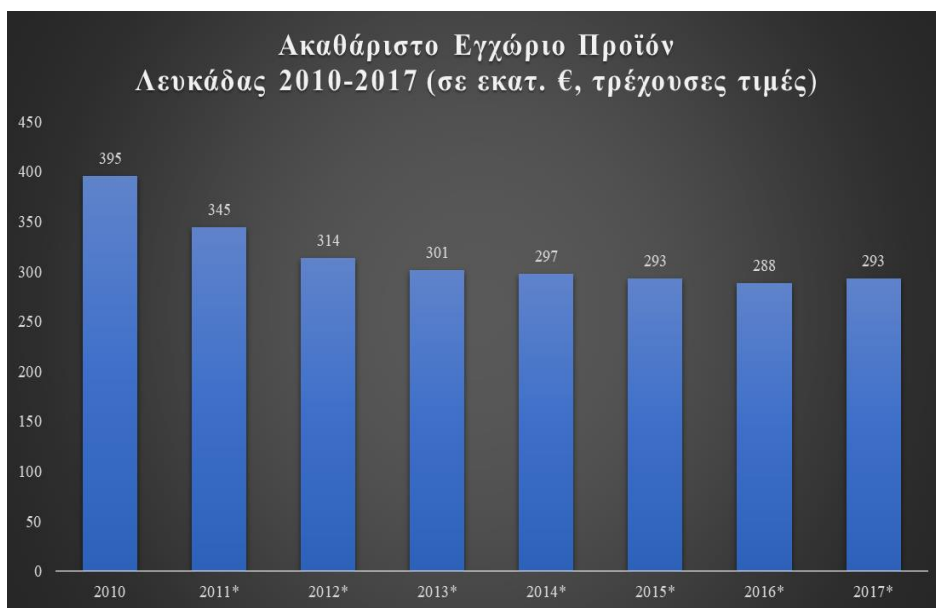
Από την ηλικιακή πυραμίδα της ΠΕ Λευκάδας το έτος 2011, παρατηρείται ότι οι άνδρες παρουσίαζαν μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση στις ηλικιακές ομάδες 0-69 χρονών, ενώ οι γυναίκες στην ηλικιακή τάξη 70⁺. Η μέση ηλικία το 2011 άγγιζε τα 43,6 χρόνια, συνεπώς το νησί δεν παρουσιάζει προβλήματα δημογραφικής γήρανσης.

Διάγραμμα 3. Ηλικιακή Πυραμίδα ΠΕ Λευκάδας (2011). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2011), Ιδία επεξεργασία.

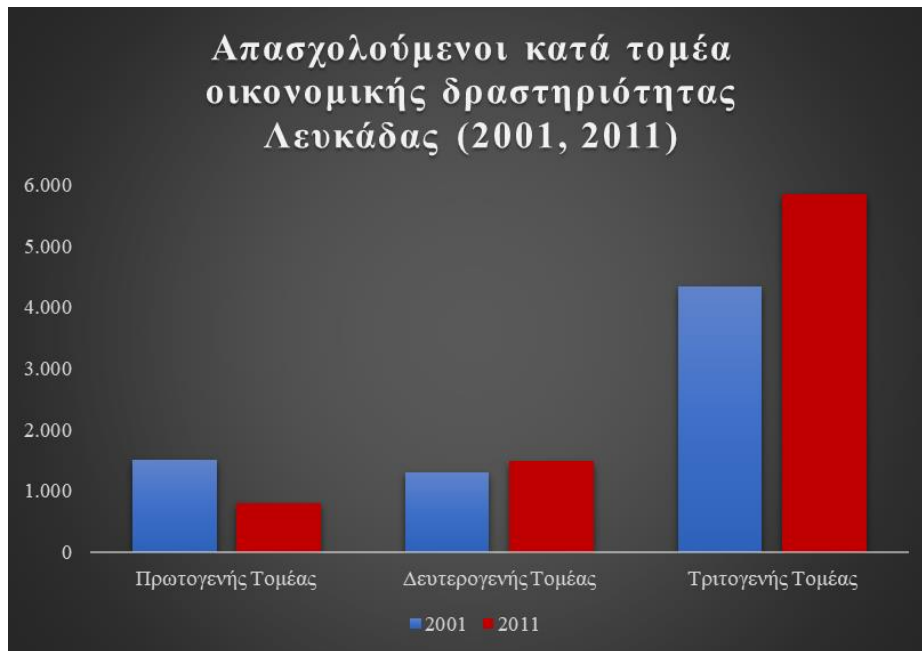
2.2. ΑΕΠ & απασχόληση

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Λευκάδας το διάστημα 2010 - 2016 μειώθηκε από 395 εκατ. ευρώ το 2010, σε 288 εκατ. ευρώ το 2016. Αντιθέτως, το 2017 ανήλθε σε 293 εκατ. ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό 9,2% του ΑΕΠ της ΠΙΝ και σε ποσοστό 0,16% του ΑΕΠ της Ελλάδας. (ΕΛΣΤΑΤ)

Διάγραμμα 4. Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν Λευκάδας 2010-2017.
Σημείωση: σε εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές, *: προσωρινά στοιχεία
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2010-2017), Ιδία επεξεργασία.

Σε ότι αφορά στην απασχόληση διαπιστώνεται μια αύξηση σε απόλυτα μεγέθη από 7.323 απασχολούμενους το 2001, σε 8.141 το 2011 ή αύξηση κατά 11,1%. Επίσης, ως προς την ποσοστιαία συμμετοχή κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην απασχόληση παρατηρείται ότι, μεταξύ των ετών 2001 και 2011, οι απασχολούμενοι του πρωτογενούς τομέα χάνουν σημαντικό μερίδιο, ενώ οι απασχολούμενοι του δευτερογενούς τομέα βρίσκονται σε λίγο υψηλότερα επίπεδα. Αντιθέτως, ο τριτογενής τομέας απασχολεί το 71,9% του συνόλου των απασχολουμένων το 2011, έναντι αντίστοιχου ποσοστού 59,4% το 2001. (ΕΛΣΤΑΤ) Ο τριτογενής τομέας απασχολεί (η ίδια τάση εμφανίζεται και σε επίπεδο χώρας) με μεγάλη διαφορά το υψηλότερο ποσοστό των απασχολουμένων στη Λευκάδα. Αυτό είναι λογικό, αφού πρόκειται για μια οικονομία όπου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και ο τουρισμός.

Διάγραμμα 5. Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας Λευκάδας (2001, 2011). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2001, 2011), Ίδια επεξεργασία.

2.3. Τουρισμός

Ο τουρισμός αποτελεί κύριο τομέα ανάπτυξης της Λευκάδας. Τα τελευταία χρόνια, το νησί παρουσιάζει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη με τη δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων, ενοικιαζόμενων δωματίων και λοιπών καταλυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης. Οι τουριστικές μονάδες είναι χωροθετημένες σε συγκεκριμένα σημεία του νησιού, που παρουσιάζουν μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη, όπως είναι η ανατολική πλευρά του. Παράλληλα, παρατηρείται πλέον προσφορά καταλυμάτων προς διανυκτέρευση στο σύνολο του νησιού, συμπεριλαμβανομένων και των ορεινών οικισμών. Στους παρακάτω πίνακες και διαγράμματα παρουσιάζονται αναλυτικά στοιχεία του τουριστικού κλάδου για την ΠΕ Λευκάδας (Δήμος Λευκάδας & Δήμος Μεγανησίου) για το χρονικό διάστημα 2010 - 2019.

Όσον αφορά στη δυναμικότητα των καταλυμάτων ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων της ΠΕ Λευκάδας θα γίνει αναφορά στον αριθμό καταλυμάτων και κλινών στα παρακάτω διαγράμματα.

Διάγραμμα 6. Αριθμός καταλυμάτων ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων ΠΕ Λευκάδας (2010-2019). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2010-2019), Ιδία επεξεργασία.

Τη χρονική περίοδο 2010-2020 λειτουργούν στο νησί ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών κατάταξης. Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1, η κατηγορία 5* ενώ παρέμενε σταθερή για πολλά χρόνια, το 2020 ενισχύθηκε με τη λειτουργία ενός επιπλέον ξενοδοχείου. Οι κατηγορίες 3* και 4* παρουσιάζουν διπλασιασμό αριθμού μονάδων, ενώ οι κατηγορίες 2* και 1* σχετική στασιμότητα.

Πίνακας 1. Ξενοδοχειακό δυναμικό ανά κατηγορία

Έτος	5*	4*	3*	2*	1*
2010	1	7	14	68	5
2011	1	8	19	66	4
2012	1	8	19	66	4
2013	1	8	19	64	4
2014	1	8	20	64	4
2015	1	9	21	63	4
2016	1	8	23	62	4
2017	1	9	23	62	4
2018	1	9	25	61	4
2019	1	11	28	56	4
2020	2	10	30	56	4

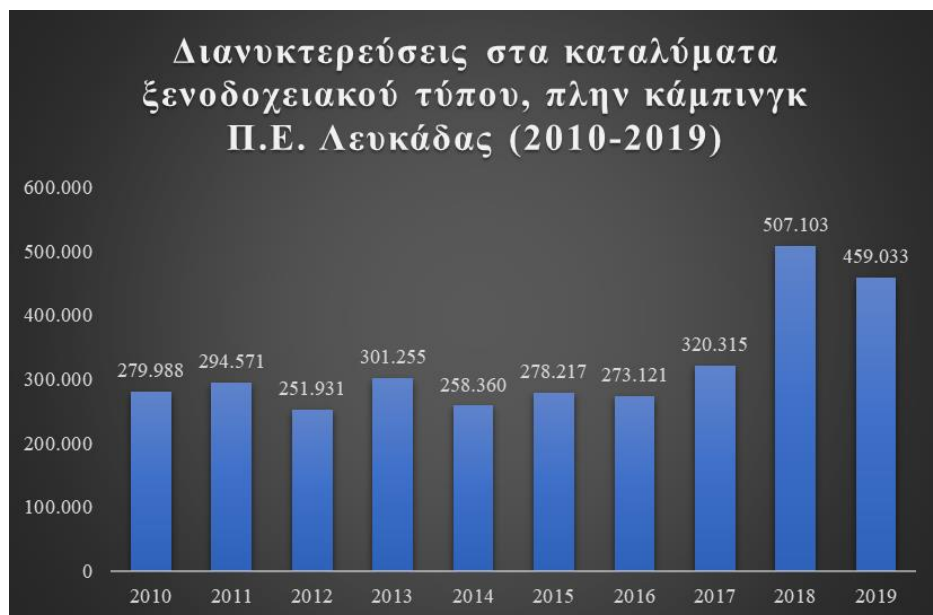
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (2010-2020) - Επεξεργασία INSETE Intelligence, Ιδία επεξεργασία.

Διάγραμμα 7. Αριθμός κλινών ξενοδοχείων και ομοειδών καταλυμάτων ΠΕ Λευκάδας (2010-2019). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2010-2019), Ιδία επεξεργασία.

Με βάση το Διάγραμμα 8, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων παρουσιάζει αυξομειώσεις μεταξύ των ετών 2010-2017, εκτινασσόμενος σε ~500.000 το έτος 2018 (αύξηση 58,3%) και σημειώνοντας μείωση ~10% το 2019.

Διάγραμμα 8. Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ) ΠΕ Λευκάδας (2010-2019). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2010-2019), Ιδία επεξεργασία.

Την περίοδο 2010-2019, τα ποσοστά πληρότητας των κλινών των καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ) παρουσιάζουν διαρκείς αυξομειώσεις, ενώ στα έτη 2010, 2011, 2013 και 2018 καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά.

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
42,6%	40,7%	34,1%	39,9%	34,1%	34,2%	32,6%	37%	39,1%	35%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2010-2019), Ιδία επεξεργασία.

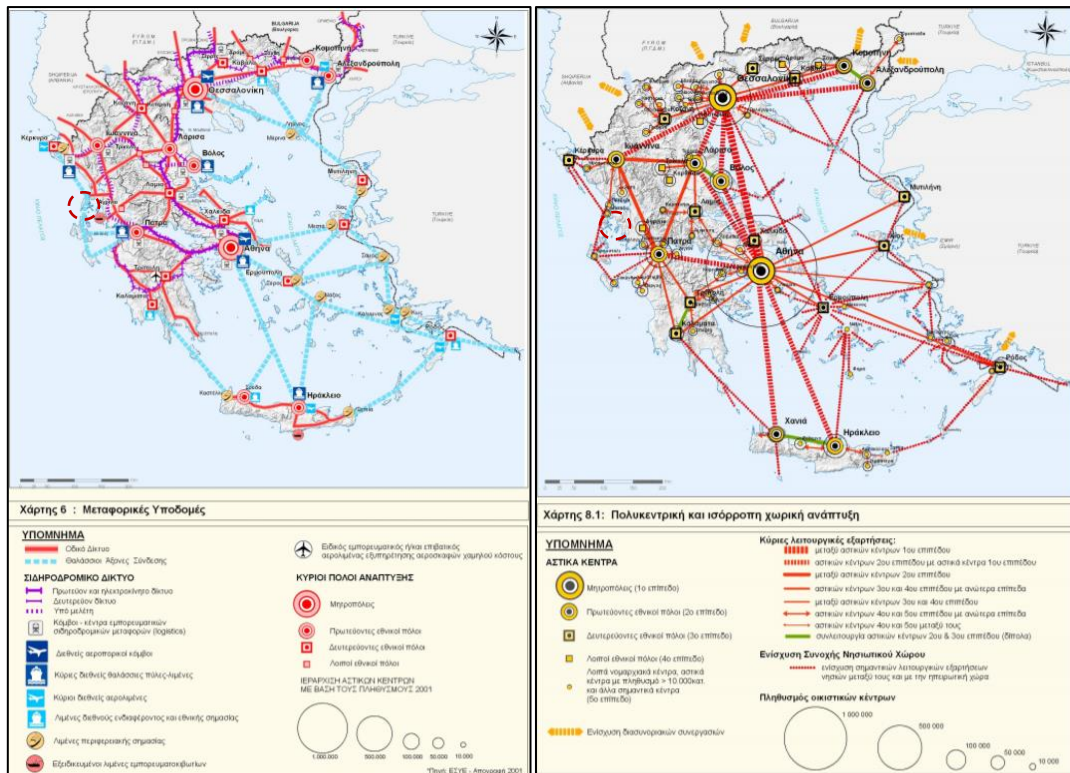
Κεφάλαιο 3. Θεσμικό πλαίσιο - Κατευθύνσεις χωροταξικού & πολεοδομικού σχεδιασμού

Στην ενότητα αυτή καταγράφονται οι κατευθύνσεις που δίνονται από τον υποκείμενο και υπερκείμενο σχεδιασμό - υπερκείμενα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αφορούν στην ΠΠΝ και στην ΠΕ Λευκάδας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης, στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία, στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες. Επιπλέον, στο παρόν κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) της Λευκάδας και στη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).

3.1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης

Με το ΦΕΚ υπ' αριθμ. 128/Α/3.7.2008 εγκρίθηκε το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ). Αποτελεί βασικό νομοθέτημα που προσδιορίζει τις στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, δίδονται, τόσο γενικές κατευθύνσεις που ισχύουν για όλη την Ελλάδα, όσο και ειδικότερες για κάθε Περιφερειακή Ενότητα και πόλη.

Όσον αφορά στη Λευκάδα, προτείνεται η ανάπτυξη δικτύου συνεργασίας μεταξύ των γειτονικών αστικών κέντρων και η δημιουργία του πολυπόλου, Άρτας - Πρέβεζας - Λευκάδας. Επιπλέον, όσον αφορά στις οδικές υποδομές αναγκαία κρίνεται η αναβάθμιση της σύνδεσης των πόλεων της Πρέβεζας και της Λευκάδας με την Ιόνια Οδό και η κατασκευή νέων τμημάτων των κύριων οδικών αξόνων σε μεγάλα και πληθυσμιακά εύρωστα νησιά του Ιονίου Πελάγους, όπως είναι η Λευκάδα. Τέλος, προτείνεται η συνεργασία της Λευκάδας με τα Ιωάννινα, δίνοντας έμφαση σε σημαντικούς για την ανάπτυξη τομείς του νησιού (πχ. τουρισμός, υγεία).

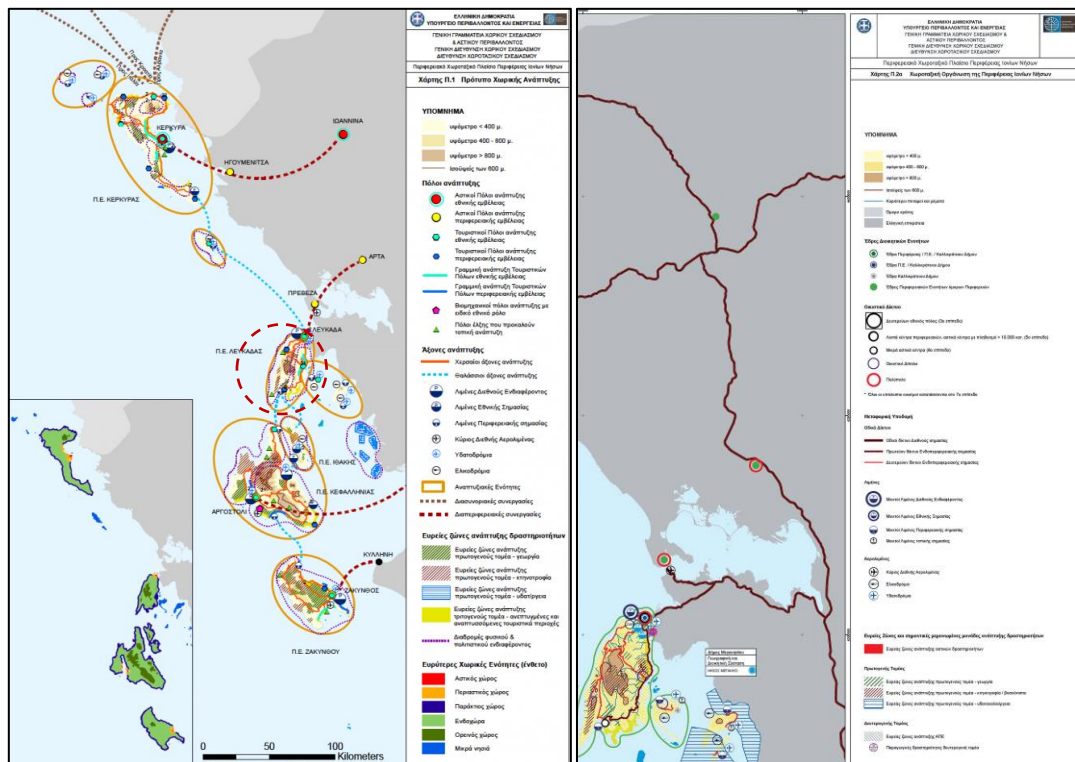
Χάρτες 12-13. Μεταφορικές υποδομές και Πολυκεντρική & ισόρροπη χωρική ανάπτυξη.
 Πηγή: ΓΠΧΣΑΑ.

3.2. Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Περιφέρειας Ιονίων Νήσων

Με το ΦΕΚ υπ' αριθμ. 16/ΑΑΠ/5.2.2019 εγκρίθηκε η αναθεώρηση του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της ΠΙΝ και η Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού. Αποτελεί βασικό νομοθέτημα που ορίζει τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες της ΠΙΝ. Πιο συγκεκριμένα, δίδονται, τόσο γενικές κατευθύνσεις που ισχύουν για όλη την Περιφέρεια, όσο και ειδικότερες για κάθε ΠΕ και νησί για διάφορους τομείς, όπως πχ. φυσικό περιβάλλον, τουρισμός, πολιτιστική κληρονομιά, οικιστικό δίκτυο, κοινωνικοοικονομικές υποδομές, έργα υποδομής.

Όσον αφορά στην ΠΕ Λευκάδας δίνονται κατευθύνσεις για τις ακόλουθες ενότητες: αστικός πόλος, χρήσεις γης, δημόσιος χώρος, εκτός σχεδίου δόμηση, Τοπικά Χωρικά Σχέδια και Πολεοδομικές Μελέτες, προστασία τοπίου και αγροτικού τοπίου, Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων, παραγωγικές δραστηριότητες, κτηνοτροφικές δραστηριότητες, επιχειρηματικά πάρκα Βιομηχανίας - Βιοτεχνίας - Χονδρεμπορίου, περιοχές υδατοκαλλιεργειών, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, χωρική ενότητα γεωργίας, κτηνοτροφίας, μεταποίησης και τουρισμού, αστικές αναπλάσεις, παραδοσιακοί οικισμοί, ανάδειξη ιστορικού κέντρου, υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, βιώσιμη κινητικότητα, τουρισμός, προστασία φυσικού περιβάλλοντος και

υδάτινων πόρων, πολιτιστικοί πόροι, νέα έργα, συγκοινωνιακές υποδομές (αεροπορικές, λιμενικές, οδικές), υποδομές κοινωνικής πρόνοιας και πολιτισμού, έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, διάβρωσης ακτών και κατολισθήσεων, εγκαταστάσεις γκολφ, καταδυτικά πάρκα και διαχειριστικό σχέδιο οικοσυστήματος λιμνοθαλασσών. Αναλυτικά οι κατευθύνσεις που αφορούν στο νησί της Λευκάδας έχουν αποδελτιωθεί και περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 1 με τίτλο «Αποδελτίωση κύριων κατευθύνσεων αναθεωρημένου Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου Περιφέρειας Ιονίων Νήσων - Λευκάδα».

Χάρτες 14-15. Πρότυπο χωρικής ανάπτυξης και Χωροταξική οργάνωση της ΠΙΝ.
 Πηγή: Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο ΠΙΝ.

3.3. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία

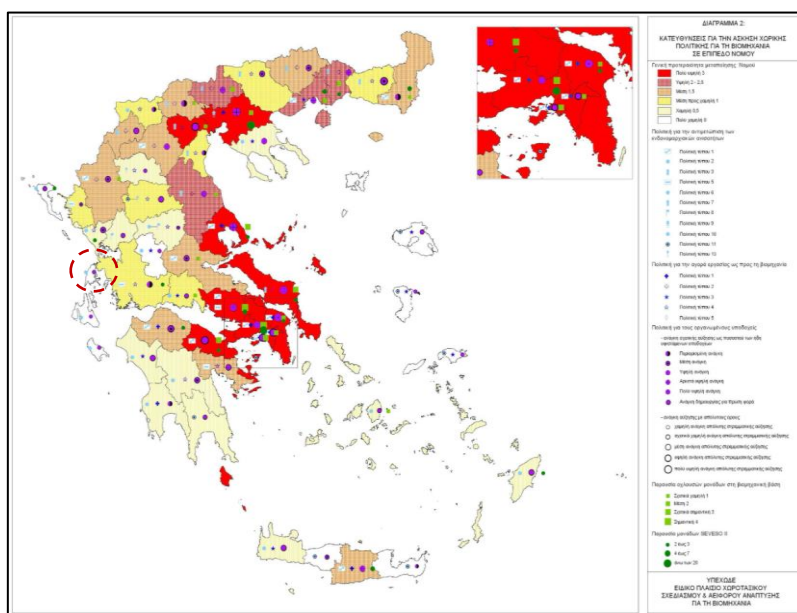
Με το ΦΕΚ υπ' αριθμ. 151/ΑΑΠ/13.4.2009 εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τη Βιομηχανία και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού. Το νομοθέτημα έχει ως βασικό στόχο τη διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας και πιο συγκεκριμένα αφορά στην συγκέντρωση των βιομηχανικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς και την προστασία του περιβάλλοντος. Το Ειδικό Πλαίσιο για τη Βιομηχανία ορίζει κατευθύνσεις σε εθνικό, αλλά και σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο.

Στο Παράρτημα Ι του ΕΠΧΣΑΑ δίνονται κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο. Όσον αφορά στην ΠΙΝ προτείνεται να δοθεί έμφαση στις θαλάσσιες συνδέσεις και στα περιβαλλοντικά ζητήματα. Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της ΠΙΝ αφορούν στον τουρισμό, τον αναπροσανατολισμό της οικονομίας του αγροτικού χώρου και τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης του δευτερογενούς τομέα, δεδομένης της ήδη περιορισμένης μεταποιητικής βάσης και της έλλειψης συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

Όσον αφορά στο χωροταξικό πρότυπο της βιομηχανίας, δεν υπάρχουν προϋποθέσεις ανάπτυξης ισχυρών πόλων βιομηχανίας και η χωρική οργάνωση της θα έχει πολυκεντρική μορφή με μικρές συγκεντρώσεις. Προτείνεται η προώθηση συγκεκριμένου αριθμού οργανωμένων υποδοχέων μικρής κλίμακας, κυρίως για τη μετεγκατάσταση των υπαρχουσών μονάδων και ορίζονται πολιτικές για τις χρήσεις γης και τη διάσπαρτη χωροθέτηση της βιομηχανίας.

Για το Νομό Λευκάδας ισχύουν:

- Γενική προτεραιότητα άσκησης χωρικής πολιτικής για τη μεταποίηση: Πολύ χαμηλή (0,5)
- Πολιτική για τις περιοχές με ιδιαίτερα χαμηλή παρουσία βιομηχανίας (ενδονομαρχιακές ανισότητες): Πολιτική τύπου 2

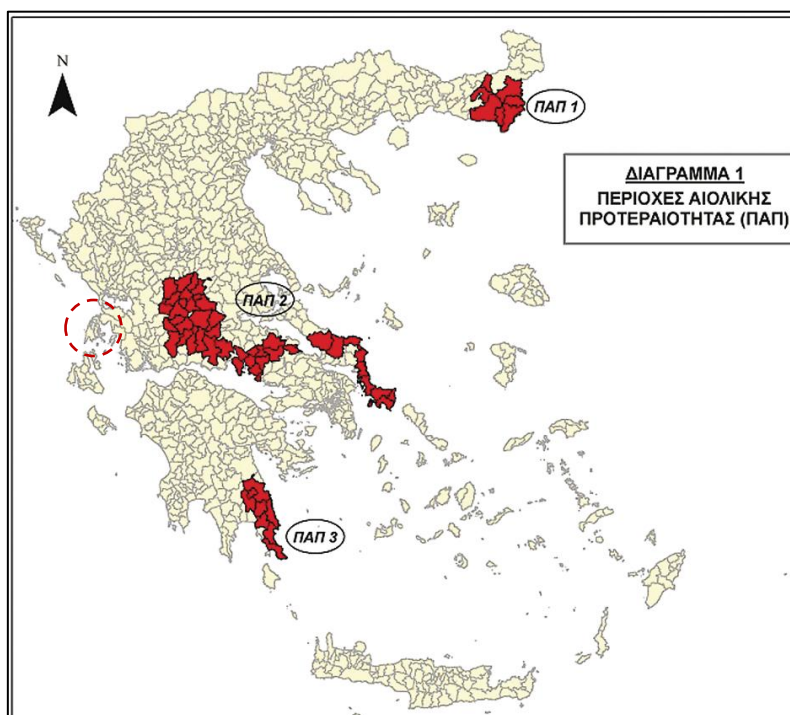
Χάρτης 16. Κατευθύνσεις για την άσκηση χωρικής πολιτικής για τη Βιομηχανία σε επίπεδο Νομού.
Πηγή: ΕΠΧΣΑΑ για τη Βιομηχανία.

3.4. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Με το ΦΕΚ υπ' αριθμ. 2464/Β/3.12.2008 εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού. Το νομοθέτημα έχει ως βασικούς στόχους τη διαμόρφωση εθνικής πολιτικής χωροθέτησης έργων ΑΠΕ ανά κατηγορία δραστηριότητας και χώρου, την θέσπιση κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης και τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού χωροθέτησης εγκαταστάσεων ΑΠΕ.

Όσον αφορά στην ΠΠΝ, στο άρθρο 8 ορίζονται ειδικά κριτήρια χωροθέτησης αιολικών μονάδων στο νησιωτικό χώρο και πιο συγκεκριμένα στα κατοικημένα νησιά του Ιονίου Πελάγους. Για τη Λευκάδα δεν δίνεται ειδική κατεύθυνση.

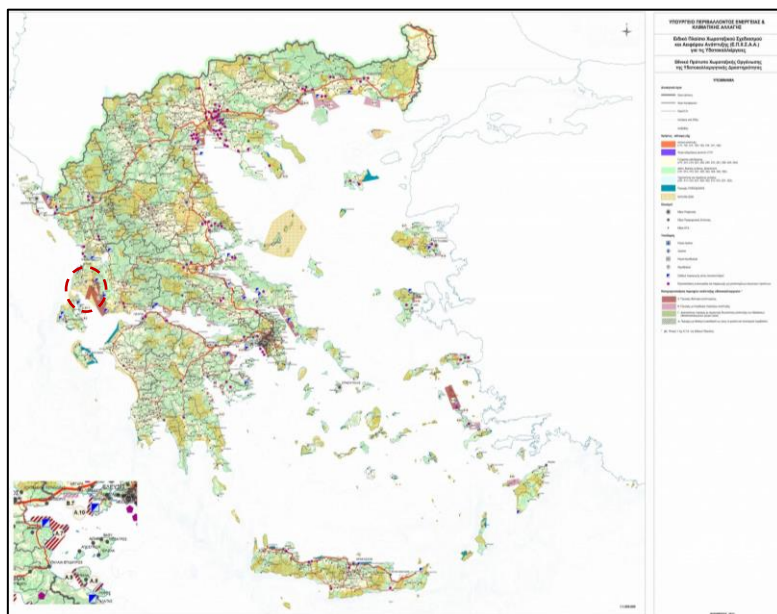
Χάρτης 17. Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας. Πηγή: ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ.

3.5. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες

Με το ΦΕΚ υπ' αριθμ. 2505/Β/4.11.2011 εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού. Το νομοθέτημα έχει ως βασικούς στόχους την παροχή κατευθύνσεων για το εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης δραστηριοτήτων υδατοκαλλιέργειας με εξειδίκευση ανά τύπο

καλλιέργειας, για το καθεστώς, τους όρους χωροθέτησης, τα κριτήρια και τις συμβατότητες χωροθέτησης των υποδοχέων και μονάδων και για τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό.

Όσον αφορά στη Λευκάδα, δίνεται η κατεύθυνση για χωροθέτηση εγκαταστάσεων συσκευασίας και παραγωγής μη μεταποιημένων αλιευτικών προϊόντων. Οι συγκεκριμένες εγκαταστάσεις ανήκουν στις υποστηρικτικές εγκαταστάσεις και αφορούν συσκευαστήρια, κέντρα αποκελύφωσης, εξυγίανσης και αποστολής οστράκων και ψυκτικούς θαλάμους. Στο άρθρο 7 ορίζονται τα κριτήρια χωροθέτησης και πιο συγκεκριμένα επιτρέπεται να χωροθετούνται εκτός αιγιαλού, είτε μεμονωμένα σύμφωνα με τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις, τα Σχέδια Χρήσεων Γης και την ισχύουσα δασική νομοθεσία, είτε σε οργανωμένες ζώνες (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Εμπορευματικά Κέντρα) και κατά το δυνατόν εγγύς των μονάδων εκτροφής.

Χάρτης 18. Εθνικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας.
Πηγή: ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες.

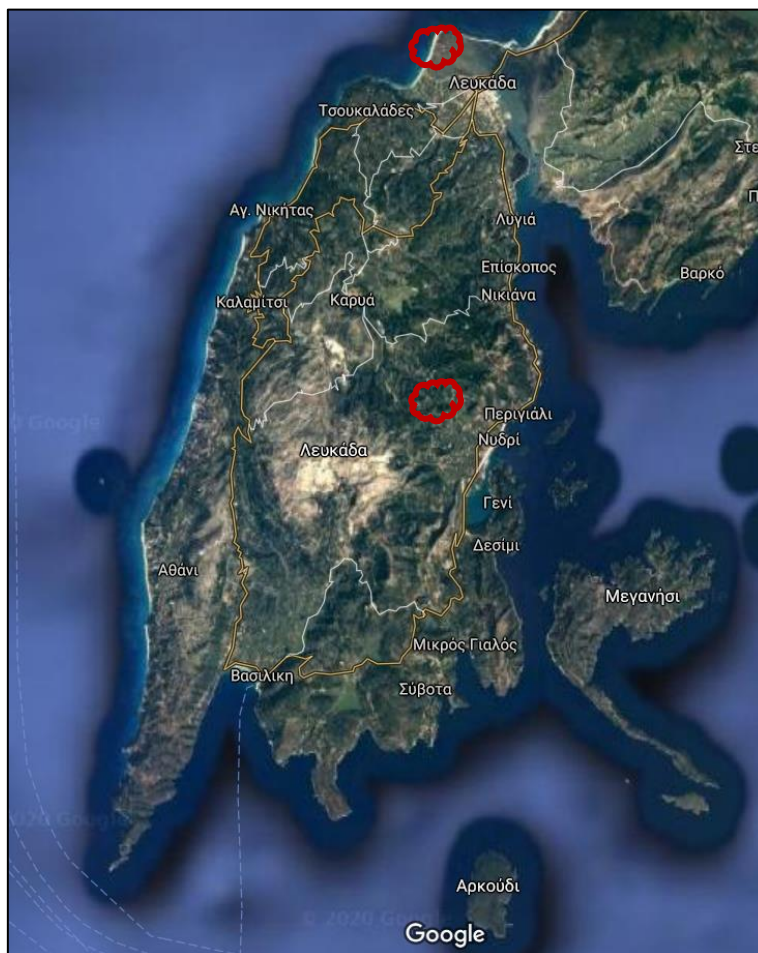
3.6. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Λευκάδας

Ο Δήμος Λευκάδας διαθέτει ΓΠΣ από το 1989 (ΦΕΚ 405/Δ/1989), ενώ το 1997 έγινε η τελευταία τροποποίησή του (ΦΕΚ 678/Δ/1997). Εκτενής αναφορά του θεσμικού πλαισίου που αφορά στην πόλη της Λευκάδας θα γίνει στο Κεφάλαιο 13.

3.7. Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου

Οι ΖΟΕ θεσπίστηκαν με τον Ν. 1337/1983, με σκοπό τη ρύθμιση των εκτός σχεδίου περιοχών από έντονες πιέσεις των χρήσεων γης. Σύμφωνα με το ΦΕΚ

1096/Δ/1997, στο Νομό Λευκάδας έχουν καθοριστεί ΖΟΕ στις περιοχές των κοινοτήτων Πλατυστόμων, Βαυκερής, Νυδριού και στο Δήμο Λευκάδας. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει δύο περιοχές, μια στην περιοχή Δημοσάρι και ένα τμήμα στην περιοχή δυτικά της πόλης, στην Γύρα. Οι παραπάνω περιοχές χαρακτηρίζονται ως περιοχές προστασίας και απαγορεύεται η δόμηση και η αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ επιτρέπονται συγκεκριμένες χρήσεις γης, όπως αναφέρονται στο άρθρο 3.

Χάρτης 19. Απεικόνιση ΖΟΕ. Πηγή: Google maps, Ιδία επεξεργασία.

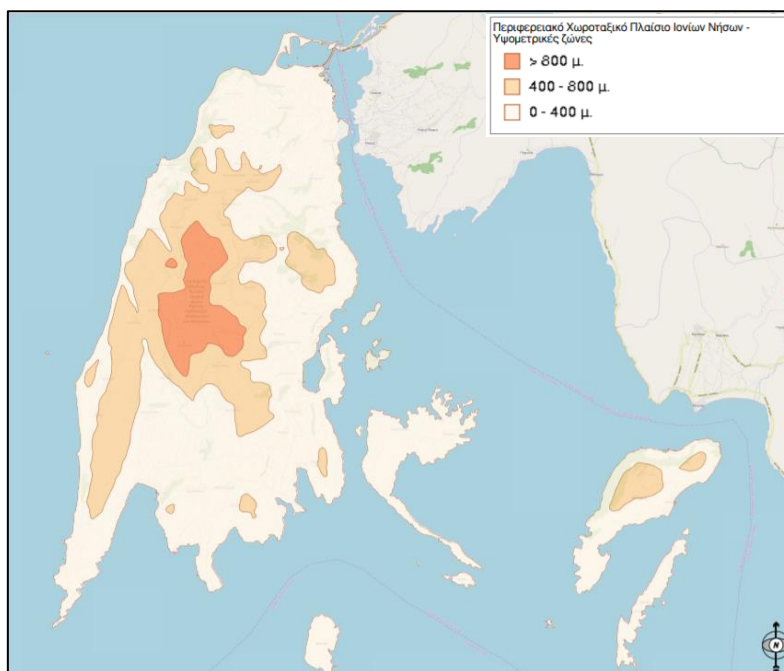
Κεφάλαιο 4. Φυσικό περιβάλλον - Γεωμορφολογία

4.1. Φυσικό περιβάλλον

Η Λευκάδα είναι κατά 77% ορεινό νησί, με μέσο υψόμετρο 500 μ. Το κεντρικό ορεινό συγκρότημα Σταυρωτά καλύπτει το 1/5 της επιφάνειας του νησιού και αποτελεί την υψηλότερη κορυφή 1.182 μ. Η Λευκάδα διαθέτει εύφορες πεδινές περιοχές, στενά οροπέδια και φαράγγια. Το αγροτικό τοπίο του νησιού περιλαμβάνει ελαιώνες και καλλιεργούμενες εκτάσεις αμπελιών και λοιπών προϊόντων και χαρακτηρίζεται από

τοπικά δομικά αγροτικά στοιχεία, όπως ξερολιθιές και αναβαθμίδες.²⁴

Χάρτης 20. Υψομετρικές ζώνες ΠΕ Λευκάδας. Πηγή: Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών ΥΠΕΝ.

Χαρακτηριστική είναι η πλούσια χλωρίδα που «φυτρώνει» απ' άκρη σ' άκρη στο νησί και συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ελαιόδεντρα με υπεραιώνιες ελιές, αμπέλια, πεύκα, δυσεύρετο είδος δρυός, κυπαρίσσια και μεγάλη ποικιλία αρωματικών βοτάνων και σπάνιων αγριολούλουδων.²⁵

Εικόνες 3-10. Χλωρίδα της Λευκάδας. Πηγή: Λάζαρης (2014).

Όσον αφορά στην ακτογραφία, το νησί διαθέτει χερσονήσους, ξακουστά ακρωτήρια, όπως ο Λευκάτας, που αποτελεί και τη νοτιότερη άκρη του νησιού και ιδιαίτερα εντυπωσιακές, μεγάλου μήκους ακτές. Στους όρμους συμπεριλαμβάνονται το Βλυχό, τα Σύβοτα και η Ρούδα. Ειδικότερα, στο δυτικό τμήμα του νησιού, καταγράφεται μεγάλος αριθμός από απόκρημνες ακτές και αμμώδεις παραλίες, ενώ

²⁴ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 19

²⁵ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 19 και Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Α', 2006, σ. 8

δεκάδες παραλίες βρίσκονται διάσπαρτες περιμετρικά αυτού. Το νησί διαθέτει πληθώρα πηγών, όπως οι ξακουστές πηγές της Κερασιάς στο Σύβρο, ενώ ορμητικοί χείμαρροι με απότομες και απόκρημνες κοίτες δημιουργούν καταρράκτες και εντυπωσιακά φαράγγια (Δημοσάρης στο Νυδρί, Μέλισσα στους Σφακιώτες και Χαραδιάτικα).²⁶

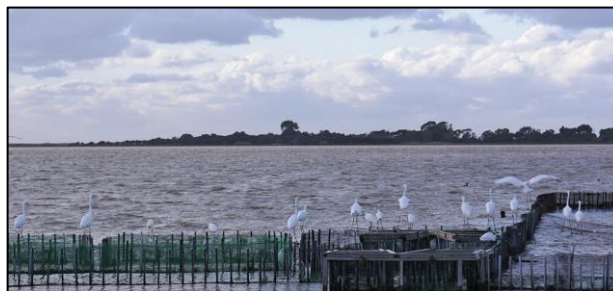

Εικόνες 11-14. Παραλίες της Λευκάδας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Στη Λευκάδα καταγράφονται τέσσερις λιμνοθάλασσες και ειδικότερα δύο στο βόρειο τμήμα του νησιού - στην είσοδο της πόλης και δύο στις περιοχές Αλυκής Αλεξάνδρου και Βλυχό, αντίστοιχα. Το εκτεταμένο υγροτοπικό σύμπλεγμα λιμνοθαλασσών και αλυκών στην πόλη (Λευκάδα και Στενά) περιβάλλεται από τη Γύρα, στενή λωρίδα λευκής αμμουδιάς μήκους 7 χλμ. και αλυκές, αποτελεί δε ιδιαίτερα σημαντικό υδροβιότοπο. Έχουν ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000 ως προστατευόμενες περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική σημασία και φιλοξενούν σημαντικό αριθμό πανίδας (Τόπος Κοινοτικής Σημασίας - SCI και Ζώνη Ειδικής Προστασίας για την Ορνιθοπανίδα - SPA).²⁷

Χάρτης 21. Απόσπασμα χάρτη λιμνοθάλασσας, 1687, Coronelli. Πηγή: Λαμπρινού (2006), σ. 72.

Εικόνα 15. Αποψη της λιμνοθάλασσας σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Ειδικότερα, η λιμνοθάλασσα της πόλης της Λευκάδας αποτελεί μεταναστευτικό σταθμό σπάνιων πουλιών (κύκνοι, ερωδιοί, φλαμίνγκο, καλημάνες, γλάροι, πάπιες και χήνες) και έχει χαρακτηριστεί ως υδροβιότοπος διεθνούς σημασίας με βάση τη συνθήκη RAMSAR. Στο εσωτερικό της λιμνοθάλασσας λειτουργεί το ιβάρι από το 1985, ιχθυοκαλλιέργεια δηλαδή με χρήση παραδοσιακών καλαμωτών για την εκτροφή

²⁶ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 19 και Partsch, 2010, σ. 11

²⁷ ΕΠ ΠΙΝ, 2014, σ. 41, ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 20 και www.lefkada.gr

ψαριών σε φυσικές συνθήκες.²⁸

Εικόνες 16-18. Ιβάρι Λευκάδας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Ποσοστό 56% της συνολικής επιφάνειας του νησιού αποτελούν οι γεωργικές εκτάσεις, εκ των οποίων το 17%, περίπου 68.770 στρ., συγκαταλέγεται στις μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ενώ το 8,5% αφορά δασώδεις ή ήπιας βλάστησης βοσκότοπους και εκτάσεις.²⁹

Ιδιαίτερη μνημεία θα πρέπει να γίνει για το οροπέδιο Βουνί που βρίσκεται πάνω από το ορεινό χωριό Εγκλουβή, όπου καταγράφεται ένα σπάνιο μνημειακό σύμπλεγμα, οι λεγόμενοι «βόλτου». Πρόκειται για μικρούς θολωτούς πέτρινους οικίσκους σε σχήμα φούρνου, που κτίστηκαν από πέτρες και λάσπη, από ειδικούς τεχνίτες του χωριού, επί Ενετοκρατίας και Αγγλοκρατίας, όπως προκύπτει από σχετικά χειρόγραφα της εποχής, ενώ ερευνητές υποστηρίζουν ότι είναι ομηρικής εποχής. Σε κάθε αλώνι υπήρχε ένας βόλτος, καθώς την εποχή που γινόταν το αλώνισμα οι κάτοικοι - καλλιεργητές παρέμεναν στο Βουνί για πολλούς μήνες, λόγω εξαιρετικά δύσκολων καιρικών συνθηκών. Οι βόλτοι, ανάλογα με το μέγεθός τους, διακρίνονται σε μικρούς και μεγάλους και διαθέτουν τρεις χώρους: για τους ιδιοκτήτες, τα ζώα και τις ζωοτροφές. Οι μικροί βόλτοι διέθεταν θολωτό σχήμα και ήταν κατασκευασμένοι από στρώμα λάσπης, ενώ διέθεταν επίσης και ξύλινη πόρτα. Οι μεγάλοι βόλτοι ήταν θολωτοί και η οροφή τους ήταν σκεπασμένη με κεραμίδια. Ενδεικτικές διαστάσεις ενός μεγάλου βόλτου: μήκος εσωτερικού χώρου 3-3,5 μ., ύψος 3,20 μ. και πλάτος 2,5 μ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τρόπος κατασκευής προστάτευσε τους βόλτους από τους συχνούς σεισμούς στην περιοχή. Περίπου 80 βόλτοι διατηρούνται έως σήμερα, ενώ στην περιοχή συνεχίζει να καλλιεργείται η φημισμένη φακή Εγκλουβής.³⁰

Το συγκρότημα των «Βόλτων» έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με βάση το ΦΕΚ 293/Β/1.4.1999, καθώς «...αποτελεί, από μορφολογική και λειτουργική άποψη, συγκρότημα κτισμάτων που εκφράζει με χαρακτηριστικό τρόπο τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις της περιόδου από την Ενετοκρατία έως σήμερα και

²⁸ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 20

²⁹ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 20

³⁰ Κακλαμάνης, 2005, σσ. 116-118 και www.lefkada.gov.gr

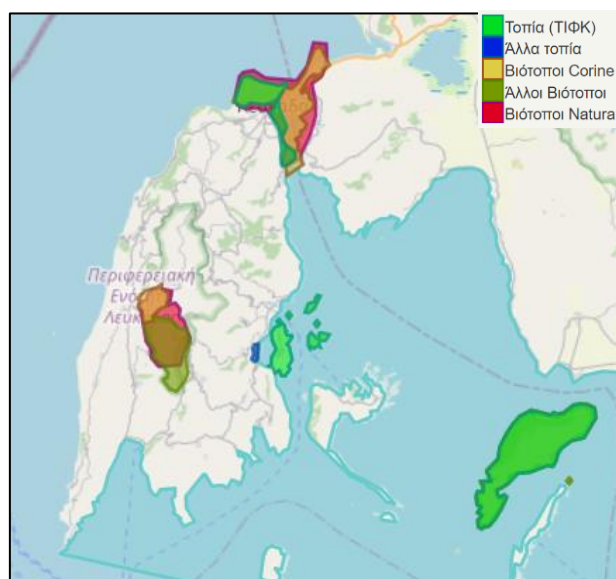
είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής». ³¹

Εικόνες 19-22. Οι βόλλτοι στην Εγκλουβή. Πηγές: Φιώρου (2006), Google earth.

4.2. Προστατευόμενες περιοχές

Το φυσικό περιβάλλον της Λευκάδας συμπεριλαμβάνει ιδιαίτερα σημαντικές και ευαίσθητες οικολογικά περιοχές, όπως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), βιότοπους Corine, περιοχές Natura και πληθώρα άλλων βιότοπων και τοπίων. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν 8 ΤΙΦΚ, 2 βιότοποι Corine, 2 περιοχές Natura και 2 άλλοι βιότοποι και τοπία, όπως αποτυπώνονται και στον παρακάτω χάρτη. Παρατηρείται, ότι οι προστατευόμενες περιοχές συγκεντρώνονται στην πόλη της Λευκάδας, στο κέντρο του νησιού, στην περιοχή Χορτάτα και στην ανατολική πλευρά, ειδικότερα στο Νυδρί, στο Σκορπιό, στο Σκορπίδι, στην Σπάρτη και στην Μαδουρή. Στο Παράρτημα 2 γίνεται εκτενής αναφορά στο φυσικό περιβάλλον της Λευκάδας. ³²

Χάρτης 22. Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, βιότοποι Corine, περιοχές Natura και άλλοι βιότοποι & τοπία. Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>.

³¹ <http://listedmonuments.culture.gr>

³² <https://filotis.itia.ntua.gr>

4.3. Κλίμα

Το κλίμα του νησιού χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό, με βασικά χαρακτηριστικά τη μεγάλη ηλιοφάνεια, τον ήπιο με πολλές βροχοπτώσεις χειμώνα και το ζεστό με δροσερούς ανέμους καλοκαίρι.³³

Όπως αναφέρει ο Partsch³⁴ (2010, σ. 62), η κατάσταση δεν είναι και τόσο διαφορετική από το τέλος του 19^{ου} αιώνα: *«η Λευκάδα είναι πιο άμεσα εκτεθειμένη στην επίδραση των θερμοκρασιών της Ηπειρωτικής χώρας. Ο ανατολικός άνεμος είναι ο πιο δυσμενής άνεμος για την Λευκάδα, εξαιρετικά αισθητός στις περιόδους μεγάλης πτώσης της θερμοκρασίας πριν την άνοιξη. Αντιθέτως, το καλοκαίρι ο αέρας από την ορεινή βραχώδη ακτή προκαλεί καμιά φορά ανεπιθύμητη αύξηση της θερμοκρασίας».*

4.4. Σεισμική δραστηριότητα

Η Λευκάδα χαρακτηρίζεται από υψηλή σεισμική δραστηριότητα, κατατάσσοντάς την σε μια από τις πλέον σεισμογενείς περιοχές της Ελλάδας.³⁵

Ο Καθηγητής Άγγελος Γαλανόπουλος αναφέρει σχετικά: *«... Αι Ιόνιοι νήσοι από τεκτονικής απόψεως παριστούν ως γνωστόν κατατεμαχισμένα ρηξιγενή τεμάχη των Πινδικών πτυχώσεων. Τα τεμάχη ταύτα αποκόπτονται ιδία προς το Ιόνιον πέλαγος, λίαν αποτόμως ... η Λευκάς και η Κεφαλληνία χαρακτηρίζονται από πολυάριθμους σεισμούς επιφανείας και ενδιάμεσου βάθους ... οι σεισμοί συχνά δρουν καταστρεπτικώς, αι εστίες κατά το πλείστον υποθαλάσσιοι, ελκύουν γενικώς σεισμούς πάσης τάξεως από τοπικούς μέχρι μεγάλους ...».*³⁶

Οι σεισμοί για το νησί της Λευκάδας δεν αποτελούν απλά και μόνο ένα επαναλαμβανόμενο γεωφυσικό φαινόμενο που μαστίζει την περιοχή, αλλά συγχρόνως είναι συνδεδεμένοι με την ιστορική διαδρομή του τόπου και των κατοίκων του.

Τα τελευταία 500 χρόνια έχουν καταγραφεί σεισμοί διαφορετικού μεγέθους και εντάσεως, προκαλώντας ανθρώπινες απώλειες και καταστρεπτικές υλικές ζημιές. Σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους η ενημέρωση που υπάρχει αντλείται από βιβλία που φυλάσσονται στα ΓΑΚ Λευκάδας, κείμενα, ενθυμήματα, εκκλησιαστικά βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά.³⁷

Ο πίνακας που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα 3 συμπεριλαμβάνει τις ισχυρές

---

³³ www.lefkada.gr

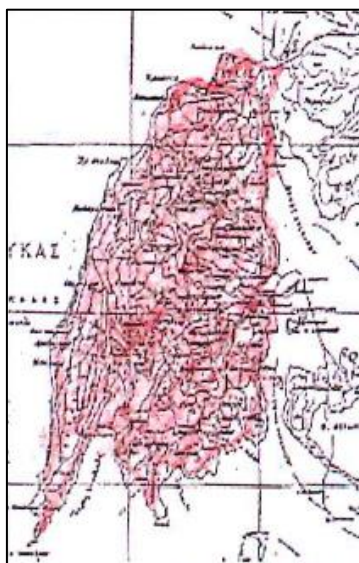
³⁴ Πανεπιστημιακός Καθηγητής Γεωγραφίας, Περιηγητής του 19^{ου} αιώνα

³⁵ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 20

³⁶ Ροντογιάννης, 1995, σ. 151

³⁷ Ροντογιάννης, 1995, σ. 153

σεισμικές δονήσεις τους τελευταίους 5 περίπου αιώνες. Παρατηρείται ότι έχει καταγραφεί ισχυρή και ασθενής σεισμική δραστηριότητα κατά την πάροδο των ετών, με επίκεντρο το σύνολο των περιοχών του νησιού.

Χάρτης 23. Συνθετικός χάρτης σεισμικής δραστηριότητας.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 176.

Κεφάλαιο 5. Αρχιτεκτονική, δημόσια κτήρια και χώροι

5.1. Αρχιτεκτονική

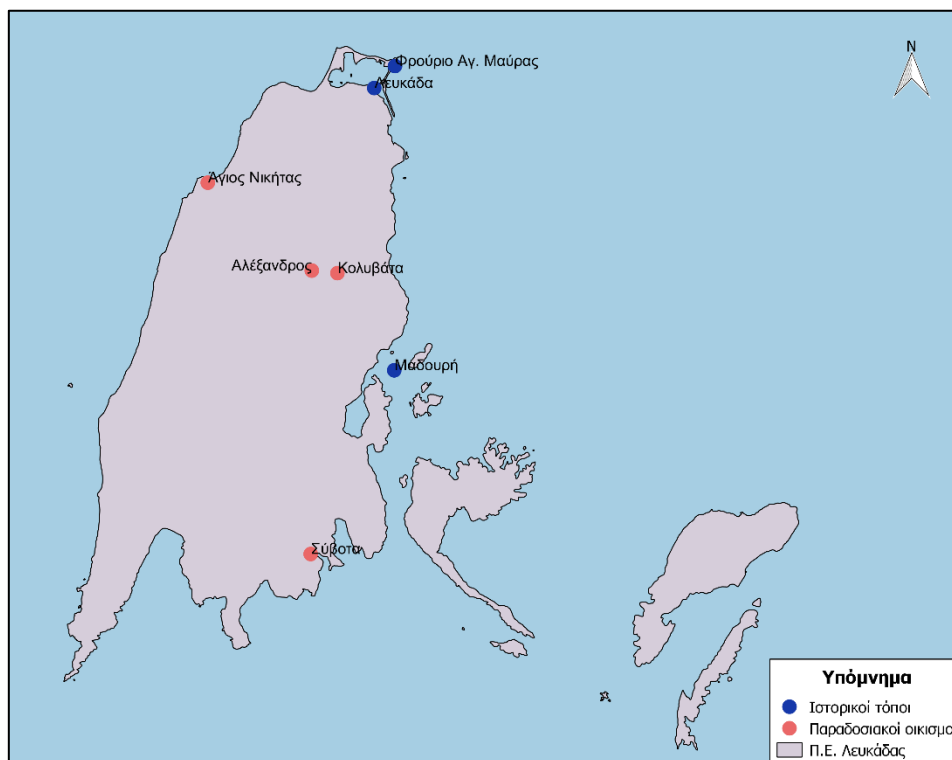
Η πόλη της Λευκάδας έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικός τόπος με βάση τα ΦΕΚ 103/Β/1982 και 95/Δ/1992. Αποτελεί τυπικό δείγμα μεσαιωνικής πολεοδομίας και χτίστηκε την εποχή της ενετοκρατίας. Αναλυτική παρουσίαση της αρχιτεκτονικής της πόλης της Λευκάδας θα γίνει στο Κεφάλαιο 14. Ακόμη, ο περιβάλλον χώρος του Φρουρίου της Αγίας Μαύρας έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικός τόπος σύμφωνα με το ΦΕΚ 322/Β/1983.

Χάρτης 24. Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου της πόλης της Λευκάδας. Πηγή: ΦΕΚ 103/Β/1982.

Όσον αφορά στους οικισμούς και τα ορεινά χωριά του νησιού, χαρακτηρίζονται από κτίσματα με παραδοσιακά μορφολογικά και κατασκευαστικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα η Κατούνα, η Καρυά, η Βαυκερή, ο Πόρος, το Καλαμίτσι και η Εξάνθεια. Στους οικισμούς Ρουπακιά και Κοντάρενα παρατηρούνται πέτρινα αγροτόσπιτα. Ο οικισμός Δρυμώνας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυθεντικού οικισμού αντιπροσωπευτικών κτισμάτων τυπικής λευκαδίτικης αρχιτεκτονικής. Οι κεραμόσκεπτες διάδρομες και μονώροφες κατοικίες, με τις εξωτερικές πέτρινες σκάλες, τους τοξωτούς θόλους στο κατώι με χαραγμένη την ημερομηνία κατασκευής τους και τον εξώστη «πόντζο» στην κορυφή του κεφαλόσκαλου ορθώνονται στην πλαγιά του βουνού.³⁸

Τα μικρά νησιά της ΠΕ, Κάλαμος και Καστός, χαρακτηρίζονται από δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Πιο συγκεκριμένα, στον Κάλαμο παρατηρούνται λιθόκτιστες κατοικίες λιτού αγροτικού χαρακτήρα με κεραμοσκεπή, πυκνοδομημένες σε μικρά σοκάκια. Ο Καστός χαρακτηρίζεται από δίπατες πέτρινες κατοικίες με χρωματιστά παραθυρόφυλλα και ξύλινα μπαλκόνια σε αραιοδόμηση. Στο Μεγανήσι, έως και σήμερα διασώζονται οι μικρές πέτρινες αγροτικές κατοικίες με τα χαρακτηριστικά πέτρινα πηγάδια στην αυλή.

Χάρτης 25. Ιστορικοί Τόποι & Παραδοσιακοί Οικισμοί ΠΕ Λευκάδας.

Πηγές: www.geodata.gr, ΦΕΚ 503/Β/1974, 594/Δ/1978, 103/Β/1982, 95/Δ/1992 και 611/Δ/2020, Ίδια επεξεργασία.

³⁸ www.lefkada.gr

Οι οικισμοί Σύβοτα στο νοτιοανατολικό άκρο του νησιού και Άγιος Νικήτας στα δυτικά έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί, σύμφωνα με το ΦΕΚ 594/Δ/1978. Επιπλέον, έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί οικισμοί τμήματα των οικισμών Αλέξανδρος και Κολυβάτα του Δήμου Λευκάδας (ΦΕΚ 611/Δ/2020). Τέλος, η νήσος Μαδουρή έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικός τόπος, με βάση το ΦΕΚ 503/Β/1974.

5.2. Εκκλησίες

Η Λευκάδα χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα σημαντικό θρησκευτικό παρελθόν. Διαθέτει πληθώρα αξιόλογων μνημείων της χριστιανικής πολιτιστικής κληρονομιάς (μονές και εκκλησίες), διάσπαρτων στο νησί, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας του τόπου. Στην εκκλησιαστική κληρονομιά συγκαταλέγονται και άλλες μικρότερες εκκλησίες και μονές, ως μετόχια μοναστηριών ή κτητορικοί ναοί.

Ειδικά όσον αφορά στην πόλη της Λευκάδας, οι περισσότεροι ναοί οικοδομήθηκαν σε διάστημα 65 ετών, από το 1685 έως το 1750. Οι ναοί είναι ρυθμού μονόκλιτης βασιλικής, κατασκευασμένοι από πέτρα, διαθέτουν ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη και τα κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά τους θωρακίζουν απέναντι στη σεισμολογική δραστηριότητα του νησιού. Αξίζει να σημειωθούν οι διακοσμημένες με στοιχεία μπαρόκ εξωτερικές όψεις και θύρες τους που παραπέμπουν σε δυτικές επιδράσεις. Επιπλέον, σε ορισμένους ναούς παρατηρείται μεταγενέστερη προσθήκη καμπαναριού από σιδηροκατασκευή, όπως για παράδειγμα στον Αγ. Μηνά, στον Αγ. Σπυρίδωνα και στην Παναγία των Ξένων.³⁹

Οι εκκλησίες χαρακτηρίζονται στο εσωτερικό τους από τη βυζαντινή παράδοση και οι σημαντικές αγιογραφίες τους αντικατοπτρίζουν τις καλλιτεχνικές τάσεις του 18^{ου} αιώνα. Τα εξαιρετικής καλλιτεχνικής αξίας ξυλόγλυπτα τέμπλα διαμορφώνονται με βάση τις τάσεις των αρχών του 18^{ου} αιώνα, με στοιχεία φυσιοκρατικά και στοιχεία της αρχαίας ελληνικής τέχνης.⁴⁰

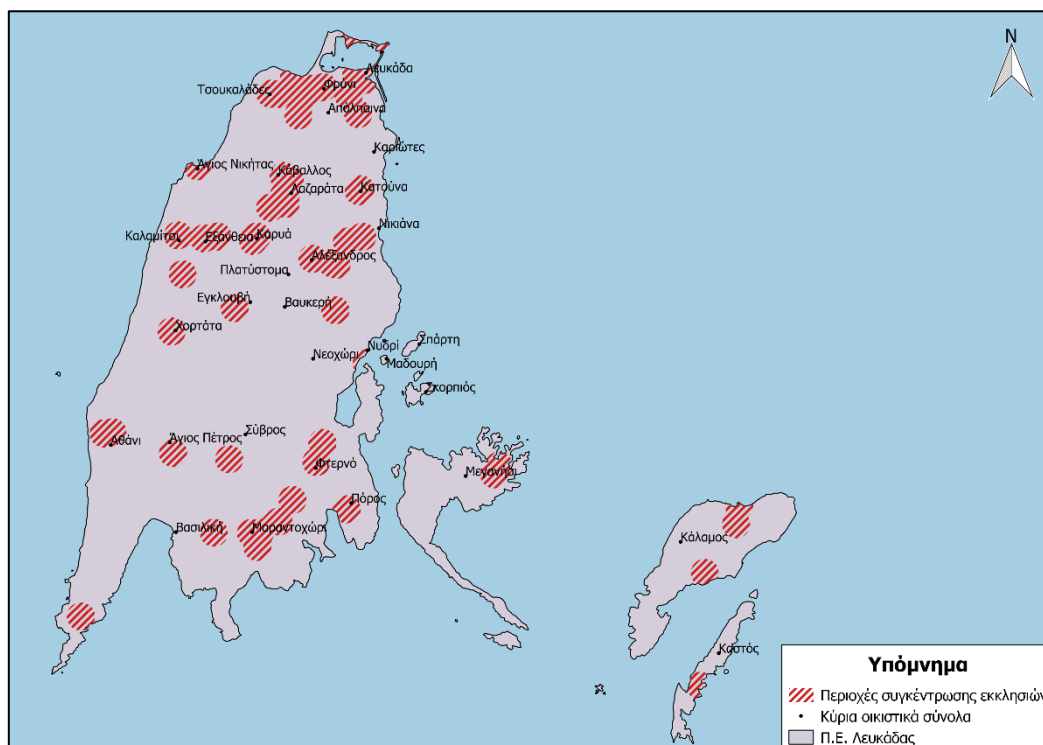
Στο Παράρτημα 4 γίνεται ενδεικτική αναφορά στις εκκλησίες της Λευκάδας - Χώρας, των περιχώρων της και του ευρύτερου νησιού, με χρονολογική σειρά οικοδόμησης. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εκκλησιών ως προς τον αριθμό και την παλαιότητα της ίδρυσής τους χωροθετείται στο ιστορικό κέντρο της Λευκάδας, ενώ διάσπαρτες σε όλο το νησί βρίσκονται εκκλησίες και ιερές μονές, όπως

³⁹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σσ. 156, 159-160

⁴⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 159

προκύπτει από τον χάρτη που ακολουθεί.

Χάρτης 26. Περιοχές συγκέντρωσης εκκλησιών Π.Ε. Λευκάδας. Πηγή: www.imli.gr. Ιδία επεξεργασία.

5.3. Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι - πλατείες

Σε επίπεδο νησιού, πλατείες και δημόσιοι υπαίθριοι χώροι χωροθετούνται στο σύνολο σχεδόν των οικισμών, είτε ορεινών, είτε παραθαλάσσιων, με διαφορετικά χαρακτηριστικά και στοιχεία. Στο παρόν κεφάλαιο, επιλέχθηκε να παρουσιαστούν οι πλατείες δύο ορεινών οικισμών του νησιού και ειδικότερα της Καρυάς και της Εγκλουβής.

Πλατεία Καρυάς

Η πλατανοσκέπαστη γραφική πλατεία με τα υπεραιωνόβια πλατάνια βρίσκεται στο ορεινό κεφαλοχώρι του νησιού, την Καρυά. Την πλατεία κοσμούν πολλά παραδοσιακά καφενεία και ταβέρνες, διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις και από εκεί ξεκινούν ακτινωτοί δρόμοι που οδηγούν σε όλα τα σημεία του οικισμού.

Εικόνα 23. Πλατεία Καρυάς. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Πλατεία Εγκλουβής

Η πλατεία βρίσκεται στον ορεινότερο οικισμό του νησιού, την Εγκλουβή (περίπου 700 μ. υψόμετρο) και καλωσορίζει τους επισκέπτες στα παραδοσιακά καφενεία και τις ταβέρνες της. Από εκεί κατευθύνεται κανείς στα καλντερίμια και τα λιθόστρωτα δρομάκια που οδηγούν σε όλα τα σημεία του οικισμού, με τις πετρόκτιστες διώροφες κατοικίες και τις τοξωτές αυλόπορτες.

Εικόνα 24. Πλατεία Εγκλουβής. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Όσον αφορά στις πλατείες και τους δημόσιους χώρους της πόλης της Λευκάδας, εκτενής αναφορά γίνεται στο αντίστοιχο κεφάλαιο του Β' Μέρους.

Κεφάλαιο 6. Πολιτιστική ταυτότητα

Πριν γίνει αναλυτική αναφορά στις δομές και τους θεσμούς πολιτισμού, αναφέρεται η ιστορική - πνευματική πορεία της Λευκάδας, ως τόπος συνάντησης ανθρώπων, εποχών και πολιτισμών. Η πνευματική και πολιτιστική ταυτότητα και παράδοση του νησιού εκπροσωπείται επάξια από ποιητές -Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Άγγελος Σικελιανός, Νάνος Βαλαωρίτης-, από ιστορικούς, συγγραφείς και διανοούμενους -Δημήτρης Πετριτσόπουλος, Σπύρος Βλαντής, Κωνσταντίνος Μαχαιράς, Πάνος Ροντογιάννης, Νίκος Σβορώνος-, από λόγιους, λαογράφους - Πανταζής Κοντομίχης-, πεζογράφους -Γεράσιμος Γρηγόρης-, εικαστικούς, ζωγράφους -Στάμος-, μουσικολόγους -Μάρκος Δραγούμης-. Η ενδεικτική αυτή αναφορά στις διακεκριμένες και καταξιωμένες προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών στο ελληνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο γίνεσθαι αποτελεί τους στυλοβάτες του Επτανησιακού πολιτισμού που με το πνευματικό, λογοτεχνικό και εικαστικό τους έργο συγκροτούν τον λευκαδίτικο «Παρνασσό». Όλοι οι πνευματικοί άνθρωποι της Λευκάδας συμπληρώνουν τον μακρύ κατάλογο της πνευματικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην αέναη ιστορική διαδρομή της. (Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών)

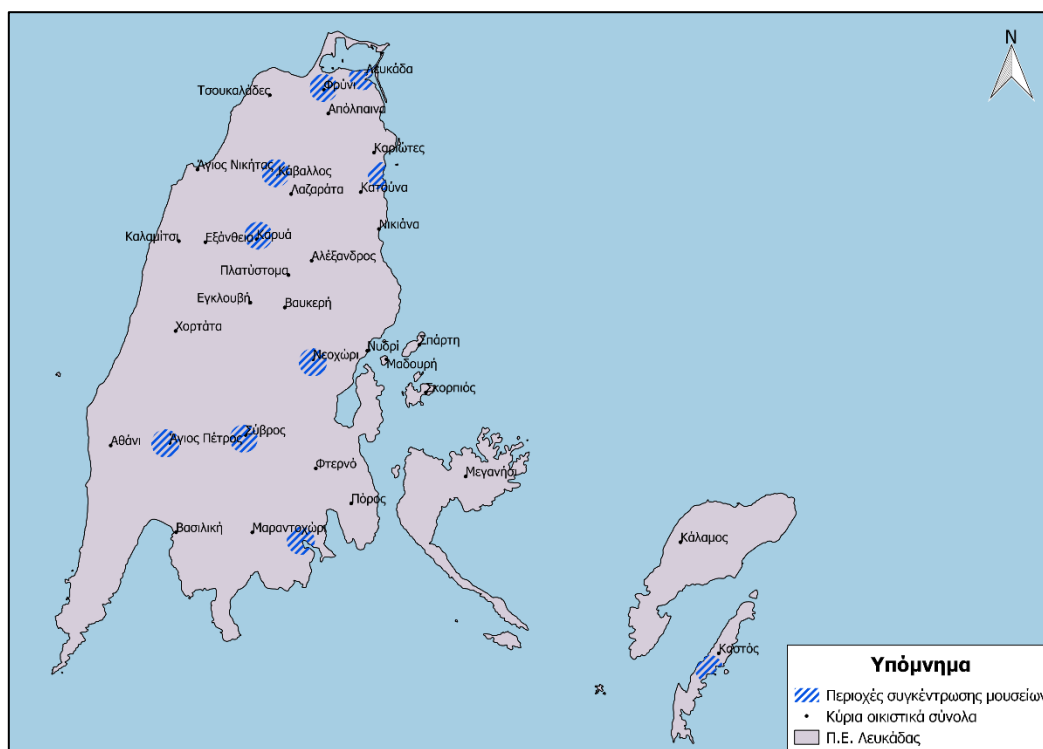
Ακολουθούν στοιχεία που αφορούν στην υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Η Λευκάδα αποτελεί κοιτίδα πολιτιστικών θεσμών, καθώς και δομών πολιτισμού. Τόσο σε επίπεδο πολιτιστικών φορέων, με τη λειτουργία πληθώρας

μουσείων, αιθουσών τέχνης, συλλογών κλπ., που φιλοξενούν πανσπερμία εκδηλώσεων, όσο και με την ίδρυση και λειτουργία πολυάριθμων πολιτιστικών και μορφωτικών φορέων με ιστορική λειτουργία πέραν των 150 ετών. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος του Πνευματικού Κέντρου, που στοχεύει στην ενθάρρυνση πνευματικών, επιστημονικών, πολιτιστικών και εικαστικών δραστηριοτήτων.

Στο Παράρτημα 5 καταγράφονται μουσεία, πινακοθήκες, αίθουσες τέχνης, βιβλιοθήκες, συλλογές, θέατρα και κινηματογράφοι και επιστημονικοί και πολιτιστικοί φορείς και σύλλογοι, που λειτουργούν τα τελευταία 70 χρόνια.

6.1. Μουσεία

Όσον αφορά στους μουσειακούς χώρους της Λευκάδας θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχει χωρική διασπορά τόσο στην πόλη, όσο και στους οικισμούς του νησιού (Καρυά, Κάβαλος, Νεοχώρι, Σύβρος, Σύβοτα, Λυγιά, Άγιος Πέτρος, νησί Καστός), αλλά και θεματική διαφοροποίηση σε σχέση με τα εκθέματα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των μουσειακών χώρων χωροθετείται στον πολεοδομικό ιστό της πόλης, όπου εκτίθενται ενδεικτικά αρχαιολογικές συλλογές, ευρήματα ανασκαφών, ιστορικά τεκμήρια και εικαστικές συλλογές. Επίσης, λειτουργούν σημαντικά μουσεία, όπως το Αρχαιολογικό Μουσείο Λευκάδας, το Μουσείο Άγγελου Σικελιανού, η Δημοτική Πινακοθήκη, η Αίθουσα Τέχνης Στάμου και το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χέρν.

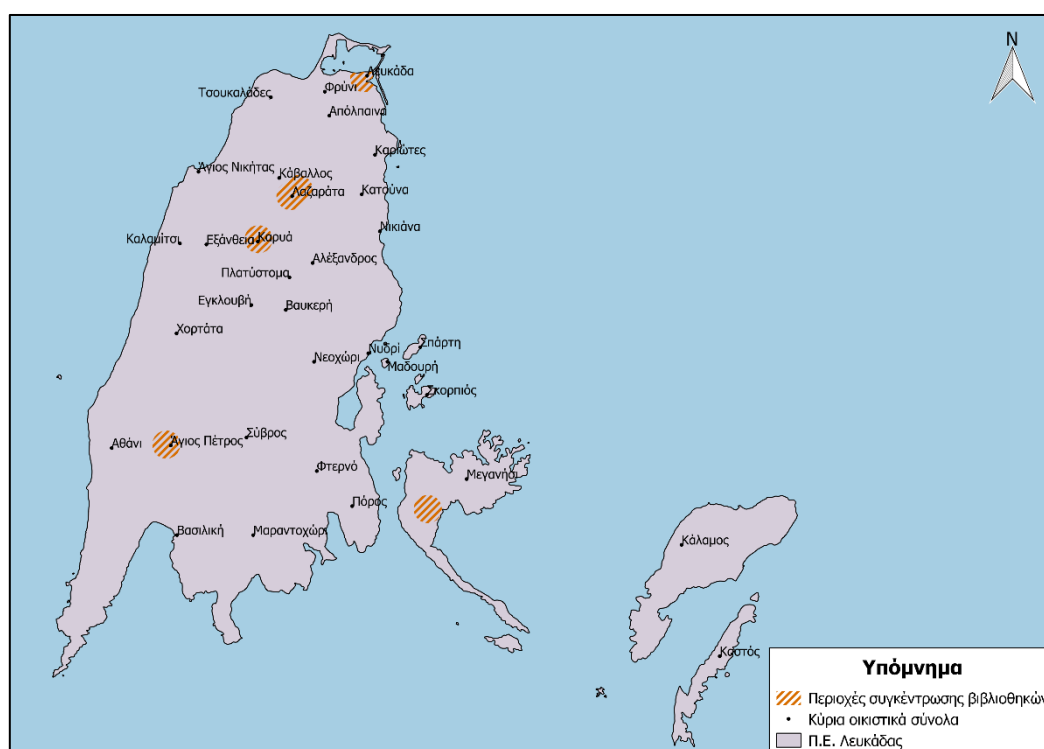

Χάρτης 27. Περιοχές συγκέντρωσης μουσείων ΠΕ Λευκάδας.
 Πηγή: www.lefkada.gr, Ιδία επεξεργασία.

Σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία θεματικών μουσείων, μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται, το Εκκλησιαστικό Μουσείο ΙΜ Φανερωμένης, η Συλλογή Μεταβυζαντινής Τέχνης, τα Λαογραφικά Μουσεία & τα Μουσεία Λαϊκής Τέχνης, το Μουσείο Φιλαρμονικής Εταιρίας Λευκάδας, η Συλλογή Παραδοσιακής Τέχνης Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ, το Μουσείο της Ελιάς, τα Θαλασσινά Μουσεία, το Μουσείο Μελιού, το Μουσείο Κρασιού, το Ναυτικό Μουσείο, το Μουσείο Λευκαδίτικου Κεντήματος και το Μουσείο Φωνογράφου.

6.2. Βιβλιοθήκες - Γενικά Αρχεία Κράτους

Όσον αφορά στις βιβλιοθήκες της Λευκάδας, η γεωγραφική κατανομή εστιάζεται στην πόλη της Λευκάδας, τόσο σε επίπεδο σπουδαιότητας των βιβλιογραφικών τεκμηρίων και συλλογών, όσο και σε επίπεδο χρονολογίας ίδρυσής τους. Ειδικότερα, στην πόλη της Λευκάδας λειτουργούν τα ΓΑΚ Λευκάδας, η Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας, η Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδιακή Βιβλιοθήκη και η Βιβλιοθήκη Νίκου Σβορώνου. Διάσπαρτα στο νησί και συγκεκριμένα στους οικισμούς Καρυάς, Σπανοχωρίου, Λαζαράτων και Αγ. Πέτρου, καθώς και στο Μεγανήσι λειτουργούν Δημοτικές Βιβλιοθήκες και Αναγνωστήρια, όπως προκύπτει από τον χάρτη που επισυνάπτεται κατωτέρω.

Χάρτης 28. Περιοχές συγκέντρωσης βιβλιοθηκών Π.Ε. Λευκάδας.

Πηγή: ΕΠ Δήμου Λευκάδας (2015), Ιδία επεξεργασία.

6.3. Θέατρα και κινηματογράφοι

Η πόλη διαθέτει δύο ανοιχτά θέατρα, καθώς και χώρο στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, που λειτουργεί ως Φουαγιέ και φιλοξενεί θεατρικές και κινηματογραφικές παραστάσεις τους χειμερινούς μήνες. Σύντομα, αναμένεται η ολοκλήρωση των εργασιών για τη λειτουργία του Δημοτικού Θεάτρου Λευκάδας. Ο ιστορικός Κινηματογράφος «Απόλλων», αναμένεται να επαναλειτουργήσει μετά την ολοσχερή καταστροφή του, λόγω πυρκαγιάς. Η χωρική συγκέντρωση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων εστιάζεται αποκλειστικά και μόνο στην πόλη της Λευκάδας.

6.4. Επιστημονικοί και πολιτιστικοί φορείς & σύλλογοι

Η Λευκάδα και τα Επτάνησα διοικήθηκαν από τους Ενετούς, τους Γάλλους και τους Άγγλους, με αποτέλεσμα τη μεγάλη επιρροή της Δυτικής Ευρώπης στην πνευματική καλλιέργεια και ανάπτυξη της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής έκφρασης.

Θεσμοί που με την μακρόχρονη πορεία τους στη Λευκάδα, συντηρούν και αναπαραγάγουν την πνευματική και πολιτιστική ταυτότητά της, μετρούν δεκαετίες από την ίδρυση και λειτουργία τους. Σήμερα στην πόλη, αλλά και σε ολόκληρο το νησί δραστηριοποιούνται φορείς, σωματεία και σύλλογοι που προάγουν τον παραδοσιακό και σύγχρονο πολιτισμό, με συγκροτήματα παραδοσιακών χορών, χορωδίες και μαντολινάτες με πανελλήνια, αλλά και διεθνή προβολή.⁴¹ Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας, καθώς και η Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών δραστηριοποιούνται ενεργά, προάγοντας την επιστημονική και πνευματική ταυτότητα του νησιού.

Όσον αφορά στους επιστημονικούς και πολιτιστικούς φορείς, σωματεία και συλλόγους τονίζεται ότι μεγάλος αριθμός δραστηριοποιείται σε πλήρη συνέργεια, εντός και εκτός της ΠΕ Λευκάδας, σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα.

Ειδικότερα, δραστηριοποιούνται, μεταξύ άλλων, σε επίπεδο πόλης η Φιλαρμονική Εταιρεία Λευκάδος, ο Μουσικοφιλολογικός Όμιλος «Ορφεύς», ο Μουσικοχορευτικός Όμιλος «Νέα Χορωδία Λευκάδας», ο Όμιλος Λαϊκών Χορών «Πήγασος» και ο Χορευτικός Όμιλος Λευκάδας, ενώ στους οικισμούς Νυδριού, Καρυάς, Νικιάνας, Τσουκαλάδων και Σφακιωτών δραστηριοποιούνται ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Αλέξανδρος», ο Μουσικοφιλολογικός Όμιλος «Απόλλων», ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Οι Σκάροι», ο Πολιτιστικός Σύλλογος Τσουκαλάδων και ο Πολιτιστικός Σύλλογος Σφακιωτών «ο Φωτεινός», αντίστοιχα.

---

⁴¹ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 31

6.5. Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων

Στη Λευκάδα διοργανώνεται κάθε χρόνο πλήθος επιστημονικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, τόσο στην πόλη, όσο και διάσπαρτα στο νησί. Κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες στους οικισμούς, λαμβάνουν χώρα παραδοσιακές εκδηλώσεις, ομιλίες, παρουσιάσεις και μουσικά και θεατρικά δρώμενα, με τη συμμετοχή κατοίκων και επισκεπτών.

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας κρίθηκε απαραίτητο να γίνει αναφορά σε δύο κορυφαίους επιστημονικούς και καλλιτεχνικούς θεσμούς που διοργανώνονται στο νησί από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα.

Γιορτές Λόγου & Τέχνης και Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας

Τον Αύγουστο του 1955 πραγματοποιείται στην Λευκάδα το όνειρο του εμπνευσμένου Λευκαδίτη Αντώνη Τζεβελέκη για την ανάδειξη του νησιού σε πνευματικό λίκνο της Ευρώπης μέσα από την συναδέλφωση των λαών. Οι Γιορτές Λόγου & Τέχνης αποτελούν από τότε και έως σήμερα ένα ταξίδι συμμετοχής σημαντικών προσωπικοτήτων του Λόγου, Ελλήνων δημιουργών της πνευματικής και πολιτιστικής ζωής του τόπου, επιστημόνων και ερευνητών, προσφέροντας υψηλής πνευματικής ποιότητας θέματα.⁴²

Εικόνες 25-28. Αφίσες Γιορτών Λόγου & Τέχνης 1980, 1981, 2001, 2004.

Πηγή: <https://lefkasculturalcenter.gr>.

Στον αντίποδα, στον τομέα της Τέχνης έχουν διοργανωθεί εικαστικά γεγονότα με την συμμετοχή Λευκαδίων, Ελλήνων και ξένων δημιουργών. Στα μουσικά δρώμενα συμμετείχαν ξένες ορχήστρες και χορωδίες, συνθέτες, σολίστες και σύνολα δωματίου, ενώ τον Αύγουστο του 1964 τραγούδησε η Μαρία Κάλλας. Στο θεατρικό σκέλος έχουν εμφανισθεί κρατικές σκηνές και ελληνικοί και ξένοι θίασοι. Στον τομέα του χορού διοργανώνεται κάθε χρόνο το «Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ», με τη συμμετοχή πληθώρας συγκροτημάτων από όλο τον κόσμο, την Ελλάδα και τη Λευκάδα.⁴³

⁴² Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 8-9

⁴³ <https://lefkasculturalcenter.gr>

Εικόνες 29-32. Λογότυπο και στιγμιότυπα Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ.

Πηγές: <https://lefkasculturalcenter.gr>, Προσωπικό αρχείο.

Ένας από τους παλαιότερους πολιτιστικούς θεσμούς της χώρας μας βρίσκεται πάντα σε αέναη συνεργασία με το σύνολο των επιστημονικών, μουσικών και καλλιτεχνικών σωματείων της Λευκάδας και του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας, που στάθηκαν αρωγοί στην πραγμάτωση της προσπάθειας αυτής. Οι γιορτές στην ιστορική τους διαδρομή έως και σήμερα, καθορίζουν την πνευματική, πολιτιστική και καλλιτεχνική ταυτότητα της Λευκάδας, αναδεικνύοντας την λαϊκή τοπική παράδοση και τη δημιουργία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.⁴⁴

6.6. Κηρυγμένοι Αρχαιολογικοί Χώροι & Μνημεία

Στη Λευκάδα, το τοπίο της υλικής - κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβάνει ιδιαίτερα σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία, ιστορικούς χώρους, τον ιστορικό τόπο της Παλαιάς Πόλης, παραδοσιακούς οικισμούς, κτηριακά σύνολα, δημόσια ιστορικά κτήρια, εκκλησίες και μονές, κάστρα, ανεμόμυλους, νερόμυλους, μύλους, γεφύρια και φάρους, που έχουν αφήσει ανεξίτηλο το αποτύπωμά τους στο χώρο, αποτελώντας συγχρόνως και τοπόσημα για το νησί. Τα Μνημεία και οι Κηρυγμένοι Αρχαιολογικοί Χώροι «διατρέχουν» όλο το νησί και συγκεκριμένα μεταξύ άλλων, βρίσκονται στην πόλη, την Καρυά, τη Νικιάνα, το Νυδρί, την Απόλπαινα, τη Μαδουρή, τους Σφακιώτες, τον Κάλαμο και την Βαυκερή. Στο Παράρτημα 6 γίνεται αναλυτικά παρουσίαση των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων & Μνημείων της Λευκάδας από το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού (ΥΠΠΟ). Ο συγκεκριμένος πίνακας αφορά στην καταγραφή κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων έως το 2013, ενώ εντός του 2021 αναμένεται η δημιουργία του αρχαιολογικού κτηματολογίου.

6.7. Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟ έχουν ενταχθεί το Καρσάνικο Κέντημα, οι Φακές Εγκλουβής και τα Πορσάνικα Μαχαίρια.

⁴⁴ Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 13-14

Καρσάνικο Κέντημα

Στις 16 Δεκεμβρίου 2019, το ΥΠΠΟ ενέκρινε την εγγραφή του στοιχείου με τίτλο: «Καρσάνικο Κέντημα» στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.⁴⁵

Το καρσάνικο κέντημα είναι ένα ιδιαίτερο είδος κεντητικής τέχνης της Καρυάς, αλλά και της Λευκάδας, αποτυπωμένο σε λινά ή βαμβακερά υφάσματα με μεταξωτές ή βαμβακερές κλωστές. Τα κεντήματα απαντώνται σε προσκυνητάρια των εκκλησιών, σε άμφια ιερών με σπάνια σχέδια εκκλησιαστικού ύφους, σε κεντημένα πουκάμισα παραδοσιακών στολών της Λευκάδας, σε τραπεζομάντηλα, σεντόνια, μαξιλαροθήκες, πετσέτες, μαξιλάρια και πάντες.⁴⁶

Εικόνες 33-36. Καρσάνικα κεντήματα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Πρωτεργάτρια της τεχνικής της καρσάνικης βελονιάς υπήρξε η Μαρία Σταύρακα ή «Κουτσοχέρω» στις αρχές του 1900. Λόγω της αναπηρίας της, η ζωή της καθορίστηκε από τη δημιουργία της κεντητικής τέχνης και την μαθητεία δεκάδων κοριτσιών του χωριού σε αυτή.⁴⁷

Σήμερα, στην Καρυά και στην υπόλοιπη Λευκάδα δραστηριοποιούνται περίπου 50 κεντήστρες, κρατώντας ζωντανό το καρσάνικο κέντημα, μοναδικό πολιτιστικό χαρακτηριστικό στοιχείο με ιδιαίτερη θέση στα ήθη και στα έθιμα του νησιού.⁴⁸

Φακές Εγκλουβής

Στις 10 Αυγούστου 2020 το ΥΠΠΟ ενέκρινε την εγγραφή του στοιχείου με τίτλο: «Φακές Εγκλουβής Λευκάδας» στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.⁴⁹

⁴⁵ <http://ayla.culture.gr>, υπ' αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΠΚ/ΤΑΠΚΔΘ/696544/496346/2519/669

⁴⁶ <http://ayla.culture.gr>

⁴⁷ <http://ayla.culture.gr>

⁴⁸ <http://ayla.culture.gr>

⁴⁹ <http://ayla.culture.gr>, υπ' αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΠΚ/ΤΑΠΚΔΘ/431892/304004/1934/628

Εικόνα 37. Η Μαυρέττα Βανδώρου στα φακοχώρια της Εγκλουβής.
Πηγή: Φιώρου (2006), εξώφυλλο βιβλίου.

Η φακή καλλιεργείται στο πιο ορεινό χωριό, την Εγκλουβή, και ειδικότερα στο οροπέδιο του Αγίου Δονάτου, το Βουνί. Οι φακές Εγκλουβής, αποτελούν προϊόν ιδιαίτερης γευστικής και διατροφικής αξίας. Οι κάτοικοι που καλλιεργούν φακή, διαθέτουν παραδοσιακή πολυετή εμπειρία και γνώση στα φακοχώραφα και προστατεύουν και διαφυλάσσουν την ποικιλότητα του αρχέγονου γενετικού υλικού που κληρονόμησαν. Οι σπόροι της φακής αναφέρονται σε έγγραφα, διαθήκες, προικοσύμφωνα και σε φορολογικά κατάστιχα του κράτους των Δόγηδων το 1670.⁵⁰

Πορσάνικο μαχαίρι

Στις 10 Αυγούστου 2020 το ΥΠΠΟ ενέκρινε την εγγραφή του στοιχείου με τίτλο: «*Πορσάνικο Μαχαίρι*» στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.⁵¹

Η δημιουργία της λευκαδίτικης μαχαιροποιίας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κατάκτηση του νησιού από τους Ενετούς (1684-1789), καθώς μετά την κατοχή των Οθωμανών, ο πληθυσμός ζούσε σε συνθήκες εξαθλίωσης. Οι Ενετοί οργάνωσαν συντεχνίες, μια από τις οποίες ήταν και οι μαχαιροποιοί, τα προϊόντα των οποίων τα εμπορεύονταν στις αποικίες τους. Το 1800, η συντεχνία συνδέθηκε με τον οικισμό Πόρος, δίνοντας το όνομα στα περίφημα Πορσάνικα μαχαίρια με τις ολοσκάλιστες μπρούτζινες λάμες και την χάραξη λαϊκών στίχων. Υπάρχουν αναφορές σε λαϊκά παραμύθια και ιστορίες, για πολεμιστές που γλύτωσαν χάρη σε ένα Πορσάνικο μαχαίρι, σύμβολο λεβεντιάς και παλικαριάς.⁵²

⁵⁰ <http://ayla.culture.gr>

⁵¹ <http://ayla.culture.gr>, υπ' αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΠΚ/ΤΑΠΚΔΘ/429983/302560/1916/614

⁵² <http://ayla.culture.gr>

Εικόνες 38-39. Πορσάνικα μαχαίρια από σύγχρονους Λευκαδίτες μαχαιροποιούς.
Πηγή: Αρχείο εργαστηρίου χειροποίητων μαχαιριών Ευστάθιου Χαλικιόπουλου.

Το 2010 πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τη συμμετοχή 40 ατόμων για την παραγωγή σύγχρονου πορσάνικου μαχαιριού. Δημιουργήθηκε δηλαδή νέο κύτταρο για την προοπτική της παραδοσιακής αυτής τέχνης συνυφασμένης με την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου και την παραγωγή μαχαιριών από μπρούτζο, πολύτιμα μέταλλα, κέρατο και ημιπολύτιμους λίθους, όπως 300 χρόνια πριν.⁵³

Κεφάλαιο 7. Αδελφοποιήσεις Δήμου Λευκάδας

Ο Δήμος Λευκάδας έχει αναπτύξει τον θεσμό των αδελφοποιήσεων και δίκτυο συνεργασίας με πόλεις του εξωτερικού, με σκοπό την συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως στον τομέα του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ένταξης ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, του εθελοντισμού, της τεχνογνωσίας, της προστασίας του περιβάλλοντος, των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και του αθλητισμού.⁵⁴

Πίνακας 2. Αδελφοποιήσεις Δήμου Λευκάδας

Αδελφοποιημένη πόλη	Ημερομηνία αδελφοποίησης
Emmaboda Σουηδίας	18.08.1985
Straznice Τσεχίας	15.07.1988
Παραλίμνι Κύπρου	20.08.1989
Shinsuku Ιαπωνίας	12.10.1989
Naxarigia Ισραήλ	16.08.1992
Ploesti Ρουμανίας	28.04.1998
Leucate Γαλλίας	22.09.2001
Leverano Ιταλίας	05.11.2004
Σφακιά Κρήτης	10.04.2010
Περιοχή Primorskiy Οδησσού Ουκρανίας	04.09.2010
Zhoushan Κίνας	14.06.2015

Πηγή: ΕΠ Δήμου Λευκάδας (2015), σ. 103.

⁵³ <http://ayla.culture.gr>

⁵⁴ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 102-103

Κεφάλαιο 8. Δίκτυα στα οποία συμμετέχει η Λευκάδα

8.1. Δίκτυο Αειφόρων Νήσων

Η Λευκάδα αποτελεί μέλος του Δικτύου Αειφόρων Νήσων «ΔΑΦΝΗ» που συστάθηκε το 2006 και έχει ως στόχο την εφαρμογή της ολοκληρωμένης αειφόρου ανάπτυξης με βάση την ιδρυτική διακήρυξη: τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος ως βασικού οικονομικού πόρου σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και την ενδυνάμωση του ρόλου της τοπικής κοινωνίας των νησιών και τη δημιουργία συνεργασίας σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης, προστασίας του περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς.⁵⁵

8.2. Σύμφωνο των Νησιών

Το Σύμφωνο των Νησιών (Pact of Islands) αποτελεί δέσμευση των νησιωτικών αρχών, με πρότυπο το Σύμφωνο των Δημάρχων και έχει ως σκοπό την εφαρμογή βιώσιμων ενεργειακών δράσεων στις ευρωπαϊκές νησιώτικες περιοχές. Στοχεύει στην επίτευξη αειφόρου ενέργειας, την προστασία των οικοσυστημάτων των νησιωτικών περιοχών και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Η Λευκάδα συμμετέχει μέσω του Δικτύου «ΔΑΦΝΗ».⁵⁶

8.3. Συμμετοχή στην Εταιρεία Τουρισμού Ιονίων Νήσων ΑΕ

Ο Δήμος Λευκάδας συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρείας Τουρισμού Ιονίων Νήσων ΑΕ που συστάθηκε το 2002, έχει την έδρα της στην Λευκάδα και αποτελεί έναν ενιαίο φορέα τουρισμού της ΠΙΝ. Εταίροι είναι η τοπική αυτοδιοίκηση, οι επαγγελματίες τουριστικοί φορείς και το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης. Στόχο έχει τη διασφάλιση και αναβάθμιση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων τουριστικής προβολής, προώθησης συνεργασίας, εκπόνησης μελετών, αξιολόγησης στοιχείων τουριστικής αγοράς και αξιοποίησης εθνικών, περιφερειακών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Ο Δήμος Λευκάδας συμμετέχει και στην Αναπτυξιακή Εταιρεία ΛΗΝΤΕΡ ΑΕ, που τελεί υπό καθεστώς εκκαθάρισης.⁵⁷

Κεφάλαιο 9. Υποδομές

9.1. Μεταφορικές υποδομές και συνδέσεις

Τα τελευταία χρόνια τα έργα υποδομής που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν

---

⁵⁵ www.dafni.net.gr

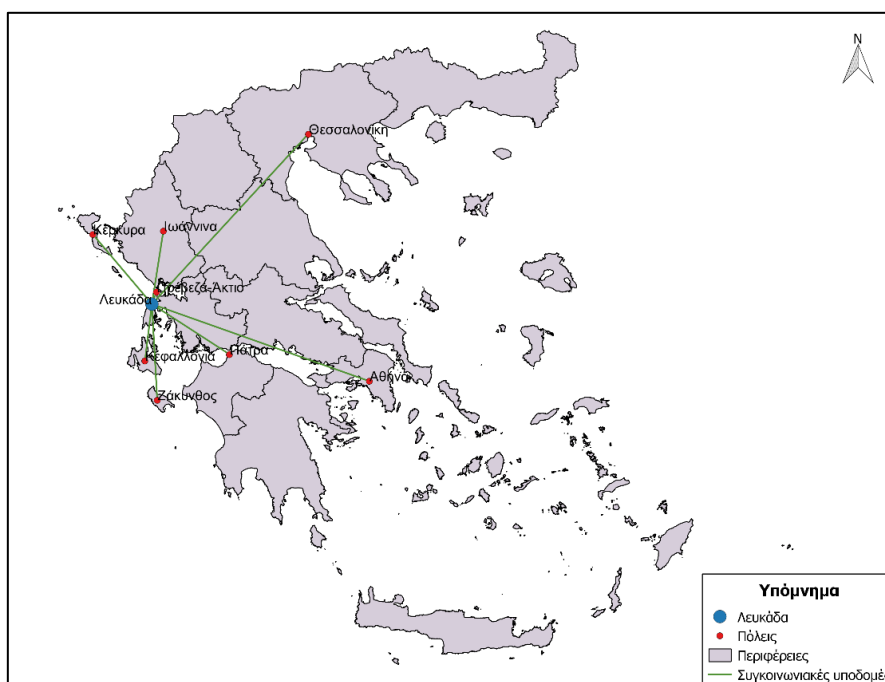
⁵⁶ www.islepact.eu

⁵⁷ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 100-101

«έφεραν» την Λευκάδα πιο κοντά στην ηπειρωτική χώρα. Η πρόσβαση στο νησί από την βορειοδυτική Ελλάδα είναι ευκολότερη και ταχύτερη με την υλοποίηση των έργων της υποθαλάσσιας σήραγγας Πρεβέζης - Ακτίου και της Εγνατίας οδού. Επιπλέον, η γέφυρα Ρίου - Αντιρρίου εξυπηρετεί την αμεσότερη σύνδεση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Ο σχεδιασμός και η ολοκλήρωση της Ιονίας Οδού, τμήματα της οποίας έχουν ήδη ολοκληρωθεί και παραδοθεί, διευκολύνουν ιδιαίτερα την πρόσβαση στο νησί.

Χάρτης 29. Μεταφορικές υποδομές νήσου Λευκάδας με άλλες πόλεις της Ελλάδας. Πηγή: www.lefkada.gr, Ιδία επεξεργασία.

Χάρτης 30. Σύνδεση Λευκάδας με άλλες πόλεις και νησιά. Πηγή: www.geodata.gr, Ιδία επεξεργασία.

Η ΠΕ Λευκάδας, λόγω της ιδιομορφίας της, αποτελεί τη μοναδική οδική πύλη της ΠΙΝ, που συνδέεται οδικώς με την ηπειρωτική χώρα και ειδικότερα με την ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας, μέσω πλωτής γέφυρας. Η «ΑΓΙΑ ΜΑΥΡΑ» ΝΠ 26, αντικατέστησε την αλυσιδοκίνητη σχεδία («περαταριές»). Βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του Διαύλου Λευκάδας, ενώνει από το 1986 το νησί με την Ακαρνανία, μέσω της διαπόρθμησης οχημάτων και περιστρέφεται σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας για τη διέλευση των σκαφών στο κανάλι. Έχει μήκος 70 μ., διαθέτει οδόστρωμα πλάτους 9 μ. και πεζόδρομους πλάτους 1,4 μ. και εξυπηρετεί μέγιστο φορτίο 60 τόνων.⁵⁸

Εικόνες 40-42. Πλωτή γέφυρα Λευκάδας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Οδική σύνδεση

Το οδικό δίκτυο της Λευκάδας, διακρίνεται σε πρωτεύον και δευτερεύον. Στο πρωτεύον οδικό δίκτυο συμπεριλαμβάνεται ο άξονας Λευκάδα - Νυδρί - Βασιλική. Το δίκτυο που περιλαμβάνει τους επαρχιακούς και αγροτικούς δρόμους του νησιού, συνδέοντας την πόλη με τους ορεινούς και παραθαλάσσιους οικισμούς, θεωρείται επαρκές και μέσω βελτιώσεων, σημάτων και συντήρησης θα διευκολύνει ουσιαστικά την ασφαλή μετακίνηση κατοίκων και τουριστών.⁵⁹

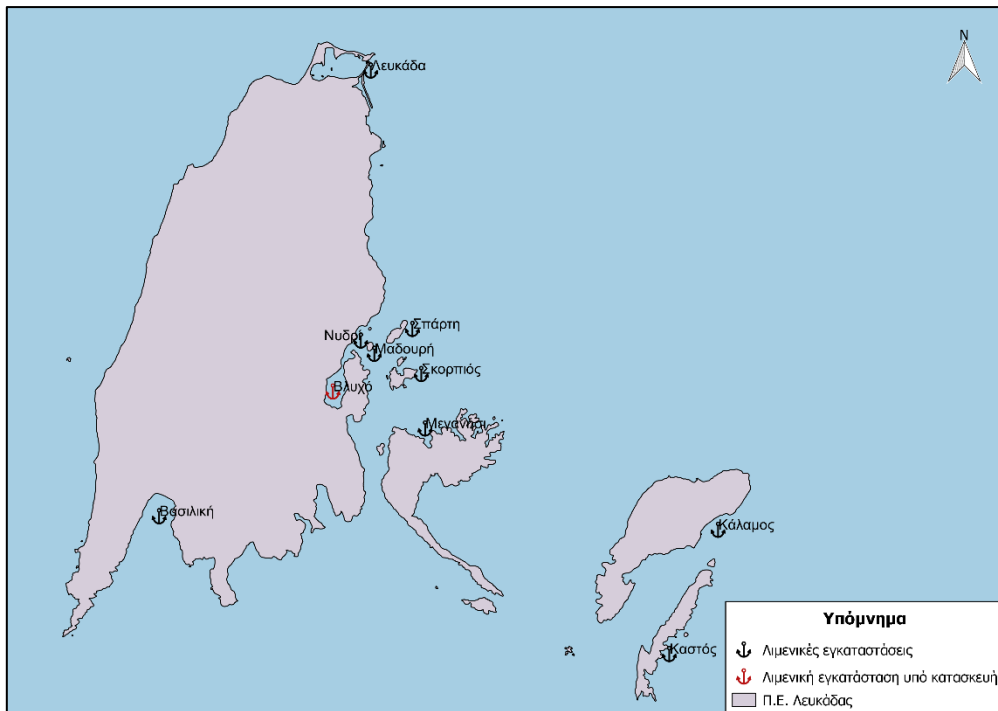
Ακτοπλοϊκή σύνδεση

Στην ΠΕ Λευκάδας συμπεριλαμβανομένου της νήσου Λευκάδας, του Καλάμου, του Καστού και του Μεγανησίου καταγράφονται 10, 2, 2 και 4 λιμάνια αντίστοιχα, για τουριστικά και αλιευτικά σκάφη.⁶⁰ Σύμφωνα με το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της ΠΙΝ (ΦΕΚ 16/ΑΑΠ/2019), ο λιμένας της Λευκάδας, κατατάσσεται ως Λιμένας Μείζονος Ενδιαφέροντος (Κατηγορία Κ3) και αποτελεί διεθνή θαλάσσια πύλη, ενώ τα λιμάνια της Βασιλικής και των μικρότερων νησιών αποτελούν περιφερειακές θαλάσσιες πύλες.

⁵⁸ www.lefkada.gr

⁵⁹ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 26

⁶⁰ ΕΠ ΠΙΝ, 2014, σ. 29

Χάρτης 31. Υφιστάμενες και υπό κατασκευή λιμενικές εγκαταστάσεις ΠΕ Λευκάδας.

Πηγή: ΕΠ ΠΙΝ (2014), www.mindev.gov.gr, Ιδία επεξεργασία.

Η Λευκάδα συνδέεται ακτοπλοϊκά με τα νησιά Μεγανήσι, Κεφαλονιά και Ιθάκη σε καθημερινή βάση μέσω των λιμένων Νυδριού και Βασιλικής.

Η μαρίνα της πόλης, που λειτουργεί σε ετήσια βάση, είναι μια από τις πιο σύγχρονες της χώρας, αλλά και της Μεσογείου και αποτελεί τομή στο θαλάσσιο τουρισμό του νησιού. Τέθηκε σε λειτουργία το 2002 και διαθέτει 620 θέσεις ελλιμενισμού και συνολικές εγκαταστάσεις 70.000 τ.μ., συμπεριλαμβανομένων και των έργων υποδομής.⁶¹

Εικόνα 43. Μαρίνα Λευκάδας. Πηγή: <http://lefkada.gr>.

Με βάση την απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Στρατηγικών Επενδύσεων (Ιούλιος 2020) εγκρίθηκε η δημιουργία μαρίνας στη θέση «Βλυχός» της Λευκάδας, που θα αποτελέσει κοινό έργο του Δήμου Λευκάδας και του Διαδημοτικού Λιμενικού Ταμείου Λευκάδας.⁶²

⁶¹ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 26

⁶² www.mindev.gov.gr

Αεροπορική σύνδεση

Η Λευκάδα δεν διαθέτει αεροδρόμιο και εξυπηρετείται από την αεροπορική πύλη του Διεθνούς Αερολιμένα Ακτίου, ο οποίος βρίσκεται σε απόσταση 18 χλμ. και διευκολύνει την τουριστική κίνηση μέσω πτήσεων charter του εσωτερικού και εξωτερικού. Παλαιότερα τα Επτάνησα συνδέονταν μεταξύ τους μέσω υδροπλάνων.⁶³

9.2. Κοινωνικές υποδομές

Υποδομές και υπηρεσίες εκπαίδευσης

Όσον αφορά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Λευκάδα λειτουργούν 19 δημόσια νηπιαγωγεία και 11 δημοτικά σχολεία. Στη δευτεροβάθμια και επαγγελματική εκπαίδευση λειτουργούν 6 γυμνάσια (συμπεριλαμβανομένου ενός μουσικού), 3 λύκεια, 2 λυκειακές τάξεις (η μία μουσική), ένα επαγγελματικό λύκειο και μία επαγγελματική σχολή. Επίσης, λειτουργεί ως φορέας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης το Παράρτημα του Δημόσιου ΙΕΚ Λευκάδας.⁶⁴

Όσον αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στο νησί λειτουργεί σε νέο ιδιόκτητο κτήριο το Τμήμα Περιφερειακής Ανάπτυξης του Ιονίου Πανεπιστημίου, που ιδρύθηκε το 2018. Το νέο τμήμα ενσωμάτωσε το Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων, που λειτουργούσε παλαιότερα στο νησί.⁶⁵

Κοινωνική μέριμνα

Η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής, Οικονομικής, Τουριστικής & Κοινωνικής Ανάπτυξης Δήμου Λευκάδας συστάθηκε το 1999 με βασικούς στόχους την προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας, την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, την διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων και την ανάπτυξη του νησιού. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργούν: Βρεφονηπιακός σταθμός, Μονάδα Κοινωνικής Μέριμνας, Πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι», Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες και Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων. Συμμετέχει στην οργάνωση της δημοτικής συγκοινωνίας, στην εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων E&T και πολιτικών προώθησης της απασχόλησης, στην εφαρμογή προγραμμάτων για τη νεολαία και στην προώθηση

⁶³ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 26

⁶⁴ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 28-29

⁶⁵ <http://rd.ionio.gr>

ανταλλαγών σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. ⁶⁶

Συμπληρωματικά, το Νομικό Πρόσωπο «*Παιδικοί Βρεφονηπιακοί σταθμοί - Παιδεία - Κοινωνική Μέριμνα - Αθλητισμός - Πολιτισμός - Περιβάλλον Δήμου Λευκάδας*» αποσκοπεί στην ανάπτυξη της κοινωνικής, αθλητικής και πολιτιστικής δραστηριότητας. Στην αρμοδιότητα του ανήκουν οι κάτωθι φορείς: Παιδικός και Βρεφονηπιακός Σταθμός Λευκάδας, Βλυχού και Καρυάς, Κινηματογράφος Απόλλων, Ραδιοφωνικός Σταθμός Καρυάς, Δημοτικές Βιβλιοθήκες Αγίου Πέτρου και Λαζαράτων, Λαογραφικό Μουσείο Καβάλου, Προγράμματα «*Άθληση για όλους*», ΚΑΠΗ Λευκάδας, κλειστό γυμναστήριο Λευκάδας και δημοτικό στάδιο. ⁶⁷

Για την διεκπεραίωση διοικητικών υποθέσεων των πολιτών λειτουργούν διοικητικά ΚΕΠ στην πόλη της Λευκάδας και αποκεντρωμένα ΚΕΠ στους Σφακιώτες, την Καρυά, το Νυδρί, τη Βασιλική, τα Λαζαράτα και το Μεγανήσι. ⁶⁸

Στην πόλη της Λευκάδας λειτουργούν δικαστικές υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση των πολιτών, ειδικότερα Εισαγγελία Πρωτοδικών, Ειρηνοδικείο και Πρωτοδικείο. ⁶⁹

Υποδομές υγείας

Το νέο νοσοκομείο Λευκάδας «*Γιατρός Ξενοφών Γρηγόρης*» που ξεκίνησε την λειτουργία του τον Μάιο του 2019, έχει δυναμικότητα 123 κλίνες. Αποτελεί ουσιαστική προσφορά στην τοπική κοινωνία, αναβαθμίζοντας τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης για τους κατοίκους και τους χιλιάδες τουρίστες, που επισκέπτονται το νησί κάθε χρόνο. Στο συνολικό έργο συμπεριλαμβάνονται οι νέες υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις, η προμήθεια ιατρικού και τεχνολογικού εξοπλισμού, η οδική σύνδεση με την πόλη για άμεση και ασφαλή πρόσβαση και οι υποδομές κοινής ωφέλειας. Στο νοσοκομείο λειτουργούν εξειδικευμένα τμήματα και υπηρεσίες για την παροχή ολοκληρωμένων ιατρικών υπηρεσιών. Το έργο συνολικού κόστους 45.546.018€ ολοκληρώθηκε σε δύο προγραμματικές περιόδους και χρηματοδοτήθηκε κατά 13.633.079€ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης μέσω του ΕΠ «*Πελοπόννησος, Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά 2007-2013*» και κατά 18.279.860€, μέσω του ΕΠ «*Ιόνια Νησιά 2014-2020*». ⁷⁰

⁶⁶ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 93

⁶⁷ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 91-92

⁶⁸ ΕΠ Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 91

⁶⁹ www.lefkada.gr

⁷⁰ <https://ec.europa.eu> και www.lefkada-hospital.gr

Εικόνα 44. Νοσοκομείο Λευκάδας. Πηγή: <https://ec.europa.eu>.

Οι περιφερειακές δομές υγείας, το Κέντρο Υγείας Βασιλικής και τα 10 Περιφερειακά Ιατρεία, υπάγονται στην αρμοδιότητα του νέου νοσοκομείου. Στο νησί λειτουργεί επίσης μικρός αριθμός ιδιωτικών διαγνωστικών κέντρων.⁷¹

Αθλητικές υποδομές και δραστηριότητες

Για τη φιλοξενία αθλητικών δραστηριοτήτων λειτουργούν στο Δήμο: κλειστό γυμναστήριο, 3 γήπεδα ποδοσφαίρου, 8 γήπεδα μπάσκετ, 3 γήπεδα τένις, καθώς και αθλητικές υποδομές στο Νυδρί και στην Καρυά. Για τους κατοίκους και τους επισκέπτες προσφέρονται αθλητικές δραστηριότητες, ιστιοπλοΐα, wind surf, kite surf, καταδύσεις, ποδηλασία, ιππασία, πεζοπορία και αερολέσχη.⁷²

9.3. Ύδρευση - αποχέτευση

Η Λευκάδα αντιμετωπίζει σοβαρή ανεπάρκεια υδάτινων πόρων, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και καλύπτει τις ανάγκες ύδρευσης από το υδάτινο δυναμικό του Λούρου. Λειτουργούν 3 μονάδες βιολογικού καθαρισμού (προγραμματίζεται και 4^η), με έντονα προβλήματα στη διαχείριση λυμάτων και στα δίκτυα αποχέτευσης.⁷³

9.4. Διαχείριση απορριμμάτων

Στη Λευκάδα, έως και πρόσφατα, λειτουργούσαν ανεξέλεγκτες χωματερές λόγω της απουσίας ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ. Σήμερα, στα όρια της πόλης, στην περιοχή Καλλιγόνι, βρίσκονται εν λειτουργία 6 ΧΑΔΑ και στο Μεγανήσι ένας ΧΥΤΑ. Πρόσφατα σε σχετική ενημέρωση της δημοτικής αρχής δόθηκε λύση για την μεταφορά 12.000 τόνων απορριμμάτων στον πλησιέστερο αδειοδοτημένο χώρο ΧΥΤΑ της Παλαΐρου.⁷⁴

⁷¹ Ε.Π. Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 26

⁷² Ε.Π. Δήμου Λευκάδας, 2015, σ. 32

⁷³ Ε.Π. Δήμου Λευκάδας, 2015, σσ. 23-24

⁷⁴ <https://pin.gov.gr>

Κεφάλαιο 10. Αναπτυξιακή Στρατηγική Δήμου Λευκάδας

Κατωτέρω γίνεται αναφορά στο ΕΠ του Δήμου Λευκάδας 2015-2019 (συμπεριλαμβάνονται το νησί της Λευκάδας και τα νησιά Κάλαμος και Καστός), στους στρατηγικούς άξονες και τα αντίστοιχα μέτρα. Το όραμα και οι αρχές της δημοτικής αρχής στοχεύουν σε έναν δήμο σύγχρονο και αποτελεσματικό, στην αντιμετώπιση της καθημερινότητας, στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση έργων υποδομής, στην πολιτιστική και πνευματική δημιουργία, στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στην υλοποίηση ολοκληρωμένου σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης και στην στήριξη του πρωτογενούς τομέα και της παραγωγής τοπικών προϊόντων. Βασικούς στόχους επίσης αποτελούν η κοινωνική αλληλεγγύη, η στήριξη ευάλωτων πολιτών, η επένδυση στην παιδεία και στον αθλητισμό και η παροχή υπηρεσιών σε δημότες και πολίτες. Στο Παράρτημα 7 παρατίθενται αναλυτικά οι στρατηγικοί άξονες, τα μέτρα και οι δράσεις του ΕΠ Δήμου Λευκάδας 2015-2019.

Πίνακας 3. Άξονες και μέτρα ΕΠ Δήμου Λευκάδας 2015-2019

Άξονες	Μέτρα
1. Τοπική οικονομική ανάπτυξη με επίκεντρο τη διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα, την πολιτιστική δημιουργία και το φυσικό περιβάλλον	1.1. Σχέδιο δράσης για τον τουρισμό - Master plan για την τουριστική ανάπτυξη
	1.2. Σχέδιο βιώσιμης ανάπτυξης ορεινών περιοχών
	1.3. Σχέδιο δράσης για τον πρωτογενή τομέα
	1.4. Σχέδιο δράσης «Πολιτισμός όλο τον χρόνο»
2. Σύγχρονες υποδομές για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την οικονομική ανάπτυξη	2.1. Ολοκλήρωση έργων διάθεσης στερεών αποβλήτων, ελαχιστοποίηση απορριμμάτων και ανακύκλωση
	2.2. Σχέδιο δράσης για την ύδρευση
	2.3. Αποχετεύσεις, δίκτυα και βιολογικοί καθαρισμοί
	2.4. Λιμάνια και αξιοποίηση Λιμενικού Ταμείου
	2.5. Οδοποιία, μεταφορές, κυκλοφοριακό
3. Πολεοδομική και χωροταξική ανασυγκρότηση	3.1. Καθορισμός χρήσεων γης
	3.2. Χωροταξικός σχεδιασμός με σεβασμό στο περιβάλλον και στόχο τον περιορισμό της άναρχης δόμησης
	3.3. Υλοποίηση και εφαρμογή σχεδίων πόλης, υπέρ του κοινωνικού συνόλου
	3.4. Προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης πόλης και οικισμών

4. Περιβαλλοντική αναδιάρθρωση και ενεργειακή αναβάθμιση	4.1. Ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία των βιοτόπων του νησιού
	4.2. Μέτρα προστασίας των ακτών από τη διάβρωση
	4.3. Δασοπροστασία (εξυγίανση - ανανέωση δασών) - Συγκρότηση ομάδων εθελοντών για πρόληψη - πυρόσβεση
	4.4. Αξιοποίηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας
5. Κοινωνία αλληλεγγύης, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός	5.1. Σχέδιο δράσης για ανέργους
	5.2. Ανταλλακτικές μορφές οικονομίας
	5.3. Προώθηση έρευνας, σε συνεργασία με ΑΕΙ, για καταγραφή και αποτύπωση προβλημάτων κοινωνικού χαρακτήρα δημοτών
	5.4. Ενίσχυση κοινωνικών δράσεων και υποδομών παιδείας - βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών και σχολείων
	5.5. Προγράμματα για ΑμΕΑ
	5.6. Παρεμβάσεις στον τομέα του αθλητισμού
	5.7. Εθελοντισμός
6. Διοικητική αναδιοργάνωση, κοινωνική συμμετοχή και διαφάνεια	6.1. Διαφάνεια στη διοίκηση του Δήμου
	6.2. Βελτίωση της σχέσης του Δήμου με τους πολίτες
	6.3. Οικονομική αναδιοργάνωση - Δημοτική Περιουσία
	6.4. Αναδιοργάνωση υπηρεσιών του Δήμου

Κεφάλαιο 11. Συνθετική αξιολόγηση δυνατοτήτων και περιορισμών ανάπτυξης της νήσου Λευκάδας

Στο παρόν κεφάλαιο, γίνεται συνθετική αξιολόγηση των δυναμικών και περιοριστικών παραγόντων, καθώς και των ευνοϊκών και ανασταλτικών παραμέτρων σε θεματικό επίπεδο για το νησί της Λευκάδας.

Δυναμικοί Παράγοντες

Ένταξη στον ευρύτερο χώρο - συνδέσεις και δίκτυα

- Τέταρτο σε μέγεθος νησί των Επτανήσων, χωροθετημένο στο κέντρο της ΠΙΝ και στο δυτικό τόξο του εθνικού χώρου
- Διοικητικό και οικονομικό κέντρο της ΠΕ Λευκάδας

- Άμεση οδική πρόσβαση μέσω πλωτής γέφυρας, αεροπορική σύνδεση μέσω διεθνούς αερολιμένα Ακτίου, ακτοπλοϊκή σύνδεση με Ιόνια Νησιά (λιμένες Νυδριού και Βασιλικής)
- Άμεση γειτνίαση με σημαντικά αστικά κέντρα της ηπειρωτικής Ελλάδας
- Συμμετοχή σε εθνικά και διεθνή δίκτυα, αδελφοποιήσεις με άλλες πόλεις και φορείς

Παραγωγικές δραστηριότητες - τουρισμός

- Έντονη κυριαρχία τριτογενούς τομέα, σε σχέση με πρωτογενή και δευτερογενή
- Παροχή τουριστικών υπηρεσιών, λειτουργία μαρίνας, πληθώρα τουριστικών καταλυμάτων, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τουριστικές και αθλητικές δραστηριότητες σε ετήσια βάση

Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι

- Ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον σε παράκτιο μέτωπο και ενδοχώρα, προστατευόμενες περιοχές Natura και Ramsar πλούσιες σε χλωρίδα και πανίδα
- Μοναδικής αξίας υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά και ιστορική ταυτότητα
- Λειτουργία μεγάλου αριθμού πολιτιστικών δομών και δραστηριοποίηση επιστημονικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών φορέων με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών
- Σχεδιασμός και υλοποίηση πολυσχιδούς πολιτιστικού προγράμματος θεσμών «Γιορτών Λόγου & Τέχνης» και «Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας», με τη διοργάνωση επιστημονικών, καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων, αναβίωση εθίμων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, οργανισμών και φορέων
- Ιστορική και αρχιτεκτονική αξία της χαρακτηρισμένης ως ιστορικού τόπου πόλης της Λευκάδας (ΦΕΚ 103/Β/10-3-1982)
- Πλούσιο αρχιτεκτονικό και κτηριακό απόθεμα και πληθώρα συνόλων και κτισμάτων χαρακτηρισμένων ως διατηρητέων
- Παραγωγή τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων και προϊόντων ΠΟΠ (φακές Εγκλουβής) και ένταξή τους στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Τεχνικές και εκπαιδευτικές υποδομές

- Ίδρυση και λειτουργία Τμήματος Περιφερειακής Ανάπτυξης Ιονίου Πανεπιστημίου
- Υλοποίηση έργων ανάπλασης και διαμορφώσεων

Περιοριστικοί παράγοντες

Παραγωγικές δραστηριότητες - τουρισμός

- Μονοκαλλιέργεια τριτογενούς τομέα
- Μη επαρκής συνολική στρατηγική για τουριστικό τομέα και προώθηση παραδοσιακών προϊόντων
- Αποσπασματικές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης

Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι - κτηριακό απόθεμα

- Υποβάθμιση φυσικού περιβάλλοντος και δομημένου τοπίου λόγω φυσικών καταστροφών (σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες) και υπερσυγκέντρωσης τουριστικών δραστηριοτήτων κυρίως κατά τους θερινούς μήνες
- Ιδιαίτερα υψηλό κόστος για την συντήρηση και αποκατάσταση των ιστορικών κτηρίων και την ανακατασκευή τους για φιλοξενία νέων χρήσεων
- Αναξιοποίητη ακίνητη περιουσία Δήμου
- Παλαιότητα κτηριακού αποθέματος (κατασκευή προ του 1980)

Τεχνικές υποδομές

- Ελλείψεις σε δίκτυα κοινής ωφελείας (ύδρευση και διαχείριση απορριμμάτων) και αυξημένα προβλήματα κυρίως κατά τους θερινούς μήνες
- Έλλειψη χώρων στάθμευσης στο κέντρο της πόλης και οξυμένα προβλήματα κυρίως τους θερινούς μήνες
- Ελλείψεις σε επαρχιακό και αγροτικό οδικό δίκτυο

Θεσμικό πλαίσιο

- Έλλειψη σύγχρονου και ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου για τον πολεοδομικό σχεδιασμό - μη αναθεωρημένο ΓΠΣ Δήμου Λευκάδας από το 1997

Ειδικές παράμετροι

- Ιδιαιτερότητα νησιωτικού χώρου

- Περιοχή υψηλής σεισμικής δραστηριότητας
- Υψηλή εξάρτηση από δημόσιες επενδύσεις

Ευνοϊκοί παράγοντες

Ένταξη στον ευρύτερο χώρο και συνδέσεις

- Ενίσχυση αεροπορικών συνδέσεων διεθνούς αερολιμένα Ακτίου, με συχνότερα δρομολόγια από το εξωτερικό και το εσωτερικό, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στο νησί
- Ολοκλήρωση οδικών συνδέσεων εθνικής εμβέλειας

Παραγωγικές δραστηριότητες - τουρισμός

- Ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής ήπιας ανάπτυξης με το σχεδιασμό εξειδικευμένων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, ορεινός, θρησκευτικός, πολιτιστικός, περιηγητικός και θαλάσσιος τουρισμός, τουρισμός τρίτης ηλικίας, εσωτερικός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός κ.ά.)
- Διατήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα
- Στήριξη & προώθηση μορφών νεανικής επιχειρηματικότητας

Πολιτιστικοί πόροι - κτηριακό απόθεμα

- Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς και αρχιτεκτονικής ταυτότητας, μέσα από δράσεις ανάπλασης και επεμβάσεων αστικού χαρακτήρα στον Ιστορικό Τόπο και ένταξη ιστορικού οικιστικού αποθέματος σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης
- Αξιοποίηση σημαντικής ακίνητης περιουσίας Δήμου

Υποδομές

- Βελτίωση επαρχιακών και αγροτικών δρόμων
- Αξιοποίηση ΑΠΕ
- Αξιοποίηση και ανάπτυξη ΤΠΕ για καλύτερη εξυπηρέτηση πολιτών

Θεσμικό πλαίσιο

- Αξιοποίηση ισχύοντος εθνικού και ευρωπαϊκού νομικού, θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου για την χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων, δράσεων και

έργων σε πληθώρα θεματικών τομέων και χρήση σχετικών χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων

Δίκτυα - συνεργασίες

- Ενίσχυση όλων των μορφών συνεργασίας και συμμετοχής σε δίκτυα εθνικού και ευρωπαϊκού επιπέδου, αξιοποίηση καλών πρακτικών
- Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ των Ιονίων Νήσων

Δράσεις προώθησης και προβολής

- Σχεδιασμός και υλοποίηση συνολικού σχεδίου city branding με βάση τα στοιχεία που καθορίζουν την Λευκάδα
- Παραγωγή και προώθηση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (μέλι, μάντολες, κρασί, φακές, σαλάμι Λευκάδας, ηδύποτα)

Ανασταλτικοί παράγοντες

Οικονομικό περιβάλλον

- Διαχρονική οικονομική στασιμότητα και ασταθές οικονομικό περιβάλλον λόγω οικονομικής ύφεσης και covid-19
- Καθυστερήσεις και αδυναμία χρηματοδότησης έργων υποδομής
- Έντονες ανταγωνιστικές τάσεις σε οικονομικό και ιδίως τουριστικό επίπεδο με άλλες περιοχές και νησιά

Φυσικές καταστροφές

- Αδυναμία προσαρμογής στην έγκαιρη αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών (πλημμύρες, πυρκαγιές, σεισμοί) και στις απαιτήσεις της κλιματικής αλλαγής

Θεσμικό πλαίσιο

- Έλλειψη ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό μετά την κατάργηση του από το ΣτΕ

Υποδομές

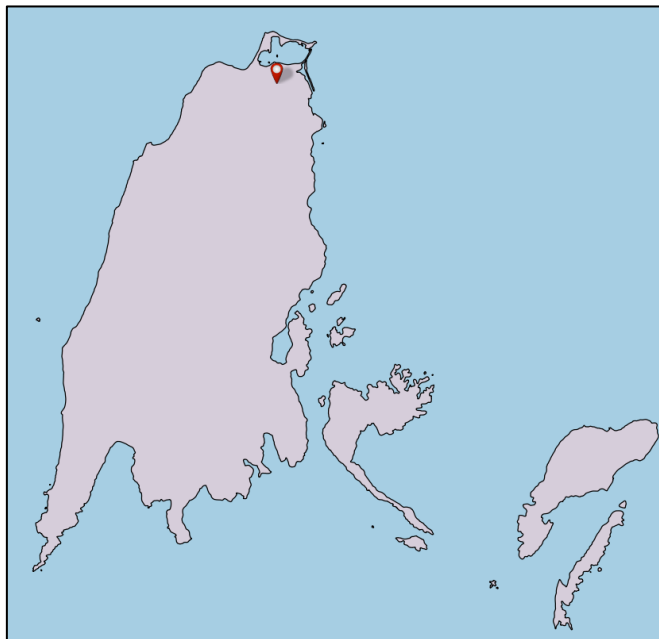
- Καθυστέρηση ολοκλήρωσης έργων Ιονίας Οδού

ΜΕΡΟΣ Β'. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Κεφάλαιο 12. Γενικά στοιχεία

12.1. Γεωγραφικά στοιχεία

Η πόλη της Λευκάδας αποτελεί την πρωτεύουσα της ομώνυμης ΠΕ Λευκάδας και του Δήμου Λευκάδας και βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του νησιού, στην είσοδο της πόλης, πλησίον του Κάστρου της Αγ. Μαύρας.

Χάρτης 32. Απεικόνιση πόλης Λευκάδας. Πηγή: www.geodata.gr, Ιδία επεξεργασία.

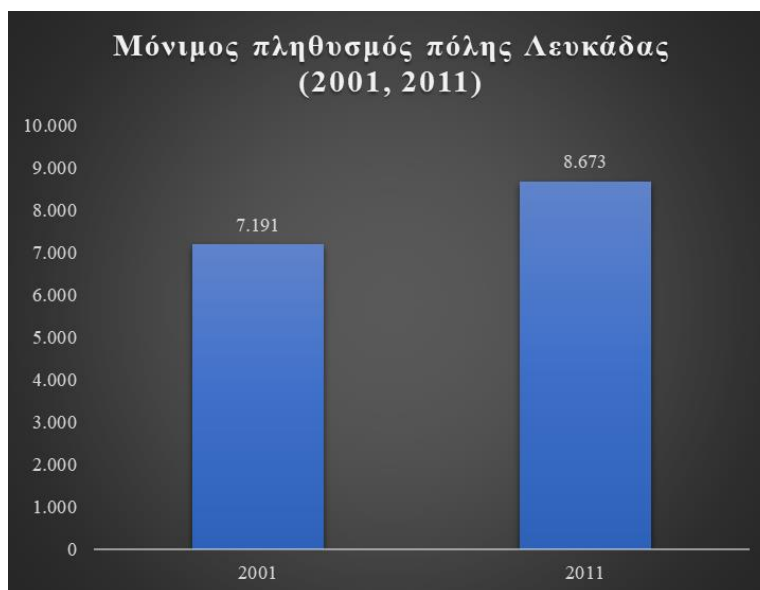
Χάρτης 33. Απεικόνιση ορίων πόλης Λευκάδας. Πηγή: Google maps, Ιδία επεξεργασία.

12.2. Διοικητική διάρθρωση

Η πόλη υπάγεται διοικητικά στο Δήμο Λευκάδας, στη ΔΕ Λευκάδας⁷⁵ και στη Δημοτική Κοινότητα Λευκάδας, μαζί με τους οικισμούς Καλλιγόνι και Φρόνι.

12.3. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της πόλης της Λευκάδας ανερχόταν το 2011 σε 8.673 κατοίκους, αυξημένος κατά 20,6% σε σχέση με την απογραφή του 2001 (7.191 κάτοικοι).

Διάγραμμα 9. Μόνιμος πληθυσμός πόλης Λευκάδας (2001, 2011).
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2001, 2011), Ιδία επεξεργασία.

Κεφάλαιο 13. Η πολεοδομική εξέλιξη των πρωτευουσών της Λευκάδας

Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας, “τόποι με ταυτότητα”

«Η ταυτότητα κάθε τόπου συγκροτείται μέσω πλήθους στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, της ιστορίας και της κουλτούρας του, της κοινωνίας και οικονομίας του. Στον αντίποδα, σε πολλές περιπτώσεις η έννοια της ταυτότητας του τόπου φαίνεται να περιορίζεται ή και να εγκλωβίζεται στην “εικόνα” του, μία ή περισσότερες, ανάλογα με τον αποδέκτη (Lynch, 2007). Ελέγχοντας την άποψη περί μη δόκιμης χρήσης του όρου “ταυτότητα τόπου”, λόγω μη ανθρώπινης υπόστασης (Kalandides, 2011), υιοθετούμε τη θέση περί της σύνθετης συγκρότησης της ταυτότητας του τόπου, με ενδεικτική καταγραφή των στοιχείων - πόρων που συμβάλλουν σε αυτήν τη χωρική ταυτότητα.

⁷⁵ Η ΔΕ Λευκάδας αποτελείται από τη Δημοτική Κοινότητα Λευκάδας και τις Τοπικές Κοινότητες: Αγ. Νικήτα, Αλεξάνδρου, Απόλπαινας, Καλαμιτσίου, Καρυωτών, Κατούνης και Τσουκαλάδων.

Με δεδομένο ότι κάθε τόπος είναι μοναδικός “οργανισμός”, αποτέλεσμα μιας κοινωνικοοικονομικής και περιβαλλοντικής διαδρομής στο χρόνο, με εγγραφή του παρελθόντος, αποτύπωση του παρόντος και ένδειξη της μελλοντικής προοπτικής του, η ταυτότητά του δεν μπορεί παρά να είναι το αποτέλεσμα μιας εξαιρετικά σύνθετης, πολυεπίπεδης και διαχρονικής (συνεχούς) εξελικτικής διαδικασίας όλων των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων ευρύτερων χωρικών ενοτήτων όπου εντάσσεται και συνδιαλέγεται. Ο τρόπος αναγνώρισης, ανάγνωσης και αξιολόγησης τόσο των πόρων όσο και της εξελικτικής διαδικασίας τους στην κάθε χρονική περίοδο κοινωνικοοικονομικής κατάστασης μπορεί να καταδείξει “νέους” τόπους. Κάθε συνιστώσα του φυσικού κεφαλαίου μιας περιοχής, κάθε στοιχείο του δομημένου περιβάλλοντος, της πολιτιστικής της κληρονομιάς (υλικής και άυλης), το κοινωνικό κεφάλαιό της, η παραγωγική δομή και οικονομία της, συλλειτουργούν κατά την προκύπτουσα ταυτότητα (μοναδική/αποκλειστική ή κυρίαρχη/επικρατούσα). Συχνά, κριτήρια όπως η σπανιότητα, η αυθεντικότητα ή η ευθραυστότητα ενός πόρου ή στοιχείου και δυνητικού συγκριτικού πλεονεκτήματος συμβάλλουν καθοριστικά στη συγκρότηση της ταυτότητας ενός τόπου. Η χωρική εμβέλεια ενός ιστορικού, κοινωνικοπολιτικού ή πολιτιστικού γεγονότος συχνά λειτουργεί ως η οριοθέτηση ενός “τόπου με ταυτότητα”.⁷⁶

Οι πόλεις - πρωτεύουσες της Λευκάδας στην ιστορική διαδρομή του τόπου ήταν πέντε. Ειδικότερα:⁷⁷

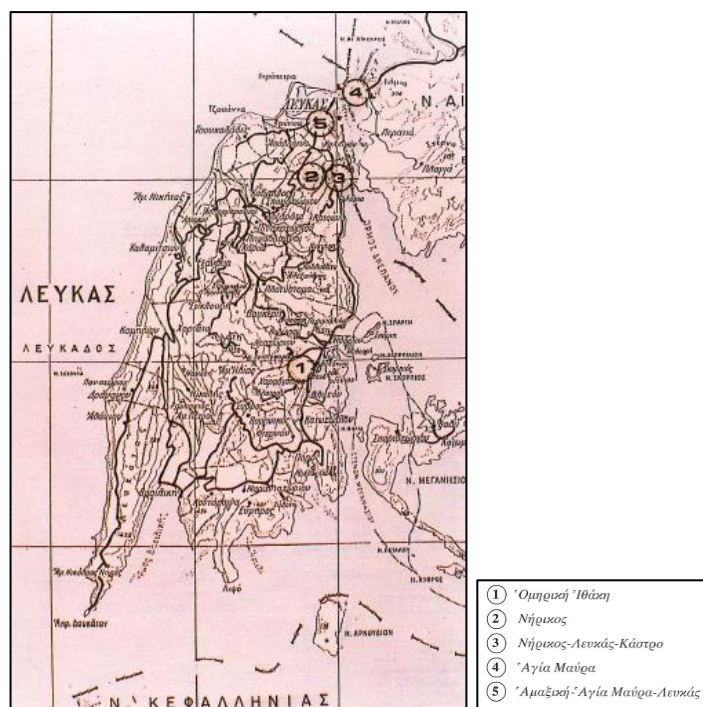
1. Η Ομηρική Ιθάκη στην πεδιάδα Νυδρίου μέχρι το 1.100 π.Χ.⁷⁸
2. Η Νήρικος ως αποικία των Κορινθίων από τον 7^ο π.Χ. αιώνα έως τον 6^ο αιώνα μ.Χ.
3. Η μεσαιωνική πολίχνη στο Κάστρο του Κούλμου από τον 7^ο μ.Χ. αιώνα έως το τέλος του 12^{ου} αιώνα
4. Το κάστρο της Αγίας Μαύρας και ο οικισμός εντός αυτού από τον 14^ο έως τον 17^ο αιώνα
5. Η Αμαξική - Αγία Μαύρα - Λευκάδα, η πρωτεύουσα του νησιού από το τέλος του 17^{ου} αιώνα έως σήμερα

---

⁷⁶ Κλαμπατσέα, 2012, σ. 346

⁷⁷ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 45 και Ροντογιάννης, 1988, σ. 42

⁷⁸ Στη συγκεκριμένη εργασία δεν θα γίνει αναφορά στην Ομηρική Ιθάκη.

Χάρτης 34. Θέσεις πρωτεύουσών Λευκάδας κατά χρονολογική σειρά.
 Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 45.

Στη συνέχεια, περιγράφεται, εμπλουτισμένη με φωτογραφικό υλικό, χάρτες και σχέδια, η δημιουργία των πόλεων - πρωτεύουσών ανά ιστορική περίοδο, τα ειδικά πολεοδομικά στοιχεία συγκρότησης των οικισμών και οι υποδομές.

Οι πόλεις - πρωτεύουσες της Λευκάδας αποτελούν μωσαϊκά οικιστικά σκηνικά, ως τόποι συνάντησης ανθρώπων, εποχών και πολιτισμών, διαμορφωμένα από ιστορικά γεγονότα, αφίξεις και αναχωρήσεις κατακτητών, πολλαπλές οικοδομήσεις και ανοικοδομήσεις κτηρίων, εκκλησιών και δημόσιων χώρων.

13.1. Νήρικος: αρχαία και προϊστορική πρωτεύουσα στο λόφο Κούλμου

Στην ανατολική ακτή της Λευκάδας, κοντά στη σύγχρονη πρωτεύουσα του νησιού, μεταξύ των οικισμών Καλλιγονίου και Καρυωτών, χωροθετείται ο λόφος Κούλμου, που χαρακτηρίζεται από μη ισοϋψείς κορυφές. Το τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ., οι Κορίνθιοι άποικοι δημιούργησαν οικισμό, που εκτείνονταν από την ανατολική πλευρά του λόφου έως τη θάλασσα. Ένα ιδιαίτερα εντυπωσιακό πολυγωνικό τείχος, «κυκλώπειων» διαστάσεων, ύψους 2,5 μ. και περιμέτρου 4.350 μ. προστάτευε την πόλη. Σήμερα, διασώζονται λείψανα - ογκόλιθοι της νοτιοδυτικής πλευράς του τείχους της Νηρίκου, ενός εξαιρετικού ιστορικού οικοδομήματος.⁷⁹

⁷⁹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 43, 44, 47, 50, 55, 57

Εικόνα 45. Οι τρεις κορυφές του λόφου Κούλιου με τις τρεις ακροπόλεις της αρχαίας πόλης.

Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σ. 273.

Σχέδιο 1. Αποτύπωση της αρχαίας πόλης στον Κούλιο, αντιγραφή από το πρωτότυπο του Semitecolo, 1724. Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 22.

Τα δεδομένα των ανασκαφών οδήγησαν σε απεικόνιση ενός οργανωμένου πολεοδομικού σχεδίου της αρχαίας πόλης, ειδικότερα στο πεδινό ανατολικό τμήμα της. Όπως αναφέρεται από την κα Πλιάκου (2001, σ. 30) «*παράλληλοι μεταξύ τους δρόμοι, πλάτους 4,5 μ., διέσχιζαν ανά 30 μ. την πόλη με κατεύθυνση Α-Δ. Οι δρόμοι αυτοί διασταυρώνονται ανά μεγαλύτερα διαστήματα κάθετα με άλλες πλατύτερες οδούς, τις λεωφόρους, δημιουργώντας επιμήκεις οικοδομικές νησίδες. Στο πλάτος κάθε νησίδας ήταν κτισμένες δύο οικίες που χωρίζονταν μεταξύ τους με αποχετευτικό αγωγό, παράλληλο προς τις οδούς*». Συμπληρωματικά στοιχεία αναφέρουν αρχαία λεωφόρο και κάθετη οδό με πεζοδρόμιο, αποχετευτικούς αγωγούς και αρχαίες οικίες χωροθετημένες σε οικοδομικές νησίδες. «*Οι ιδιωτικές οικίες ακολουθούν το τυπικό σχήμα του κλασσικού και ελληνοιστικού ελληνικού σπιτιού, με εσωτερική αυλή, χώρους ενδίαιτησης και φιλοξενίας, λουτρόνα, χώρους αποθήκευσης, αλλά και επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων της πόλης*».⁸⁰ Στα πεδινά τμήματα της πόλης και κοντά στο θαλάσσιο μέτωπο, οι ανασκαφές ανέδειξαν οικοδομήματα που σχετίζονται με εμπορικές δραστηριότητες, επιμήκεις στοές που πιθανώς οδηγούσαν στην Αγορά της, καθώς και κτίσματα μνημειακής κατασκευής.⁸¹

Αντίθετα, στις ορεινές περιοχές, η πολεοδομική οργάνωση προσαρμόζεται και ακολουθεί τις ιδιαίτερες μορφολογικές συνθήκες του εδάφους, ο αρχαίος δρόμος κατευθυνόμενος Β-Ν ακολουθεί περιμετρικά τον λόφο, ενώ τα λείψανα υποδεικνύουν ισχυρά τοιχεία οικοδομημάτων και λαξευμένα στο βράχο κλιμακοστάσια.⁸²

Από τα στοιχεία προκύπτει η ύπαρξη παράλληλου τείχους ως προς το κύριο τείχος, που πιθανώς λειτουργούσε ως συμπληρωματικό οχυρωματικό σύστημα για τις τρεις ακροπόλεις, με βάση τα στοιχεία που αναφέρονται από τον Goodisson το 1818.

⁸⁰ Πλιάκου, 2001, σσ. 30, 32

⁸¹ Πλιάκου, 2001, σσ. 33, 34

⁸² Πλιάκου, 2001, σ. 32

Ειδικότερα, προκύπτει ότι στο δυτικό σημείο του τείχους της Νηρίκου και στα τρία υψηλότερα σημεία του λόφου Κούλμου υπήρχαν 3 ακροπόλεις που συνδέονταν μέσω του κυκλώπειου τείχους.⁸³

Εικόνες 46-48. Τμήματα του πολυγωνικού τείχους της Νηρίκου της Λευκάδας.
Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 253, 254, 264.

Στην αρχαία πόλη υπήρχαν επτά πύλες, τέσσερις στη δυτική, δύο στη νότια και μια στην ανατολική πλευρά, που συνδέονταν με δρόμους και διακλαδώσεις, μέσω των οποίων επικοινωνούσαν οι κάτοικοι με το λιμάνι του Αϊ-Γιάννη, τα κτήματα στην ορεινή πλευρά και τις πεδινές και αγροτικές περιοχές. Εκτιμάται, ότι υπήρχαν και πύλες στο εσωτερικό του τείχους, με στόχο την αμεσότερη επικοινωνία της ακρόπολης με τμήματα της πόλης.⁸⁴

Το λιμάνι της αρχαίας πόλης, οριοθετείται κατά μήκος του ανατολικού τείχους και συμπεριλαμβάνει τη λίθινη γέφυρα, που από το κέντρο της πόλης κατέληγε στο ακρωτήριο Ρούγα της Ακαρνανίας. Το λιμάνι ήταν προστατευμένο από δύο νησίδες, ενώ επέτρεπε τη διέλευση και τον ελλιμενισμό πλοιαρίων. Από ευρήματα ανασκαφών προκύπτει η χωροθέτηση εμπορευματικών χώρων σε άμεση χωρική συνέχεια με το λιμάνι.⁸⁵ Από ιστορικά στοιχεία προκύπτει, ότι ο λιμενικός χώρος ήταν μεγάλων διαστάσεων και εξυπηρετούσε ολόκληρο στόλο, ήταν δε προφυλαγμένος από την ανοιχτή θάλασσα. Συμπληρωματικά, εικάζεται ότι στον κόλπο του Αϊ-Γιάννη, σε απόσταση 3,5-4 μιλίων από την αρχαία πόλη, που κατέληγε ένας από τους δρόμους, υπήρχαν έργα λιμενικών υποδομών, για την διευκόλυνση των πλοίων που έρχονταν από το βορειοδυτικό Ιόνιο, καθώς δεν λειτουργούσε διάυλος που συνέδεε την Λευκάδα με την Ακαρνανία. Η αρχαία πόλη συνδεόταν με το λιμάνι μέσω του κυκλώπειου τείχους, που διέτρεχε την πεδιάδα, κατά διαστήματα ενισχυμένο με τέσσερις προστατευτικούς πύργους. Ο δεύτερος δρόμος, που διαπερνούσε τους Μύλους στη Γύρα συνέδεε την αρχαία πόλη με την ανατολική πλευρά και την Ακαρνανία. Οι δύο

⁸³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 49, 56, 63

⁸⁴ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 58-59, 70

⁸⁵ Πλιάκου, 2001, σ. 35

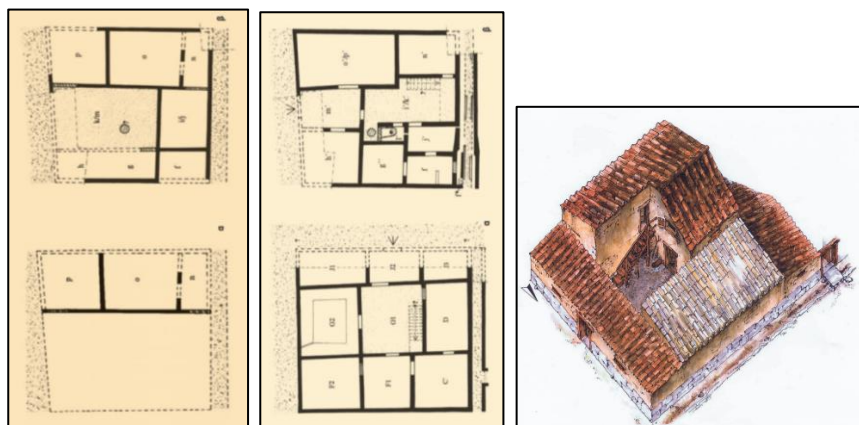

δρόμοι αποτελούσαν μαρτυρία για την ιδιαίτερα αυξημένη εμπορική κίνηση της αρχαίας πόλης με το βορειοδυτικό Ιόνιο και τη Στερεά Ελλάδα.⁸⁶

Από στοιχεία ανασκαφών και λείψανα ορθογώνιων ογκόλιθων, αχνοδιαγράφονταν στο χώρο, αμφιθεατρικό κοίλωμα, προφανώς αρχαίο θέατρο και πελεκημένοι βράχοι ως σκάλα για την διευκόλυνση της πρόσβασης στο χώρο. Κοντά στο θέατρο, βρισκόταν ισοπεδωμένο πλάτωμα με πρόσβαση από μικρή σκάλα 4 σκαλοπατιών σκαλισμένο στο βράχο, που ίσως χρησίμευε για Αγορά ή συμπληρωματικό χώρο συγκεντρώσεων. Συμπληρωματικά, εικάζεται ότι στον χώρο που περικλείετο από το τείχος υπήρχαν ανοικτοί δημόσιοι χώροι, καθώς και κήποι.⁸⁷

Τα κυκλώπεια τείχη και η έκταση της αρχαίας πόλης, όπως αναφέρει ο Π. Ροντογιάννης (1988, σ. 61) οριοθετούν την αρχαία πόλη ως μεγάλη και πολυάνθρωπη (περίπου 20.000 κάτοικοι) για την εποχή.

Μέσα από τις αρχαιολογικές ανασκαφές, ήρθαν στο φως μνημειακής κατασκευής οικοδομήματα, λείψανα αρχαίων οικιών, δημόσιων κτηρίων και ορθογώνιοι ογκόλιθοι, που παραπέμπουν σε θεμέλια μικρών ορθογώνιων οικοδομών ή άλλων οικημάτων. Επίσης, κατασκευές με εντειχισμένες ενεπίγραφες πλάκες, θεμέλια μεγάλου οικοδομήματος, δρόμων, καθώς και τμήματα του «κυκλώπειου» περιβόλου της.⁸⁸

Σχέδια 2-3. Κάτοψη κατοικίας του 6^{ου} και 5^{ου} αι. π.Χ. και κατόψεις ελληνιστικών κατοικιών της Λευκάδας. Πηγή: Fiedler (2009), σσ. 39, 42.

Εικόνα 49. Πρόταση αναπαράστασης ελληνιστικής κατοικίας της Λευκάδας (σχέδιο: Holger Grönwald). Πηγή: Fiedler (2009), σ. 42.

Από στοιχεία προκύπτει ότι πελεκημένο άνοιγμα σε βράχο, παραπέμπει ίσως σε στόμιο μεγάλης στέρνας νερού. Επίσης, υπόγεια σήραγγα σκαμμένη στο εσωτερικό του βράχου, πιθανώς χρησίμευσε για τη μεταφορά πόσιμου νερού ή συλλογή ομβρίων

⁸⁶ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 72-74

⁸⁷ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 60-62, 71

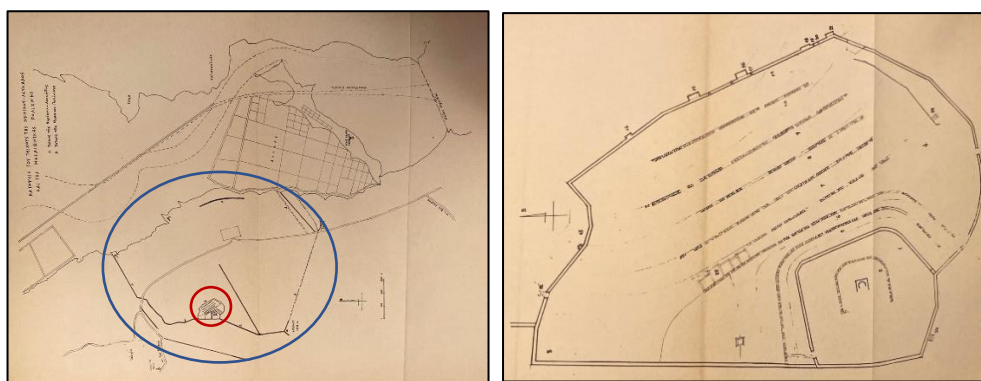
⁸⁸ Ροντογιάννης, 1988, σ. 79 και Πλιάκου, 2001, σ. 25

υδάτων. Σε νοτιότερο σημείο του τείχους, λείψανα πήλινων σωλήνων οριοθετούν αγωγό νερού.⁸⁹

Εν κατακλείδι, η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως στοιχεία που οριοθετούν την εικόνα μιας πολεοδομικά οργανωμένης πόλης με ιδιαίτερη οικιστική αρχιτεκτονική και κατασκευή μνημειακών δημοσίων κτηρίων. Επίσης, τα λείψανα των λιμενικών εγκαταστάσεων, αλλά και οι ιδιαίτερες αμυντικού χαρακτήρα κατασκευές, προσομοιάζουν σε μια αρχαία πόλη που χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα οργανωμένη, οικονομικά εύρωστη και ακμάζουσα.⁹⁰

13.2. Κάστρο Κούλμου: μεσαιωνική πρωτεύουσα - πολίχνη

Ο 6^{ος} αιώνας μ.Χ. αποτελεί το χρονικό προσδιορισμό δημιουργίας της πολίχνης και της οικοδόμησης του νεότερου τείχους στην ανατολική πλαγιά της μεσαιάς κορυφής του λόφου Κούλμου, «Κάστρο», σε απόσταση 2,5 χλμ. νότια της σύγχρονης πόλης της Λευκάδας. Παρότι δεν υπάρχουν ιστορικά στοιχεία, το όνομα της μεσαιωνικής πόλης αναφέρεται ως Λευκάδα ή «Κάστρο», κυρίως λόγω ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με τη μεσαιωνική πολίχνη Κούλμου. Η δημιουργία της μεσαιωνικής πολίχνης προκύπτει από διάφορα στοιχεία, ένα από τα οποία συνηγορεί στην καταστροφή των προηγούμενων πόλεων, από εξαιρετικά μεγάλο σεισμό που έπληξε το νησί τον 6^ο αι. μ.Χ. Οι ζημιές που παρατηρήθηκαν στο αρχαίο τείχος, πλάτους 2,5 μ., δεν μπορούν να εξηγηθούν από εχθρική πολιορκία, ειδικά με τα μέσα της εποχής και τα εξαιρετικά δυσπρόσιτα σημεία του λόφου.⁹¹

Σχέδιο 4. Κάτοψη τείχους Νηρίκου - Λευκάς και μεσαιωνικής πολίχνης (με μπλε και κόκκινο χρώμα).

Σχέδιο 5. Κάτοψη χώρου μεσαιωνικής πρωτεύουσας Λευκάδας και μεσαιωνικού τείχους.
Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 292, 293.

⁸⁹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 61-62

⁹⁰ Πλιάκου, 2001, σσ. 34, 39

⁹¹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 101-102, 117, 128

Η πολίχνη περιστοιχίστηκε από μικρό τείχος, που έχει θεμελιωθεί πάνω στα λείψανα του αρχαίου πολυγωνικού τείχους, τα οποία διατηρούνται ακόμη και κατευθύνεται μέσα στο χώρο της αρχαίας πόλης. Η περίμετρός του περιβάλλει στο μεγαλύτερο μέρος της την επίπεδη κορυφή «Κάστρο» και υπολογίζεται σε 641 μ. Το τείχος μήκους 671 μ., πλάτους 2 μ. και πιθανού ύψους 10 μ. συμπεριελάμβανε επάλξεις, κυκλικούς πύργους, καθώς και ακρόπολη που περιστρεφόταν από ιδιαίτερο τείχος και προστατευτικούς πύργους.⁹²

Εικόνες 50-52. Τμήματα τείχους μεσαιωνικής πολίχνης και εσωτερική κλίμακα σκαλισμένη στο βράχο
Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 265, 269, 271.

Τα κατασκευαστικά στοιχεία του περιλαμβάνουν ασβεστοκονία με άμμο και μικρές ακατέργαστες πέτρες, ενώ έχουν χρησιμοποιηθεί οι μεγάλοι και ορθογώνιοι λίθοι από το «Κυκλώπειο» τείχος και τα οικοδομήματα της αρχαίας πόλης.⁹³

Η ακρόπολη στη θέση «Κάστρο» προστατευόταν από ισχυρά οχυρωματικά έργα και ιδιαίτερο τείχος προς το εσωτερικό της πόλεως. Με βάση ιστορικά στοιχεία, η επιφάνεια του χώρου που περικλείαν τα νεότερα τείχη είναι έκτασης περίπου 11,7 στρ. και χωρίζεται σε παράλληλα επίπεδα κοίλου σχήματος.⁹⁴

Συμπληρωματικά, αναφέρονται εναπομείναντα λείψανα της πολίχνης που συμπεριλαμβάνουν στρογγυλούς πύργους προστασίας των πυλών, διατηρητέο τείχος με οπές εξαερισμού κλειστής οικοδομής και υδραγωγείου, θυρίδα αποχέτευσης και απόληξη οχετού. Ειδικότερα, όσον αφορά στο υδραγωγείο βρέθηκαν πήλινοι αγωγοί νερού, που οδηγούν σε εξωτερική των τειχών πηγή.⁹⁵

Οι τρεις εξωτερικές πύλες της νεότερης πολίχνης, αποτελούσαν εσωτερικές πύλες της αρχαίας πόλης, έφθαναν έως την ακρόπολη του «Κάστρου» και συνδέονταν

⁹² Ροντογιάννης, 1988, σσ. 101, 113, 125

⁹³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 104, 106

⁹⁴ Ροντογιάννης, 1988, σ. 107

⁹⁵ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 104-106

με εξωτερικές λαξευμένες πέτρινες κλίμακες, συνηγορούν δε στο γεγονός ότι η εδαφολογική μορφολογία της περιοχής παραμένει ίδια έως σήμερα.⁹⁶

Στην κορυφή του λόφου η επίπεδη επιφάνεια περιστοιχίζεται από πολυγωνικό τείχος πέντε πλευρών. Οι αρχαιολογικές έρευνες αποκάλυψαν λείψανα επίπεδης, κυκλικής κατασκευής στο εσωτερικό, διαμέτρου 4 μ. και στο εξωτερικό τετράγωνης, πλάτους 1 μ., που θα μπορούσαν να ήταν δεξαμενή νερού ή πύργος - παρατηρητήριο για το βόρειο και νότιο Ιόνιο.⁹⁷

Η τοποθέτηση του τείχους στον χώρο οριοθετεί την θέση και το μέγεθος της νεότερης πολίχνης, μόλις σε ένα μικρό τμήμα της αρχαίας πόλεως Νηρίκου. Η μορφολογία του εδάφους, τα εναπομείναντα λείψανα των νεότερων τειχών, οι διαστάσεις και ο προσανατολισμός των πέντε οικιών σε απόλυτη συνέχεια και τα οικοδομικά υλικά κατασκευής τους, θα μπορούσαν να φανερώσουν ειδικότερα χαρακτηριστικά της νεότερης μεσαιωνικής πολίχνης. Η πόλη διαθέτει ειδικά μορφολογικά και πολεοδομικά στοιχεία, μικρές κατοικίες και στενούς οριζόντιους και κάθετους ανηφορικούς δρόμους.⁹⁸

Οι πέτρινες κατοικίες είχαν μικρό μέγεθος, δεν διέθεταν κοινόχρηστο χώρο, ήταν κτισμένες σειριακά η μια δίπλα στην άλλη, με κοινά στοιχεία, εφάπτονταν δε σε τμήματα των τειχών, λόγω των κλιμακωτών επιπέδων που ήταν χωροθετημένη η πολίχνη, δημιουργώντας ένα γραφικό σύνολο. Συνάγεται, ότι λόγω της απασχόλησης των κατοίκων με τη γεωργία και των εξαιρετικά δύσκολων μορφολογικών συνθηκών της νεότερης πολίχνης, θα υπήρχαν και άλλες κατοικίες και έξω από τα τείχη της. Τα 8 επίπεδα τα οποία περιβάλλονται από το νεότερο τείχος είχαν επιφάνεια 1.135 μ. και με βάση την κοίλη επιφάνεια του εδάφους και τις διαστάσεις των πέντε κατοικιών που είχαν βρεθεί, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η πολίχνη συμπεριλάμβανε περίπου 400 μικρές κατοικίες ή λίγο λιγότερες. Υπολογίζεται ότι οι κάτοικοι της μεσαιωνικής πολίχνης ανέρχονταν σε 1.500-2.000.⁹⁹

Όσον αφορά στους δρόμους της πόλης χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα περιορισμένου πλάτους. Οι οριζόντιοι δρόμοι διαπερνούσαν τις σειρές των κατοικιών, ενώ οι τρεις κάθετοι ανηφορικοί δρόμοι διέτρεχαν την πολίχνη. Η επικοινωνία των κατοίκων με το

---

⁹⁶ Ροντογιάννης, 1988, σ. 106

⁹⁷ Ροντογιάννης, 1988, σ. 110

⁹⁸ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 103, 111

⁹⁹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 111-113

εξωτερικό περιβάλλον γινόταν μέσω τριών πυλών, μιας στα βόρεια και δύο στα νότια, ενώ η επικοινωνία με την ακρόπολη γινόταν πιθανώς μέσω κλίμακας.¹⁰⁰

Αξίζει να αναφερθεί ότι από τις ανασκαφές δεν ανευρέθηκαν λείψανα ναού, αλλά σε απόσταση 150 μ. από τη μεσαιωνική πόλη και μέσα στον χώρο της αρχαίας πόλης, υπήρχε τοπωνύμιο Αγ. Βλάσης, που δεν χρησιμοποιείται σήμερα. Το λιμάνι της μεσαιωνικής πολίχνης λειτουργούσε πλήρως, καθώς έως τον 15^ο αιώνα ελλιμενίζονταν πολεμικά πλοία και καράβια.¹⁰¹

Η μεσαιωνική πολίχνη αποτέλεσε την πρωτεύουσα του νησιού από τον 6^ο αιώνα μ.Χ. και ίσως επέζησε έως το τέλος του 12^{ου} αι., με πιθανή ερήμωση και καταστροφή της το χρονικό διάστημα 1150-1200. Ειδικότερα στοιχεία για την ιστορική αυτή περίοδο δεν υπάρχουν. Στο νησί, δεν έχουν καταγραφεί άλλα κατάλοιπα μεσαιωνικών οικισμών, πλην του συγκεκριμένου. Από ιστορικές πηγές αναφέρεται ότι λόγω εχθρικών επιδρομών και θεομηνιών στην περιοχή υπήρξε ερήμωση, μαρασμός και φτώχεια, ενώ είναι εντελώς απών ο αστικός χαρακτήρας των οικισμών με τις πόλεις να γίνονται «άοικες».¹⁰²

13.3. Κάστρο Αγίας Μαύρας: Ορσίни, Ανδεγαυοί, Τόκκοι (1296-1479)

Η τρίτη πρωτεύουσα του νησιού της Λευκάδας με χρονικό ορίζοντα από τον 14^ο έως τον 17^ο αιώνα χωροθετήθηκε στον οικισμό μέσα στο κάστρο της Αγ. Μαύρας, που έως σήμερα στέκεται στο βορειοανατολικό σημείο του νησιού, καθώς και στις δύο πολίχνες ανατολικά και δυτικά.¹⁰³

Το 1300 ο Ορσίни, ο πρώτος ξένος αφέντης της Λευκάδας κατά το μεσαίωνα κατασκεύασε επιτείχισμα στο χώρο του κάστρου της Αγ. Μαύρας, δηλαδή απλό τείχος, με στόχο την αντιμετώπιση των διαρκών επιθέσεων από την Ακαρνανία και όχι την άμεση δημιουργία οικισμού και την εγκατάσταση πληθυσμού. Με βάση τον ιστορικό Λευκαδίτη Σπυρίδωνα Βλαντή, η ονομασία Αγ. Μαύρα αφορούσε κατ' αρχήν το επιτείχισμα του Ορσίни του 1300 και δόθηκε από τους Ανδεγαυούς το 1331, όταν κυριεύσε ο Βαλτέρος Βριέννιος το νησί, σε ανάμνηση της πόλης Santa Maure της πατρίδας του. Στον εσωτερικό χώρο του κάστρου οικοδομήθηκε και ναός προς τιμήν της Αγ. Μαύρας.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 112-113

¹⁰¹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 122, 126

¹⁰² Ροντογιάννης, 1988, σσ. 112, 119-121

¹⁰³ Ροντογιάννης, 1988, σ. 129

¹⁰⁴ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 133-134, 140-141, 165-166

Η πρώτη αναφορά για την πρωτεύουσα του νησιού στο κάστρο της Αγ. Μαύρας, και την ύπαρξη οικισμού μέσα στο φρούριο, γίνεται το 1357 στην επανάσταση των χωρικών του νησιού, όταν ο Γρατιανός Τζώρτζης αποκλείστηκε από τους επαναστάτες «στην πρωτεύουσα και στο φρούριο αυτής». Η πολίχνη στα μέσα του 14^{ου} αιώνα δεν διαδραμάτιζε κάποιο ουσιαστικό ρόλο και δεν είχε ιδιαίτερη σημασία σε τοπικό επίπεδο. Η εγκατάσταση κατοίκων έξω από το κάστρο κρίθηκε απαραίτητη, καθώς ο χώρος εντός του φρουρίου ήταν ιδιαίτερα περιορισμένος για την ανάπτυξη μεγαλύτερου οικισμού. Κοντά στο επιτείχισμα του Ορσίνι είχαν εγκατασταθεί κάτοικοι και είχαν κατασκευαστεί οικοδομήματα για τη διαβίωσή τους. Την χρονική περίοδο αυτή οι κάτοικοι εξασκούσαν εμπορικές δραστηριότητες, υπήρχε δηλαδή εμπορική κίνηση, ενώ καταγράφονται οικοδομήματα για αποθήκευση των εμπορευμάτων.¹⁰⁵

Σχεδόν 90 χρόνια αργότερα, το 1390, ο Κάρολος Α' Τόκκος, «έκτισεν, εστερέωσεν τα κάστρον και τους πύργους» της Λευκάδας, ως νέος διοικητής της επικράτειας με εκτεταμένες εργασίες, ενισχύοντας το επιτείχισμα του Ορσίνι (Σχέδια 6-7). Βασικός του στόχος ήταν η ανάπτυξη οικισμού εντός του φρουρίου που θα φιλοξενούσε την οικογένεια και τους υπηκόους του.¹⁰⁶

Σχέδιο 6. Castrum de Giovanni Orsini 1300 (Πίνακας 2, κάτοψη φρουρίου)

Σχέδιο 7. Castrum Sanctae Mavrae 1395 (Πίνακας 3, κάτοψη φρουρίου).

Πηγή: Βαγενάς (2001).

Από τις αρχές του 15^{ου} αιώνα, ο Κάρολος Α' Τόκκος είχε οικοδομήσει και άλλη συνοικία στη δεξιά πλευρά του κάστρου, που μετεξελίχθηκε σε πολίχνη με το όνομα «Χώρα» ή «Μπούργκο». Στην ανατολική πλευρά, ο οικισμός δεν είχε ιδιαίτερη ανάπτυξη. Το χρονικό διάστημα 1423-1565, δηλαδή επί Ανδεγαυών, καθώς και από το 1479 επί Τουρκοκρατίας, το κάστρο - πρωτεύουσα ανοικοδομήθηκε και έγιναν σημαντικές παρεμβάσεις, λόγω εχθρικών καταστροφικών επιδρομών.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 142, 147

¹⁰⁶ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 133-134, 140-141

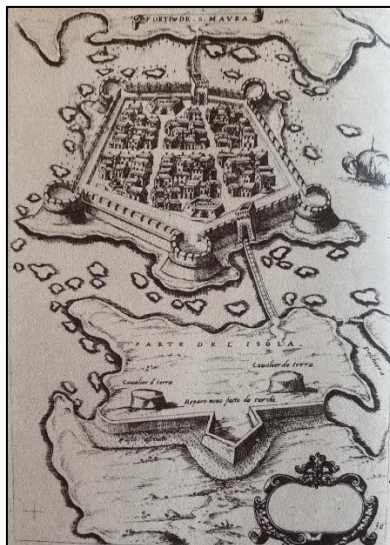
¹⁰⁷ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 138, 147

13.4. Κάστρο Αγίας Μαύρας: Τουρκοκρατία (1479-1684)

Το 1479 το νησί κατελήφθη από τους Τούρκους με πολλούς κατοίκους να σφαγιάζονται ή να αιχμαλωτίζονται, ενώ η πόλη υπέστη ιδιαίτερα σημαντικές καταστροφές. Μετά από μια δεκαετία, 1490, στην πρωτεύουσα καταγράφονται 88 κατοικίες, ενώ το 1491 περίπου 4.000 άτομα και 934 νοικοκυριά και θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι μέρος του πληθυσμού κατοικούσε και στη συνοικία εκτός του κάστρου.¹⁰⁸

Την χρονική περίοδο 1571-1572, αναφέρονται συγκεκριμένα πολεοδομικά στοιχεία για το εσωτερικό του κάστρου της Αγ. Μαύρας. Ειδικότερα, ο χώρος τέμνεται κάθετα και οριζόντια από τρεις δρόμους, κατανέμονταν σε έξι γειτονιές - μαχαλάδες και οι κατοικίες αποτελούσαν διώροφες κατασκευές. Οι δύο πύλες του φρουρίου με κατεύθυνση προς τη Λευκάδα και την Ακαρνανία προστατεύονταν από ειδικά εξοπλισμένα «επιπυργώματα», που επέτρεπαν την είσοδο στο χώρο του κάστρου, μέσω ξύλινων γεφυρωμάτων πάνω από τη διαχωριστική τάφρο.¹⁰⁹

Εικόνα 53. Το πεντάπλευρο κάστρο της Αγίας Μαύρας (χαλκογραφία Camocio 1571-1572).
Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σ. 274.

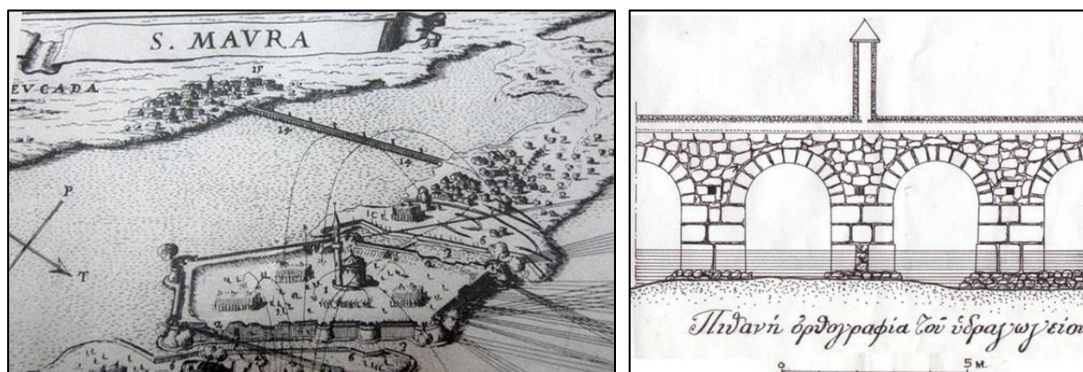
Η χρονική περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την κατασκευή ενός ιδιαίτερα σημαντικού τεχνικού έργου, του υδραγωγείου, για την ύδρευση του κάστρου της Αγ. Μαύρας από τις πηγές της Μεγάλης Βρύσης, διαμέσου του οικισμού της Αμαξικής. Το υδραγωγείο, μήκους 1 μιλίου περίπου, υποβαστάζονταν σε 360 τόξα ύψους 3 μ. και πλάτους 1 μ., ενώ υπήρχε και πρόβλεψη για τη διευκόλυνση διέλευσης μικρών

¹⁰⁸ Ροντογιάννης, 1988, σ. 147

¹⁰⁹ Ροντογιάννης, 1988, σ. 138

πλοιαρίων από και προς το ιβάρι - λιμνοθάλασσα, αποτελούσε δε την ουσιαστική οδική σύνδεση του κάστρου της Αγ. Μαύρας με το νησί της Λευκάδας.¹¹⁰

Εικόνα 54. Η περιοχή του Κάστρου και της Αμαξικής την εποχή της Τουρκοκρατίας (από τη συλλογή των Σπύρου και Μαίρης Σταύρου).

Σχέδιο 8. Πιθανή Ορθογραφία του Υδραγωγείου.

Πηγές: Τσερές (2014), Το Οθωμανικό Υδραγωγείο της Αγ. Μαύρας Β' Μέρος, Α' Μέρος.

Για τους Τούρκους, η πόλη - κάστρο της Αγ. Μαύρας ήταν μεγάλης σπουδαιότητας και αποτελούσε την έδρα των αρχών τους. Μεταγενέστερα στοιχεία του 1623, αναφέρουν ότι τον 17^ο αιώνα στην πόλη - κάστρο της Αγ. Μαύρας είχαν καταγραφεί 1.000 εστίες, μάλλον οικογένειες και όχι οικήματα. Από τα ταξίδια των περιηγητών Jacob Spon και George Wheler και το βιβλίο τους με τίτλο “*A Journey into Greece*” επιβεβαιώνεται ότι ο πληθυσμός ανερχόταν περίπου σε 5.000-6.000 κατοίκους. Χριστιανοί και μουσουλμάνοι κατοικούσαν στους οικισμούς έξω από το κάστρο και μουσουλμάνοι μέσα στην Αγ. Μαύρα.¹¹¹

Η Αγ. Μαύρα το 1623, χαρακτηρίζεται από εμπορική δραστηριότητα με τους Λευκαδίτες να διαθέτουν 40 πλοία για εμπορική χρήση και μακρινά ταξίδια, καθώς και μικρότερα πλοία για τη θάλασσα του Ιονίου.¹¹²

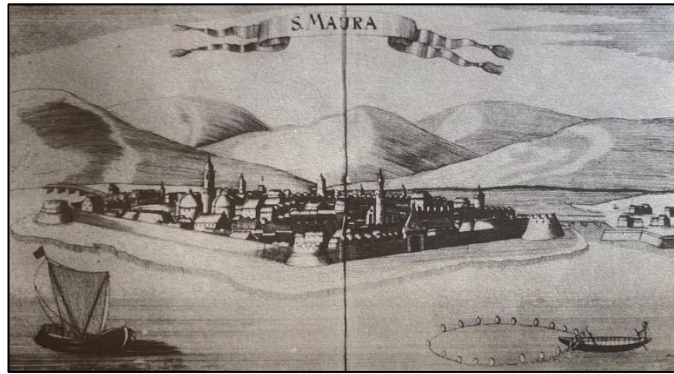
Την χρονική περίοδο 1623-1668 πιθανώς η πόλη υπέστη σημαντικές καταστροφές, λόγω σεισμών και εχθρικών επιθέσεων, υπήρξε δε περίοδος ανοικοδόμησης βάσει νέου σχεδίου. Πληροφορίες αναφέρουν ότι οι κατοικίες χτίστηκαν σε χαμηλότερο ύψος, ενώ μεγάλη μείωση του πληθυσμού παρατηρήθηκε το 1644 λόγω της εξάπλωσης της πανούκλας στην πόλη. Την ίδια εποχή, ξεκίνησε η παρακμή στις ναυτιλιακές - εμπορικές δραστηριότητες της Αγ. Μαύρας, λόγω των πειρατικών επιθέσεων, που ολοκληρώθηκε με την κατάκτηση της πόλης από τους Ενετούς.¹¹³

¹¹⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 35

¹¹¹ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 150, 154, 156

¹¹² Ροντογιάννης, 1988, σσ. 152-153

¹¹³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 151, 155-156

Εικόνα 55. Το κάστρο της Αγίας Μαύρας στα τέλη της Τουρκοκρατίας (χαλκογραφία Johann Christoph Wagner, 1685). Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σ. 276.

Σε εκτενείς περιγραφές του Εβλιά Τσελεμπή, τούρκου περιηγητή, κατά την επίσκεψή του στη Λευκάδα στο τέλος του 1668 ή στις αρχές του 1669, δίδονται πληροφορίες για τις συνοικίες και το κάστρο. Η οικοδόμηση του κάστρου της Αγ. Μαύρας είχε γίνει σε πεδινό και όχι ορεινό χώρο, σε πενταγωνική διάταξη περιμέτρου 1.500 βημάτων, ύψους 20 πήχεων και πλάτους 50 ποδιών. Η πολίχνη στο εσωτερικό διέθετε τρεις γειτονιές - μαχαλάδες. Οι κατοικίες, που ήταν κατασκευασμένες από την εποχή των Φράγκων, περίπου 200, διατηρούνταν σε καλή κατάσταση και ήταν πέτρινες με κεραμοσκεπή ή με ξυλοδεσά. Υπήρχαν επίσης τζαμιά, χάνια, λουτρά, σχολεία, αποθηκευτικοί χώροι, χώροι για στρατιωτική χρήση και βρύσες - στέρνες. Η οδική υποδομή της πολίχνης χαρακτηριζόταν από στενούς και σκοτεινούς δρόμους και πλακοστρωμένα πεζοδρόμια.¹¹⁴

Στην ανατολική πλευρά του κάστρου υπήρχε συνοικία, που συμπεριλάμβανε 40-50 ξύλινης κατασκευής κατοικίες με πλακοστρωμένες αυλές και κήπους και νεκροταφείο. Δυτικά του κάστρου υπήρχε οικισμός, που διέθετε περίπου 300 κατοικίες ξύλινης κατασκευής, με κεραμοσκεπή, αυλές και κήπους. Πέτρινες κατασκευές δεν επιτρέπονταν λόγω του φόβου κατάληψης της πολίχνης από εχθρικές δυνάμεις και εγκατάστασή τους στο χώρο. Υπήρχαν ακόμα περίπου 100 καταστήματα που υποδήλωναν εμπορική δραστηριότητα την εποχή αυτή, μυροπωλεία, υποδηματοποιεία, καθώς και καπηλειά για το πλήρωμα των πειρατικών πλοίων που αγκυροβολούσαν στην Αγία Μαύρα. Η συνοικία διέθετε μιναρέ, δικαστήριο, σχολείο, χάνια, εκκλησιάκια και πέντε βρύσες.¹¹⁵

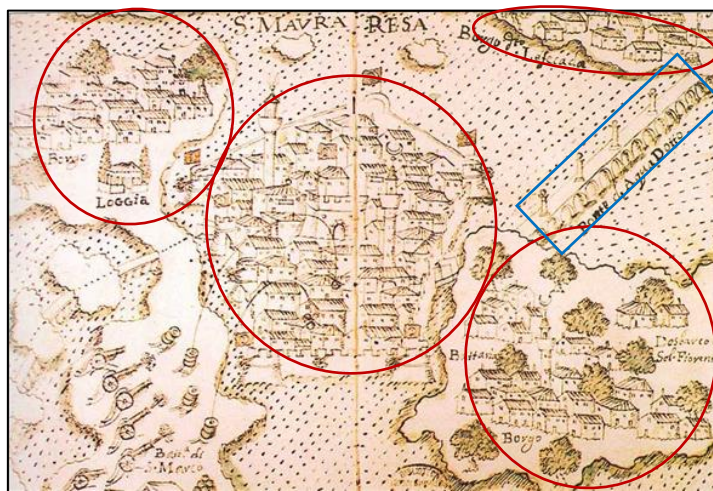
¹¹⁴ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 131, 147

¹¹⁵ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 152-154

«Τετρακωμία» Λευκάδας (1300-1684)

Στο σημείο αυτό, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει αναφορά στην ιδιαίτερη κατάσταση, όσον αφορά στην οικιστική ανάπτυξη της περιοχής, που αντιμετώπισαν οι Ενετοί κατά την κατάληψη της Αγ. Μαύρας. Στην περιοχή, υπήρχε η λεγόμενη «Τετρακωμία» Λευκάδας, ένας όρος που έχει χρησιμοποιηθεί από τον Σπύρο Ασδραχά και ορίζεται ως ένα σύνολο οικιστικών μονάδων, τεσσάρων για την ακρίβεια, που χωροθετούνται στο κάστρο της Αγ. Μαύρας, στη δεξιά πλευρά του τον ανατολικό οικισμό Άλλη Μεριά, στην αριστερή πλευρά του τη δυτική συνοικία Χώρα και τέλος την Αμαξική, που βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού και αποτελεί έως και σήμερα την πρωτεύουσά του.¹¹⁶

Η δημιουργία, αλλά και η ιστορική συνύπαρξη του προαναφερόμενου οικιστικού πλέγματος δεν ήταν ταυτόχρονη, αλλά προφανώς, σε πολλές ιστορικές στιγμές, οι οικισμοί αυτοί συνυπήρξαν χρονικά. Μια ιδιαίτερα σημαντική χωρική απεικόνιση, πιθανώς από τον Giovanni Querini, άτομο που συμμετείχε ή αποτελεί αυτόπτη μάρτυρα των γεγονότων, δίδει ιδιαίτερα στοιχεία για την τετρακωμία. Το τεκμήριο αυτό παρουσιάζει αναλυτικά τοπογραφικά στοιχεία, την χωρική συνύπαρξη των τεσσάρων οικισμών και στοιχεία υποδομών, όπως είναι η πέτρινη γέφυρα του υδραγωγείου.¹¹⁷

Εικόνα 56. Η κατάληψη της Αγ. Μαύρας από τους Ενετούς το 1684, η Αγία Μαύρα παραδοθείσα - Santa Maura Resa (με κόκκινο χρώμα απεικονίζεται η «τετρακωμία» και με μπλε το υδραγωγείο).
Πηγή: Λιάτα (2004), σ. 30.

Ο πυρήνας της τετρακωμίας είναι το κάστρο της Αγ. Μαύρας, ως κύριος οικισμός, με δορυφορικούς τους τρεις οικισμούς πέριξ αυτού. Στους τρεις οικισμούς κατοικούν κυρίως χριστιανοί, ενώ στο κάστρο της Αγ. Μαύρας Τούρκοι. Ο οικισμός

¹¹⁶ Λιάτα, 2004, σ. 13

¹¹⁷ Λιάτα, 2004, σσ. 13, 19

του κάστρου χαρακτηρίζεται από συμπαγή δομικά στοιχεία, ενώ συμπεριλαμβάνει και οικοδομήματα διαφόρων μεγεθών και τύπων κατασκευής, με ιδιαίτερο το Διοικητήριο. Στο κάστρο παρατηρείται έλλειψη ελεύθερων χώρων και χώρων πρασίνου, ενώ υπάρχουν μικρού πλάτους δρομίσκοι. Οι τέσσερις νησίδες, οι οποίες και ενώνονται μεταξύ τους με γέφυρες, αποτελούν ιστό επικοινωνίας με το κάστρο της Αγ. Μαύρας, αλλά διαδραματίζουν και πολύ σημαντικό ρόλο στη σύνδεση του νησιού με την απέναντι πλευρά της Ακαρνανίας.¹¹⁸

Ο οικισμός Άλλη Μεριά, στη δυτική πλευρά, επικοινωνεί με το κάστρο μέσω κρεμαστής γέφυρας, χαρακτηρίζεται από πυκνή δόμηση, διαθέτει δύο ιδιαίτερα κτηριακά συγκροτήματα, μικρής κλίμακας οικοδομήματα και ένα χαρακτηριστικό οίκημα, ίσως δημόσιας χρήσης. Ο συνοικισμός Μπούργκο επικοινωνεί και εκείνος με το φρούριο μέσω γέφυρας και χαρακτηρίζεται από δενδροφύτευση και οικιστική δόμηση διακεκομμένη. Στην Εικόνα 56 παρουσιάζεται ο δρόμος που στηρίζεται στην κατασκευή του υδραγωγείου και ενώνει τον μικρό οικισμό με την Άλλη Μεριά, με ενδεικτική απεικόνιση στις καμάρες. Ο τρίτος συνοικισμός που αποτελεί και την σημερινή πρωτεύουσα του νησιού είναι ο μικρότερος σε μέγεθος της «τετρακωμίας» και το οικοδόμημα που αναδεικνύεται στο χώρο πιθανώς να είναι η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου, όπως αναφέρεται από τον ιστορικό Κ. Μαχαιρά.¹¹⁹

Οικισμός «Αμαξική» (1300-1684)

Στην Αμαξική επί Φράγκων (1300-1479) αλλά και επί Τουρκοκρατίας (1479-1684) είχαν εγκατασταθεί στο ανατολικό παραλιακό μέτωπο της πόλης τιμαριούχοι, όπως αποδεικνύεται από τα τοπωνύμια των γειτονιών, «στου Φραγκιού» και «στου Μπέη». Επίσης, διαβιούσαν οικογένειες οι οποίες μετά από παραχωρήσεις των Φράγκων διατηρούσαν περιουσιακά στοιχεία για την οικοδόμηση, τόσο οικιών, όσο και εκκλησιών.¹²⁰

Η Αμαξική από την ίδρυσή της τον 14^ο αι., μέσω της οικιστικής δημιουργίας και εξέλιξής της, αποτέλεσε μια ιδιαίτερα πολύχρωμη σύνθεση στοιχείων που άπτονται στα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου, στην οικιστική δόμηση με χαμηλά οικοδομήματα, στην παρουσία της λιμνοθάλασσας, αλλά και στο περιβάλλον, όπως

---

¹¹⁸ Λιάτα, 2004, σσ. 20-21, 23

¹¹⁹ Λιάτα, 2004, σσ. 22, 24-26

¹²⁰ Λαμπρινού, 2007, σ. 67

ήταν τα περιβόλια και ο ελαιώνας αλλά και οι ορεινοί όγκοι που έμοιαζαν να την προστατεύουν από την νότια πλευρά.¹²¹

Οι κάτοικοι της πόλης ασχολούνταν με αλιευτικές δραστηριότητες υπό την κυριαρχία του Ενετού εμπόρου και φεουδάρχη Γρατιανό Τζώρτζη (1343-1362), καθώς και με την παραγωγή αλατιού στις αλυκές (χωροθετούνται στο σημερινό χώρο της μαρίνας) που ξεκίνησαν την λειτουργία τους επί εποχής Τόκκων.¹²²

Από την τετρακωμία ο οικισμός Αμαξική ανακηρύχθηκε σε πόλη - πρωτεύουσα των Ενετών το 1684 και έως σήμερα συνεχίζει να είναι η πρωτεύουσα του νησιού της Λευκάδας.

Για την πληρέστερη μελέτη της μεταφοράς της πρωτεύουσας του νησιού από το κάστρο της Αγ. Μαύρας στο προάστιο - οικισμός Αμαξική κρίνεται απαραίτητη μια συνοπτική αναφορά στην πολεοδομική συγκρότηση του οικισμού από την εμφάνισή του έως το 1684. Ο οικισμός αυτός πήρε το όνομά του πιθανώς από τους αρχαίους «αμαξιτούς» δρόμους, που ήταν χωροθετημένοι στην περιοχή. Η πιθανή διαμόρφωση του οικισμού Αμαξική ίσως να οριοθετείται χρονικά στα μέσα του 16^{ου} αιώνα με την απόφαση των Τούρκων για τη δημιουργία του υδραγωγείου. Η μεταφορά του νερού από τη Μεγάλη Βρύση στο κάστρο της Αγ. Μαύρας, κατά μήκος του κεντρικού δρόμου της Αμαξικής το 1564, συνέπεσε με την εγκατάσταση πέντε βρυσών για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της εποχής, βρύσες που συνέχισαν να υπάρχουν έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.¹²³

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ιστορικός Κ. Μαχαιράς (2008, σ. 33) στο έργο του *«Η Λευκάς επί Ενετοκρατίας»* ο συνοικισμός Αμαξική συμπεριελάμβανε πέτρινες και ξύλινες κατοικίες και σπίτια «ταύλινα» για τη διαμονή των απασχολούμενων στο ιχθυοτροφείο και στις αλυκές, καθώς και «κτιστά» πέτρινα «μαγαζιά» και αποθηκευτικούς χώρους για την ιχθυοπαραγωγή. Από πληροφορίες του Ν. Ζαμπέλη, ο καταστροφικός σεισμός του 1625 επέφερε ανυπολόγιστες ζημιές στις ξύλινες και κτιστές κατοικίες και στα μαγαζιά του οικισμού, όπως επίσης και στις καμάρες του δρόμου - υδραγωγείου.¹²⁴

Ο οικισμός της Αμαξικής στα τέλη της Τουρκοκρατίας (1684) χωριζόταν σε δύο οικιστικά τμήματα. Το Νιοχώρι, με περίπου 100 κατοικίες με κήπους και περιβόλια,

---

¹²¹ Λαμπρινού, 2007, σ. 66

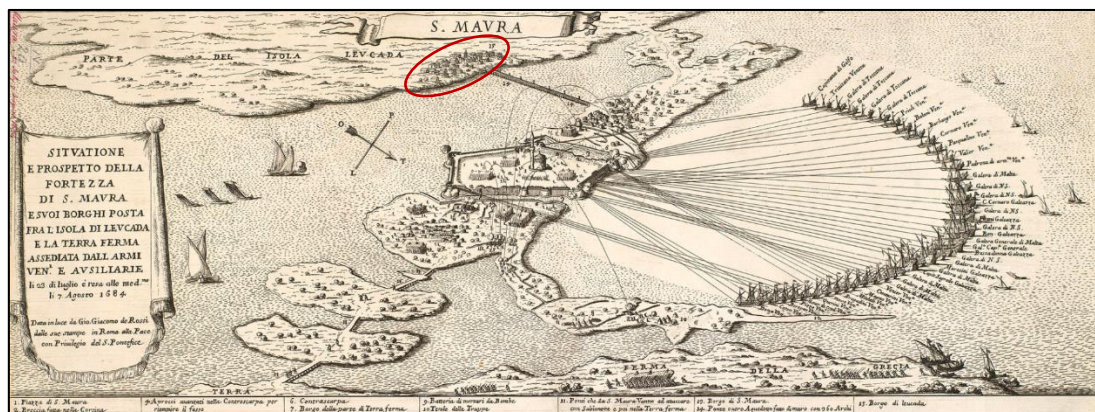
¹²² Λαμπρινού, 2007, σ. 67

¹²³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 177, 185, 189

¹²⁴ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 175-176

όπου κατοικούσαν χριστιανοί. Η τυπολογία της χριστιανικής αυτής γειτονιάς ακριβώς στο σημείο που ξεκινά το υδραγωγείο της Αγ. Μαύρας στη βορειοανατολική άκρη του νησιού, αποκαλύπτει ότι οι κάτοικοί της είχαν ως κύρια ασχολία την αλιεία στη λιμνοθάλασσα και στο ιβάρι.¹²⁵

Εικόνα 57. Η κατάληψη της Αγ. Μαύρας από τους Ενετούς, Giovanni Rossi, 1684 (με κόκκινο σημειώνεται ο οικισμός Αμαξική). Πηγή: <https://militarymaps.rct.uk>.

Η υπόλοιπη έκταση του οικισμού είχε κατανομηθεί μεταξύ τεσσάρων Τούρκων γαιοκτημόνων και συμπεριελάμβανε περίπου 10 κατοικίες συγκεντρωμένες σε μικρογειτονιές, με δένδροφυτεμένους κήπους και περιβόλια, καθώς και τον υπόλοιπο κάμπο της Αμαξικής και τον αμπελώνα. Με τη χωροθέτηση των κατοικιών αγνοδιαγράφεται το οικιστικό κέντρο της Αμαξικής, καθώς και ο κεντρικός δρόμος που αποτελεί έως σήμερα τον σύγχρονο εμπορικό δρόμο της πόλης - παζάρι, διασχίζοντας την κεντρική πλατεία και καταλήγοντας στην παραλία.¹²⁶

Το 1531 καταγράφεται η ύπαρξη ξύλινης εκκλησίας του Αγ. Αθανασίου στη σημερινή περιοχή κοντά στη Μητρόπολη. Πιθανώς υπήρχε και νεκροταφείο για τους δύο οικισμούς, της Αμαξικής και της Αγ. Μαύρας, ενώ αργότερα μετά το 1857 χωροθετήθηκε σε άλλο σημείο της πόλης.¹²⁷

Σχετικά με τις οδικές υποδομές στην Αμαξική, συνδέονταν με τους αρχαίους δρόμους και μονοπάτια, διευκολύνοντας την επικοινωνία με τις αγροτικές καλλιέργειες και τους αμπελώνες.¹²⁸

¹²⁵ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 178, 184, 186-187

¹²⁶ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 181, 189

¹²⁷ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 183-184

¹²⁸ Ροντογιάννης, 1988, σ. 187

13.5. Κάστρο Αγίας Μαύρας - Αμαζική: Ενετοκρατία (1684-1797)

Η εποχή των Ενετών 1684-1797 σηματοδοτείται από τη θεμελίωση της νέας πόλης - πρωτεύουσας και την οικονομική, διοικητική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης και του νησιού, με την ενσωμάτωση ενετικών στοιχείων.

Οι Ενετοί επιτέθηκαν εναντίον του κάστρου της Αγ. Μαύρας και κατέλαβαν την πόλη το 1684, υλοποιώντας την στρατηγική του Μοροζίνι για διευκόλυνση των επιχειρήσεών τους σε Ήπειρο και Πελοπόννησο και τερματισμό των πειρατικών επιχειρήσεων που ανθούσαν επί Τουρκοκρατίας. Τόσο η πόλη μέσα στο κάστρο, όσο και οι δύο πολίχνες στο εξωτερικό, υπέστησαν ιδιαίτερα μεγάλες ζημιές.¹²⁹

Μέρος του πληθυσμού, περίπου 2.500-3.000 κάτοικοι, εγκαταστάθηκε στο εσωτερικό του νησιού ή στην Ακαρνανία. Οι νέοι κατακτητές του νησιού αποσκοπούσαν στην άμεση αντιμετώπιση της στέγασης του πληθυσμού, λόγω των καταστροφών στις πολίχνες. Οι πηγές αναφέρουν ότι μετά την κατάληψη των Ενετών, στο κάστρο της Αγ. Μαύρας παρέμειναν οι πολιτικές και στρατιωτικές υπηρεσίες τους. Η απόφαση των Ενετών για την μεταφορά της πρωτεύουσας του νησιού ήταν άμεση και ριζική. Αφορούσε δε στην μεταφορά του οικισμού της Αγ. Μαύρας, της Χώρας και της Άλλης Μεριάς από το κάστρο σε άλλη θέση, επιλέγοντας τη θέση του παλαιότερου συνοικισμού της Αμαζικής, στην απέναντι πλευρά του κάστρου.¹³⁰

Η Αμαζική, η νέα πόλη - πρωτεύουσα των Ενετών το 1684, μετονομάστηκε σε Αγία Μαύρα και Λευκάδα και είναι χωροθετημένη στο σημείο που το νησί ενώνεται με την απέναντι πλευρά της Ακαρνανίας. Έχει αναπτυχθεί στην προσχωσιογενή πεδιάδα της Λευκάδας, σε χαμηλό υψόμετρο πάνω από την στάθμη της θάλασσας, ενταγμένη σε ένα εναλλασσόμενο τοπίο καταπράσινων εκτάσεων, περιβολιών, εύφορων πεδιάδων και ορεινών στοιχείων που δεσπόζουν στο χώρο. Η Αμαζική πριν, αλλά και μετά την ανακήρυξή της από τους Ενετούς ως πρωτεύουσας, «αναδύετο» μέσα από τα νερά της λιμνοθάλασσας.¹³¹

Στην απόφαση των Ενετών συνηγορούσε το γεγονός ότι οι δύο πολίχνες πέριξ του κάστρου ήταν ιδιαίτερα ευάλωτες σε εχθρικές επιθέσεις από τη θάλασσα, δεν πληρούσαν δηλαδή τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξή τους, ενώ ο χώρος του λιμανιού βρισκόταν σε μεγάλη απόσταση. Η νέα πρωτεύουσα αποτελούσε εξαιρετική επιλογή για τους νέους κατακτητές, καθώς οι ενετικές αρχές βρίσκονταν σε άμεση

---

¹²⁹ Μαχαιράς, 2008, σ. 23

¹³⁰ Ροντογιάννης, 1988, σ. 164

¹³¹ Λαμπρινού, 2007, σ. 66

επαφή, έλεγχο και επικοινωνία με τις τοπικές αρχές και τους κατοίκους. Οι Ένετοί διατήρησαν τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές τους μέσα στο κάστρο, ενώ στην Αμαξική εγκαταστάθηκαν οι ανώτερες πολιτικές αρχές τους. Η μεταφορά της νέας πρωτεύουσας από το κάστρο στην Αμαξική επέδρασε καθοριστικά για τους κατοίκους, καθώς άρχισαν σταδιακά να απομακρύνονται από τις ναυτιλιακές και εμπορικές τους δραστηριότητες, τη θάλασσα δηλαδή και να συνδέονται αποκλειστικά και μόνο με τη λιμνοθάλασσα και τη στεριά. Αυτό οδήγησε στο να αναδειχθούν οι Ένετοί σε απόλυτους πρωταγωνιστές στο θαλάσσιο - εμπορικό μέτωπο. Οι κάτοικοι θα ασχοληθούν πλέον υποχρεωτικά με δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα και την καλλιέργεια της γης και κυρίως της ελιάς.¹³²

Όπως αναφέρει ο Κ. Μαχαιράς (2008, σσ. 59, 61) επαναλειτούργησαν οι αλυκές, ακριβώς δίπλα από τον οικισμό της Αμαξικής, οι οποίες είχαν κατασκευαστεί επί Φραγκοκρατίας (1362-1479). Οι νέοι κατακτητές εκτίμησαν ιδιαίτερα την ποιότητα και την ποσότητα του αλατιού και για τον λόγο αυτόν επέκτειναν τις εγκαταστάσεις (60 αλοπήγια) έως το λιμάνι του Δρεπάνου. Επίσης, εφαρμόστηκε η υποχρεωτική φύτευση και καλλιέργεια ελαιόδεντρων, μέσω επιδοτήσεων, ενώ τη χρονική περίοδο 1684-1770 αναφέρεται η φύτευση περίπου 50.000 ελαιόδεντρων.

Όσον αφορά στα θέματα υγιεινής, η νέα θέση της πρωτεύουσας επέτεινε τα προβλήματα ασθeneιών, ελονοσίας, τύφου και φυματίωσης. Όπως καταγράφεται στο βιβλίο του Άγγλου Καθηγητή David Thomas Ansted, με τίτλο *“The Ionian Islands in the year 1863”* κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στο νησί το 1863, η νέα πόλη - πρωτεύουσα δεν αποτελούσε σωστή επιλογή, καθώς δεν παρείχε άμεση διέξοδο προς τη θάλασσα, η οποία βρισκόταν τουλάχιστον ένα μίλι μακριά, ενώ ήταν επιβαρυμένη σε επίπεδο υγιεινών συνθηκών. Συμπληρωματικά, ενδεικτική εικόνα της κατάστασης που επικρατούσε καταγράφεται από τον André Grasset de Saint Sauveur «...η πόλη είναι κακοφτιαγμένη και πολύ ακάθατη. Δεν είναι λίγα χρόνια που έχουν λιθοστρώσει την κεντρική οδό. Τελειώνει στην πλατεία Αγίου Μάρκου, που είναι ένα μικρό τετράγωνο λίγο μακριά από την θάλασσα ... Τα σπίτια όλα είναι πολύ λίγο ψηλά και τα περισσότερα έχουν μόνο ένα πάτωμα ... και δύο πόντζους (τζαμαρίες) προς τα έξω. Όλες οι κατοικίες είναι φτιαγμένες χωρίς σχέδιο ... στην πόλη της Αμαξικής υπάρχουν 14 ελληνικές

---

¹³² Ροντογιάννης, 1988, σ. 164

εκκλησίες ... το κλίμα είναι πολύ ανθυγιεινό στα μέρη προς την Ακαρνανία και γύρω στην πόλη». ¹³³

Πολεοδομικός ιστός

Στην Λευκάδα, η πολεοδομική συγκρότηση επί Ενετών (1684-1797) χαρακτηρίζεται από έντονα πολεοδομικά στοιχεία του ευρωπαϊκού μεσαίωνα. Οι Ενετοί διαθέτουν συστηματική προσέγγιση στα πολεοδομικά θέματα και η πολεοδομική ανάπτυξη δεν εστιάζει στο κεντρικό κύτταρο του οικισμού και στις διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες για στέγαση και επέκταση. Η πολεοδομική συγκρότηση της πόλης ακολουθεί «...ένα ελεγχόμενο σχέδιο, που αντανακλά τη μεσαιωνική αντίληψη της πόλεως, όχι μόνο σαν οικιστικό, αλλά και σαν πολιτικοκοινωνικό κύτταρο, με κάθε ακρίβεια... οι Ενετοί δεν μετέφεραν απλά την πρωτεύουσα, αλλά σχεδίασαν μια καινούργια, έχοντας σαν πρότυπο τη συγκρότηση των δικών τους πόλεων...». ¹³⁴

Με την ανάπτυξη του «αστικού οικισμού» παρατηρούνται και χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί. Δίνονται καινούργιες δυνατότητες στην απασχόληση των κατοίκων με έμφαση σε εμπορικές δραστηριότητες επηρεάζοντας κατά κάποιο τρόπο και τον σχεδιασμό της πόλης. Οι πλατείες των εκκλησιών και οι δημόσιοι χώροι αποτελούν τον πυρήνα της δημιουργίας των εμπορικών δραστηριοτήτων. Η πόλη της Λευκάδας οικιστικά σχεδιάστηκε εκ βάθρων και άρχισε να αναπτύσσεται με βάση τα μεσαιωνικά πρότυπα και την γνώση και εμπειρία των Ενετών σε πολεοδομικά ζητήματα. Η κεντρική πλατεία και το παζάρι αποτελούν το κεντρικό - κομβικό σημείο του οικισμού που περικλείεται από «δακτυλιοειδή δρόμο» με αρχή και τέλος την πλατεία, σε άμεση παράλληλη σχέση με έναν άλλο δρόμο που ξεκινά την ίδια δακτυλιοειδή πορεία, οριοθετώντας ακτινωτούς δρόμους διατεταγμένους γύρω τους. Η πόλη ουσιαστικά οριοθετείται προς την ανατολική πλευρά με δρόμο που φτάνει ως το παζάρι, ενώ ένας άλλος δρόμος από την άλλη πλευρά συμπληρώνει την κυκλική δομή. Η οποιαδήποτε επέκταση της πόλης προς το βορεινό τμήμα της δεν σχετίζεται άμεσα με τον αρχικό πυρήνα, αλλά αποκλειστικά και μόνο με τον κεντρικό δρόμο - παζάρι. ¹³⁵

¹³³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 165, 191-192

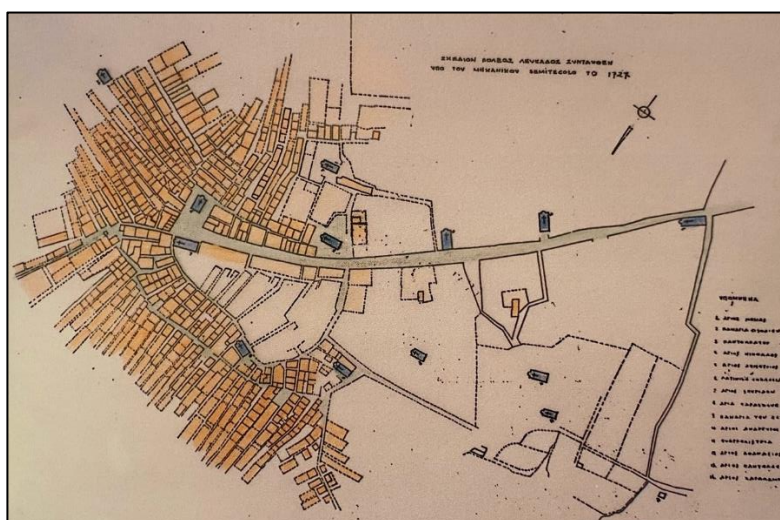
¹³⁴ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 54

¹³⁵ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σσ. 54-56

Τοπογραφικό σχέδιο

Από την αποτύπωση της πόλης από τον Santo Semitecolo το 1723 και την συστηματική ανάλυση των στοιχείων απογραφής επιβεβαιώνεται «η θέση, η έκταση και το σχήμα του οικιστικού μορφώματος που στη διάρκεια των αιώνων εξελίχθηκε στη σημερινή πρωτεύουσα της Λευκάδας». ¹³⁶

Μετά από 43 χρόνια ενετικής κατοχής, η πόλη αποκτά το πρώτο πολεοδομικό της σχέδιο το 1726 που συντάχθηκε από τον μηχανικό Santo Semitecolo και χαρακτηρίζεται από έναν εμπορικό δρόμο, το παζάρι, που εφάπτεται της κεντρικής πλατείας. Το σχέδιο αποτυπώνει την «ομοιογένεια» των οικοδομικών τετραγώνων της πρωτεύουσας, μια παράμετρος που ίσως να οφείλεται στο ιδιοκτησιακό καθεστώς. ¹³⁷

Σχέδιο 9. Τοπογραφικό Σχέδιο Πόλεως Λευκάδας υπό Semitecolo 1727 (Αρχείο Αρχαιοφυλακείου Λευκάδας). Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 59.

Κτηματολόγιο

Το 1686 οι Ενετικές αρχές προχώρησαν στην κατάρτιση του πρώτου κτηματολογίου της νέας πόλης - πρωτεύουσας Αμαξική και των προαστίων. Το 1701 συνεχίστηκε η κτηματολόγηση της πόλης, αλλά και των χωριών του νησιού, το 1707 και 1709 των χωριών της νότιας Λευκάδας, ενώ το 1711 συνεχίστηκε η κτηματογράφηση λόγω παραλείψεων που είχαν εντοπιστεί στις προηγούμενες περιόδους. Το 1720, ο Santo Semitecolo εκτελώντας εντολή του Morosini προχώρησε στη σύνταξη καταλόγων και στην κτηματολόγηση του συνόλου των ιδιωτικών και δημοσίων κτημάτων της νότιας Λευκάδας και του Μεγανησιού, διαδικασία που

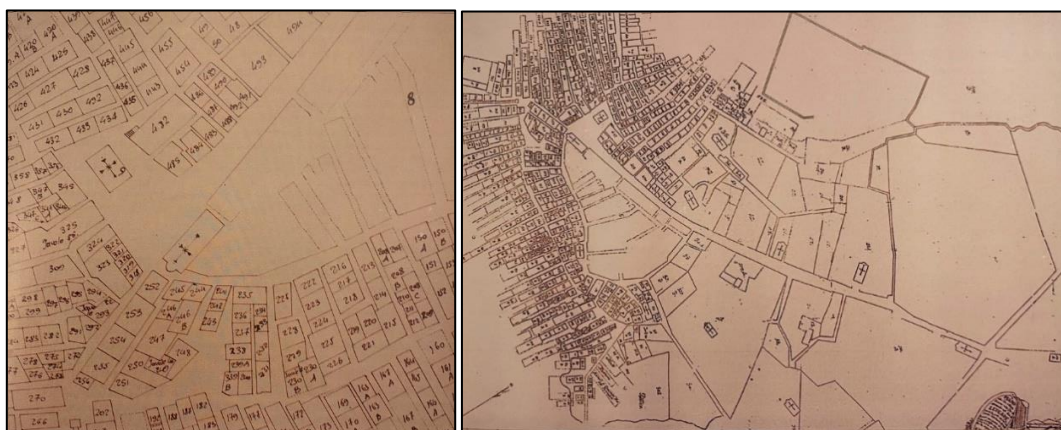
¹³⁶ Λαμπρινού, 2007, σ. 68

¹³⁷ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σσ. 57, 67

ολοκληρώθηκε το 1725. Ένα χρόνο αργότερα (1726), προχώρησε στη σύνταξη λεπτομερούς κτηματολογίου της πόλης - χώρας.¹³⁸

Ειδικότερα, στο κτηματολόγιο γίνεται αναλυτική περιγραφή και αρίθμηση του συνόλου των 506 ιδιοκτησιών της Αμαξικής, αποτυπωμένων σε τοπογραφικό διάγραμμα, με σχετικές για κάθε ιδιοκτησία πληροφορίες: αναλυτικά στοιχεία ιδιοκτητών, έκταση οικοδομήματος, χρήση και έκταση οικοπέδου και παλαιότερο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Στην καταγραφή συμπεριλαμβάνονται πολλά ονόματα που συναντώνται και έως σήμερα στη Λευκάδα, γεγονός που υποδηλώνει τη συνέχεια της δημογραφικής εξέλιξης της πόλης - πρωτεύουσας.¹³⁹

Με βάση τον ιστορικό Κ. Μαχαιρά (2008, σ. 190), οι ιδιοκτησίες ανήλθαν σε 826 το 1769 και σε 1.068 το 1824, εκτός από 492 αποθήκες, 172 μαγαζιά και 20 εκκλησίες.

Χάρτης 35. Απόσπασμα χάρτη Κτηματολογίου, συνταχθείς από Semitecolo, 1726.

Χάρτης 36. Χάρτης Κτηματολογίου, Semitecolo 1726, αντιγραφή από Άγγλους το 1827 (ΓΑΚ Λευκάδας). Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σσ. 61, 59.

Εκκλησίες

Όλες οι εκκλησίες της Αμαξικής και των περιχώρων της οικοδομήθηκαν τη χρονική περίοδο 1685-1750. Στην «τετρακωμία» προϋπήρχαν μόνο πέντε ναοί, συμπεριλαμβανομένου και του Άγιου Ιωάννη Αντζούση. Οι κατασκευές των εκκλησιαστικών οικοδομημάτων υπέστησαν εξαιρετικά μεγάλες ζημιές κατά την διάρκεια των σεισμικών δονήσεων τη χρονική περίοδο αυτή, γεγονός όμως που δεν εμπόδισε την άμεση ανοικοδόμησή τους.¹⁴⁰

¹³⁸ Μαχαιράς, 2008, σσ. 63-64, 91

¹³⁹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 58

¹⁴⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 156

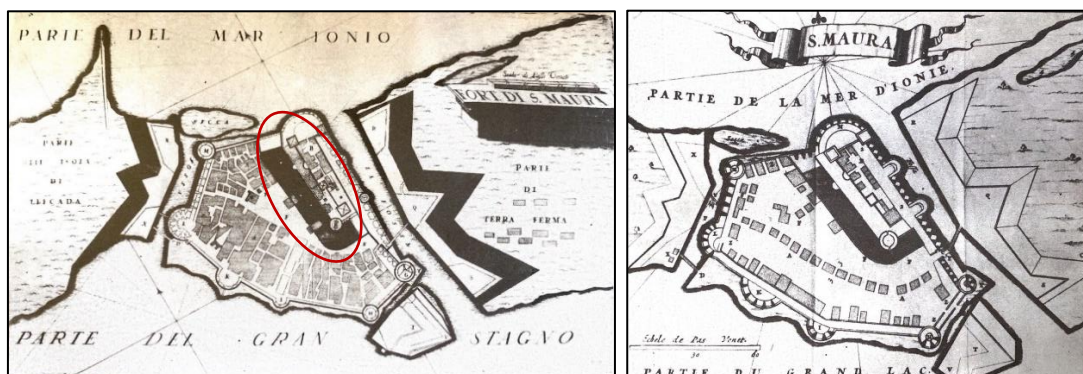
Χάρτης 37. Εκκλησίες της Χώρας.

Σημειώσεις: 1. Αγ. Σπυρίδων, 2. Αγ. Νικόλαος, 3. Αγ. Δημήτριος, 4. Ευαγγελίστρια, 5. Παντοκράτωρ, 6. Αγ. Μηνάς, 7. Αγ. Παρασκευή, 8. Αγ. Αντώνιος, 9. Παναγία των Ξένων, 10. Παναγία των Εισοδίων, 11. Αγ. Ανάργυροι, 12. Αγ. Παντελεήμων, 13. Αγ. Ι. Θεολόγος, 14. Τριών Ιεραρχών, 15. Αγ. Γεώργιος, 16. Αγ. Χαράλαμπος, 17. Αγ. Βησσαρίων, 18. Αγ. Ι. Πρόδρομος, 19. Αγ. Ειρήνη

Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 157.

Κάστρο Αγ. Μαύρας

Οι Ενετοί διενήργησαν εκτεταμένες επισκευές, συμπληρώσεις και οχρωματικές εργασίες στο Κάστρο σύμφωνα με τα ισχύοντα συστήματα κατασκευής και σχεδιασμού των οχυρωματικών οικοδομημάτων, όπως αναφέρει ο Ενετός γεωγράφος Coronelli το 1686 στο βιβλίο του *“Description géographique et historique de la Morée”*, βασισμένο στην επίσκεψή του στη Λευκάδα.¹⁴¹

Σχέδια 10-11. Το κάστρο της Αγίας Μαύρας το 1685 (σχέδιο P. M. Coronelli) και το 1688 (σχέδιο Dapper). Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 277, 278.

¹⁴¹ Μαχαιράς, 2008, σ. 57

Ο Coronelli παρείχε πληροφορίες για το ορθογώνιο φρούριο (με κόκκινο χρώμα στο Σχέδιο 10), που αποτελούσε την εσωτερική αμυντική θωράκιση του κάστρου, περίπου το 1/5 του εκτιμώμενου εμβαδού 25.000 τ.μ.¹⁴²

Από τα παραπάνω σχέδια προκύπτει λοιπόν ότι οι Ενετοί σχεδόν αμέσως μετά την κατάληψη της Αγ. Μαύρας, έδωσαν στο κάστρο την τελική του μορφή, μετατρέποντάς το σε επταγωνικό, με 6 ή 7 προμαχώνες, σε αντίθεση με την εποχή της Τουρκοκρατίας που παρέμενε ένα πεντάπλευρο οικοδόμημα με διπλά τείχη και 5 προμαχώνες.¹⁴³

13.6. Αμαξική: Δημοκρατικοί Γάλλοι - Ρωσοτούρκοι - Επτάνησος Πολιτεία - Αυτοκρατορικοί Γάλλοι (1797-1809)

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η πόλη διέθετε ένα ιδιαίτερα σημαντικό κτηριακό απόθεμα, εκτός των πολυάριθμων ιερών ναών και οικοδομημάτων, όπως η οικία Ζαμπελίων, η οικία Βαλαωρίτη, το κτήριο Πετριτσόπουλου και το κτήριο Ψωμά. Το 1798 πλακοστρώθηκε η κεντρική πλατεία της πρωτεύουσας, η οποία συμπεριελάμβανε την εκκλησία του Αγ. Σπυρίδωνα και την Καθολική Εκκλησία, η οποία διέθετε στον περιβάλλοντα χώρο της νεκροταφείο, ενώ καταστράφηκε ολοσχερώς στο σεισμό του 1825.¹⁴⁴

Ο Ρώσος στρατηγός Stadter, το 1807 σε συνεννόηση με την Κυβέρνηση της Ιονίου Πολιτείας επιχείρησε έναν ιδιαίτερο πολεοδομικό σχεδιασμό με στόχο την αμυντική θωράκιση της Αμαξικής. Το έργο αφορούσε στην κατασκευή υδάτινου χάνδακα και στην επικοινωνία της πόλης - πρωτεύουσας με την εξοχή μέσω ξύλινης κινητής κατασκευής. Ο τελικός στόχος ήταν η πόλη της Λευκάδας να μετατραπεί σε «νησί», έργο που όμως δεν υλοποιήθηκε έως το τελικό του στάδιο. Ακόμη μια φορά αναδεικνύεται ότι λόγοι αμυντικοί μπορούν να καθορίσουν την πολεοδομική μορφή μιας πόλεως.¹⁴⁵

13.7. Αμαξική - Αγία Μαύρα: Αγγλική Προστασία (1810-1864)

Το 1827 δημιουργείται ένα δεύτερο Σχέδιο Πόλεως με στόχο την πολεοδομική ανασυγκρότηση της πρωτεύουσας μέσω πληθώρας σημαντικών προτάσεων και

¹⁴² Ροντογιάννης, 1988, σσ. 134-136

¹⁴³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 138, 140

¹⁴⁴ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2019, σ. 6

¹⁴⁵ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 62

παρεμβάσεων, από τις οποίες άλλες υλοποιήθηκαν, ενώ άλλες παρέμειναν στα σχέδια. Στόχος του νέου σχεδίου, που δεν παρείχε ακριβή αποτύπωση της πραγματικότητας και των υφιστάμενων οικοδομικών τετραγώνων, ήταν η προσπάθεια διάσπασης του οικισμού.¹⁴⁶

Το σχέδιο προτάσσει τη δημιουργία δρόμων στο εσωτερικό των πυκνοκατοικημένων γειτονιών χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν ο υφιστάμενος πολεοδομικός ιστός. Το σχέδιο του 1827 παρά τις σαφείς τάσεις οικιστικής ανάπτυξης λόγω ασφυκτικών πιέσεων για στέγαση των κατοίκων στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης δεν προέβλεπε σχετική παρέμβαση. Η χάραξη περιφερειακής οδικής αρτηρίας, που περικλείει την πρωτεύουσα σκόπευε στην άμεση και συνεχή δυνατότητα εισχώρησης στον πυκνό ιστό του οικισμού από διαφορετικές εισόδους. Το σχέδιο προέβλεπε τη δημιουργία δημόσιων χώρων, πλατειών και αγοράς, στον πυρήνα της πρωτεύουσας. Όπως αναφέρει η κα Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999, σσ. 62-63) «...οι γεωμετρικές αυτές μορφές δεν συνδυάζονται καθόλου με τον λοιπό χαρακτήρα του πολεοδομικού ιστού ... οι πολεοδομικές αυτές επεμβάσεις δεν είχαν κατά κανένα τρόπο σαν στόχο τη βελτίωση, εκσυγχρονισμό και ανάπλαση του πολεοδομικού οργανισμού της πόλεως, με σκοπό την ανάπτυξη του...».

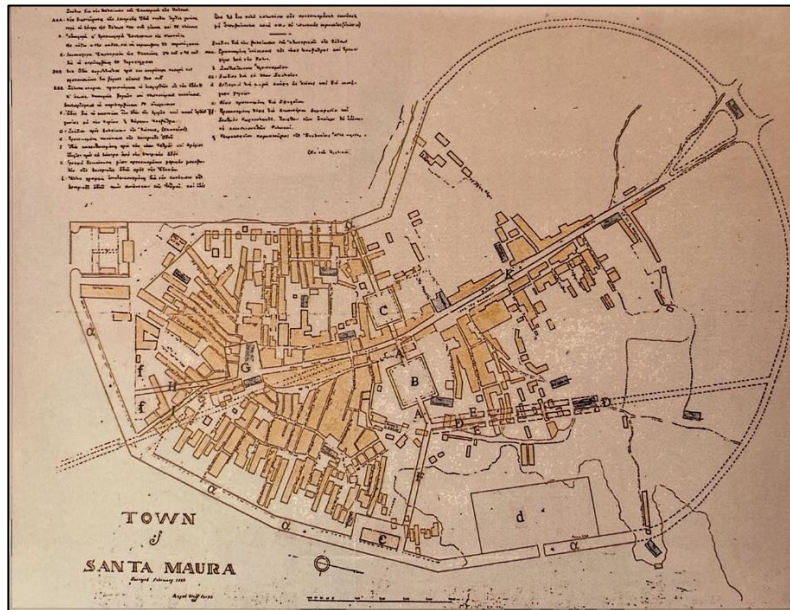
Εικόνα 58. Το παραλιακό μέτωπο της πρωτεύουσας, μέσα 19^{ου} αιώνα.
Πηγή: Λαμπρινού (2007), σ. 68.

Ένα γεγονός που συνδέεται άμεσα με την προσπάθεια πολεοδομικής ανασυγκρότησης της πόλης επί Αγγλικής Προστασίας το 1827 είναι η επανάσταση των χωρικών το 1819. Η πόλη «ακολούθησε» τους χωρικούς που ξεσηκώθηκαν λόγω της επιβολής από τους Άγγλους μιας ιδιαίτερα υψηλής φορολογίας για την χρηματοδότηση του έργου της διώρυγας, μεταξύ Λευκάδας και Ακαρνανίας. Αν και η επανάσταση των χωρικών με την επέμβαση στρατιωτικών δυνάμεων από την Κέρκυρα κατεστάλη, ετέθη για τους Άγγλους θέμα αμυντικής θωράκισης της πρωτεύουσας του νησιού για αντιμετώπιση πιθανών άλλων προβλημάτων. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός του 1825 υπηρετεί εμφανώς την ανάγκη στρατιωτικού ελέγχου του χώρου.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 62

¹⁴⁷ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 64

Χάρτης 38. Τοπογραφικό Σχέδιο υπό των Άγγλων 1827.
 Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 65.

Το πολεοδομικό σχέδιο των Άγγλων το 1827, αποτελεί αντιγραφή του σχεδίου του Semitecolo, χωρίς να έχουν συμπληρωθεί τα οικοδομήματα που είχαν ήδη κατασκευαστεί. Το πολεοδομικό σχέδιο αυτό, στοχεύει στη δυνατότητα ελέγχου «...του δαιδαλώδους χαρακτήρα της οικιστικής δομής, με τη διάνοιξη ευθύγραμμων αξόνων στο εσωτερικό και γύρω από τον οικισμό και την διάνοιξη επίσης τριών πλατειών, μέσα στο πιο πυκνοκατοικημένο τμήμα του οικισμού...». ¹⁴⁸

Στο σχέδιο αποτυπώνονται οικόπεδα με το χαρακτηρισμό *era paludo*, δηλαδή τέναγος,¹⁴⁹ που αφορούν κυρίως το βόρειο τμήμα του οικισμού. Σε όλες τις γειτονιές της πόλης οι κατοικίες είναι ισόγειες εκτός από τη βορειοανατολική πλευρά της κεντρικής πλατείας που υπάρχουν διώροφα κτήρια (*casa in soler*) εκ των οποίων τα δύο με μπόντζο. Η διαμόρφωση του κεντρικού δρόμου - παζάρι έχει ήδη αρχίσει, ενώ καταγράφονται εμπορικά καταστήματα και κενά οικόπεδα (*fondo vacuo*). ¹⁵⁰

Στο σχέδιο αποτυπώνονται οι γειτονιές της πρωτεύουσας, που φιλοξενούν και εκκλησίες: περιοχή St. Veneranda - Αγία Παρασκευή, περιοχή Gniosori - Νιοχώρι - μετονομαζόμενη σε συνοικία Πουλιού, περιοχή Sotiro - γύρω από τον Παντοκράτορα, περιοχή Ston Platano - γύρω από τον Άγιο Μηνά, περιοχή St. Caraconissia - Παναγία των Ξένων, περιοχή Pazari - παζάρι και περιοχή Bozzica - νοτιοανατολική πλευρά του

¹⁴⁸ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 66

¹⁴⁹ Αβαθή νερά, λιμνοθάλασσα

¹⁵⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 32

Αγίου Μηνά. Οι εκκλησίες διαθέτουν μεγάλο περίβολο, που αργότερα οικοπεδοποιήθηκε.¹⁵¹

Η πρότασή τους για κατασκευή ξύλινων οικοδομημάτων για την στέγαση 72 άπορων οικογενειών κατευθύνεται στην περιοχή της σημερινής οδού Φανερωμένης, έξω από τον πυκνοδομημένο τμήμα της πόλης, την Συνοικία Καινούργια Χώρα. Το πολεοδομικό σχέδιο των Άγγλων είχε ως βασικό στόχο την διάσπαση του συμπαγούς πολεοδομικού ιστού της πρωτεύουσας κυρίως για λόγους ελέγχου της συνολικότερης κατάστασης και δυνατότητας άμεσης επέμβασής τους. Η χάραξη της περιφερειακής οδού συμπληρώνει τον αρχικό πολεοδομικό σχεδιασμό και περικλείει τον οικισμό, καθώς και τον δρόμο της Φανερωμένης. Στο εξωτερικό τμήμα της πρωτεύουσας δεν υλοποιήθηκε κανένα άλλο έργο πολεοδομικής ανασυγκρότησης. Η βασική επιδίωξη των Άγγλων, δηλαδή η διάσπαση του εσωτερικού πολεοδομικού ιστού δεν πραγματοποιήθηκε, ίσως και λόγω των μεγάλων αντιδράσεων για τις υπό απαλλοτρίωση ιδιοκτησίες. Έως και σήμερα στον πυρήνα του οικισμού ο πολεοδομικός ιστός και τα οικοδομικά τετράγωνα παραμένουν ανέπαφα, όπως προέβλεπε το αρχικό σχέδιο του Semitecolo επί Ενετών το 1727.¹⁵²

Εικόνες 59-60. Το εξωτερικό λιμάνι της πόλης και οι κατοικίες του παραλιακού μετώπου πριν και μετά την κατασκευή του κρηπιδώματος (λιθογραφία και σχέδιο E. Lear 1860, χαλκογραφία 1864).

Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 281-282.

Κατά τη διάρκεια της Αγγλικής Προστασίας κατασκευάστηκε το λιμάνι της πόλης, που ονομάζεται και εξωτερικός λιμένας, ενώ έγινε και η διάνοιξη του «Αγγλικού Αύλακα», μέσα στη λιμνοθάλασσα του Αυλαίμονα. Οι Άγγλοι προχώρησαν σε έργα επιχωματώσεων, με στόχο τη δημιουργία ενιαίου παραλιακού μετώπου, το οποίο θα λειτουργούσε και ως εσωτερικός λιμένας για τα μικρά πλοία. Μέσα στη λιμνοθάλασσα, σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν δύο κρηπιδώματα με τη δημιουργία αυλακώσεων. Για να μην υπάρξει επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών, οι Άγγλοι έδωσαν τη δυνατότητα της επιχωμάτωσης του τμήματος από την λιμνοθάλασσα έως τα κρηπιδώματα και την απόκτηση της κυριότητας του

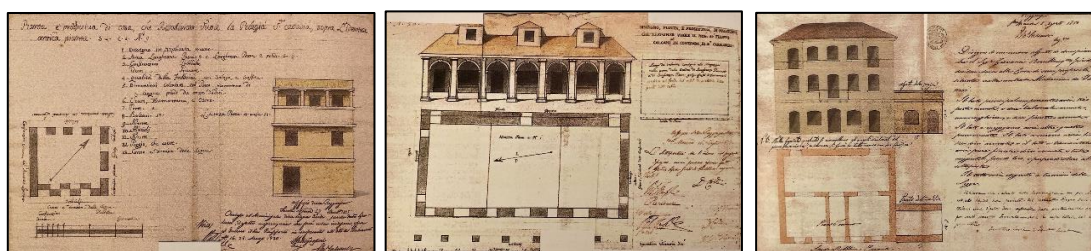
¹⁵¹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 33

¹⁵² Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 66

δημιουργούμενου χώρου, με την προϋπόθεση παραχώρησης 4 μ. για τη δημιουργία παραλιακού μετώπου - δρόμου. Ως αποτέλεσμα, την εποχή εκείνη οικοδομήθηκαν μεγάλα αρχοντικά στο συγκεκριμένο τμήμα της πόλης, από πολίτες που διέθεταν την οικονομική δυνατότητα καταβάλλοντας το σχετικό τίμημα.¹⁵³

Οικοδομικές άδειες

Από τις οικοδομικές άδειες του έτους 1824 προκύπτουν σημαντικά στοιχεία για την «αισθητική σύνθεση του πολεοδομικού ιστού της πόλης», την κατασκευή των κατοικιών της εποχής, το μέγεθος και τη μορφολογία των οικοδομημάτων. Από τα ιστορικά έγγραφα προκύπτει ότι «...το υποβαλλόμενο σχέδιο ήταν έγχρωμο για τον προσδιορισμό των υλικών κατασκευής μέσω χρωματικής απεικόνισης... υποβάλλεται πάντοτε η κάτοψη και συνήθως η κύρια όψη, όπως επίσης και άλλα χαρακτηριστικά, καθεστώς όμορων οικοπέδων, προσδιορισμός δρόμων, όνομα ιδιοκτήτη, υλικά κατασκευής, αριθμός μπαλκονιών, αριθμός κουφωμάτων...».¹⁵⁴

Εικόνες 61-63. Οικοδομικές άδειες ετών 1825, 1830 και 1856.

Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σσ. 68-69.

Αδιάψευστος μάρτυρας της οικιστικής εξέλιξης της πόλης, του πολεοδομικού ιστού και των αρχιτεκτονημάτων της στην εποχή της Αγγλικής Προστασίας, αποτελεί το πλήθος των στοιχείων που αντλούνται από πληθώρα πηγών, εγγράφων, διαταγμάτων, κατάστιχων απογραφών, σχεδίων αποτύπωσης της πόλης και οικοδομικών αδειών. Οικοδομικές άδειες της περιόδου 1825-1864, έχουν εκδοθεί από τις υπηρεσίες της Αγγλικής Αρμοστείας, φιλοτεχνημένες από τον Σπυρίδωνα Βεντούρα, Επτανήσιο αγιογράφο και ζωγράφο της εποχής, βρίσκονται στα ΓΑΚ Λευκάδας και αναφέρουν στοιχεία όπως “vuol riedificare sopra l’ identica pianta”, δηλαδή ότι το προς κατασκευή κτήριο διατηρεί το περίγραμμα της αρχικής κατασκευής του.¹⁵⁵

¹⁵³ Ροντογιάννης, 1988, σ. 204 και Τσερές, 2018

¹⁵⁴ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 67

¹⁵⁵ Λαμπρινού, 2007, σ. 67

Μεταξύ των διώροφων κτηρίων της εποχής της Αγγλικής Προστασίας με τα ιδιαίτερα απέρριπτα νεοκλασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά τους συμπεριλαμβάνονται το Δημαρχείο, το Δικαστήριο και το Γυμνάσιο Λευκάδας, το οποίο οικοδομήθηκε ως Τοποτηρητήριο του Άγγλου Αρμοστή και σήμερα φιλοξενεί τα ΓΑΚ. Το κτήριο αποτελεί παράδειγμα του συστήματος μικτής δόμησης, σύστημα που υπήρξε καθοριστικό στη συμπεριφορά των κτηρίων στον καταστρεπτικό σεισμό του 1825 και που κωδικοποιήθηκε επί Αγγλικής Προστασίας (1810-1864).¹⁵⁶

Εικόνες 64-66. Οικοδομήματα 1853, 1830 και 1850-1860.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σσ. 151-152.

13.8. Λευκάδα: η μακροβιότερη πρωτεύουσα του νησιού (1864 - σήμερα)

Η εξέλιξη της πρωτεύουσας της Λευκάδας από το 1864 έως το 1948 χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα στοιχεία, όπως αναφέρονται κατωτέρω. Η πόλη βίωσε την κατασκευή οικοδομημάτων και έργων υποδομής στους τομείς της συγκοινωνίας, της ύδρευσης, της ηλεκτροδότησης, της γενικότερης εξυγίανσης της πόλης, συγχρόνως με την άνθηση στους τομείς του πολιτισμού και της εκπαίδευσης.¹⁵⁷

Ο σεισμός του 1869 είχε καταστροφικές συνέπειες στα οικοδομήματα και έως το 1880 πραγματοποιούνταν ανοικοδομήσεις, τόσο σε κατοικίες, όσο και σε ιερούς ναούς. Στο κέντρο της πόλης κατασκευάζονταν μεγάλα σπίτια «κασσονόσχημα», με κλειστούς πόντζους και καλυμμένα με τσίγκους. Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα τα οικοδομήματα χαρακτηρίζονται από στοιχεία κλασικού ρυθμού κυρίως λόγω της επίδρασης των νεοκλασικών οικοδομημάτων της Αθήνας. Στα χαρακτηριστικά παραδείγματα κατοικιών της περιόδου 1890-1920 συγκαταλέγεται η οικία Πάνου Ζουλίνου, που σήμερα φιλοξενεί τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας. Η οικοδόμηση κατοικιών, διώροφων ή και τριώροφων, κατά μήκος του παζαριού, με τη δημιουργία

¹⁵⁶ Λαμπρινού, 2007, σ. 66

¹⁵⁷ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 210-211

καταστημάτων στο ισόγειο, επιδρά καταλυτικά στον εμπορικό δρόμο, στους κάθετους δρομίσκους, αλλά και στην κεντρική πλατεία της πρωτεύουσας.¹⁵⁸

Η χρονική περίοδος 1920-1950 χαρακτηρίζεται από έντονη κατασκευαστική δραστηριότητα, με ανοικοδομήσεις παλαιότερων κατοικιών, κατασκευή νέων και υλοποίηση οδικών έργων στο παραλιακό μέτωπο. Όπως αναφέρει ο Ροντογιάννης (1988, σ. 215) «...με τις πολλαπλές αυτές οικοδομήσεις και ανοικοδομήσεις, αλλαγές των κτηρίων δεν πρέπει να έχουν απομείνει στην πόλη πολλά πράγματα που να έρχονται αυτούσια από την εποχή των Βενετσάνων, εκτός από τη ρυμοτομία του τμήματος της παλαιάς πόλεως, το γενικότερο τρόπο αντιλήψεως και χρησιμοποίησεως του ανεπαρκούς χώρου και κάποια λεπτομερειακά στοιχεία των οικοδομών, όπως μπαλκόνια και σιδεριές και ξώφυλλα θυρών ... Ωστόσο το παραδοσιακό στοιχείο ή χρώμα μεταφερμένο διαδοχικά από τη μια γενιά των μαστόρων στην άλλη και από τα παλαιότερα πράγματα μεταγισμένο στα νέα δημιουργήματα, κάνει τα νέα πράγματα να είναι αρκετά διαποτισμένα από την παράδοση και να συντηρούν κάτι από εκείνη την ιδιάζουσα τοπική ατμόσφαιρα, που είναι έκδηλη παντού και πάντα...».

Το 1888 δημιουργήθηκε το Νεκροταφείο της πόλης, καθώς καταργήθηκαν όλα τα Νεκροταφεία των Εκκλησιών στο ιστορικό κέντρο, ενώ συγχρόνως διακόπηκε η λειτουργία των ελαιοτριβείων.¹⁵⁹

Εικόνα 67. Το εσωτερικό λιμάνι της πόλης λίγο μετά την κατασκευή του, 1898-1903.

Εικόνες 68-69. Η αρχή του κεντρικού δρόμου της πόλης και η βορειοδυτική γωνία της κεντρικής πλατείας πριν το 1900 και το 1902-1903. Πηγή: Ροντογιάννης (1988), σσ. 284, 285.

Από το 1898 έως το 1903 κατασκευάστηκε το εσωτερικό λιμάνι, η διάρρυγα προς το εξωτερικό λιμάνι, καθώς και ο δρόμος που συνέδεε την πόλη με το Κάστρο έως το 1942. Το 1895 χαράχθηκε ο δρόμος που συνέδεε την Λευκάδα με την απέναντι στεριά της Ακαρνανίας, καθώς έως τότε η διέλευση γινόταν μέσα από το Κάστρο. Το χρονικό διάστημα 1907-1908 δημιουργήθηκαν συνοικίες, ενώ το 1922-1926 οικοδομήθηκαν κατοικίες για τη στέγαση των προσφύγων της Μικράς Ασίας, τα λεγόμενα «Προσφυγικά». Το 1928 σταμάτησε η λειτουργία του Αγορείου ή Μαρκά (σημερινή

¹⁵⁸ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 211-214

¹⁵⁹ Ροντογιάννης, 1988, σ. 221

πλατεία Μαρκά) και οικοδομήθηκε το διδακτήριο του Δημοτικού Σχολείου, που λειτούργησε έως το 1975. Η πόλη της Λευκάδας ηλεκτροδοτήθηκε το 1929, καθώς έως το 1928 φωτιζόταν από φανάρια πετρελαίου στις γωνίες των δρόμων.¹⁶⁰

Εικόνες 70-72. Η κεντρική πλατεία και το παραλιακό μέτωπο της πόλης. Πηγή: Αρχείο Γ. Φαλκώνη.

Έως το 1945, η επικοινωνία του νησιού της Λευκάδας με την υπόλοιπη χώρα διενεργείτο μόνο διαμέσου θαλάσσης, ενώ από το 1951 και μετά με την υλοποίηση οδικών έργων η Λευκάδα συνδέθηκε με την υπόλοιπη χώρα.¹⁶¹

Στο χώρο που μετά το 1948 συγκροτήθηκε η συνοικία Νεάπολη υπήρχαν περιβόλια και αμπέλια, που ανήκαν στην οικογένεια του ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1948, τη χρονική περίοδο 1949-1951 κατασκευάστηκαν μικρές κατοικίες για τους άπορους σεισμοπαθείς, τα «πηλόπληκτα», ενώ τη δεκαετία 1960-1970 κατασκευάστηκαν το Γυμνάσιο, το στάδιο και ιδιωτικές κατοικίες. Τη χρονική περίοδο 1955-1975 στο κέντρο της πόλης και πέριξ των ναών Παντοκράτορα και Αγ. Μηνά οικοδομήθηκε σειρά κατοικιών σε χώρους που ήταν περιβόλια, χωράφια ή χάνια.¹⁶²

Από το 1948 έως το 1970 αναπτύχθηκε η απέναντι πλευρά της πόλης έως το παραλιακό μέτωπο και κατασκευάστηκε το Γηροκομείο Λευκάδας. Την περίοδο 1952-1970 πραγματοποιήθηκε η τελική διαμόρφωση της πλατείας «Μποσκέτο», καθώς και η πλατεία «Λιμένος». Το 1973 ανεγέρθηκε το Δημαρχιακό Μέγαρο και το 1966 το Νοσοκομείο Λευκάδας, στη θέση του ανθώνα με τα υπεραιώνόβια πλατάνια και τις λεύκες. Την περίοδο 1970-1973 σχεδιάστηκε η διαπλάτυνση του περιφερειακού δρόμου της Γύρας, που συνδέει το Κάστρο της Αγ. Μαύρας με την πρωτεύουσα.¹⁶³

¹⁶⁰ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 216-217, 221, 225

¹⁶¹ Ροντογιάννης, 1988, σ. 233

¹⁶² Ροντογιάννης, 1988, σσ. 217-218

¹⁶³ Ροντογιάννης, 1988, σσ. 219, 221-224

Εικόνα 73. Αεροφωτογραφία Λευκάδας (Εκδόσεις Ν. Κατωπόδη).
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 74.

Τα τελευταία 50 χρόνια έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί στην πρωτεύουσα έργα υποδομής, καθώς και δράσεις και μέτρα που στοχεύουν στη θωράκιση του ευρύτερου οικιστικού περιβάλλοντος, ενισχύοντας τον πολεοδομικό ιστό. Έχουν κατασκευαστεί και λειτουργούν η μαρίνα Λευκάδας, το Διοικητήριο, το Δικαστικό Μέγαρο, το νέο Νοσοκομείο Λευκάδας, καθώς και πληθώρα έργων που φιλοξενούν εκπαιδευτικές, αθλητικές, πολιτιστικές, κοινωνικές και λοιπές δραστηριότητες. Συγχρόνως, έχει ενισχυθεί το οδικό δίκτυο που συνδέει την πρωτεύουσα, τόσο με το εσωτερικό του νησιού, όσο και με την υπόλοιπη Ελλάδα. Στα όρια της πόλης έχει σχεδιαστεί και υλοποιηθεί πλήθος αναπλάσεων, πλατειών και δημόσιων χώρων.

Εικόνες 74-77. Κεντρικός εμπορικός δρόμος - παζάρι. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Στο πλαίσιο, εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων σχεδιάζεται και προβλέπεται να υλοποιηθεί πλέγμα δράσεων στην πόλη της Λευκάδας. Ενδεικτικά αναφέρονται, η διερεύνηση πιθανής λύσης για την είσοδο στο νησί με πλωτή ή υπέργεια γέφυρα, η προώθηση δράσεων αστικής αναζωογόνησης και βιώσιμης αστικής κινητικότητας μέσω παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα (Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης), η δημιουργία ποδηλατοδρόμου στις όχθες της λιμνοθάλασσας, η θέσπιση όρων για την ανάπτυξη και προστασία στη Γύρα και στους υδροβιότοπους, η ανακαίνιση της οικίας Ζαμπελίων για τη δημιουργία Ζαμπελίου κέντρου γραμμάτων και τεχνών Δ. Λευκάδας, η ανάπτυξη ειδικού προγράμματος

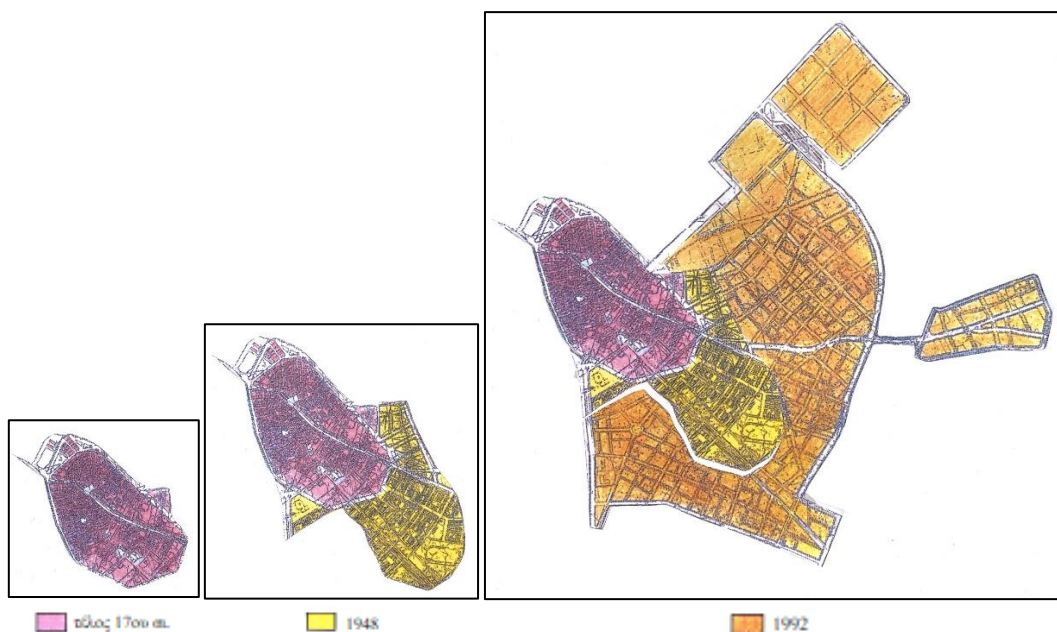

«ανοικτό μουσείο αντισεισμικής αρχιτεκτονικής», η ανάπλαση παραλιών της πόλης, όπως ο Αϊ-Γιάννης και έργα αναβάθμισης του λιμένα Λευκάδας.¹⁶⁴

Εικόνα 78. Το παραλιακό μέτωπο της πρωτεύουσας το 2007. Πηγή: Λαμπρινού (2007), σ. 68.

Στον χάρτη που ακολουθεί παρουσιάζονται οι βασικές φάσεις επέκτασης του σχεδίου πόλεως της Λευκάδας. Ο παλιός πυρήνας διατηρεί τη δομή του από το τέλος του 17^{ου} αιώνα, ενώ μετά τον καταστρεπτικό σεισμό του 1948 και τα μεγάλα προβλήματα που δημιουργούνται, αναπτύσσεται η Νεάπολη, ένα νέο τμήμα στη νότια πλευρά της πόλης, που είναι περίπου ίσης έκτασης με την παλιά πόλη. Το 1992 παρατηρείται νέα επέκταση της πόλης.¹⁶⁵

Χάρτες 39-41. Βασικές φάσεις επέκτασης σχεδίου πόλεως.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 76, Ιδία επεξεργασία.

¹⁶⁴ ΟΧΕ Χωρικής Ενότητας Λευκάδας, 2018, σσ. 203-207

¹⁶⁵ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 79

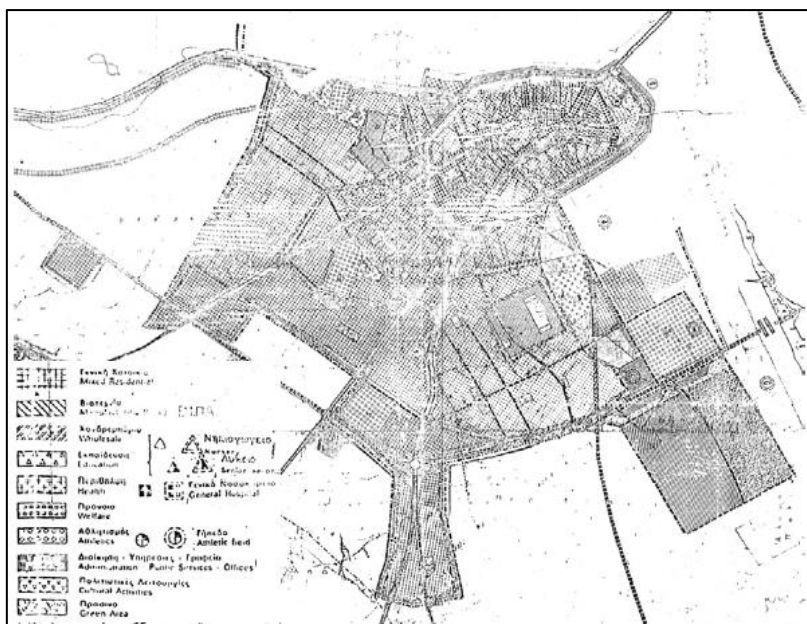

Χάρτης 42. Περιοχές - φάσεις επεκτάσεως της πόλης. Πηγή: Ζαβιτσάνου (2007-2008), σ. 66.

Η Πολεοδομική Μελέτη Επέκτασης Αναθεώρησης Λευκάδα - Νυδρί, Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (Α' & Β' φάση) έγινε το 1984.

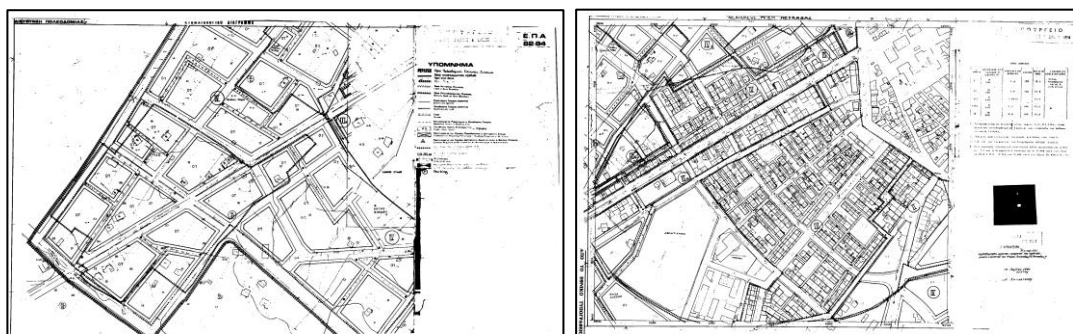
Με το ΦΕΚ 405/Δ/16.06.1989 «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Λευκάδας, Νομού Λευκάδας» εγκρίνεται το ΓΠΣ του Δήμου Λευκάδας, το οποίο περιλαμβάνει:

- την πολεοδομική οργάνωση της πόλης της Λευκάδας για πληθυσμιακό μέγεθος της τάξης των 19.500 κατοίκων για την επόμενη πενταετία
- τις προτάσεις για τη λήψη μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος και τη δημιουργία αστικού και περιαστικού πρασίνου
- τις προτάσεις για την οργάνωση και ιεράρχηση του δικτύου μεταφορικής υποδομής
- τις προτάσεις για τα απαραίτητα έργα και μελέτες δικτύων υποδομής και
- τις προτάσεις για την ασφάλεια και προστασία της πόλης από θεομηνίες - πυρκαγιές - σεισμούς

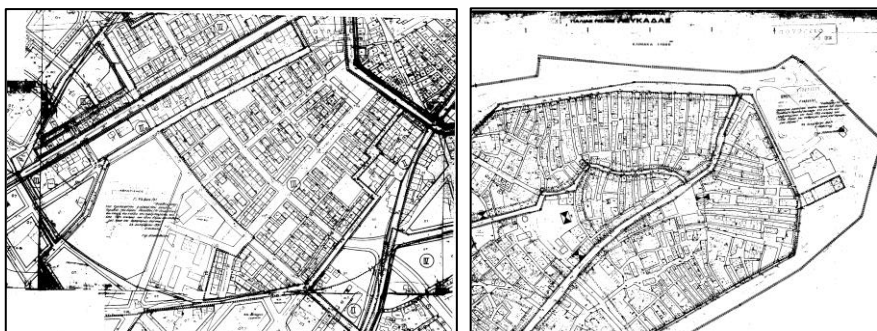
Χάρτης 43. ΓΠΣ Λευκάδας (1989). Πηγή: Ζαβιτσάνου (2017-2018), σ. 68.

Στην Πολεοδομική Μελέτη για τμήμα της Πολεοδομικής Ενότητας του Δήμου Λευκάδας (ΦΕΚ 517/Δ/21.09.1990) εγκρίνονται το Πολεοδομικό Σχέδιο τμήματος του Δήμου Λευκάδας, με καθορισμό οικοδομήσιμων χώρων, οδών, πλατειών, κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων και η τροποποίηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου στα σημεία σύνδεσης με την περιοχή επέκτασης. Ακόμη, καθορίζονται συγκεκριμένες χρήσεις γης σε ΟΤ, όροι και περιορισμοί δόμησης, όπως για παράδειγμα ελάχιστο πρόσωπο, εμβαδόν, συντελεστής δόμησης και ποσοστό κάλυψης.

Χάρτες 44-45. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου. Πηγή: ΦΕΚ 517/Δ/21.09.1990.

Το 1992 με το ΦΕΚ 95/Δ/05.02.1992 εγκρίνεται η αναθεώρηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου περιοχής του Δήμου Λευκάδας, τμήμα της οποίας έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικός διατηρητέος τόπος και η ένταξη στο σχέδιο του προϋφιστάμενου του έτους 1923 οικισμού του ίδιου Δήμου, που εμπίπτει στο ιστορικό τμήμα της πόλης και καθορίζονται όροι και περιορισμοί δόμησης.

Χάρτες 46-47. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου. Πηγή: ΦΕΚ 95/Δ/05.02.1992.

Το 1994 επανακαθορίζονται οι όροι και περιορισμοί δόμησης στην πόλη της Λευκάδας, εκτός του Ιστορικού της Κέντρου (ΦΕΚ 750/Δ/26.07.1994).

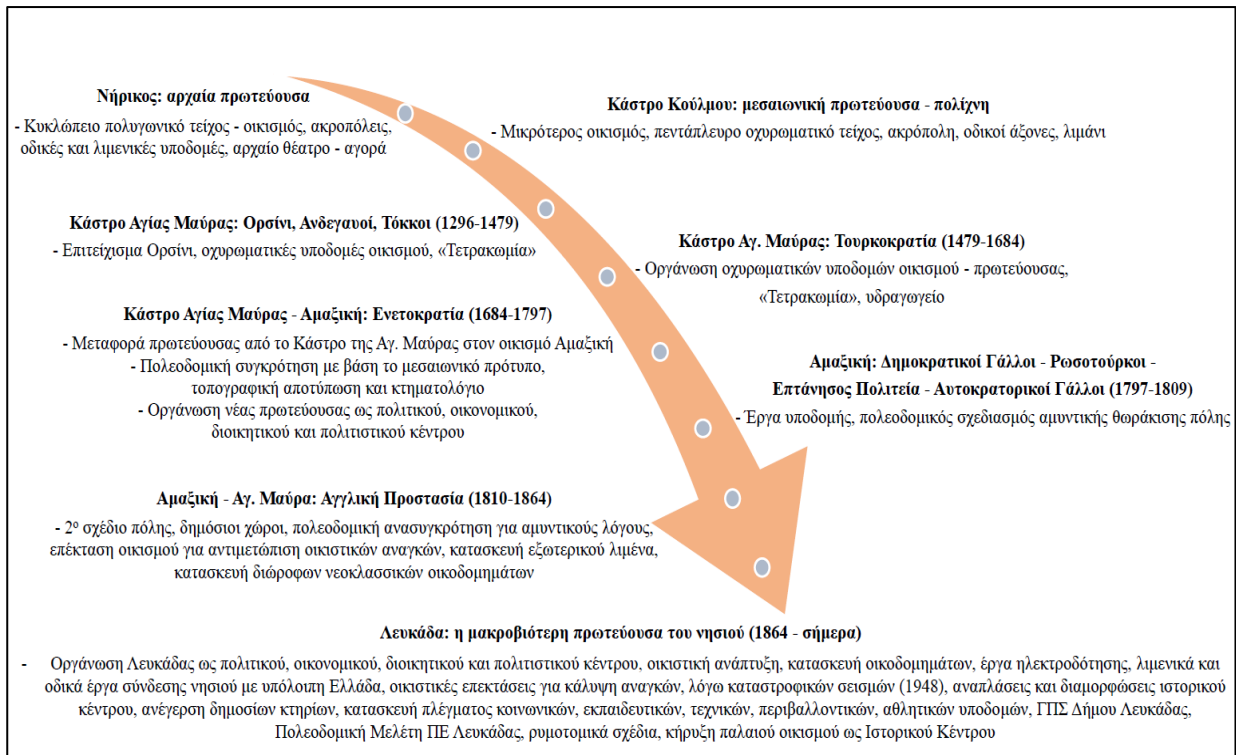

Χάρτες 48-49. Αποσπάσματα Ρυμοτομικού Σχεδίου. Πηγή: ΦΕΚ 750/Δ/26.07.1994.

Η τελευταία τροποποίηση του ΓΠΣ του Δήμου Λευκάδας έγινε με το ΦΕΚ 678/Δ/01.08.1997 και αφορούσε στην τροποποίηση των ορίων του και την αφαίρεση χώρου αθλητικών εγκαταστάσεων.

Χάρτες 50-51. Αποσπάσματα ΓΠΣ. Πηγή: ΦΕΚ 678/Δ/01.08.1997.

Διάγραμμα 10. Ιστορική διαδρομή των πρωτευουσών της Λευκάδας. Ιδία επεξεργασία.

Κεφάλαιο 14. Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, δημόσιοι χώροι - πλατείες

Η πόλη της Λευκάδας διαθέτει πολύ σημαντική πολεοδομική υπόσταση και ιστορική ταυτότητα με κύριο στοιχείο τον ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό αντισεισμικό σχεδιασμό της κατασκευής των κατοικιών. Η πόλη της Λευκάδας χαρακτηρίζεται από τυπολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν την τοπική αρχιτεκτονική και την αυθεντικότητα της ιστορικής κτισμένης πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως είναι για παράδειγμα ο «μοναδικός τρόπος επίλυσης των προβλημάτων θεμελίωσης σε ελώδες έδαφος υπό το καθεστώς της έντονης σεισμικότητας της περιοχής».¹⁶⁶

Η πόλη της Λευκάδας, παρά τα ιδιαίτερα σεισμολογικά περιστατικά, συνεχίζει έως σήμερα να διατηρεί σημαντικά στοιχεία του ιστορικού παρελθόντος της, όπως αποτυπώνονται στην πολεοδομική της συγκρότηση, αλλά και εξαιρετικά δείγματα της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Λαμπρινού, 2007, σσ. 66-67

¹⁶⁷ Λαμπρινού, 2007, σ. 67

14.1. Αρχιτεκτονική

«...Η Χώρα μας, η πόλη μας είναι η μοναδική ξύλινη πόλη στην Ελλάδα, η μοναδική θαλασσινή πολιτεία ... πλεύμενα τα σπίτια πλέουν με σιγουριά στα πέλαγα του χρόνου...».
(Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2019)

Εικόνες 79-82. Κατοικίες και σοκάκι στην πόλη.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σσ. 151, 131,152, 92.

Οι κατοικίες της πρωτεύουσας δεν χαρακτηρίζονται από εντυπωσιακά αρχιτεκτονικά και σχεδιαστικά στοιχεία, διαθέτουν όμως ένα πολύ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που συνδέεται με τον τρόπο κατασκευής τους και την αντοχή που έχουν επιδείξει σε πολύ μεγάλο χρονικό ορίζοντα, λαμβανομένων υπόψιν των μεγάλων σεισμολογικών γεγονότων στην περιοχή.¹⁶⁸

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η εποχή των Ενετών και αυτή της Αγγλικής Προστασίας συνεισέφεραν ουσιαστικά στην εξέλιξη της κατασκευαστικής τεχνικής «ευστάθειας» στα οικοδομήματα της Λευκάδας.¹⁶⁹

Εικόνες 83-86. Σοκάκια στην πόλη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η τεχνική αυτή προϋπήρχε του 1684 και απορρέει ως ανάγκη για οικοδόμηση κτηρίων που έπρεπε στις ιστορικές εκείνες εποχές να αντεπεξέλθουν στις ισχυρές σεισμικές δονήσεις. Με βάση ιστορικά στοιχεία η

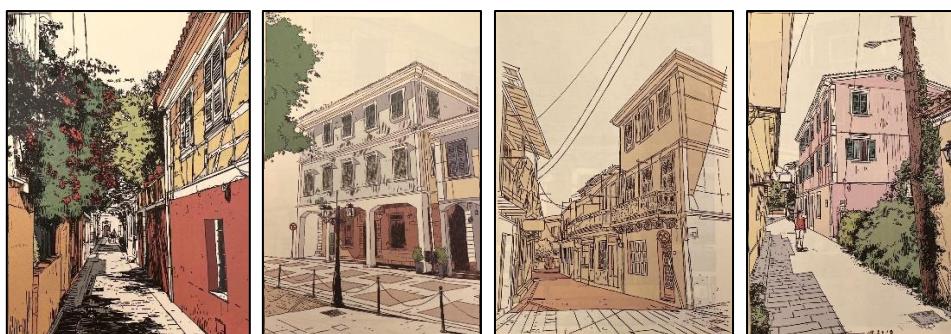
¹⁶⁸ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 83

¹⁶⁹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 84

κατασκευή ξύλινων οικοδομημάτων χρονολογείται από την εποχή της Φραγκοκρατίας (1293-1479) και της Τουρκοκρατίας (1479-1684).

Συμπληρωματικά, στις 2 Οκτωβρίου 1613, επί Τουρκοκρατίας η πρωτεύουσα του Κάστρου της Αγίας Μαύρας, αλλά και όλο το νησί σηματοδεύτηκαν από ιδιαίτερα μεγάλο σεισμό «...όσα σπίτια ήταν από ξυλοδεσιά έπεσαν τὰ κεραμίδια και έσυντρίφθησαν, καί όσα ήταν πέτρινα έρράγησαν από πάνω έως κάτω...». Από τις πληροφορίες αυτές παρέχονται στοιχεία για την ύπαρξη πέτρινων και ξύλινων κατοικιών, με τις ξύλινες κατασκευές να αντεπεξέρχονται στα έντονα φυσικά φαινόμενα.¹⁷⁰

Εικόνες 87-90. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη. Πηγή: Σκλαβενίτης (2019), 11, 5, 29, 60.

Από το 1783 αναφέρεται ήδη η ειδική κατασκευαστική τεχνική μικτής χρήσης υλικών, πέτρα και ξύλο, στην Λευκάδα σε αντιδιαστολή με τα χωριά του νησιού.¹⁷¹

Ενώ για όλα τα νησιά του Ιονίου οι Άγγλοι είχαν εκδώσει «Πράξη τής 2^{ας} Ιουνίου Gaz. άρ. 496/1827» με την οποία για πρώτη φορά ορίζονται κανονισμοί και κατευθύνεις για τη διαδικασία οικοδόμησης ακινήτων, το νησί της Λευκάδας δεν συμπεριλαμβάνεται, καθώς αναγνωρίστηκε η άρτια διαδικασία της τοπικής παράδοσης στην οικοδόμηση των κτηρίων.¹⁷²

Τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά των οικοδομημάτων της πρωτεύουσας αναδεικνύουν τη μικτή τεχνική, πέτρινες, ξύλινες και πλίνθινες κατασκευές, ισόγεια πέτρινη κατασκευή και ξύλινα στοιχεία στον όροφο, ενώ στην εξωτερική πλευρά χρησιμοποιούνται πλίνθοι. Οι κατασκευές στα χωριά αντιθέτως, εστιάζουν στη χρήση πέτρινων στοιχείων. Ναι μεν η διττή κατασκευαστική δομή απαντάται και σε άλλες περιοχές στην Ελλάδα, στην πρωτεύουσα της Λευκάδας όμως οι δύο κατασκευές είναι πλήρως ανεξάρτητες, η λίθινη στο ισόγειο και η ξύλινη στον όροφο.¹⁷³

¹⁷⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 92

¹⁷¹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 93

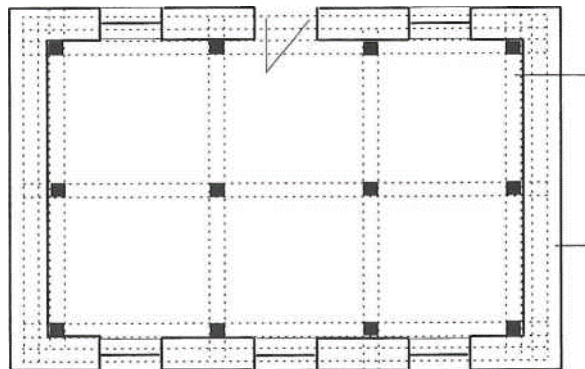
¹⁷² Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 84

¹⁷³ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 85

Εικόνες 91-94. Στοές στην πόλη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Η χρήση και ο συνδυασμός των δύο αυτών υλικών, με δύο ουσιαστικά «παράλληλες κατασκευές» όπως προαναφέρθηκε, ενισχύουν τα οικοδομήματα ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις σεισμικές δονήσεις της περιοχής. Ειδικότερα, η λίθινη κατασκευή του ισόγειου αποτελείται από τοιχοποιία πλάτους 50-70 εκ. ίσως και 1 μ. Η ξύλινη κατασκευή του ορόφου ή των ορόφων στηρίζεται σε ξυλοκατασκευή παράλληλης ανάπτυξης με την ισόγεια πέτρινη κατασκευή, ένα συμπληρωματικό σύστημα στήριξης του, το λεγόμενο «ποντελάρισμα». Η ανεξάρτητη κατασκευή και κίνηση του ορόφου αποτελεί την προστασία του οικοδομήματος κατά την διάρκεια των σεισμικών δονήσεων. Σε ιδιαίτερα μεγάλους σεισμούς έχει παρατηρηθεί υποχώρηση της ισόγειας τοιχοποιίας, ενώ οι όροφοι δεν παρουσιάζουν ζημιά, καθώς στηρίζονται αυτοτελώς σε δικό τους ανεξάρτητο σύστημα.¹⁷⁴

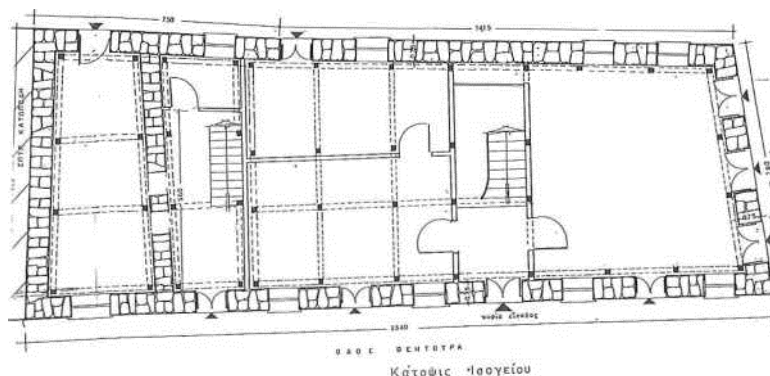

Σχέδιο 12. Παράδειγμα απλής κάτοψης ισόγειου με ξύλινο σκελετό.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 87.

«Η ξύλινη άνωδομή στερεώνεται επί κανάβου ξυλίνων υποστηλωμάτων. Οι δύο κατασκευές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους. Αυτό είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της λευκαδίτικης κατασκευής που υπάρχει μόνο στην Λευκάδα. Η ξύλινη άνωδομή δηλαδή δεν έχει στην ουσία καμμία σχέση με το λίθινο ισόγειο. Είναι βασισμένη σε αύστηρο

¹⁷⁴ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σσ. 86- 87

κάνναβο, όριζόντιο καί κάθετο. Τό πλάτος τῶν ανοιγμάτων θυρῶν καί παραθυριῶν εἶναι ἴσο ἢ ὑποπολλαπλάσιο τοῦ ἀρχικοῦ κατασκευαστικοῦ κανάβου». ¹⁷⁵

Σχέδιο 13. Κάτοψη ἰσογείου οικίας του 1853 στην πόλη της Λευκάδας. Εξωτερικοί λίθινοι τοίχοι και σύστημα ξύλινων υποστηλωμάτων για στήριξη ορόφων. Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 90.

Με βάση την μικτή κατασκευαστική τεχνική, παρέχεται η δυνατότητα οικοδόμησης ἰσογείων πέτρινων, τυπικής λιθοδομής κτηρίων μεγάλων διαστάσεων που «διασώζουν τον κάνναβο ως λειτουργική και κατασκευαστική βάση». ¹⁷⁶

Εικόνες 95-98. Οικοδομήματα στην πόλη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Θεμελίωση

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει για το ζήτημα της θεμελίωσης των κατοικιών της πρωτεύουσας «που είναι χτισμένη πάνω σέ έδαφος προσχωσιγενές, τό όποιο καταλήγει σέ θαλάσσια λάσπη καί τό υψόμετρό του ελάχιστα διαφέρει τής επιφάνειας τής θάλασσας». ¹⁷⁷ Η ανάπτυξη της πόλης έχει γίνει «πάνω» στο νερό προκαλώντας ιδιαίτερο πρόβλημα θεμελιώσεως των οικοδομημάτων. Όπως προκύπτει από ιστορικά στοιχεία του κτηματολογίου του 1726 πολλές φορές γίνεται αναφορά σε κτήρια που χωροθετούνται μέσα στο «τέναγος». ¹⁷⁸

¹⁷⁵ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 25

¹⁷⁶ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 91

¹⁷⁷ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 94

¹⁷⁸ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 17

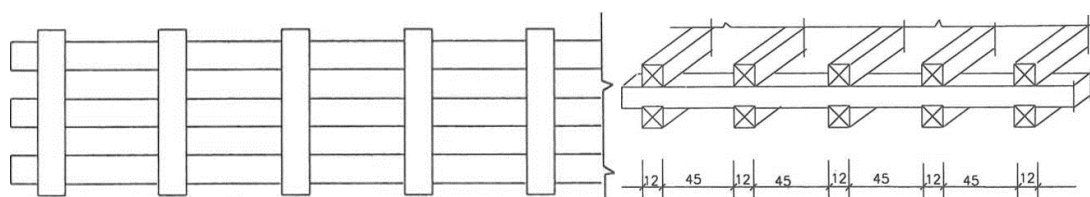

Στον σχεδιασμό της κατασκευής οι διαστάσεις διαδραμάτιζαν πολύ σημαντικό ρόλο. Στην αρχική φάση διενεργείτο επί της κατόψεως χάραξη ορθογωνίου σχήματος 7,50 μ. * 8,00 μ., ενώ το ορθογώνιο επαναλαμβανόταν σε περίπτωση μεγαλύτερης κατασκευής. Μετά την οριοθέτηση του περιγράμματος του προς κατασκευή κτηρίου, ακολουθούσε η διαδικασία της θεμελίωσης.¹⁷⁹

Εικόνες 99-101. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη. Πηγή: Σκλαβενίτης (2019), 13, 64, 17.

Η θεμελίωση των οικοδομημάτων με στόχο την αποφυγή προβλημάτων καθίζησης γίνονταν σε τρεις φάσεις. Η 1^η φάση αφορούσε στην προετοιμασία του εδάφους και την «εξυγίανσή» του με την τοποθέτηση πέτρινων στοιχείων για την δημιουργία περιβάλλοντος ελαστικότητας. Η 2^η φάση σχετιζόταν με την τοποθέτηση ξύλινων στοιχείων σε πλέγμα για επιπλέον ελαστικότητα, τα οποία είχαν παραμείνει στη «μούτελη» - θαλασσινό λασπώδες έδαφος, για περίπου 7 εβδομάδες, ώστε να εξασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή στεγάνωση. Η 3^η φάση αφορούσε στην τοποθέτηση της κύριας θεμελίωσης με ειδικό μείγμα οικοδομικών υλικών, που αποτελούσε τη λίθινη θεμελίωση. Μέσω των προαναφερόμενων σταδίων η κατασκευή σε περίπτωση σεισμού «κινείται αυτόνομα» ως ένα ενιαίο σύνολο από το έδαφος που το περιβάλλει και έχει την δυνατότητα «νά κυλιέται και νά επανέρχεται πάλι στην θέση του» χωρίς να κινδυνεύει η κατασκευή.¹⁸⁰

Σχέδια 14-15. Διαδικασία θεμελίωσης σε παλαιά κατοικία της πόλης.
Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σ. 94.

Στην περιοχή της Λευκάδας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, σημειώνονται ισχυρές σεισμικές δονήσεις. Το ασταθές έδαφος θεμελίωσης, οδήγησε στην επιλογή διττού

¹⁷⁹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 20

¹⁸⁰ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 94 και Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σσ. 17-18

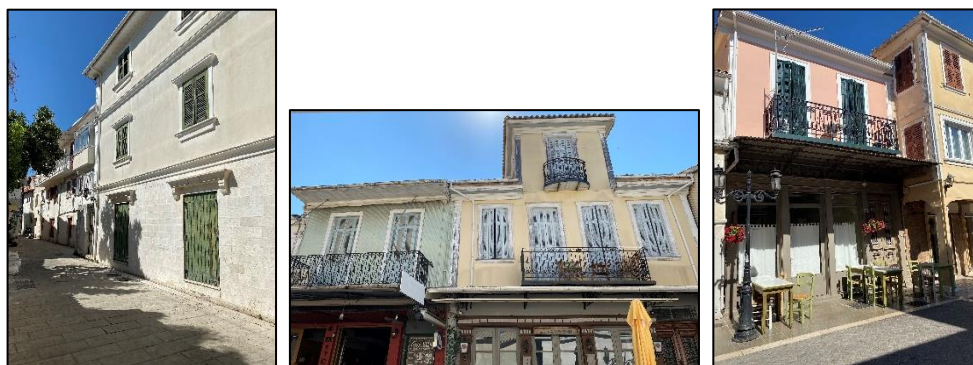
συστήματος οικοδόμησης, ώστε να θωρακίζονται τα κτήρια και να μειώνονται οι επιπτώσεις των σεισμικών δονήσεων.¹⁸¹

Η ξύλινη κατασκευή του ορόφου εδράζεται ανεξάρτητα σε « ...ένα κάναβο ξυλίνων ύποστυλωμάτων ... δύο διαφορετικές κατασκευές οι οποίες δροῦν παράλληλα στο ίδιο κτήριο και οι οποίες δέν ἀλληλεπιδροῦν ἢ μία στήν ἄλλη, κατά τήν διάρκεια τοῦ σειμοῦ, κάτι πολύ σημαντικό γιά τήν συμπεριφορά τοῦ κτηρίου κατά τήν διάρκεια τῶν δονήσεων. Μιά καί ὡς γνωστόν κάθε ὑλικό κινεῖται μέ τήν δική του ἰδιοσυχνότητα». ¹⁸²

Εικόνες 102-104. Σοκάκια και κατοικίες στην πόλη. Πηγή: Σκλαβενίτης (2019), 47, 35, 59.

«... Ἐχοντας δεδομένο τό πολύ χαλαρό ἔδαφος, ἡ θεμελίωση αὐτή ἦταν ἡ μόνη σωστή ἀντιμετώπιση. Εἰσασφάλιζε καί διατηροῦσε σταθερό τό επίπεδο ἐδράσεως τῆς θεμελιώσεως, πού ἄλλοιῶς θά ἦταν ἀδύνατον. Ἐτσι σε περίπτωση σειμοῦ, ὅλη ἡ θεμελίωση κινεῖται σάν ενιαίο σύνολο, ελαχιστοποιώντας τόν κίνδυνο διαρραγῆς τῆς καί τμηματικῆς καθιζήσεώς τῆς». ¹⁸³

Εικόνες 105-107. Οικοδομήματα στην πόλη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

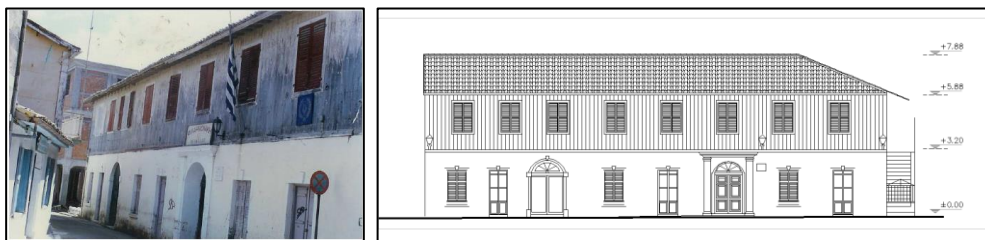
Παράδειγμα οικοδομήματος που στέκεται ὀρθιο 200 χρόνια σε πείσμα των ισχυρών σεισμικών δονήσεων αποτελεί το κτήριο Ζαμπελίων. Το διάφορο οικοδόμημα, που βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης, είναι χτισμένο με βάση το σύστημα της λευκαδίτικης αντισεισμικής κατασκευής, όπως αυτή πιστοποιείται από τον 15^ο αιώνα, μια τεχνική που διασώζει τη δομική παράδοση. Αποτελείται από δύο

¹⁸¹ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 93

¹⁸² Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 13

¹⁸³ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1999, σ. 95

αυτόνομες κατασκευές, λίθινη στο ισόγειο και ξύλινη στον όροφο, που αυτόνομα στηρίζεται σε σύστημα ξύλινων υποστυλωμάτων.¹⁸⁴

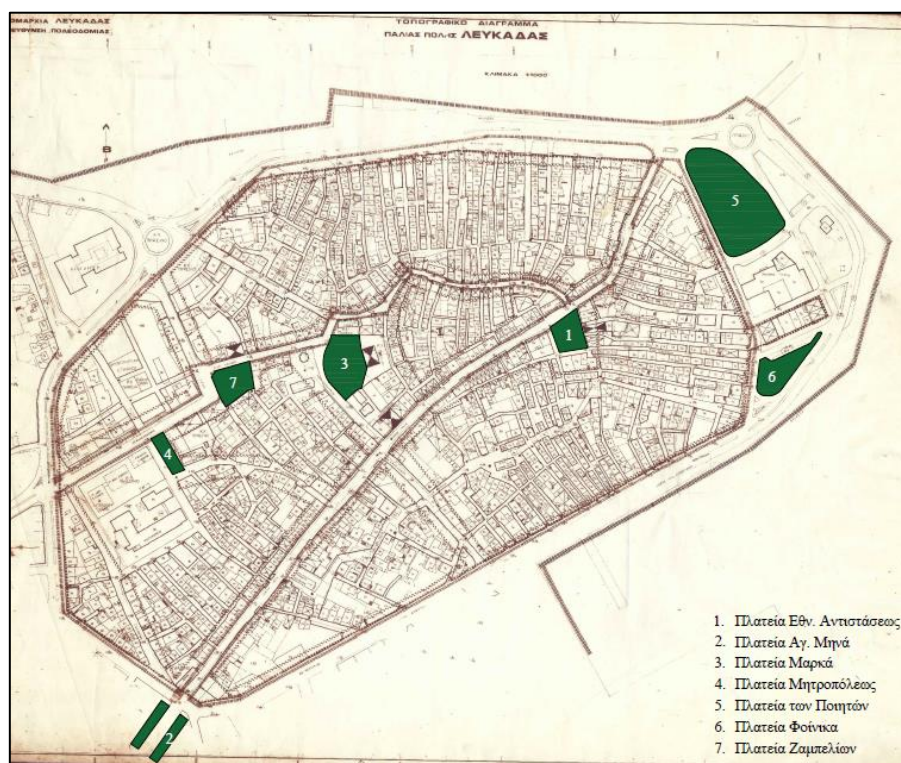

Εικόνα 108. Οικία Ζαμπελίων.

Σχέδιο 16. Όψη οικίας Ζαμπελίων. Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (2014), σσ. 43, 51.

14.2. Πλατείες - δημόσιοι χώροι

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας έδινε έμφαση στις πλατείες και στους δημόσιους χώρους. Σε πολλές περιπτώσεις, οι πλατείες, που αποτελούσαν την κατάληξη δρομίσκων διαφορετικών κατευθύνσεων, συνοδεύονταν από οικοδόμηση εκκλησιών, που είτε ήταν ενσωματωμένες στο οικοδομικό τετράγωνο, είτε ήταν ελεύθερες στον χώρο. Ακολουθεί αναφορά σε επιλεγμένες πλατείες της παλαιάς πόλης της Λευκάδας.

Χάρτης 52. Πλατείες παλαιάς πόλης Λευκάδας. Πηγή: Δήμος Λευκάδας, Ίδια επεξεργασία.

¹⁸⁴ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2014, σ. 30

1. Κεντρική Πλατεία - Πλατεία Εθνικής Αντιστάσεως

Την εποχή της Ενετοκρατίας (1684-1797) η οργάνωση του οικισμού της πόλης χαρακτηρίζεται από δύο σημαντικά στοιχεία, την κεντρική πλατεία και τον εμπορικό δρόμο που την διαπερνά. Ο σχεδιασμός της κεντρικής πλατείας έγινε με βάση τα μεσαιωνικά πρότυπα σχεδίασης των πόλεων. Συνδέεται άμεσα με τον κοινωνικό χώρο, τις δύο εκκλησίες -τον Αγ. Σπυρίδωνα και την καθολική εκκλησία που προϋπήρχε στο χώρο- και τους δρόμους ακτινωτά γύρω από αυτήν σε συνδυασμό με, τον εμπορικό δρόμο - πεζόδρομο σήμερα. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η πλατεία ως κομβικό σημείο του πολεοδομικού ιστού της πόλης, παρουσιάζει νέα μορφή, περιστοιχισμένη από ξύλινες κατασκευές με ανωδομή και τριώροφα κτήρια. Από την αρχή της δημιουργίας της το 1684 έως σήμερα, για 337 χρόνια, η πλατεία αποτελεί ζωτικό χώρο πνευματικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, ενώ για πολλά χρόνια αποτέλεσε «...ένα ανεπανάληπτο σκηνικό...» για τις Γιορτές Λόγου & Τέχνης.¹⁸⁵

Σήμερα, αποτελεί την κεντρική πλατεία της πόλης, που φιλοξενεί αντιπροσωπευτικά δείγματα της λευκαδίτικης αρχιτεκτονικής και τον ΙΝ του Αγ. Σπυρίδωνα στη νοτιοδυτική πλευρά της. Η πλατεία εφάπτεται στον κεντρικό εμπορικό πεζόδρομο της πόλης, το λεγόμενο «παζάρι» και φιλοξενεί ποικίλες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα το αντάμωμα των επιταφίων, λιτανείες και συναυλίες της Φιλαρμονικής. Το όνομα της πλατείας δόθηκε προς τιμήν των Αγωνιστών της Εθν. Αντίστασης.

Εικόνες 109-111. Η πλατεία Εθν. Αντιστάσεως το 1891 και σήμερα.

Πηγές: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (2019), σ. 11, Σκλαβενίτης (2019), Νο 26, Προσωπικό αρχείο.

2. Πλατεία Αγ. Μηνά

Η Πλατεία Αγ. Μηνά περιστοιχίζει τον ομώνυμο Ιερό Ναό έως τον χώρο της προτομής του Ξενοφώντα Γρηγόρη. Ειδικότερα, αφορά τις οδούς Γρηγόρη και Ε. Ζάκκα, την αρχή της οδού Καραβέλα από την 8^η Μεραρχίας έως την Ι. Γαζή.

¹⁸⁵ Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 2019, σσ. 2, 18

Εικόνα 112. Περιοχή αστικής ανάπλασης περιοχής Αγ. Μηνά. Πηγή: <https://kedke.gr>.

Πρόσφατα (2020), ολοκληρώθηκε έργο με τίτλο «*Διαμόρφωση Δημοτικών Οδών περιοχής Αγ. Μηνά*» που αποτελεί τμήμα αρχιτεκτονικής πρότασης αστικής ανάπλασης και εντάσσεται στον ευρύτερο χώρο του συνεχούς και αναπόσπαστου χωρικού σχεδιαστικού συνόλου. Ειδικότερα, υλοποιήθηκαν έργα διαπλάτυνσης πεζοδρομίων και πεζοδρόμησης τμημάτων, δικτύου όδευσης ΑμΕΑ, θέσεων στάθμευσης και ποδηλατοδρόμου, εξωραϊσμού της πλατείας, δενδροφύτευσης και δικτύου ηλεκτροφωτισμού και άρδευσης και παραμένει ως βασικό στοιχείο αναφοράς, καθώς από το σημείο αυτό ξεκινά ο πεζόδρομος που καταλήγει στην παραλία.¹⁸⁶

3. Πλατεία Μαρκά

Περιστοιχίζεται από τις οδούς Ιωάννου Μαρίνου, Αναστασίου Σκιαδαρέση και λοχαγού Νικ. Ροντογιάννη. Η ονομασία της παραπέμπει στην ιταλική λέξη “mercato”, που σημαίνει αγορά, καθώς σε παλαιότερες εποχές στο συγκεκριμένο σημείο λειτουργούσε εμπορική αγορά. Σήμερα, στην πλατεία βρίσκονται οι ΙΝ των Αγίων Αναργύρων και της Παναγίας των Ξένων, η Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας, η Αίθουσα Τέχνης Θεόδωρου Στάμου και η Χαραμόγλειος Βιβλιοθήκη. Στον χώρο της πλατείας, φιλοξενείται η προτομή των Αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης.

Εικόνες 113-114. Πλατεία Μαρκά. Πηγές: Σκλαβενίτης (2019), No 48., Προσωπικό αρχείο.

4. Πλατεία Μητροπόλεως - ΙΝ Ευαγγελιστρίας

Φιλοξενεί το Μητροπολιτικό ΙΝ Ευαγγελιστρίας και βρίσκεται μεταξύ των οδών Μητροπόλεως, Ναπολέοντος Ζαμπελίου και Θεόδωρου Στράτου.

¹⁸⁶ <https://kedke.gr>

Εικόνα 115. Πλατεία Μητροπόλεως. Πηγή: Σκλαβενίτης (2019), Νο 53.

5. Πάρκο - Πλατεία των Ποιητών

Η πλατεία δημιουργήθηκε τον 19^ο αιώνα, επί Άγγλων, βρίσκεται δίπλα από το πάρκο Μποσκέτο στο λιμάνι της Λευκάδας και φιλοξενεί προτομές του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, του Άγγελου Σικελιανού, του Λευκάδιου Χέρν, της Κλεαρέτης Δίπλα Μαλάμου και του Δημήτρη Γολέμη και το Ηρώο των πεσόντων του πολέμου το 1897.

Εικόνα 116. Πλατεία Λιμένος (1900). Πηγή: Αρχείο Γ. Φαλκώνη.

Εικόνες 117-118. Πάρκο των ποιητών. Πηγές: Προσωπικό αρχείο, Σκλαβενίτης (2019), Νο 23.

6. Πλατεία Φοίνικα

Χωροθετείται στον ανατολικό παραλιακό άξονα της πόλης και το όνομά της οφείλεται στον θερινό κινηματογράφο «Φοίνιξ», που λειτουργούσε παλιά στην περιοχή.

Εικόνα 119. Πλατεία Φοίνικα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Κεφάλαιο 15. Πολεοδομική εξέλιξη και χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί

Στο παρόν κεφάλαιο, γίνεται ενδεικτική αναφορά στους χωροκοινωνικούς μετασχηματισμούς συγκεκριμένων ιστορικών περιόδων της πολεοδομικής εξέλιξης των πόλεων - πρωτευουσών της Λευκάδας.

Την εποχή των Ορσίνι, Τόκκων, Ανδεγαυών (1296-1479) δεν διατίθενται αναλυτικά ιστορικά στοιχεία της κοινωνικής κατάστασης που επικρατούσε. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, δεν υπήρχε πόλη ή αστικός οικισμός στην Λευκάδα, παρά μόνο το επιτείχισμα του Ορσίνι «ένας μικρός στρατιωτικός σταθμός». Όπως

αναφέρει ο Ροντογιάννης (2006, σ. 344) «...στο νησί επικρατούσε μια σχεδόν κλειστή γεωργική οικιακή οικονομία...» με τη δραστηριοποίηση μικρο-φεουδαρχών και χωρίς την ύπαρξη εμπορικών και ναυτιλιακών δραστηριοτήτων. Η περαιτέρω μετεξέλιξη του επιτεχίσματος σε υποτυπώδη οικισμό με διοικητικές λειτουργίες σταδιακά προσέλκυσε περιορισμένη εμπορική κίνηση. Ειδικότερα, την περίοδο των Ανδευγαυών (1331-1362) και με βάση τα διατάγματα του Βαλτέρου Βρυώνιου για τα προνόμια, στη Λευκάδα υπήρχαν τιμαριούχοι και μεγαλοκτηματίες - φεουδάρχες, μικροκτηματίες - μικροί ελεύθεροι γεωργοί και χωρικοί, δηλαδή πάροικοι. Σε επίπεδο κοινωνικών μετασχηματισμών, το φαινόμενο της απορρόφησης των κτημάτων των μικρο-ιδιοκτητών από τους μεγάλους γαιοκτήμονες ήταν συχνό και οδηγούσε στη δημιουργία πληθώρας δουλοπαροίκων.¹⁸⁷

Την εποχή της Τουρκοκρατίας (1479-1684), οι μεγάλες ιδιοκτησίες των Φράγκων και οι μικρο-ιδιοκτησίες των Ελλήνων πέρασαν στα χέρια των νέων κατακτητών, με αποτέλεσμα οι Τούρκοι να κατέχουν πλέον το μεγαλύτερο μέρος της εύφορης γης, τόσο κοντά στην πρωτεύουσα, όσο και στο νησί. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή των κοινωνικών δεδομένων με την κατάργηση της φεουδαρχίας, τη διατήρηση περιορισμένου αριθμού μικρο-ιδιοκτητών γης και την απελευθέρωση των δουλοπαροίκων. Την χρονική αυτή περίοδο, το νησί αποτέλεσε καταφύγιο πληθυσμών και δημιουργήθηκαν νέοι πυρήνες και μικρο-οικισμοί πέριξ του Κάστρου της Αγίας Μαύρας. Στους πρωτόλειους αυτούς οικισμούς οι κάτοικοι ήταν «*ναυτικοί, πειρατές, φτωχοψαράδες, μικροέμποροι και άλλοι, αργότερα ιδιοκτήτες μικρών ή μεγαλύτερων κτημάτων στο χώρο της πεδιάδας της Αμαζικής*» που επί Ενετών μετεξελίχθηκε στη νέα πρωτεύουσα. Από τις μαρτυρίες των Jacob Spon και George Wheeler συνάγεται ότι τον 16^ο και στις αρχές του 17^{ου} αιώνα, η πόλη της Αγίας Μαύρας χαρακτηρίζεται από ανθηρή οικονομική κατάσταση των κατοίκων, πολλοί από τους οποίους απασχολούνται με το εμπόριο, τη ναυτιλία και την πειρατεία. Αντιθέτως, οι οικισμοί της ενδοχώρας χαρακτηρίζονται από φτώχεια, καθώς περίπου 54 οικογένειες Τούρκων κατέχουν τις πιο εύφορες εκτάσεις για την καλλιέργεια ελαιόδεντρων, αμπελιών και σιτηρών.¹⁸⁸

Επί Ενετοκρατίας, η νέα πρωτεύουσα αποτελεί πλέον μέρος του επτανησιακού πολιτισμού, δημιουργώντας ένα αίσθημα σταθερότητας στη διαβίωση του πληθυσμού.

¹⁸⁷ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β', 2006, σσ. 344, 348, 350-351

¹⁸⁸ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β', 2006, σσ. 377, 379, 459

Κατά την ιστορική αυτή περίοδο και έως το 1864, οι Ενετοί επανέφεραν τον θεσμό της φεουδαρχίας, με τη δημιουργία νέων γαιοκτημόνων. Η πόλη αποτελεί πλέον το διοικητικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο του νησιού. Η ανάπτυξη αυτή δεν συνδυάστηκε με την ευημερία των κατοίκων, που πλέον απασχολούνται με γεωργικές δραστηριότητες και την εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας, αφήνοντας τις εμπορικές και θαλασσινές δραστηριότητες στους Ενετούς. Οι νέοι κατακτητές συνοδεύονταν από πληθυσμό που εγκαταστάθηκε στο νησί και έλαβε τα *«Προνόμια της Κοινότητας της Αγίας Μαύρας»*, διαδραμάτισε ρόλο στα θέματα της διακυβέρνησης και διέθετε μεγάλη κτηματική περιουσία από έγγειες δωρεές. Στη Λευκάδα λοιπόν, δημιουργήθηκε μια τάξη πολιτών - οικογενειών που διέθετε πολιτικά δικαιώματα, εκπροσωπείτο από τους απασχολούμενους στις εμπορικές μικρο-δραστηριότητες, καθώς και γιατρούς, δικηγόρους και εκπροσώπους άλλων επαγγελμάτων. Λόγω της ανάπτυξης της πόλης δημιουργήθηκε η ανάγκη για νέα επαγγέλματα τα οποία και οργανώθηκαν σε συνάφεια - συντεχνίες, όπως ξυλουργοί, μάστοροι, μαραγκοί, χτίστες, βυρσοδέψες και υποδηματοποιοί. Τέλος, υπήρχαν οι μικροαλιείς, οι μεταφορείς, άτομα χωρίς σταθερή εργασία, οι λεγόμενοι «μπουρανέλλοι». ¹⁸⁹

Η πόλη με τη διαρκή πολεοδομική της επέκταση αποτέλεσε πόλο έλξης για την κοινωνική και πολιτική ζωή, καθώς *«λειτουργούσε στην Λευκάδα μια καλή για την εποχή κρατική μηχανή με καλά ιεραρχημένη διοίκηση και διαφόρων βαθμών και ειδών δικαστήρια...»*. Εμφανίστηκαν οι πρώτοι δικηγόροι, φαρμακοποιοί, συμβολαιογράφοι και όπως αναφέρει ο Ροντογιάννης *«η υποχρεωτική τήρηση ληξιαρχικών βιβλίων και η σύνταξη κτηματολογίων αξίζει να σημειωθούν σαν σπουδαίες εκδηλώσεις της Ενετικής Διοίκησης, θετικά στοιχεία στην Ιστορία της Λευκάδας, που έδωσαν μια προοδευτική ώθηση της κοινωνικής ζωής»*. ¹⁹⁰

---

¹⁸⁹ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β', 2006, σσ. 501, 502, 504, 650, 651, 653

¹⁹⁰ Ροντογιάννης, Ιστορία της νήσου Λευκάδος, Τόμος Β', 2006, σ. 509

ΜΕΡΟΣ Γ'. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

*«...Κοινωνικο-οικονομικοί μετασχηματισμοί και χώρος. Κοινωνίες και τόποι...
Αλληλεξαρτήσεις και μοναδικότητα... διάρθρωση του χώρου ως αποτέλεσμα
και ως εγγενές στοιχείο των κοινωνικών και οικονομικών μετασχηματισμών,
στις κοινωνίες και στους τόπους, δημιουργεί αλληλεξαρτήσεις και μοναδικότητα...
Μας ενδιαφέρει η ιδιαίτερη οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική, χρονική και χωρική
διάσταση που χαρακτηρίζει μια περιοχή ... Μας ενδιαφέρει το σύνολο αποτελούμενο
από τόπους και κοινωνίες, οι μετασχηματισμοί που σε όλα τα επίπεδα αρθρώνουν το
κοινωνικό σύνολο ... Το “όλον”, τα “μέρη”... Οι τόποι, οι κοινωνίες...
Ο χώρος ως αναπόσπαστο μέρος των μετασχηματισμών...».*

Ελίζα Παναγιωτάτου¹⁹¹

Στην παρούσα ενότητα αναδεικνύονται οι παράγοντες που έχουν επηρεάσει την πολεοδομική εξέλιξη της Λευκάδας, αλλά και εκείνοι που έχουν επηρεαστεί από τον μετασχηματισμό του πολεοδομικού ιστού. Αναφέρονται ενδεικτικά παραδείγματα που στοιχειοθετούν τον τρόπο και το μέγεθος της αμφίπλευρης επιρροής από την ιστορική διαδρομή του νησιού και καταγράφονται οι χωροκοινωνικοί μετασχηματισμοί που έχουν δημιουργηθεί στο πέρασμα των αιώνων.

*«Η πολεοδόμηση οφείλει, για να είναι ανθρώπινη, να εκφράζει τό πολυδαίδαλο
καί πολύ-ποίκιλλο της ψυχής του ανθρώπου. Οφείλει να προσφέρει την κοινωνική
έπικοινωνία, οφείλει να ενώνει τούς ανθρώπους, οφείλει να εντάσσει τόν καθένα σ' ένα
ζωντανό κοινωνικό κύτταρο, σέ αντίθεση μέ τόν ρόλο της κατοικίας πού δίνει τήν
δυνατότητα της μόνωσης καί της αύστηρά προσωπικής παρουσίας... Η πολεοδομία δέ,
είναι ό πρῶτος εὐαίσθητος δείκτης τῶν κοινωνικῶν μεταλλάξεων. Τά ἱστορικά σύνολα,
ἔχοντας τήν διάσταση τοῦ κοινωνικοῦ συμβολισμοῦ, μέσα ἀπό τήν ἱστορική δυναμική
τους, καλοῦνται νά προσφέρουν στά νέα κοινωνικά σύνολα τῶν ἀνθρώπων, τήν χαμένη
αἰσθητική της ζωῆς, τήν θαμμένη γοητεία της αὐτοτελοῦς προσωπικότητας τῶν
ἀνθρώπων, τήν ὑπερβατική διάσταση τοῦ φορτισμένου μέ μνήμες ἱστορικῆς καί
πολιτιστικῆς αὐτογνωσίας χώρου.».*¹⁹²

¹⁹¹ Διάλεξη: Το ζήτημα του χώρου - Μεθοδολογικές, ερμηνευτικές διαδρομές και πρακτικές σχεδιασμού με έμφαση στις κοινωνικο-οικονομικές διεργασίες

¹⁹² Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, Η ταυτότητα των πόλεων προς τον 21^ο αιώνα, 1999, σ. 11

Κεφάλαιο 16. Παράγοντες που επηρέασε ή επηρεάζει η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός της Αμαζικής έθεσε τα θεμέλια για τη **συγκρότηση του οικισμού - πρωτεύουσας**, δημιουργώντας και ενισχύοντας τις προϋποθέσεις για το μετασχηματισμό της σε μια πραγματική πρωτεύουσα. Η Αμαζική αναδείχθηκε σε ένα οργανωμένο διοικητικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο, που έδρασε ως πόλος έλξης, τόσο για τα υπόλοιπα χωριά του νησιού, όσο και για την ευρύτερη περιφέρεια.

Η πολεοδομική εξέλιξη των πρωτευουσών οδήγησε στην **δημιουργία πληθώρας αναγκαίων υποδομών**, με σκοπό την ορθολογικότερη λειτουργία της οικιστικής δομής, την εξυπηρέτηση των κατοίκων και την αντιμετώπιση έκτακτων γεγονότων. Δημιουργήθηκε πλήρες πλέγμα διοικητικών και κοινωνικών υποδομών, δομών υγείας, πολιτισμού και εκπαίδευσης. Συμπληρωματικά, λόγω των αυξημένων αναγκών, τόσο για την επικοινωνία του νησιού με την ευρύτερη περιοχή, όσο και για την ενίσχυση των παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων, σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν οδικές, λιμενικές και λοιπές υποδομές, που εν πολλοίς χρησιμοποιούνται έως και σήμερα. Επιπλέον, για την εξυπηρέτηση των κατοίκων και την ορθή λειτουργία της πόλης κατασκευάστηκαν, αλλά και συνεχίζουν να κατασκευάζονται και σήμερα έργα που αφορούν στο οδικό δίκτυο και στις λιμενικές εγκαταστάσεις, στα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, στις κοινωνικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές υποδομές, καθώς και σε δομές υγείας.

Η πόλη - πρωτεύουσα από το 1684 θέτει σταδιακά τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία μιας οργανωμένης κοινωνίας σε νέες βάσεις, ενισχύοντας την **κοινωνική συνοχή**, μέσω του πολεοδομικού σχεδιασμού, όπως καταγράφηκε το 1726 επί Semitecolo. Η χωροθέτηση γειτονιών, η οριοθέτηση πλατειών και δημόσιων χώρων και η κατασκευή ιερών ναών και δομών ενίσχυσαν τις πρωτόλειες κοινωνικές σχέσεις και θωράκισαν το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Η πολεοδομική εξέλιξη της πρωτεύουσας μετά το 1684 επέφερε **δημογραφικές αλλαγές**, προσελκύοντας κατοίκους, τόσο από το ίδιο το νησί, όσο και από την ευρύτερη περιοχή. Στο πέρασμα των χρόνων, αλλά έως και σήμερα, παρατηρείται αυξητική τάση στον πληθυσμό της πόλης.

Η συγκροτημένη οικιστική δομή της πρωτεύουσας, σε άμεση χωρική συγγένεια με τον οικισμό, τους χώρους παραγωγής, εκμετάλλευσης και εμπορίας και τη λειτουργία του λιμανιού, έδρασε καταλυτικά στην **προώθηση της απασχόλησης των κατοίκων**, με τη δημιουργία οικιστικού πλέγματος για τη διαβίωσή τους. Οι κάτοικοι

απασχολούνταν σε αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες, δραστηριοποιούνταν στην λιμνοθάλασσα και τις αλυκές, καθώς και σε εμπορικές δραστηριότητες και μικρο-επαγγέλματα, πυρήνα των συντεχνιών που δημιουργήθηκαν κυρίως επί Ενετών.

Η χωροθέτηση του οικισμού στο συγκεκριμένο τμήμα, που αποτελεί το ιστορικό κέντρο της σημερινής πόλης, διευκόλυνε την **εκμετάλλευση των φυσικών πόρων** της ευρύτερης περιοχής, όπως για παράδειγμα των αλυκών, της λιμνοθάλασσας και της ελαιοκαλλιέργειας με την επιδοτούμενη επί Ενετών δενδροφύτευση ελαιόδεντρων.

Η οργάνωση της πόλης από την εποχή της Ενετοκρατίας διευκόλυνε την **ανάπτυξη και ενίσχυση των οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων**. Αυτό αφορούσε αφενός στην ανάπτυξη εμπορικών συναλλαγών με άλλες περιοχές, κυρίως μέσω εξαγωγών των παραγόμενων τοπικά προϊόντων, όπως για παράδειγμα το αλάτι και το λάδι και αφετέρου την οριοθέτηση του εμπορικού δρόμου - παζαριού της πόλης και την ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων. Το παζάρι, το οποίο διατρέχει την πόλη έως και σήμερα, είχε ήδη οριοθετηθεί από την εποχή της Τουρκοκρατίας και οι Ενετοί το συμπεριέλαβαν στον σχεδιασμό της νέας πόλης. Με την κατασκευή μονώροφων ή διώροφων οικοδομημάτων κατά μήκος του παζαριού δόθηκε η δυνατότητα στο ισόγειο να λειτουργούν εμπορικά καταστήματα. Εμπορική δραστηριότητα παρατηρείτο και σε οριοθετημένους δημόσιους χώρους, όπως για παράδειγμα στη σημερινή γειτονιά Μαρκά, όπου λειτουργούσε υπαίθρια αγορά “mercato”.

Η αναλυτική καταγραφή των κτηματολογικών στοιχείων, δημόσιων και ιδιωτικών περιουσιών επί Semitecolo, αποτύπωσε πλήρως το ιδιοκτησιακό καθεστώς των οικοδομημάτων, οριοθετώντας τα πολεοδομικά δεδομένα και επιδρώντας στην **αξία της γης**. Στο πέρασμα των χρόνων με τις διαδοχικές επεκτάσεις της πόλης και την ένταξη νέων τμημάτων σε εντός σχεδίου περιοχές επανακαθορίστηκαν οι αξίες γης των ιδιοκτησιών.

Κεφάλαιο 17. Παράγοντες που επηρέασαν ή επηρεάζουν την πολεοδομική εξέλιξη της πόλης

Ιδιαίτερα σημαντικές υπήρξαν οι **ιστορικές συγκυρίες** στο νησί της Λευκάδας και το **αποτύπωμα των ξένων κατακτητών** για περίπου 570 χρόνια, έως το 1864 με την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα. Οι συγκυρίες αυτές υπήρξαν καταλυτικές σε πολλούς τομείς, όχι μόνο στον πολεοδομικό σχεδιασμό των πόλεων - πρωτευουσών, αλλά και στην γενικότερη κοινωνική, πολιτική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη. Στο πέρασμα των χρόνων σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν έργα πολεοδομικής

συγκρότησης και υποδομής, με την συμμετοχή εξειδικευμένων μηχανικών και ειδικών επιστημόνων από την Ιταλία, την Αγγλία, την Γερμανία, την Τουρκία, την Ρωσία και την Ελλάδα. Ως παραδείγματα αναφέρονται η συγκρότηση της πόλης και η πολεοδομική δομή με μεσαιωνικά πολεοδομικά πρότυπα από τους Ενετούς, η δημιουργία γειτονιών κατά τη διάρκεια της Αγγλικής Προστασίας, η χάραξη δρόμων και η δημιουργία γενικότερων έργων υποδομής. Από το 1864 έως και σήμερα, η πολεοδομική εξέλιξη της πρωτεύουσας υπήρξε καθοριστική και επηρεάστηκε από την μετεξέλιξη της πόλης σε ένα σύγχρονο διοικητικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό κέντρο, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στα Επτάνησα, αλλά και στην σύγχρονη Ελλάδα.

Οι **στρατηγικοί στόχοι** που είχαν τεθεί από τους ξένους κατακτητές και ο τρόπος υλοποίησής τους επιδρούσαν ποικιλοτρόπως στον πολεοδομικό σχεδιασμό των πρωτευουσών, στις οικιστικές επιλογές, στα έργα υποδομής, στη χάραξη οδικού δικτύου, στη δημιουργία λιμενικών εγκαταστάσεων, αλλά και σε γενικότερα χωροταξικά ζητήματα της ευρύτερης περιοχής. Η επιλογή των πρωτευουσών του νησιού και κατ' επέκταση ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελούσε ιδιαίτερη επιλογή ανά τις ιστορικές περιόδους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το σύνολο των πρωτευουσών φιλοξενήθηκε σε παραλιακό τόξο, σε απόσταση μεταξύ τους περίπου 3,5 χλμ., στο βορειοανατολικό άξονα του νησιού, ενώ όπως αναφέρει η κα Παπαδάτου οι πρωτεύουσες της Λευκάδας σε όλες τις ιστορικές περιόδους ήταν πάντα στραμμένες «...με το βλέμμα στην κυρίως Ελλάδα...».

Ο πολεοδομικός ιστός των οικισμών - πρωτευουσών **βασίστηκε σε υφιστάμενες - πρωτόλειες πολεοδομικές δομές**, που πολλές φορές οριοθέτησαν, με βάση τα ειδικότερα στοιχεία και χαρακτηριστικά τους, την πολεοδομική εξέλιξη, δημιουργώντας ένα είδος «πολεοδομικού layering». Για παράδειγμα, απαντάται σε δύο περιπτώσεις, της αρχαίας πρωτεύουσας και της μετεξέλιξής της στην μεσαιωνική πολίχνη με τη δημιουργία νέων τειχών και επεκτάσεων, καθώς και στο επιτείχισμα του Ορσίνι το 1300 και στην μετεξέλιξή του στο Κάστρο της Αγίας Μαύρας. Συμπληρωματικά, οι Ενετοί μετέφεραν τον οικισμό μέσα από το Κάστρο, κατήγγησαν τους δύο οικισμούς περίξ αυτού, ενοποιώντας τους με τον προϋπάρχοντα της Αμαξικής και έτσι δημιούργησαν τη νέα πρωτεύουσα, η οποία έως και σήμερα αποτελεί τη μακροβιότερη πρωτεύουσα εδώ και 337 χρόνια.

Τα **αμυντικά έργα και η «οχυρωματική τέχνη»** επηρέασαν καθοριστικά την εξέλιξη του πολεοδομικού ιστού, καθώς οι πόλεις - πρωτεύουσες βρίσκονταν «εντός

των τειχών». Το ιστορικό πλαίσιο των εποχών συμπεριελάμβανε ιδιαίτερα μεγάλα αμυντικά έργα λόγω των διαρκών εχθρικών επιθέσεων και των πειρατικών εξορμήσεων. Η αμυντική θωράκιση δρούσε καταλυτικά σε οποιονδήποτε σχεδιασμό για τη διαβίωση των κατοίκων στην πρωτεύουσα «εντός των τειχών», αλλά και στην γενικότερη λειτουργία της. Σε συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους, οι διοικητικές και στρατιωτικές υπηρεσίες φιλοξενούνταν εντός των οχυρωματικών έργων. Όπως έχει αναφερθεί, η φιλοξενία της πρωτεύουσας μέσα σε κυκλώπεια τείχη και εντός της οχυρωματικής υποδομής, όπως στις περιπτώσεις της αρχαίας πρωτεύουσας και της μεσαιωνικής πολίχνης της Νηρίκου και του Κούλμου, καθώς και του επιτειχίσματος του Ορσίνι και του Κάστρου της Αγίας Μαύρας, δημιουργούσε ιδιαίτερα προβλήματα στενότητας χώρου και φιλοξενίας των κατοίκων. Για τον λόγο αυτό, υπήρξε οικιστική ανάπτυξη, όχι μόνο εντός, αλλά και εκτός των τειχών. Η περίπτωση της «τετρακωμίας» αποτελεί εν μέρει μια πολεοδομική επέκταση της πόλης - πρωτεύουσας που φιλοξενήθηκε μέσα στο Κάστρο, σε ιδιαίτερα «περιτοιχισμένο» χώρο, με τη δημιουργία οικιστικού πλέγματος, οικισμούς «δορυφόρους» με σαφώς διαφορετικά πολεοδομικά στοιχεία. Η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε το πρώτον εκτός των τειχών επί Ενετοκρατίας, οριοθετώντας την πολεοδομική συγκρότηση της νέας πρωτεύουσας, με τις διοικητικές και στρατιωτικές υπηρεσίες να παραμένουν εντός του Κάστρου. Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι Τόκκοι, Ανδευγανούι, Τούρκοι, Ενετοί, Άγγλοι, τροποποιούσαν και συμπλήρωναν την αμυντική θωράκιση του Κάστρου, το οποίο αποτελούσε καταλυτικό στοιχείο για την αντιμετώπιση των διαρκών εχθρικών επιθέσεων, προσαρμόζοντάς το στις απαιτήσεις και τις ιδιαιτερότητες της κάθε ιστορικής εποχής.

Ο πολεοδομικός ιστός μεταλλάσσεται για λόγους **αμυντικής θωράκισης**, όπως αποτυπώνεται στα δύο παραδείγματα που ακολουθούν. Το πρώτο αφορά στο Ρώσο στρατηγό Stadter, ο οποίος το 1807 σε συνεννόηση με την Κυβέρνηση της Ιονίου Πολιτείας επιχείρησε έναν ιδιαίτερο πολεοδομικό σχεδιασμό με στόχο την αμυντική θωράκιση της Αμαξικής, μέσω της κατασκευής υδάτινου χάνδακα και την επικοινωνία της πόλης - πρωτεύουσας με την εξοχή μέσω ξύλινης κινητής κατασκευής. Το δεύτερο αφορά σε πολεοδομικές παρεμβάσεις για την ανάγκη στρατιωτικού ελέγχου της πρωτεύουσας, ειδικότερα επί Αγγλικής Προστασίας το 1825, όπου αναδείχθηκε το γεγονός της διάσπασης του πολεοδομικού ιστού της πρωτεύουσας, για να αντιμετωπιστεί η καταστολή εξεγέρσεων, όπως στην περίπτωση της επανάστασης των χωρικών το 1819 λόγω της επιβολής βαριάς φορολογίας για εκτέλεση δημοσίων έργων.

Σε πολλές περιπτώσεις η πολεοδομική εξέλιξη των πόλεων - πρωτεύουσών επηρεάστηκε, τόσο από τον **αναγκαίο σχεδιασμό**, όσο και την **υλοποίηση έργων υποδομής**, επιδρώντας καταλυτικά στον πολεοδομικό ιστό της πόλης και καθορίζοντας πολλές φορές την εξέλιξή του. Ως παραδείγματα των ιστορικών περιόδων αναφέρονται η χάραξη οδικών έργων από την αρχαία πρωτεύουσα και τη μεσαιωνική πολίχνη για την επικοινωνία μέσω στεριάς με την απέναντι ακτή της Ακαρνανίας, ο σχεδιασμός και η κατασκευή τον 16^ο αιώνα του υδραγωγείου για την ύδρευση του Κάστρου της Αγ. Μαύρας, οι λιμενικές εγκαταστάσεις της Νηρίκου και της Αγ. Μαύρας και η χάραξη περιφερειακού δρόμου της πρωτεύουσας επί Αγγλικής Προστασίας, ο οποίος εξυπηρετεί έως σήμερα τις ανάγκες της πόλης. Στα νεότερα χρόνια, η υλοποίηση πλήθους έργων υποδομής έδρασε καταλυτικά στον πολεοδομικό σχεδιασμό της σύγχρονης πρωτεύουσας.

Σε όλες τις πρωτεύουσες της Λευκάδας στο πέρασμα της ιστορικής διαδρομής της, η **απασχόληση των κατοίκων και οι παραγωγικές δραστηριότητες** διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πολεοδομική δομή των οικισμών και την επέκτασή τους. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, καθώς και οι εμπορικές και θαλάσσιες δραστηριότητες συνδέθηκαν, τόσο με τη δυνατότητα διαβίωσης των κατοίκων κοντά στους χώρους παραγωγής και εμπορίας, όσο και με την λειτουργία του λιμανιού. Ειδικότερα, οι δύο πρώτες πρωτεύουσες ιστορικά, η αρχαία πόλη και η μεσαιωνική πολίχνη, είχαν χωροθετηθεί προς την ανοικτή θάλασσα και σε άμεση επικοινωνία με αυτήν. Οι κάτοικοί τους διαβιούσαν εντός ή εκτός του Κάστρου και απασχολούνταν σε γεωργικές, εμπορικές και θαλάσσιες δραστηριότητες. Κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας, όπως αναφέρεται από τον ιστορικό Σπύρο Βλαντή, οι κάτοικοι της Αμαξικής διαβιούσαν σε καλύβες και απασχολούνταν στις δραστηριότητες της λιμνοθάλασσας, του ιχθυοτροφείου και των αλυκών. Η συστηματική παραγωγή και εμπορία αλατιού στις αλυκές συνεχίστηκε και επί Τουρκοκρατίας και βεβαίως και επί Ενετοκρατίας, με ιδιαίτερα μεγάλη παραγωγή, εμπορία και εκμετάλλευση των πρώτων υλών. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε την εγκατάσταση των κατοίκων - απασχολούμενων πλησίον των αλυκών, συνολικής έκτασης 750 στρ. και καθόρισε εν γένει την οικοδομική ανάπτυξη του οικισμού της Αμαξικής, ως κυττάρου της νέας πρωτεύουσας. Τόσο στην Τουρκοκρατία, όσο και στην Ενετοκρατία, η απασχόληση των κατοίκων σε γεωργικές και κτηνοτροφικές εργασίες, στην λιμνοθάλασσα, αλλά και στο εμπόριο, είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάστασή τους σε κοντινές αποστάσεις, την «τετρακωμία» και την μετέπειτα

πρωτεύουσα Αμαζική. Ο νέος οικισμός οριοθέτησε νέες πολεοδομικές εξελίξεις λόγω της απασχόλησης των κατοίκων, αλλά και του ρόλου του ως νέας πρωτεύουσας του νησιού. Η διαμορφωθείσα αναδιάταξη στην απασχόληση των κατοίκων, με έμφαση κυρίως στις στεριανές δραστηριότητες, στην εύφορη γη, στην λιμνοθάλασσα και σε μικρο-επαγγέλματα, τους απομάκρυνε οριστικά από το θαλασσινό στοιχείο, αφήνοντας ελεύθερο το εμπορικό πεδίο στους Ενετούς. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν συνοικίες, όπως αυτές της Αγ. Κάρας και του Πουλιού, όπου διέμεναν ψαράδες.

Το **έντονο θρησκευτικό στοιχείο** των κατοίκων αποτέλεσε το έναυσμα για την κατασκευή πληθώρας ιερών ναών, που έδρασαν καταλυτικά στην πολεοδομική δομή των οικισμών. Ειδικότερα, κατά την διάρκεια της Φραγκοκρατίας, η Λευκάδα βίωσε την επανασύσταση του Ορθόδοξου Επισκοπικού Θρόνου, που συνεχίστηκε και επί Τουρκοκρατίας και Ενετοκρατίας με την αναβάθμισή του σε Αρχιεπισκοπικό Θρόνο και την σύνδεσή του με το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Η έντονη πίστη των κατοίκων, ίσως και ως μορφή άμυνας, είχε ως αποτέλεσμα, κυρίως επί Ενετών, την οικοδόμηση στην Αμαζική πληθώρας ιερών ναών, πολλές φορές κτητορικών, οι οποίοι επέδρασαν καταλυτικά στην πολεοδομική δομή της πόλης. Το σύνολο των ιερών ναών, που λειτουργούν έως και σήμερα, αποτέλεσε καθοριστικό στοιχείο της πολεοδομικής εξέλιξης της πόλης, καθώς ο κάθε ναός περιστοιχιζόταν από ιδιαίτερα εκτεταμένο αύλειο χώρο, σε συγκεκριμένες δε χρονικές περιόδους λειτουργούσε και νεκροταφείο. Η χωροθέτηση των ιερών ναών δημιούργησε ένα είδος ανάπλασης με εκτεταμένους δημόσιους χώρους, οι οποίοι στο πέρασμα των χρόνων οικοδομήθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ΙΝ του Αγ. Σπυρίδωνα στην κεντρική πλατεία της πόλης, *«ο πρώτος θεμέλιος λίθος της»*, αποτέλεσε από το 1685 και για πολλά χρόνια, χώρο διενέργειας διοικητικών συνελεύσεων και εν γένει εκδηλώσεων.

Σε όλες τις ιστορικές περιόδους του νησιού, το **φυσικό περιβάλλον**, τα **γεωμορφολογικά δεδομένα** και τα **ιδιαίτερα στοιχεία του τοπίου** επηρέασαν καθοριστικά τη συγκρότηση των πρωτευουσών και την πολεοδομική εξέλιξή τους. Για παράδειγμα, η αρχαία πρωτεύουσα και η μεσαιωνική πολίχνη χωροθετήθηκαν σε πεδινό και αμφιθεατρικό χώρο, στην πλαγιά του λόφου Κούλμου, σε πολύ κοντινή απόσταση από το απάνεμο λιμάνι. Το Κάστρο της Αγ. Μαύρας και η πρωτεύουσα εντός των τειχών κατασκευάστηκαν πάνω σε νησίδα μέσα στο τέναγος, περιστοιχισμένη από τα ιδιαίτερα στοιχεία των δύο λιμνοθαλασσών. Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας επί Ενετών στον οικισμό της Αμαζικής άρχισε σταδιακά η επέκταση της πόλης, μέσω της επιχωμάτωσης συγκεκριμένων τμημάτων της λιμνοθάλασσας για την οικοδόμηση

κατοικιών και την στέγαση των κατοίκων, καθώς όπως αναφέρει η κα Παπαδάτου «η στεριά και η θάλασσα διεισδύουν η μία στην άλλη».

Όπως προαναφέρθηκε, το νησί της Λευκάδας αποτελεί εστία ισχυρών και πολυάριθμων **σεισμικών δονήσεων** ανά τους αιώνες, γεγονός που επέδρασε καταλυτικά στην ανάπτυξη των οικισμών - πρωτευουσών στις διάφορες ιστορικές περιόδους. Ειδικότερα, οι διαρκείς σεισμικές δονήσεις είχαν ως αποτέλεσμα εκτεταμένες ζημιές και καταστροφές, καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολο τον οποιονδήποτε πολεοδομικό σχεδιασμό και επιβαρύνοντας οικονομικά την ανακατασκευή των οικοδομημάτων και την αποκατάσταση των ζημιών. Οι σεισμικές δονήσεις αποτελώντας αναπόσπαστο στοιχείο της καθημερινής ζωής των κατοίκων επέδρασαν σημαντικά στην ανοικοδόμηση της πρωτεύουσας και στον τρόπο κατασκευής των κτηρίων - οικοδομημάτων, με τη χρήση ξύλινων δομικών στοιχείων μέσω της διττής κατασκευής, ελαχιστοποιώντας έτσι τις καταστροφικές συνέπειες των σεισμών. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τον ιδιαίτερα ισχυρό σεισμό του 1948, λόγω των επιπτώσεων στα οικοδομήματα, που σε πολλές περιπτώσεις κρίθηκαν ακατάλληλα ή ισοπεδώθηκαν, επεκτάθηκε ο πολεοδομικός ιστός, με την ανάπτυξη της περιοχής Νεάπολη, για τη στέγαση άπορων σεισμοπαθών σε ειδικές κατασκευές που ονομάστηκαν «πηλόπληκτα».

Οι **υγειονομικές συνθήκες** που επικρατούσαν κυρίως στις δύο μεταγενέστερες πρωτεύουσες, στην Αγ. Μαύρα και στην Αμαξική, επηρέασαν καθοριστικά την πολεοδομική εξέλιξη των οικισμών. Στην πρώτη περίπτωση αυτό γίνεται φανερό με την δημιουργία της «τετρακωμίας», που ως στόχο είχε την αποσυμφόρηση της ασφυκτικής πολεοδομικής δομής εντός του Κάστρου. Στη δεύτερη δε περίπτωση, η πόλη επεκτάθηκε με στόχο την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από τους λοιμούς και τις ασθένειες, ενώ υπήρξε διαρκής σχεδιασμός για κατασκευή έργων υποδομής, καθώς και κοινωνικών υποδομών για παροχή βοήθειας σε άπορους και ασθενείς.

Οι **δημογραφικές εξελίξεις** κατά την διάρκεια των ετών επέδρασαν στον μετασχηματισμό των πρωτευουσών και στις συνεχείς επεκτάσεις τους. Πιο συγκεκριμένα, λόγω του μη επαρκούς χώρου για την στέγαση των κατοίκων κρίθηκαν απαραίτητες οι επεκτάσεις εκτός των τειχών και η ανοικοδόμηση συμπληρωματικών οικισμών σε άμεση χωρική συγγένεια με την πρωτεύουσα.

Κεφάλαιο 18. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, όπως προκύπτει από την ενδελεχή και εμπειριστατωμένη παρουσίαση, οι πόλεις - πρωτεύουσες της Λευκάδας από την αρχαιότητα ήταν τέσσερις: η αρχαία Νήρικος, η μεσαιωνική πολίχνη, το Κάστρο της Αγ. Μαύρας και η Αμαξική, η οποία αποτελεί την πρωτεύουσα από το 1684 έως σήμερα. Η κάθε πρωτεύουσα συνθέτει ποικίλα οικιστικά και πολεοδομικά στοιχεία, που σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να φαίνονται αποσπασματικά, ουσιαστικά όμως συνθέτουν και συμπληρώνουν την πολεοδομική εξέλιξη των πόλεων. Δημιουργείται δηλαδή ένα είδος «πολεοδομικού layering», με ιδιαίτερα στοιχεία και χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα η αρχαία πρωτεύουσα και η μετεξέλιξή της σε μεσαιωνική πολίχνη στον ίδιο χωροκοινωνικό μετασχηματισμό, το επιτείχισμα του Ορσίνι και η μετεξέλιξή του στο Κάστρο της Αγ. Μαύρας και η δημιουργία της Αμαξικής σε προϋπάρχοντα οικισμό.

Από την παρούσα μελέτη διαπιστώνεται ότι στην περίπτωση των πόλεων - πρωτευουσών της Λευκάδας αναπτύσσεται αμφίδρομη σχέση μεταξύ της πολεοδομικής εξέλιξης των οικισμών και των χωροκοινωνικών μετασχηματισμών ανά τους αιώνες, γεγονός που επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση εργασίας. Ειδικότερα, ο μετασχηματισμός του πολεοδομικού ιστού έχει επηρεάσει, μεταξύ άλλων, τη συγκρότηση των οικισμών, τη δημιουργία κοινωνικής συνοχής, την προώθηση της απασχόλησης, την ανάπτυξη οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων και την κατασκευή αναγκαίων υποδομών. Στον αντίποδα, μεταξύ των παραγόντων που διαμόρφωσαν την πολεοδομική εξέλιξη των πρωτευουσών συμπεριλαμβάνονται οι ιστορικές συγκυρίες, οι στρατηγικοί στόχοι και το αποτύπωμα των ξένων κατακτητών, η αναγκαιότητα αμυντικών έργων θωράκισης, η απασχόληση του πληθυσμού και οι παραγωγικές δραστηριότητες, η κατασκευή έργων υποδομής, οι σεισμικές δονήσεις και το φυσικό περιβάλλον.

Η πρωτεύουσα της Λευκάδας, αλλά και το νησί εν γένει, βαδίζοντας στον 21^ο αιώνα συνεχίζει διαρκώς να εξελίσσεται και να αναπτύσσεται σε ένα σύγχρονο αστικό τόπο, δημιουργώντας ένα ευρύ πλέγμα υποδομών, δραστηριοτήτων και υπηρεσιών προς όφελος των πολιτών και των μελλοντικών γενεών. Κοινή συνιστώσα αποτελεί η διαδρομή των πόλεων - πρωτευουσών στο χρόνο, αφήνοντας με τα υλικά και άυλα ιστορικά στοιχεία το δικό τους αποτύπωμα, σε ένα συνεχή διάλογο με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Πηγές τεκμηρίωσης - Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Bory De Saint-Vincent, J., B. (1823). *Nouvel Atlas pour servir à la histoire des iles ioniennes*. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα.
- Jacob, E. (1688). *S. Manra*. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα.
- Morris, S. (2004). *Πύργοι και αγροικίες στην κλασική Λευκάδα: Έλεγχος της υπαίθρου στην κλασική Ελλάδα*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Ο χώρος και τα δημογραφικά μορφώματα. Οι κύριοι συντελεστές της οικονομίας. Τόμος Β'*. Πρακτικά Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου (σσ. 79-91). Αθήνα.
- Partsch, J., Μετάφραση: Φωτεινού, Α. (2010). *Η Νήσος Λευκάς. Γεωγραφική Μονογραφία*. Αθήνα: Fagotto books.
- Fiedler, M. (2009). *Η Αρχαία Λευκάδα και τα σπίτια της*. Αρχαιολογία & Τέχνες (112), σσ. 38-46.
- Αργυρός, Π. (2001). *Ο ιστορικός χώρος της πόλης και η σημασία καταγραφής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα-Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαζική*. Πρακτικά Δ' Συμποσίου (σσ. 195-222). Αθήνα.
- Ασδραχάς, Σ. (2006). *Οι οριζόντες της Χαραμόγλειας Βιβλιοθήκης*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος Ι'. 2004-2005* (σσ. 293-296). Αθήνα.
- Βαγενάς, Ν. (2001). *Το Κάστρο της Αγίας Μαύρας (1300-1977)*. Αθήνα: Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας.
- Βαγενάς, Ν. (2009). *Κάστρο Αγίας Μαύρας. Γεωμετρική ανάλυση των αμυντικών γραμμών της δυτικής πύλης (1684-1720)*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος ΙΑ'. 2006-2008* (σσ. 11-62). Αθήνα.
- Βλαντής, Σ. (2008). *Η Λευκάς υπό τους Φράγκους, τους Τούρκους και τους Ενετούς (1204-1797)*. Λευκάδα: 1902. Φωτοανατύπωση. Αθήνα: Πορεία.
- Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Λευκάδας & Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λευκάδας. (2009). *Διάυλος - Διώρυξ Λευκάδος (1688-1987)*. Λευκάδα.
- Δήμος Λευκάδας. (2015). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λευκάδας 2015-2019*. Ενότητα 1. Στρατηγικός Σχεδιασμός.
- Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας. (2003). *Χαρακτικά και χάρτες της Λευκάδας*. Λευκάδα.
- Δήμος Λευκάδας. (2018). *Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση Χωρικής Ενότητας Λευκάδας στο πλαίσιο του χωρικού προτύπου του ΠΕΝ IN 2014-2020 "Παράκτιος χώρος με έμφαση στη θαλάσσια οικονομία"*. Λευκάδα.
- Επτάνησα. (2002). Αθήνα: Explorer.
- Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών. (2004). *Αγροτικές εξεγέρσεις στη Λευκάδα*. Πρακτικά Η' Συμποσίου. Αθήνα.

- Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών. (2011). *Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*. Πρακτικά ΙΕ' Συμποσίου. Αθήνα.
- Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών. (2019). *Λευκάδα & τουρισμός 1950-2018*. Πρακτικά ΚΓ' Συμποσίου. Αθήνα.
- Ζαβιτσάνου, Ζ. (2007-2008). *Κριτική προσέγγιση των κατευθύνσεων του ΓΠΣ και της Πολεοδομικής Μελέτης για την επέκταση της πόλης της Λευκάδας*. ΕΜΠ. ΔΠΜΣ Πολεοδομία - Χωροταξία. Προσεγγίσεις του σχεδιασμού στην Ελλάδα, σσ. 65-79.
- Κακλαμάνης, Μ. (2005). *Εγκλωβή. Λαογραφικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κλαμπατσέα, Ε. (2012). *Διερευνώντας τη σχέση τουρισμού και ταυτότητας ενός τόπου μέσω των επιλογών του σύγχρονου σχεδιασμού*. Στο Marketing και Branding Τόπου: *Η Διεθνής Εμπειρία και η Ελληνική Πραγματικότητα*. Συλλογικός Τόμος. Επιμ: Δέφνερ, Α. & Καραχάλης Ν. Ενότητα IV: Η σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης και του τοπικού πολιτισμού με την προβολή της ταυτότητας του τόπου, σσ. 343-362. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Κοντομίχης, Γ. (1977). *Η πολιτεία της Λευκάδας στην Αρχαιότητα*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος Δ'* (σσ. 7-28). Αθήνα.
- Κοντομίχης, Π. (1984). *Αγροτικές βιοτεχνικές εργασίες (Λαογραφικά Λευκάδας)*. Επετηρίδα Τόμος Ε'. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Λάζαρης, Μ. (2014). *Η χλωρίδα της Λευκάδας*. Αθήνα: fagotto books.
- Λαμπρινού, Μ. (1997). *Οχρωματική και κοινωνική δραστηριότητα στο στενό της Λευκάδας από το 14^ο ως το 19^ο αιώνα*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Τοπική παράδοση και πολιτισμικός τουρισμός. Πρακτικά Α' Συμποσίου* (σσ. 63-71). Αθήνα.
- Λαμπρινού, Μ. (2001). *Η εντός Φρουρίου πόλη της Αγίας Μαύρας. Νέα στοιχεία και προοπτικές για τη διαχείριση του ιστορικού χώρου. Επιστημονικοί στόχοι και πρόσθετα συμπεράσματα - Επαληθεύσεις και διερευνήσεις*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα-Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαξική. Πρακτικά Δ' Συμποσίου* (σσ. 139-158). Αθήνα.
- Λαμπρινού, Μ. (2006). *Τρία ενετικά μνημεία στον πορθμό της Λευκάδας: Φρούριο της Αγίας Μαύρας, Ναός Αγίου Γεωργίου, Ενετικές Αλυκές*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος Ι'. 2004-2005* (σσ. 37-108). Αθήνα.
- Λαμπρινού, Μ. (2007). *Η ιστορική φυσιογνωμία της Λευκάδας*. Αρχαιολογία & Τέχνες (103), σσ. 66-69.
- Λευκάδα. (1996). Στο *Νησιά του Ιονίου* (σσ. 55-92). Αθήνα: Η Καθημερινή.
- Λιάτα, Ε. (2004). *Η "Τετρακωμία" της Λευκάδας. Σχόλιο σε ένα σχέδιο του 1684*. Αθήνα: Ανάτυπο Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών Θ' 2003.
- Μαχαράς, Κ. (1940). *Λευκάς και Λευκάδιοι επί Αγγλικής Προστασίας (1810-1864)*. Κέρκυρα: Εταιρεία προς Ενίσχυσιν Επτανησιακών Μελετών.
- Μαχαράς, Κ. (2008). *Η Λευκάς επί Ενετοκρατίας (1684-1797)*. Λευκάδα: 1902. Φωτοανατύπωση. Αθήνα: Πορεία.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λευκάδας. *Λευκάδα Θρησκευτικοί Προορισμοί*.

- Παναγιωτάτου, Ε. (2019). *Το ζήτημα του χώρου: Μεθοδολογικές, ερμηνευτικές διαδρομές και πρακτικές σχεδιασμού με έμφαση στις κοινωνικο-οικονομικές διεργασίες*. Διάλεξη στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μαθήματος *Το ζήτημα της μεθοδολογίας και της θεωρίας στο σχεδιασμό του χώρου*
- Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, Χ. (1999). *Η ταυτότητα των πόλεων προς τον 21^ο αιώνα*. Προσυνεδριακή ημερίδα.
- Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, Χ. (1999). *Λευκάδα ερευνώντας*. Πάτρα: Αχαϊκές Εκδόσεις.
- Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, Χ. (2001). *Αμαζική. Μια συγκριτική πολεοδομική θεώρηση*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα - Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαζική. Πρακτικά Δ' Συμποσίου* (σσ. 223-238). Αθήνα.
- Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, Χ. (2014). *Τεχνικές ευσταθείας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και λεξικό ιδιωματικών οικοδομικών όρων της Λευκάδας*. Λευκάδα.
- Περδικάρης, Γ. (1992). *Ορφεύς Λευκάδος (1937-1988). Μισός αιώνας πολιτιστικής πορείας*. Λευκάδα: Μουσικοφιλολογικός Όμιλος "Ορφεύς".
- Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. (2014). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ιονίων Νήσων 2014-2019. Ενότητα 1 - Στρατηγικός Σχεδιασμός*.
- Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας - Δήμος Λευκάδας & Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών Ι.Τ.Ε. (2013). *Οθωμανικές πηγές για τη νεότερη ιστορία της Λευκάδας*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Πλιάκου, Γ. (2001). *Η αρχαία πόλη Λευκάς: Το άστυ και η ευρύτερη περιοχή του*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας: Αρχαία Λευκάδα - Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαζική* (σσ. 21-43). Αθήνα.
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας. (2002). *Αφιέρωμα 40 χρόνια (1962-2002) Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας*. Λευκάδα.
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας. (2005). *50 χρόνια Γιορτές Λόγου και Τέχνης στη Λευκάδα (1955-2005)*. Ιωάννινα.
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας. (2015). *60 χρόνια Γιορτές Λόγου & Τέχνης στη Λευκάδα (1955-2015)*. Λευκάδα: Fagotto books.
- Ροντογιάννης, Π. (1988). *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδος*. Αθήνα.
- Ροντογιάννης, Π. (1994). *Η εκπαίδευση στη Λευκάδα 1613-1950*. Αθήνα.
- Ροντογιάννης, Π. (1995). *Σεισμολόγιο Λευκάδος (1469-1971)*. Στο ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος Η' (σσ. 151-205). Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Ροντογιάννης, Π. (2006). *Ιστορία της νήσου Λευκάδος. Τόμος Α'*. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Ροντογιάννης, Π. (2006). *Ιστορία της νήσου Λευκάδος. Τόμος Β'*. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Σκλαβενίτης, Δ., Χαραμόγλης, Α., Σκλαβενίτης, Τ., Ασδραχάς, Σ. (2004). *Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδική Βιβλιοθήκη*. Λευκάδα: Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας & Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.

- Σκλαβενίτης, Κ. (2019). *Περπατώντας στην παλιά πόλη της Λευκάδας - A walk through Lefkada's old town*. Αθήνα: fagotto books.
- Σκλαβενίτης, Τ. (2006). *Η πολιτισμική ιστορία της Λευκάδας μετά την Ένωση*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών & Σύλλογος Λευκαδίων Φοιτητών & Σπουδαστών Αττικής, *Γνωριμία με τη Λευκάδα* (σσ. 19-61). Αθήνα.
- Σκλαβενίτης, Χ., Τσαρλαμπά - Κακλαμάνη, Β. (2006). *Εγκλομβή. Λαογραφικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *ΕΠΕΤΗΡΙΣ. Τόμος Ι'. 2004-2005* (σσ. 346-357). Αθήνα.
- Σμύρης, Γ. (2004). *Στοιχεία για τη μεσαιωνική Λευκάδα. Η Ακρόπολη στον Κούλμο*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Ο χώρος και τα δημογραφικά μορφώματα. Οι κύριοι συντελεστές της οικονομίας*. Τόμος Β'. Πρακτικά Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου (σσ. 147-164). Αθήνα.
- Τα κάστρα της Ελλάδας*. (2002). Αθήνα: Explorer.
- Τοπική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Λευκάδας. (2010). *Οι τοπικές ποικιλίες της Λευκάδας*. Λευκάδα.
- Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Λευκάδας. (2010). *Στα χνάρια του χθες*. Λευκάδα.
- Τουλιάτος, Π. (2001). *Παραδοσιακά δομικά αντισεισμικά συστήματα: Το παράδειγμα της Λευκάδας*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα-Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαζική*. Πρακτικά Δ' Συμποσίου (σσ. 239-244). Αθήνα.
- Τσαρλαμπά - Κακλαμάνη, Β. (2009). *Όψεις της πολιτιστικής ζωής της λευκαδίτικης κοινωνίας στα χρόνια των ιστορικών Σπυρίδωνος Α. Βλαντή (1855-1938) και Κωνσταντίνου Γ. Μαχαιρά (1882-1967)*. Στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, *Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της 19^{ος}-20^{ος} αι.* Πρακτικά Συνεδρίου (σσ. 209-276). Αθήνα.
- Τσερές, Δ. (2018). *Λιμνοθάλασσα Λευκάδας - Ξαναγράφοντας το τοπίο*. Ημερίδα *Η λιμνοθάλασσα της Λευκάδας: Παρελθόν - παρόν - μέλλον*.
- Φίλιπα - Αποστόλου, Μ., (2009). *Οικισμοί, μοναστήρια, εκκλησίες*. Στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, *Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της 19^{ος}-20^{ος} αι.* Πρακτικά Συνεδρίου (σσ. 145-158). Αθήνα.
- Φίλιπα - Αποστόλου, Μ. (1997). *Αρχιτεκτονική στη Λευκάδα. Δυνατότητες ένταξης στο δίκτυο πολιτισμικού τουρισμού*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Τοπική παράδοση και πολιτισμικός τουρισμός*. Πρακτικά Α' Συμποσίου (σσ. 59-62). Αθήνα.
- Φίλιπα - Αποστόλου, Μ. (2001). *Η Μεσαιωνική Πρωτεύουσα της Λευκάδας. Στρατηγικοί στόχοι και συμπεράσματα μιας διεπιστημονικής έρευνας στο ΕΜΠ*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα-Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαζική*. Πρακτικά Δ' Συμποσίου (σσ. 125-138). Αθήνα.
- Φίλιπα - Αποστόλου, Μ. (2006). *Παράδοση και υλικός πολιτισμός της Λευκάδας*. Στο Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών & Σύλλογος Λευκαδίων Αττικής, *Γνωριμία με τη Λευκάδα* (σσ. 83-87). Αθήνα.
- Φίλιπας, Α. (1985). *Φιλαρμονική Λευκάδος (Ιστορική πορεία 135 χρόνων)*. Τόμος Α'. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.

Φίλιππας, Α. (1986). *Η Φιλαρμονική Λευκάδος (Ιστορική πορεία 135 χρόνων)*. Τόμος Β'. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.

Φιώρου, Ε. (2006). *Εγκλωβή Λευκάδας: Ένα χωριό, μια ιστορία*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.

Διαδικτυακοί τόποι

Bordone, B. (1547). *Isolario di Benedetto Bordone nel qual si ragiona di tutte l'isole del mondo, con li lor nomi antichi & moderni, historie, favole, & modi del loro vivere, & in qual parte del mare stanno, & in qual parallelo & clima giaciono*. Βενετία: Ιστορική Βιβλιοθήκη, Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη. Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2020, από www.laskaridisfoundation.org: <http://www.laskaridisfoundation.org/wp-content/uploads/2020/06/Bordone-B. Isolario 1547 IAL.pdf>

Camocio, G., F. (1574). *Isole famose porti, fortezze, e terre maritime sottoposte alla Ser.ma Sig.ria di Venetia, ad altri Principi Christiani, et al Sig.or Turco, novamente poste in luce, Βενετία, alla libreria del segno di S.Marco*. Βιβλιοθήκη Ίδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη. Ανάκτηση Νοέμβριος 17, 2020, από www.laskaridisfoundation.org

GEODATA.gov.gr. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 15, 2020, από <https://geodata.gov.gr>

Goodisson, W. (1822). *A historical and topographical Essay upon the Islands of Corfou, Leucadia, Cephalonia, Ithaca, and Zante*. London: Βιβλιοθήκη Ίδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη. Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2020, από www.laskaridisfoundation.org

Google earth. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 15, 2020, από <https://earth.google.com>

ISLEPACT - Sustainable energy actions for islands. Ανάκτηση Νοέμβριος 19, 2020, από www.islepact.eu

Royal Collection Trust. *Giovanni G. Rossi. Lefkادا and St Maura (1684)*. Ανάκτηση Ιανουάριος 15, 2021, από <https://militarymaps.rct.uk>: <https://militarymaps.rct.uk/ottoman-habsburg-wars-1521-1791/lefkada-and-st-maura-1684-situation-e-prospetto>

Αυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ελλάδας. Ανάκτηση Νοέμβριος 18, 2020, από <http://ayla.culture.gr>: <http://ayla.culture.gr/karsaniko-kentima>, <http://ayla.culture.gr/fakes-egklouvis-leukadas>, <http://ayla.culture.gr/porsaniko-maxairi-leukadas>

Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Λευκάδας. Ανάκτηση Νοέμβριος 5, 2020, από <http://gak.lef.sch.gr/index.htm>

Γενικό Νοσοκομείο Λευκάδας. Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2020, από www.lefkada-hospital.gr

Γεωδυναμικό Ινστιτούτο. Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών. Ανάκτηση Ιανουάριος 21, 2021, από www.gein.noa.gr: <http://www.gein.noa.gr/el/seismikotita/xartes>

ΔΑΦΝΗ - Δίκτυο Αειφόρων Νήσων. Ανάκτηση Νοέμβριος 19, 2020, από <https://dafninetwork.gr>

Δήμος Λευκάδας: *Υπεγράφη η σύμβαση για την αστική ανάπτυξη περιοχής Αγ. Μηνά*. (2019). Ανάκτηση Νοέμβριος 23, 2020, από <https://kedke.gr>: <https://kedke.gr/otanews/dimos-lefkadas-ypografi-i-symvasi-gia-tin-astiki-anaplasti-periochis-ag-mina/>

- Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας. Ανάκτηση Νοέμβριος 5, 2020, από <https://www.lefkaslibrary.gr>
- Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος. Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού - Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων. (2020, Νοέμβριος 22). Ανάκτηση από <http://listedmonuments.culture.gr>
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2020, από www.peponia.gr
- Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2020, Αύγουστος). *Εγγραφή 16 νέων στοιχείων στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας*. Ανάκτηση Νοέμβριος 16, 2020, από www.culture.gov.gr: <https://www.culture.gov.gr/el/information/SitePages/view.aspx?nID=3410#prettyPhoto>
- Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2020, από <https://www.statistics.gr>: www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL54/, www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL48/, www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/, www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/STO12/
- Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών. Ανάκτηση Νοέμβριος 5, 2020, από <https://lefkadika.gr>
- Ιερά Μητρόπολις Λευκάδος και Ιθάκης. Ανάκτηση Νοέμβριος 2, 2020, από <http://www.imli.gr>: <http://www.imli.gr/metropolis/churches>
- Καλλικράτης. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 20, 2020, από www.kallikratis.org: <https://www.kallikratis.org/perifereiaki-enotita-leykadas/>
- Μουσείο Άγγελου Σικελιανού. Ανάκτηση Νοέμβριος 3, 2020, από <https://sikelianosmuseum.gr>
- Μουσικοφιλολογικός Όμιλος "ΟΡΦΕΑΣ". Ανάκτηση Νοέμβριος 5, 2020, από <https://orfeaslefkada.gr>
- Μουσικοφιλολογικός Όμιλος «Απόλλων». Ανάκτηση Νοέμβριος 25, 2020, από <https://apollonkaryas.gr>: <https://apollonkaryas.gr/syntomo-istoriko/>
- Μουσικοχορευτικός Όμιλος «Νέα Χορωδία Λευκάδας». Ανάκτηση Νοέμβριος 26, 2020, από <https://neaxorodia.gr>: <https://neaxorodia.gr/istoriko>
- Νέο νοσοκομείο στη Λευκάδα προσφέρει σημαντικά οφέλη για την υγεία των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών. (2020). Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2020, από <https://ec.europa.eu>: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/projects/Greece/new-hospital-on-greek-island-provides-major-health-benefits-to-locals-and-visitors
- ΟΔΥΣΣΕΥΣ. Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού. Ανάκτηση Οκτώβριος 30, 2020, από <http://odysseus.culture.gr>
- Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, Χ. (2019). *Κεντρική Πλατεία Λευκάδας - Μια ιστορική ανασκόπηση*. Ανάκτηση Ιανουάριος 15, 2021, από <https://charapapadatou.gr>: <https://charapapadatou.gr/kentriki-plate-a-leykadas-mia-storiki-naskopisi/>
- Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Ανάκτηση Νοέμβριος 10, 2020, από <https://pin.gov.gr>
- Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας - Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 10, 2020, από <http://lefkada.gr>

Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας. Ανάκτηση Οκτώβριος 10, 2020, από <https://lefkasculturalcenter.gr>

Τμήμα Περιφερειακής Ανάπτυξης. Σχολή Οικονομικών Επιστημών. Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Ανάκτηση Νοέμβριος 18, 2020, από <http://rd.ionio.gr>

Τσερές, Δ. (2014). *Το Οθωμανικό Υδραγωγείο της Αγίας Μαύρας [Α' Μέρος]*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 23, 2020, από <https://aromalefkadas.gr>

Τσερές, Δ. (2014). *Το Οθωμανικό Υδραγωγείο της Αγίας Μαύρας [Β' Μέρος]*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 23, 2020, από <https://aromalefkadas.gr>

Τσερές, Δ. *Η Λευκάδα μέσα από την Ιστορία*. Ανάκτηση Νοέμβριος 7, 2020, από www.lefkada.gr: <http://www.lefkada.gr/pages.asp?pageid=630&langid=1>

Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων. Δελτίο Τύπου. (2020, Ιούλιος). Ανάκτηση Ιανουάριος 2, 2021, από www.mindev.gov.gr: <http://www.mindev.gov.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BD%CE%BF-%CF%86%CF%89%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-8-%CE%BD%CE%AD%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B5%CF%80/>

Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού - Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων. *Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος*. Ανάκτηση Νοέμβριος 22, 2020, από <http://listedmonuments.culture.gr>

Φιλαρμονική Εταιρία Λευκάδος. Ανάκτηση Νοέμβριος 10, 2020, από <https://filarmoniki.gr>

ΦΙΛΙΟΤΗΣ. Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 28, 2020, από <https://filotis.itia.ntua.gr>

Θεσμικό πλαίσιο

Ν. 2539/1997 «Συγκρότηση Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας»

Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης»

Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 128/Α/3.7.2008)

Αναθεώρηση Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και Περιβαλλοντική Έγκριση αυτού (ΦΕΚ 16/ΑΑΠ/5.2.2019)

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για Βιομηχανία και Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού (151/ΑΑΠ/13.4.2009)

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού (ΦΕΚ 2464/Β/3.12.2008)

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/4.11.2011)

Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Λευκάδας (ΦΕΚ 405/Δ/16.6.1989)

Έγκριση πολεοδομικής μελέτης τμήματος της πολεοδομικής ενότητας του Δήμου Λευκάδας (ΦΕΚ 517/Δ/21.9.1990)

Αναθεώρηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου περιοχής του Δήμου Λευκάδας και ένταξη στο σχέδιο του προϋφιστάμενου του έτους 1923 οικισμού του ίδιου Δήμου και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης (ΦΕΚ 95/Δ/5.2.1992)

Επανακαθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης στην πόλη της Λευκάδας εκτός του Ιστορικού της Κέντρου (ΦΕΚ 750/Δ/26.7.1994)

Τροποποίηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Λευκάδας (ΦΕΚ 678/Δ/1.8.1997)

Καθορισμός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου Ν. Λευκάδας (ΦΕΚ 1096/Δ/18.12.1997)

Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου πόλης της Λευκάδας (ΦΕΚ 103/Β/10.3.1982)

Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του συγκροτημάτων των «Βόλτων» (ΦΕΚ 293/Β/1.4.1999)

Χαρακτηρισμός ως παραδοσιακών οικισμών, Σύβοτα και Αγ. Νικήτα (ΦΕΚ 594/Δ/13.11.1978)

Χαρακτηρισμός ως παραδοσιακών οικισμών τμημάτων των οικισμών Αλέξανδρος και Κολυβάτα (ΦΕΚ 611/Δ/28.11.2020)

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Δ.Π.Μ.Σ. «ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ & ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ»

Διπλωματική Εργασία
«Πολεοδομική εξέλιξη
& χωροκοινωνικοί
μετασχηματισμοί.
Η περίπτωση της πόλης της
Λευκάδας»

Παραρτήματα

Φοιτήτρια: Ζωή Παπαρσένου

Επίβλεψη: Ειρήνη Κλαμπατσέα

Αθήνα, Μάρτιος 2021

Περιεχόμενα

Π.1. Αποδελτίωση κύριων κατευθύνσεων αναθεωρημένου Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου Περιφέρειας Ιονίων Νήσων - Λευκάδα.....	138
Π.2. Προστατευόμενες περιοχές.....	146
Π.3. Σεισμική δραστηριότητα (1468-σήμερα)	149
Π.4. Εκκλησίες και μοναστήρια.....	152
Π.5. Πολιτιστική ταυτότητα.....	155
5.1. Μουσεία, Πινακοθήκη, Συλλογές και Αίθουσες Τέχνης	155
5.2. Γενικά Αρχεία Κράτους - Βιβλιοθήκες	158
5.3. Θέατρα και κινηματογράφοι	159
5.4. Επιστημονικά σωματεία και πολιτιστικοί φορείς	160
Π.6. Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων & Μνημείων της Λευκάδας	162
Π.7. Στρατηγικοί άξονες, μέτρα και δράσεις Δήμου Λευκάδας (ΕΠ Δ. Λευκάδας 2015-2019)	168

Π.1. Αποδελτίωση κύριων κατευθύνσεων αναθεωρημένου Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου Περιφέρειας Ιονίων Νήσων - Λευκάδα

Για την Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας προτείνονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- αναβάθμιση παραδοσιακών οικισμών και ανάπλαση ιστορικού κέντρου Λευκάδας
- ανάδειξη της Λευκάδας ως αστικού πόλου ανάπτυξης (πόλη περιφερειακής σημασίας)
  - μέτρα για την αναστολή της διάχυσης του αστικού χώρου με τη μορφή της εκτός σχεδίου δόμησης, σε συνδυασμό με πολιτικές εξυγίανσης και ανάπλασής του, κατά προτεραιότητα στην παλιά πόλη της Λευκάδας
- προώθηση της Λευκάδας, του Νυδριού και της γραμμικής ανάπτυξης Νικιάνα - Βλυχό ως τουριστικών πόλων εθνικής εμβέλειας
- ανάδειξη της Βασιλικής και του Αγ. Νικήτα ως τουριστικών πόλων περιφερειακής εμβέλειας
- ορισμός των περιφερειακής εμβέλειας Επιχειρηματικών Πάρκων Βιομηχανίας - Βιοτεχνίας - Χονδρεμπορίου στη Λευκάδα ως βιομηχανικών - βιοτεχνικών πόλων
- αναβάθμιση της Λευκάδας σε πύλη διεθνούς σημασίας, λόγω της παράλληλης θαλάσσιας σύνδεσής της με το διαμήκη θαλάσσιο και οδικό άξονα της Περιφέρειας και, μέσω αυτού, με τις θαλάσσιες λεωφόρους της Αδριατικής - Ιονίου
- σχεδιασμός και κατασκευή νέων υποδομών για υδατοδρόμια και διεθνή κρουαζιέρα
- ένταξη του αερολιμένα Ακτίου (ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας) στην κατηγορία των διεθνών αερολιμένων
- αντιμετώπιση καθεστώτος «διπλής» νησιωτικότητας μικρών νησιών (Μεγανήσι, Κάλαμος, Καστός) που αφορά τις περιορισμένες σε έκταση παραγωγικές δραστηριότητες και τη δυσκολία στην προσπελασιμότητα
  - ενίσχυση γεωργίας με ειδικά κίνητρα
  - ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών
  - δημιουργία οργανωμένων λιμενικών υποδομών μικρού μεγέθους για τουριστικά σκάφη και πλοία κρουαζιέρας
  - κατασκευή απαραίτητων τεχνικών και περιβαλλοντικών υποδομών μικρής κλίμακας
- λειτουργία όλων των απαραίτητων τεχνικών και κοινωνικών υποδομών που αντιστοιχούν στο επίπεδο ιεράρχησης και στροφή σε μια διαχείριση αστικού

περιβάλλοντος με μειωμένη εκπομπή ρύπων

- δομημένο περιβάλλον: προστασία και ανάδειξη ιστορικών και πολιτιστικών πόρων και ιστορικών κέντρων, μέσω της ανάδειξης του πολιτισμού ως βασικής συνιστώσας της πόλης
- πολυθεματικές πολεοδομικές παρεμβάσεις (αναβάθμιση δημόσιου χώρου, σχεδιασμός χρήσεων γης, αντιμετώπιση φαινομένων κοινωνικοχωρικού αποκλεισμού)
- αναπλάσεις υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και ειδικότερα στην παλιά πόλη της Λευκάδας, στοχεύοντας σε: αναβαθμισμένο περιβάλλον κατοικίας και εργασίας, αυξημένη ελκυστικότητα ως τουριστικού προορισμού, εξοικονόμηση ενέργειας και βιοκλιματικό σχεδιασμό κτηρίων και δημόσιου χώρου, πρακτικές καινοτομίας και «έξυπνων πόλεων», προώθηση βιώσιμης κινητικότητας και ενίσχυση «πράσινων» μέσων μαζικής μεταφοράς και «ήπιων» μορφών μετακίνησης
- αναπλάσεις παραδοσιακών και αξιόλογων οικισμών για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- προγράμματα ολοκληρωμένων αστικών αναπλάσεων (μέσω του εργαλείου των ΣΟΑΠ) στο ιστορικό κέντρο της Λευκάδας (παλιά πόλη και είσοδος της)
- σύνταξη Τοπικών Χωρικών Σχεδίων σε κάθε Δήμο και ειδικότερων πολεοδομικών μελετών, με παράλληλη αξιολόγηση κατευθύνσεων, όρων και περιορισμών της ΖΟΕ Λευκάδας
- κατευθύνσεις για κτηνοτροφική δραστηριότητα και ελαιώνες, που καλύπτουν ένα βασικό τμήμα της ενδοχώρας της Λευκάδας και κατευθύνσεις για μικρούς και πολύ μικρούς οικισμούς που παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και μορφολογικό ενδιαφέρον
  - προστασία γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας
  - προστασία αγροτικού χώρου με ειδικά γεωργο-περιβαλλοντικά μέτρα, με στόχο την ενίσχυση των υποδομών άρδευσης και φιλικές προς το περιβάλλον καλλιέργειες
  - ανάδειξη αγροτικού τοπίου, με χαρακτηριστικά στοιχεία τους ελαιώνες, τις πεζούλες, τις ξηρολιθιές και τα λιοτρίβια
  - προστασία και οριοθέτηση περιοχών με ελαιώνες, με σκοπό την διατήρηση και ενίσχυση της παραδοσιακής αγροτικής διαδικασίας

- οργάνωση ελαιώνα σε ζώνες: ο ιστορικός που θα πρέπει να προστατευθεί και ως τοπίο και ο παραδοσιακός που θα πρέπει να διατηρηθεί ως παραγωγικό μέσο, εισάγοντας και νέες μεθόδους καλλιέργειας
- ενίσχυση καθετοποίησης αγροτικής παραγωγής και παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας και διάθεσής τους στον τουρισμό, συμβάλλοντας στην υλοποίηση του αγροδιατροφικού προτύπου.
- ανάπτυξη ήπιων, ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού - αναψυχής
- διασύνδεση ενδοχώρας με παράκτιο χώρο
- αξιοποίηση εγκαταλειμμένων οικισμών και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στους αξιόλογους μικρούς οικισμούς
- ανάπτυξη βασικών υποδομών και αναπλάσεις οικισμών
- οριοθέτηση κτηνοτροφικών ζωνών και βοσκοτόπων
- προστασία δασικών οικοσυστημάτων
- ανάπτυξη ενδιάμεσου βαθμού οργάνωσης υποδοχέων μεταποιητικών δραστηριοτήτων
- χωροθέτηση εγκαταστάσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ (αιολικά, φωτοβολταϊκά, βιομάζα), κατά το δυνατόν όμως όχι σε βάρος της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής
- ενίσχυση υποδομών πολιτισμού, πανεπιστημίου, έρευνας και κοινωνικής πρόνοιας
- ενίσχυση υποδομών κοινωνικής πρόνοιας στο Δ. Μεγανησίου
- έργα αναβάθμισης οδικών αξόνων
  - οδικός άξονας Λευκάδα - Νυδρί - Μαραντοχώρι - Βασιλική
  - οδική σύνδεση της Λευκάδας με την οδό Άκτιο - Αμβρακία και μέσω αυτής με την Ιόνια Οδό
- αντικατάσταση της υφιστάμενης πλωτής γέφυρας με μια από τις τρεις ακόλουθες εναλλακτικές επιλογές και μετά από τεχνική, κοινωνικο-οικονομική και περιβαλλοντική τεκμηρίωση: α) υποθαλάσσια ζεύξη, β) αντικατάσταση της υφιστάμενης πλωτής γέφυρας στη θέση όπου προγραμματίζεται η υποθαλάσσια σύνδεση με στόχο την εκτροπή κυκλοφορίας οχημάτων εκτός πόλης και γ) αντικατάσταση υφιστάμενης πλωτής γέφυρας στην ίδια θέση
- περιβαλλοντική διαχείριση των λιμανιών ως «πράσινα» λιμάνια, εξειδικεύοντας την κατεύθυνση αυτή στα «πράσινα» πλοία, συμβάλλοντας στη μετεξέλιξη των λιμανιών σε φιλικά προς το περιβάλλον, με βιώσιμες οικονομικές προοπτικές

- ενίσχυση των θαλάσσιων συνδέσεων, τόσο με τα υπόλοιπα νησιά της ΠΙΝ, όσο και με τις ηπειρωτικές ακτές της Ηπείρου, της Δυτικής Ελλάδας και της Πελοποννήσου
- διερεύνηση ένταξης λιμένα Λευκάδας στην κατηγορία Κ2 «Λιμένες Εθνικής Σημασίας»
- υλοποίηση έργων για προσεγγίσεις κρουαζιερόπλοιων
- κατασκευή απαραίτητων υποδομών για την ανάπτυξη της ιστιοπλοΐας και τον χαρακτηρισμό της Λευκάδας ως πόλου θαλάσσιου αθλητισμού
- χωροθέτηση υδατοδρομίων κατά προτεραιότητα στους λιμένες: Λευκάδας, Βασιλικής, Καλάμου, Καστού και Σπαρτοχωρίου, με σκοπό την ενδοπεριφερειακή και διαπεριφερειακή επικοινωνία της Περιφέρειας (Ιωάννινα, Πάτρα, Βόλος, Τριγωνίδα, Μεσολόγγι, Αμφιλοχία, χώρες της Αδριατικής)
- διατήρηση και ενίσχυση υφιστάμενων ακτοπλοϊκών συνδέσεων και συγκεκριμένα: Μεγανησίου με Νυδρί, Καλάμου και Καστού με Μύτικα Αιτωλοακαρνανίας και Νυδρί (λόγω της εξάρτησης των νησιών με το δίπολο Νυδρί - Σπαρτοχώρι)
- διερεύνηση δημιουργίας νέων ελικοδρομίων στη νότια Λευκάδα
- διερεύνηση πύκνωσης δικτύου ελικοδρομίων στα μικρά νησιά (Μεγανήσι, Κάλαμος και Καστός)
- εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση εξοπλισμού υφιστάμενων ελικοδρομίων, με σκοπό την υποστήριξη νυχτερινών πτήσεων ελικοπτέρων ή/και πτήσεων υπό δυσμενείς καιρικές συνθήκες
- εφαρμογή ολοκληρωμένης πολιτικής για την διαχείριση και εξοικονόμηση των υδάτινων πόρων, με σκοπό την επίλυση προβλημάτων και την κάλυψη αναγκών ύδρευσης και άρδευσης
- έργα αντιπλημμυρικής προστασίας (πχ. στους χείμαρρους), με έμφαση στις περιοχές που εμφανίζουν συχνότερα πλημμυρικά φαινόμενα
- καθορισμός περιοχών κτηνοτροφίας και οριοθέτησή τους από τον υποκείμενο σχεδιασμό, με ιδιαίτερη έμφαση σε νησιά με ανεπτυγμένη κτηνοτροφία, όπως η Λευκάδα
- ανάπτυξη μόνο εκτατικών βιολογικών ιχθυοκαλλιεργειών παραδοσιακής μορφής και ήπιας εκμετάλλευσης στις λιμνοθάλασσες Παλαιόνι και Αυλαίμων
- χωρικός περιορισμός της ΠΑΥ στο Σύμπλεγμα Εχινάδων Νήσων, με στόχο την εξαίρεση περιοχών πέριξ των μικρών νησιών Καλάμου και Καστού, στις οποίες είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος ο θαλάσσιος τουρισμός σκαφών αναψυχής

- απαγόρευση εγκατάστασης οποιασδήποτε μορφής υδατοκαλλιέργειας στον θαλάσσιο χώρο του Δήμου Μεγανησίου
- χωροθέτηση από τον υποκείμενο σχεδιασμό Επιχειρηματικών Πάρκων τύπου Β' (μέσης όχλησης) ή Γ' (χαμηλής όχλησης) του Ν. 3982/2011, με ταυτόχρονη απαγόρευση της διάσπαρτης χωροθέτησης και της παρόδιας ανάπτυξης δραστηριοτήτων βιοτεχνίας, βιομηχανίας και χονδρεμπορίου στα μεγάλα νησιά
- προώθηση πιλοτικών προγραμμάτων και προσαρμογή των ΑΠΕ σε διατηρητέα κτήρια, παραδοσιακούς οικισμούς και στην παλιά πόλη της Λευκάδας
- κατευθύνσεις για αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές στον παράκτιο χώρο της ΠΕ Λευκάδας
- κατευθύνσεις για περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού στα νησιά: Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλαμος και Καστός
- δημιουργία εγκαταστάσεων γκολφ στην ευρύτερη περιοχή του αστικού κέντρου της Λευκάδας, εφόσον εξασφαλισθούν οι απαιτούμενοι υδάτινοι πόροι (από ΕΕΛ, μονάδες αφαλάτωσης ή άλλο παρόμοιο τρόπο εξαιρουμένων σε κάθε περίπτωση της χρήσης υδάτων από τα δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης και της άντλησης υδάτων από την υπόγεια υδροφορία)
- διερεύνηση χωροθέτησης καταδυτικών πάρκων στην Λευκάδα (αξιοποίηση του αρχαίου ναυαγίου στα ανοιχτά των Συβότων) και στο Μεγανήσι, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην τροποποίηση του άρθρου 13 του Ν. 3409/2005
- χωρικοί υποδοχείς χαμηλής και μέσης όχλησης με «ενδιάμεσο βαθμό οργάνωσης» (όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 6 του ΕΠΧΣΑΑ για τη Βιομηχανία) στα μικρά αστικά κέντρα του 6^{ου} επιπέδου (π.χ. Νυδρί - Σπαρτοχώρι, Βασιλική) και όπου αλλού κριθεί αναγκαίο από τον υποκείμενο σχεδιασμό
- έργα αντιμετώπισης διάβρωσης ακτών (π.χ. παραλίες Πευκούλια, Αϊ-Γιάννη)
- έργα αντιμετώπισης κατολισθήσεων
- κατευθύνσεις για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- ανάπτυξη αειφόρου πολιτιστικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την οικολογική διάστασή του, δηλαδή την ανάπτυξη του οικο-πολιτιστικού τουρισμού, με έμφαση στο διεθνούς εμβέλειας φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον (περιοχές δικτύου Natura 2000, παλαιά πόλη Λευκάδας)
- προώθηση οικο-πολιτιστικών διαδρομών
  - Δήμος Λευκάδας: βόρεια και δυτική Λευκάδα, ανατολική Λευκάδα

- Δήμος Μεγανησίου: Μεγανήσι (σύνδεση με διαδρομή ανατολικής Λευκάδας)
- κατευθύνσεις για την προστασία του τοπίου και ιδιαίτερα του αγροτικού τοπίου
  - προτείνονται, μεταξύ άλλων, οι εξής ευρύτερες ζώνες τοπίου: Λευκάδας και Μεγανησίου - Καλάμου - Καστού
  - ειδικά για το τοπίο της Λευκάδας, προωθείται η προστασία και ανάδειξη των «βόλτων» (πέτρινα θολωτά κτίσματα), τα οποία απαντώνται στο οροπέδιο της Εγκλουβής και αποτελούν σπάνιο δείγμα κτισμένης παραδοσιακής κληρονομιάς
  - περιφερειακής αξίας τοπίο: ακρωτήριο Λευκάτας (ή Νιράς ή Δουκάτο ή Άλμα της Σαπφούς ή Κάβο της Κυράς) στη νοτιοδυτική Λευκάδα. Ολόκληρη η χερσόνησος του Λευκάτα έχει κηρυχθεί ως αρχαιολογικός χώρος. Προτείνεται: α) ανασκαφική διερεύνηση του χώρου και δυνατότητα αναστήλωσης μνημείου, β) απαγόρευση κάθε είδους οικοδομικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή, εκτός των απαραίτητων τεχνικών υποδομών για τη λειτουργία του αρχαιολογικού χώρου, γ) διαμόρφωση και ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου μνημείου και δ) διερεύνηση επαναλειτουργίας φάρου. Η περιοχή του ακρωτηρίου Λευκάτας μπορεί να ενταχθεί ως κόμβος ενός θεματικού δικτύου φάρων σε επτανησιακό επίπεδο. Ο υποκείμενος σχεδιασμός θα πρέπει να προβεί σε οριοθέτηση της περιοχής και πρόβλεψη Περιοχής Προστασίας με προσδιορισμό χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης
  - αγροτικά τοπία: Λευκάδας και Μεγανησίου - Καλάμου - Καστού
  - τοπία ακτών και σπηλαίων: Λευκάδας και Μεγανησίου - Καλάμου - Καστού
  - τοπία κτισμένης κληρονομιάς: Λευκάδας και Μεγανησίου - Καλάμου - Καστού
  - δάση Λευκάδας
  - θαλάσσιο τοπίο (τοπίο βυθού και υδάτινης στήλης) Λευκάδας
- εκπόνηση και εφαρμογή διαχειριστικού σχεδίου οικοσυστήματος λιμνοθαλασσών, σε συνδυασμό με εκπόνηση σχεδίου αποκατάστασης και διαμόρφωσης της περιοχής αλυκών Αλεξάνδρου, με σκοπό την λειτουργία και ανάδειξή τους ως ένα τοπίο και μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς

- ένταξη εκτεταμένου υγροτοπικού συμπλέγματος λιμνοθαλασσών Λευκάδας σε δίκτυο λιμνοθαλάσσιων οικοσυστημάτων της Περιφέρειας
- ένταξη της αλυκής Αλεξάνδρου ως κόμβου θεματικού δικτύου αλυκών σε εθνικό επίπεδο
- για την Παλαιά Πόλη της Λευκάδας
  - ολοκληρωμένη προστασία, διατήρηση, ανάδειξη και διαχείρισή της
  - ένταξή της σε ένα δίκτυο πολιτιστικών διαδρομών σε επίπεδο νησιού και Περιφέρειας
  - λειτουργική ισορροπία και συγκράτηση κατοίκων με θέσπιση πολεοδομικών και οικονομικών κινήτρων
- κατευθύνσεις για ιδιαιτέρως υποβαθμισμένα τοπία, όπως η παράκτια ζώνη από την πόλη της Λευκάδας μέχρι τον παραλιακό οικισμό της Καλλιθέας, λόγω της συνεχούς και άναρχης (νόμιμης και αυθαίρετης) δόμησης κατά μήκος του οδικού άξονα, αλλά και της παραλίας
- ένταξη της Λευκάδας και του νησιωτικού συμπλέγματος του Δήμου Μεγανησίου ως Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων λόγω των σεισμών για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των ζημιών
- κατευθύνσεις ανά χωρική ενότητα

Δήμος Λευκάδας	
Χωρική Ενότητα (ΧΕ) γεωργίας	<p>Περιοχές: κάμπος Λευκάδας στον περιαστικό της χώρο, κάμπος Εγκλημενού (Νυδριού), κάμπος Βασιλικής, κάμπος Καρυάς, κάμπος Μαραντοχωρίου (δύο τμήματα), οροπέδιο Εγκλουβής, εκτάσεις ελαιώνα Λευκάδας, νησιά Κάλαμος και Καστός</p> <p>Περιοχές διερεύνησης ΓΓΥΠ: κατά προτεραιότητα οι κάμποι Νυδριού, Βασιλικής, Μαραντοχωρίου (δύο κάμποι), Καρυάς και το οροπέδιο της Εγκλουβής</p> <p>Ζώνες προστασίας (ΠΟΠ, ΠΓΕ κ.α.): οροπέδιο Εγκλουβής (φακή), περιοχή της Καρυάς (λαθούρι), αμπελώνες όπου παράγονται τα κρασιά ΠΓΕ Λευκάδας</p>
ΧΕ κτηνοτροφίας	<p>Περιοχές: όρος Σκάρων (εξαιρουμένου του δάσους Σκάρων), ορεινός όγκος στην Εγκλουβή από Βαυκερή μέχρι Νεοχώρι και Πρ. Ηλία, δυτική πλαγιά μεταξύ Κομηλιού, Δράγανου και παραλίας στη ΝΔ Λευκάδα, νοτιοδυτική χερσόνησος της Λευκάδας από Αθάνι - Αγ. Πέτρο μέχρι Ακρωτήρι</p> <p>Να διερευνηθούν και άλλες περιοχές για την οριοθέτηση κτηνοτροφικών ζωνών</p>
ΧΕ μεταποίησης	<p>Δημιουργία Επιχειρηματικών Πάρκων βιοτεχνίας - βιομηχανίας και χονδρεμπορίου τύπου Β' (μέσης όχλησης) ή Γ' (χαμηλής όχλησης), στον περιαστικό χώρο της Λευκάδας</p>

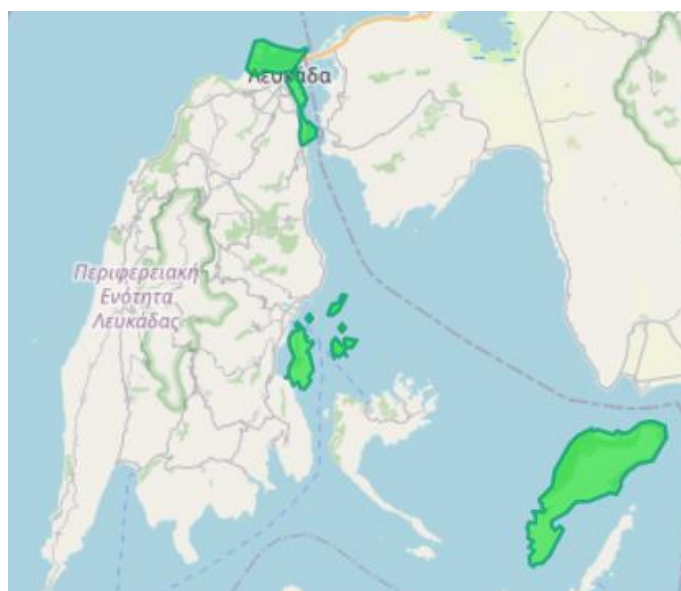
	Χωρικοί υποδοχείς μεταποιητικών μονάδων προτείνονται κατά προτεραιότητα στη Βασιλική και στο Νυδρί Στα νησιά Κάλαμο και Καστό και στις περιοχές παραγωγής τοπικών αγροτικών προϊόντων προτείνεται η διάσπαρτη χωροθέτηση μόνο μονάδων συσκευασίας και τυποποίησης προϊόντων
ΧΕ τουρισμού	Περιοχές παραθαλάσσιου μαζικού τουρισμού: Βασιλική - Πόντη, Σύβοτα - Μικρός Γιαλός - Βασιλική, Βλυχό - Νυδρί - Νικιάνα - Λυγιά/Καριώτες Περιοχές ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού: λοιπές παραλιακές περιοχές, ενδοχώρα εκτός των ΧΕ κτηνοτροφίας και δευτερογενούς τομέα και τα νησιά Κάλαμο και Καστό
Δήμος Μεγανησίου	
ΧΕ γεωργίας	Προτείνεται η οριοθέτηση ΧΕ γεωργίας και η ένταξή τους σε καθεστώς προστασίας
ΧΕ κτηνοτροφίας	Επιτρέπεται η κτηνοτροφία υπό τον όρο της αποφυγής συγκρούσεων με τον τουρισμό και την γεωργία
ΧΕ μεταποίησης	Προτείνεται η διάσπαρτη εγκατάσταση μονάδων μεταποίησης, συσκευασίας και τυποποίησης τοπικών αγροτικών προϊόντων
ΧΕ τουρισμού	Περιοχές ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού: όλος ο Δήμος Μεγανησίου (εκτός των μικρών νησιών και βραχονησίδων). Επιτρέπονται οι γεωργικές καλλιέργειες και η διάσπαρτη χωροθέτηση μονάδων μεταποίησης, συσκευασίας και τυποποίησης τοπικών αγροτικών προϊόντων

Π.2. Προστατευόμενες περιοχές

Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ)

Όνομασία	Κωδικός	Κύριος χαρακτήρας	Συνολική έκταση (εκτάρια)
Βόρεια λιμνοθάλασσα (Παλιώνης - Αβλίμων) Λευκάδας	ΑΤ1011055	Βιότοπος, Φυσικό τοπίο	463,54
Ανατολική Λιμνοθάλασσα και Αλυκές Λευκάδας	ΑΤ1011054	Βιότοπος, Φυσικό τοπίο	245,63
Νήσος Κάλαμος	ΑΤ2011103	Φυσικό τοπίο	2.510,33
Χερσόνησος Νυδριού Λευκάδας	ΑΤ1011052	Φυσικό τοπίο	370,09
Νησάκι Μαδουρή Λευκάδας	ΑΤ1080114	Φυσικό τοπίο	12,70
Νησίδα Σπάρτη Λευκάδας	ΑΤ1011058	Φυσικό τοπίο	53,47
Νησίδα Σκορπίδι Λευκάδας	ΑΤ1011062	Φυσικό τοπίο	11,56
Νησίδα Σκορπίος Λευκάδας	ΑΤ1011053	Φυσικό τοπίο	92,48

Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, Ίδια επεξεργασία.

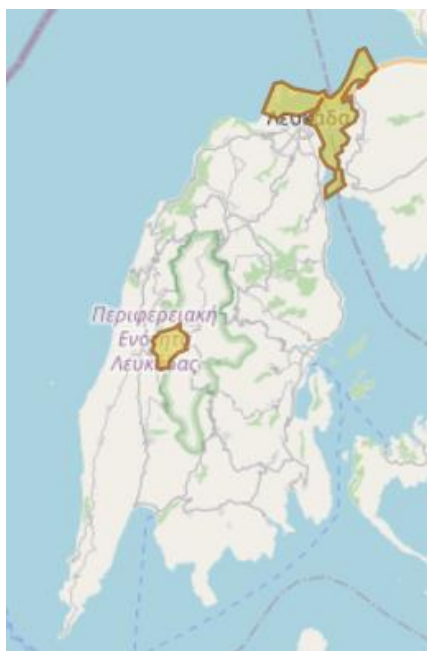

Χάρτης Π.2.1. Απεικόνιση Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>.

Βιότοποι Corine

Όνομασία	Κωδικός	Κύριος χαρακτήρας	Συνολική έκταση (εκτάρια)
Λιμνοθάλασσα Παλιώνη / Αυλαίμων / Αλυκές Λευκάδας	A00010307	Βιότοπος	1.466,72
Περιοχή Χορτάτων Λευκάδας	A00040041	Βιότοπος	323,08

Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, Ίδια επεξεργασία.

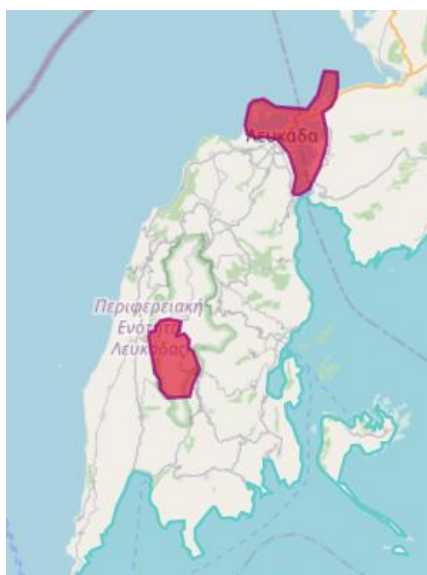

Χάρτης Π.2.2. Απεικόνιση Βιότοπων Corine. Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>.

Περιοχές Natura

Όνομασία	Κωδικός	Κύριος χαρακτήρας	Συνολική έκταση (εκτάρια)
Περιοχή Χορτάτων Λευκάδας	GR2240002	Βιότοπος	1.255,59
Λιμνοθάλασσες Στενών Λευκάδας (Παλιόνης - Αυλαίμων) και Αλυκές Λευκάδας	GR2240001	Βιότοπος	2.143,40

Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, Ίδια επεξεργασία.

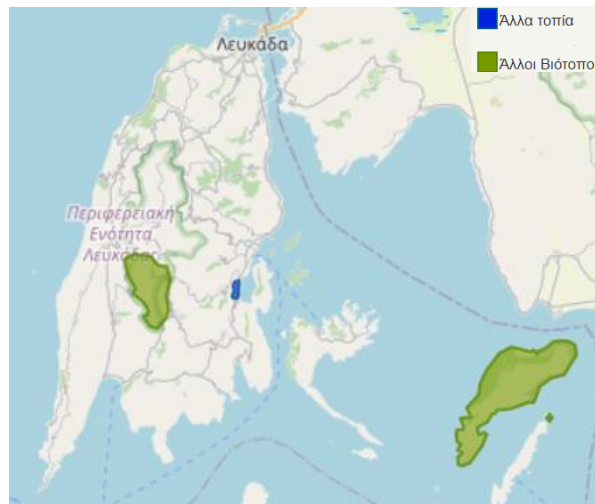

Χάρτης Π.2.3. Απεικόνιση Περιοχών Natura. Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>.

Άλλοι Βιότοποι & Τοπία

Όνομασία	Κωδικός	Κύριος χαρακτήρας	Συνολική έκταση (εκτάρια)
Όρος Σταυρωτά Λευκάδας	AB1080168	Βιότοπος	969,64
Βλυχό	AT9900119	Φυσικό τοπίο, Δομημένο τοπίο	43,64

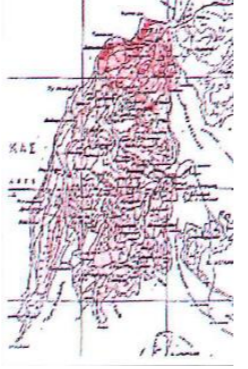
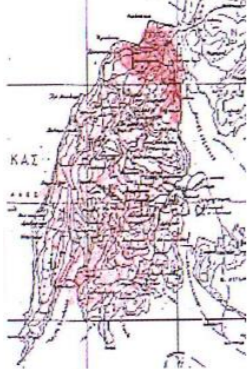
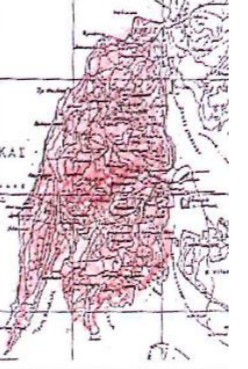
Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, Ίδια επεξεργασία.

Χάρτης Π.2.4. Απεικόνιση άλλων βιότοπων & τοπίων. Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>.

Π.3. Σεισμική δραστηριότητα (1468-σήμερα)

 <p>1468 Μεγάλος σεισμός στην Αγία Μαύρα, ζημιές στα τείχη του κάστρου, στην πόλη και σε πολλούς οικισμούς</p>	 <p>1612 Πολλές ζημιές σε οικισμούς του νησιού, μετασεισμοί και ρήγματα εδάφους</p>	 <p>1613 Καταστροφικός σεισμός και μετασεισμοί με πολλές ζημιές στην πόλη, στο υδραγωγείο και σε χωριά</p>	 <p>1625 Ισχυρός σεισμός με κατάρρευση όλων των λιθόκτιστων και ξύλινων οικιών της Αμαξικής</p>
 <p>1630 Καταστροφικός σεισμός με πολλά θύματα, πολυάριθμες καταστροφές σε οικίες της Αμαξικής, στο Κάστρο της Αγ. Μαύρας, αλλά και σε ολόκληρο το νησί και ρήγματα εδάφους</p>	 <p>1704 Σοβαρός σεισμός με νεκρούς και καταστροφές σε λιθόκτιστες και ξύλινες κατοικίες και στις εκκλησίες της Αμαξικής, ζημιές στο Κάστρο και στο υδραγωγείο, αλλά και σε ολόκληρο το νησί</p>	 <p>1722 Ιδιαίτερα σοβαρός σεισμός με καταστροφές σε οικίες κυρίως στο νότιο τμήμα του νησιού</p>	 <p>1723 Σοβαρός σεισμός με πολλές καταστροφές σε κατοικίες και εκκλησίες της Αμαξικής</p>
 <p>1741 Καταστροφή της Αμαξικής</p>	 <p>1743 Ισχυρός σεισμός με καταστροφές σε κατοικίες και εκκλησίες της Αμαξικής, στο φρούριο, στην εκκλησία της Αγ. Μαύρας και σε πολλά χωριά</p>	 <p>1762 Σεισμικές δονήσεις και μικρές βλάβες</p>	 <p>1767 Ισχυρός σεισμός με καθιζήσεις και διακοπές υδροδότησης</p>

 <p>1769 Πολλά θύματα και σοβαρές καταστροφές σε ολόκληρο το νησί και την πρωτεύουσα, ζημιές σε πολλές εκκλησίες, κατοικίες και καταστήματα</p>	 <p>1783 Πολλοί νεκροί, καταστροφές σε οικισμούς στη νότια και κεντρική πλευρά του νησιού και κατακρημνίσεις και κατολισθήσεις βράχων. Στην πόλη της Λευκάδας καταστροφές σε κατοικίες που είχαν ήδη πληγεί από τον σεισμό και σε εκκλησίες</p>	 <p>1804 Μεγάλος σεισμός στο νησί</p>	 <p>1815 Μεγάλος σεισμός με θύματα και καταστροφές σε οικίες</p>
 <p>1820 Μεγάλος σεισμός, ζημιές στην πρωτεύουσα, σε εκκλησίες και οικίες, καθίζηση κεντρικής πλατείας και κατάρρευση μέρους του κάστρο</p>	 <p>1825 Σοβαρός σεισμός, νεκροί, καταστροφές σε οικίες της πρωτεύουσας και σε πολλά ορεινά χωριά</p>	 <p>1836 Μεγάλος σεισμός</p>	 <p>1867 Μεγάλος σεισμός με βοή, πολλά θύματα και ζημιές στην πρωτεύουσα και σε πολλούς οικισμούς στο νότιο τμήμα του νησιού</p>
 <p>1868 Μεγάλος σεισμός</p>	 <p>1869 Εξαιρετικά μεγάλος σεισμός, θύματα, καταστροφές σε όλες σχεδόν τις οικίες της πρωτεύουσας, εκτός των ξύλινων κατασκευών, στις εκκλησίες και λιγότερες καταστροφές στους οικισμούς</p>	 <p>1885 Ισχυρός σεισμός, κυρίως καταστροφές σε οικισμούς της κεντρικής Λευκάδας και κατολίπηση βράχων</p>	 <p>1886 Μεγάλος σεισμός στο νοτιοανατολικό σημείο της νήσου</p>

 <p>1904 Μικρές ζημιές σε οικίες της πόλης από δύο διαδοχικές σεισμικές δονήσεις</p>	 <p>1911 Δυνατός σεισμός, ζημιές σε κατοικίες της πόλης και ρήγμα εδάφους της παραλίας</p>	 <p>1914 Μεγάλος σεισμός μεγέθους 5,4 ή 6,5 ρίχτερ με νεκρούς, καταστροφές σε οικίες, εδαφικές ρωγμές και κατολισθήσεις στο κεντρικό και νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού</p>	 <p>1915 Ισχυρός σεισμός μεγέθους 7 ρίχτερ με καταστροφές στο νότιο τμήμα του νησιού, καθώς και σε οικήματα στην πρωτεύουσα</p>
 <p>1921 Μεγάλος σεισμός μεγέθους 6 ρίχτερ με καταστροφικές ζημιές σε κτήρια της πρωτεύουσας</p>	 <p>1938 Ισχυρός σεισμός με καταστροφές σε κατοικίες της πρωτεύουσας και ρήγμα στο κρηπίδιωμα της προκυμαίας</p>	<p>1939 Ισχυρός σεισμός μεγέθους 6 ρίχτερ</p>	 <p>1948 Ισχυρός σεισμός μεγέθους 6,3 ρίχτερ με θύματα, σημαντικές ζημιές στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού και στην πρωτεύουσα</p>
 <p>1953 Καταστροφικοί σεισμοί μεγέθους 6-7 ρίχτερ, ζημιές σε κατοικίες στην πρωτεύουσα και σε οικισμούς, επείγον ζήτημα στέγασης</p>	 <p>1957 Σεισμική δόνηση χωρίς συνέπειες</p>	<p>1971 Ισχυρή σεισμική δόνηση με σοβαρές ζημιές σε χωριά του νησιού</p>	<p>2003 Ισχυρή σεισμική δόνηση μεγέθους 5,9 ρίχτερ με καταστροφές στην πρωτεύουσα και σε οικισμούς</p>
<p>2015 Ισχυρή σεισμική δόνηση μεγέθους 6,1 ρίχτερ με καταστροφές σε πολλά σημεία του νησιού</p>			

Σημείωση: Σε συγκεκριμένα έτη, καταγράφεται πολλαπλή σεισμική δραστηριότητα, ενώ παρουσιάζεται μια ενδεικτική χωρική αποτύπωση.

Πηγές: Ροντογιάννης (1995), σσ. 155-205, Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (1999), σσ. 172-194, www.gein.noa.gr, Ιδία επεξεργασία.

Π.4. Εκκλησίες και μοναστήρια

Εκκλησίες	Χαρακτηριστικά	Φωτογραφίες
Ιερός Ναός Αγ. Ιωάννη Αντζούση (3 μ.Χ. αιώνας)*	<ul style="list-style-type: none"> Αρχαιότερο χριστιανικό μνημείο της Λευκάδας 	
Ιερά Μονή Αγ. Νικολάου στη Νιρά (1087)*	<ul style="list-style-type: none"> Το μοναστήρι χτίστηκε με τη μετακομιδή του λειψάνου του Αγ. Νικολάου από τους Σταυροφόρους στο δρόμο τους προς την Ιταλία Βρίσκεται στο ΝΔ άκρο του νησιού και η ονομασία «Νιρά», προερχόταν πιθανώς από το ειδωλολατρικό Ιερό του Λευκάτα Απόλλωνα στο απόκρημνο ακρωτήριο Λευκάτας Ανακαινίσθηκε τον 17^ο αιώνα και περιήλθε σε οικογένειες του οικισμού Αθάνι ως κτητορική μονή Παρείχε πνευματική και υλική στήριξη στους κατοίκους Ιδιαίτερα σημαντικό το εξαιρετικό τέμπλο του Ανδρέα Μπέτζου (1799) και η μοναδικής τέχνης εικόνα του Αγ. Νικολάου (1699) του Δημητρίου Φώσκαρη 	
Ιερός Ναός Αγ. Μαύρας (1463)*	<ul style="list-style-type: none"> Το 1810 καταστράφηκε ο ναός Το 1824 και το 1883 ανοικοδομήθηκε εκ νέου, αλλά καταστράφηκε Το 1888 ανεγέρθηκε στη σημερινή του θέση στον νοτιοανατολικό προμαχώνα του φρουρίου 	
Ιστορικό μοναστήρι της Κόκκινης Εκκλησιάς, αφιερωμένο στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου (1478)*	<ul style="list-style-type: none"> Ο ναΐσκος οικοδομήθηκε από μοναχούς με πέτρες της περιοχής και κόκκινο πηλό, από όπου πήρε και το όνομα του ως «Κόκκινη Εκκλησιά» Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χριστιανικά μνημεία του νησιού Βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του όρους Σκάροι, στον οικισμό Πλατύστομα Τον 16^ο αι. λειτούργησε ως μοναστήρι, θρησκευτικό και κοινωνικό κέντρο και το 1821 ως ορμητήριο των αγωνιστών 	
Ιερά Μονή Παναγίας «Δεματισάνας» ή «Παναγία της Γύρας» (1503)*	<ul style="list-style-type: none"> Μονόκλιτη απλή βασιλική Σταυροπηγιακή αξία μονής με σιγγίλιο Οικουμενικών Πατριαρχών Εξαιρετικής τέχνης δεσποτικές εικόνες του Τομάζο Τζεν 	
Ιερός Ναός Αγ. Σπυρίδωνα (1685)	<ul style="list-style-type: none"> Ήταν ο πρώτος ναός που χτίστηκε μετά την κατάκτηση της Λευκάδας από τους Ενετούς Επισκευάστηκε το διάστημα 1704-1724, ανεγέρθηκε εν νέου στις σημερινές του διαστάσεις την περίοδο 1825-1836 Χτίστηκε με το σύστημα των Συναδέλφων, δηλαδή ομάδας πολιτών που χρηματοδότησαν την ανέγερση του ναού επί οικοπέδου του δημοσίου (κτίτορες) Το 1962 κηρύχθηκε ως διατηρητέο μνημείο από το ΥΠΠΟ (ΠΔ 15904/1962) Εξαιρετικής τέχνης τέμπλο Δεσποτικές εικόνες αγιογράφησης του Τομάζο Τζεν 	

<p>Ιερός Ναός Αγ. Νικολάου (1687)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επανοικοδομήθηκε λόγω σεισμών • Εντυπωσιακό ξυλόγλυπτο τέμπλο • Θύρα και παράθυρα ρυθμού μπαρόκ • Εξαιρετικές εικόνες • Σημαντικές αγιογραφικές παραστάσεις 	
<p>Ιερός Ναός Αγ. Δημητρίου (1688)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δεσποτικές εικόνες του τέμπλου έχουν φιλοτεχνηθεί το 1721 	
<p>Μητροπολιτικός Ιερός Ναός Ευαγγελίστριας (1689)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επανοικοδομήθηκε στη σημερινή του μορφή το 1886 • Ρυθμού τρίκλιτης βασιλικής • Νεοκλασικό τέμπλο • Ξυλόγλυπτος δεσποτικός θρόνος • Υψηλός άμβωνας • Εικόνες αναγεννησιακής τέχνης 	
<p>Ιερός Ναός Παντακράτορος (1700)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ξαναχτίστηκε το 1969 • Διαθέτει το πρώτο νεοκλασικό τέμπλο της Λευκάδας και εξαιρετικές αγιογραφίες • Ανοίγει μόνο στη γιορτή της Μεταμορφώσεως και στην επέτειο της Ένωσης των Επτανήσων με την Ελλάδα • Πίσω από την κόγχη του Ιερού Βήματος βρίσκεται ο τάφος του Λευκαδίτη Εθνικού ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη 	
<p>Ιερός Ναός Αγ. Μηνά (1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δείγμα επτανησιακής ξυλογλυπτικής • Εξαιρετικό μπαρόκ ξυλόγλυπτο τέμπλο με φύλλα χρυσού και εικόνες της «ουρανίας» (οροφής) • Ιδιαίτερες εικόνες μεταβυζαντινής τέχνης του Κωνσταντίνου Κονταρίνη 	
<p>Ιερός Ναός Αγ. Παρασκευής (1714)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εξαιρετικό ξυλόγλυπτο τέμπλο και μεταβυζαντινές εικόνες 	
<p>Ιερός Ναός Παναγίας των Ξένων - Γενέσιο της Θεοτόκου (1718)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ανοικοδομήθηκε εκ θεμελίων το 1785 και διαθέτει εξαιρετες αγιογραφίες στην οροφή και στους πλαϊνούς τοίχους 	

<p>Ιερός Ναός Εισοδίων της Θεοτόκου (1720)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιπροσωπευτικό δείγμα λευκαδίτικης εκκλησιαστικής τέχνης • Έργα Λευκάδιων αγιογράφων - αναγεννησιακοί πίνακες στην ουρανία και στους τοίχους και εικόνες μεταβυζαντινής τέχνης • Ξυλόγλυπτο τέμπλο ρυθμού μπαρόκ • «Δεπόζιτο» ένα ιδιαίτερο προσκυνητάρι για την Εικόνα της Παναγίας • Επτανησιακό καμπαναριό • Σχήμα μονόκλιτης βασιλικής 	
<p>Ιερός Ναός Αγ. Αναργύρων (1725)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τυπικός λευκαδίτικος ναός • Μεταβυζαντινές εικόνες και αναγεννησιακοί πίνακες • Ψηλό ξυλόγλυπτο τέμπλο 	
<p>Ιερός Ναός Παντελεήμονος (1730)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μετά από αλληπάλληλες καταστροφές από σεισμούς την χρονική περίοδο 1769-1948, οικοδομείται εκ νέου το 1990 	
<p>Παναγία Ζωοδόχος Πηγής (1735)*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εξαιρετικές εικόνες της Ζωοδόχου Πηγής στο τέμπλο • Από τα θεμέλια του ναού ανέβλυζε μεγάλη ποσότητα νερού για την ύδρευση της πόλης 	
<p>Ιερός Ναός Παναγίας των Βλαχερνών (1740)*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Το 1821 έδωσαν όρκο στο Ιερό Ευαγγέλιο οι φιλικοί της Δυτικής Στερεάς, της Ηπείρου και της Λευκάδας 	
<p>Ιερά Μονή Φανερωμένης (63 μ.Χ., τα πρώτα χρόνια της παρουσίας του χριστιανισμού στο νησί)*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτελεί σημείο αναφοράς των απανταχού Λευκαδίων και πολιούχο και προστάτιδα του νησιού • Πήρε τη σημερινή της μορφή επί Ενετοκρατίας (1684-1797) • Το 1754 εισήχθη στο κοινοβιακό σύστημα • Το 1887 ο ναός ξαναχτίστηκε μετά από καταστροφική πυρκαγιά • Πρόσφατα ανακαινίστηκε 	
<p>Ιερός Ναός Αγ. Μαρίας (19^{ος} αιώνας)*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τηρεί την αρχιτεκτονική των ναών του νησιού 	

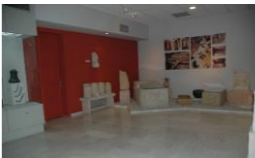

Σημείωση: Με * σημειώνονται οι εκκλησίες και οι μονές που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή της πόλης και του νησιού.

Πηγές: www.imli.gr, βιβλίο «Νησιά του Ιονίου», Κεφάλαιο Λευκάδα (1996), σσ. 77-79, <http://lefkada.gr>, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λευκάδας, βιβλίο «Λευκάδα Θρησκευτικοί Προορισμοί», Ζαμπέλης (1997), σσ. 128-131, Προσωπικό αρχείο, Ιδία επεξεργασία.

Π.5. Πολιτιστική ταυτότητα

Πίνακας 5.1. Μουσεία, Πινακοθήκη, Συλλογές και Αίθουσες Τέχνης Λευκάδας

Πολιτιστικές δομές	Χαρακτηριστικά	Φωτογραφίες
<p>Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1978, αποτελεί ΝΠΔΔ και διαθέτει αίθουσα συνεδρίων χωρητικότητας 200 ατόμων • Σκοπός: ανάπτυξη πνευματικού και πολιτιστικού επιπέδου, ενθάρρυνση πνευματικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, προώθηση έρευνας και επιστημονικής γνώσης, τέχνης, γραμμάτων και διατήρηση παραδοσιακής κληρονομιάς • Διοργανώνει σε ετήσια βάση τις «Γιορτές Λόγου & Τέχνης» και το «Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας» και πληθώρα επιστημονικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων: συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια, διαλέξεις, τιμητικά αφιερώματα, εκθέσεις και εικαστικά δρώμενα, συναυλίες, θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις και κινηματογραφικές προβολές • Συνεργάζεται με πληθώρα επιστημονικών, μορφωτικών και πολιτιστικών φορέων, πανεπιστήμια, και οργανισμούς της Λευκάδας, της Ελλάδας και του εξωτερικού • Εκδίδει βιβλία και λευκώματα • Αθλοθετεί βραβεία για συγγραφή μελετών τοπικού ενδιαφέροντος • Αναπτύσσει δεσμούς συνεργασίας μέσω πολιτιστικών ανταλλαγών και αδελφοποιημένων πόλεων του εσωτερικού και του εξωτερικού 	
<p>Αρχαιολογικό Μουσείο Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Στεγάζεται στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας • Εκτίθενται ευρήματα από τη μέση παλαιολιθική εποχή (200.000-35.000 π.Χ.) έως τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους • Συμπεριλαμβάνονται ευρήματα ανασκαφών του Γερμανού αρχαιολόγου Γουλιέλμου Νταίρπφελντ • Συλλογές από εργαλεία, κεραμικά, χάλκινα, κοσμήματα και κτερίσματα τάφων, κυρίως από την αρχαία Νήρικο 	
<p>Εκκλησιαστικό Μουσείο ΙΜ Φανερωμένης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται στην ΙΜ Φανερωμένης • Διαθέτει ποικίλα εκθέματα εκκλησιαστικής τέχνης από τις εκκλησίες και τα μοναστήρια του νησιού από την εποχή της δεύτερης Τουρκοκρατίας (1479-1684) έως και την ενσωμάτωση της Λευκάδας στο ελεύθερο ελληνικό κράτος το 1864 • Συμπεριλαμβάνονται: έργα Επτανήσιων και Λευκάδιων ζωγράφων, μεταβυζαντινές εικόνες και στοιχεία τέμπλων, εκκλησιαστικά χειρόγραφα και σπάνιες παλαιές εκδόσεις Ελλήνων και ξένων τυπογράφων, έργα αργυροχοΐας και άμφια και στοιχεία αρχιερατικών στολών 	

<p>Συλλογή Μεταβυζαντινής Τέχνης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται σε ένα από τα σημαντικότερα νεοκλασικά κτήρια της Λευκάδας του 19^{ου} αιώνα • Ξεκίνησε την λειτουργία του το 1966 • Οι εικόνες και τα κειμήλια της συλλογής προέρχονται από ναούς και μονές της Λευκάδας και ιδιωτικές συλλογές, είναι δε φιλοτεχνημένες από αγιογράφους της Επτανησιακής Σχολής • Στις συλλογές συμπεριλαμβάνονται εικόνες ρωσικής τέχνης, άμφια, εκκλησιαστικά βιβλία και κειμήλια της Ορθοδοξίας από τον 16^ο αι. 	
<p>Μουσείο Άγγελου Σικελιανού</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εγκαινιάστηκε το 2017 • Φιλοξενείται στο δίπατο σπίτι που γεννήθηκε και έζησε ο Άγγελος Σικελιανός και αποτελεί μουσείο - κόσμημα της πνευματικής δημιουργίας του • Παρουσιάζει τον πυρήνα του συνολικού λογοτεχνικού του έργου • Συμπεριλαμβάνει σπάνιες εκδόσεις και χειρόγραφα του ποιητή, αλληλογραφία του με την Εύα, φωτογραφικό υλικό, ταινίες και ηχογραφημένες απαγγελίες με τη φωνή του ίδιου του ποιητή 	
<p>Δημοτική Πινακοθήκη</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Λειτουργεί από το 2010 • Φιλοξενείται εντός του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας • Φιλοξενεί έργα Λευκαδιτών, Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών 	
<p>Αίθουσα Τέχνης «Θ. Στάμου»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Λειτουργεί από το 1984 • Είναι αφιερωμένη στο Λευκαδίτη εξπρεσιονιστή ζωγράφο Θεόδωρο Στάμο • Φιλοξενεί εκθέσεις ζωγραφικής, χαρακτικής, γλυπτικής, χαλκογραφίας, φωτογραφίας, γελοιογραφίας και γκραβούρας, ατομικές και ομαδικές, σε συνεργασία με φυσικά πρόσωπα και εθνικούς ή μη οργανισμούς 	
<p>Λαογραφικό Μουσείο Μουσικοφιλολογικού Ομίλου Ορφέα «Πανταζής Κοντομίχης»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1937 και στεγάζεται σε παραδοσιακό αρχοντικό • Περιλαμβάνει ιδιαίτερα σπάνια εκθέματα από την καθημερινή ζωή και τις ασχολίες των Λευκαδιτών 	
<p>Μουσείο Φιλαρμονικής Εταιρίας Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκεται σε ιδιόκτητο κτήριο της Φιλαρμονικής Εταιρείας Λευκάδας • Περιλαμβάνει: παλιές παρτιτούρες, μουσικά όργανα, παλιές στολές των μουσικών της και πλούσιο φωτογραφικό υλικό από την πολιτιστική της πορεία των 170 χρόνων 	

<p>Συλλογή Παραδοσιακής Τέχνης του Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ «Δώρα Πολιτισμών»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται εντός του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας • Η συλλογή βρίσκεται σε διαδικασία τεκμηρίωσης και ψηφιοποίησης και εμπλουτίζεται διαρκώς με νέα αντικείμενα από το Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ της Λευκάδας • Περιλαμβάνει δώρα, προσφορές και ενδυμασίες των συμμετεχόντων πολιτιστικών συλλόγων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο 	
<p>Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χέρν</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται εντός του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας • Περιλαμβάνει φωτογραφίες, κείμενα, εκθέματα και διαδραστικές εφαρμογές από την εντυπωσιακή ζωή του Λευκάδιου Χέρν, αλλά και πολιτισμούς της Ευρώπης, της Αμερικής και της Ιαπωνίας από τα τέλη του 19^{ου} έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα 	
<p>Ναυτικό Μουσείο Νίκου Θάνου «Μορίνα»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της ΙΜ Φανερωμένης από το 2011 • Περιλαμβάνει 60 περίπου χειροποίητα ξύλινα ομοιώματα караβιών και ναυτικών εργαλείων, ξυλόγλυπτες απομιμήσεις άλλων караβιών και δημιουργήματα του δωρητή 	
<p>Κοντομίχαιο Λαογραφικό Μουσείο Κάβαλου*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργήθηκε το 2004, και ονοματοδοτήθηκε στη μνήμη του Λευκαδίτη λαογράφου Πανταζή Κοντομίχη που γεννήθηκε στον Κάβαλο • Στεγάζεται στο ανακαινισμένο κτήριο του παλαιού Δημοτικού Σχολείου και συγκεντρώνει τεκμήρια παραδοσιακού πολιτισμού • Φιλοξενεί τη συλλογή του Ανδρέα Λάζαρη, με τεκμήρια παραδοσιακών διαδικασιών, εργαλείων και επαγγελμάτων, περίπου 2.500 αντικείμενα ανά θεματικές ενότητες, όπως για παράδειγμα βαγενάς (βαρελάς), λιθοξόος (ή πετροκόπος), καλαντζής (γανωματής), ξυλοκόπος, πεταλωτής και τσιγκριάς (τσικρί = λανάρι για κατεργασία μαλλιού προβάτου) • Στον χώρο εκτίθεται η συλλογή του Χρήστου Κατωπόδη, παραδοσιακά υφαντά και φορεσιές των Σφακιωτών, αντικείμενα της παραδοσιακού λευκαδίτικου σπιτιού, σκεύη, εργαλεία και φούρνος • Έχει ήδη γίνει καταλογογράφηση και τεκμηρίωση των αντικειμένων και των συλλογών σε συνεργασία με το Κέντρο Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών 	
<p>Μουσείο Λευκαδίτικου Κεντημάτος Μαρία Κουτσοχέρω (Καρυά)*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πρόκειται για ιδιωτικό μουσείο παραδοσιακών εκθεμάτων λαϊκής τέχνης και ειδικότερα λευκαδίτικων κεντημάτων καρσάνικης βελονιάς 	
<p>Αίθουσα Τάκη Ευσταθίου</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φιλοξενείται εντός του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας • Περιλαμβάνει την προσωπική συλλογή του συλλέκτη Τάκη Ευσταθίου με σπάνιες φωτογραφίες, κείμενα και εκθέματα του Λευκάδιου Χέρν, εθνικού ποιητή της Ιαπωνίας 	
<p>Μουσείο Φωνογράφου</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πρόκειται για ιδιωτικό μουσείο • Περιλαμβάνει φωνογράφους, δίσκους, σπάνια χρηστικά αντικείμενα, διακοσμητικά, εργαλεία, σφραγίδες, χαρτονομίσματα και καρτ-ποστάλ εποχής 	

Σημείωση: Με * σημειώνονται τα μουσεία που βρίσκονται εκτός της πόλης της Λευκάδας.

Πηγές: <https://lefkasculturalcenter.gr>, www.lefkada.gr, <http://odysseus.culture.gr>, www.lefkaslibrary.gr, <https://orfeaslefkada.gr>, ΕΠ Δήμου Λευκάδας (2015), σ. 38, Προσωπικό αρχείο, Ιδία επεξεργασία.

Πίνακας 5.2. Γενικά Αρχεία Κράτους - Βιβλιοθήκες Λευκάδας

ΓΑΚ - Βιβλιοθήκες Λευκάδας	Χαρακτηριστικά	Φωτογραφίες
<p>Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1953 ως αποτέλεσμα συντονισμένων προσπαθειών επιφανών και φωτισμένων Λευκάδιων • Στεγάζεται στο νεοκλασικό διατηρητέο κτίσμα της οικογένειας Ζουλίνου, ένα ιστορικό αρχοντικό του 19^{ου} αι. • Βασικός στόχος: η διάσωση παλαιών βιβλίων και κειμηλίων του νησιού • Περιλαμβάνει: σύγχρονα βιβλία (60.000 τόμοι), χειρόγραφα, παλαίτυπα, χαρακτηριστικά, χάρτες και πληθώρα κειμηλίων • Διοργανώνει και συμμετέχει σε επιστημονικά συνέδρια, ομιλίες και παρουσιάσεις βιβλίων, ενώ επιδεικνύει και πλούσια εκδοτική δραστηριότητα 	
<p>Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας - Γενικά Αρχεία του Νομού Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Το Αρχαιοφυλακείο Λευκάδος δημιουργήθηκε από τους Βενετούς και συνεχίζει την λειτουργία του έως σήμερα επωνομαζόμενο σε Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας. • Στεγάζεται στο κτήριο που κατασκευάστηκε επί Αγγλοκρατίας για να συστεγάσει το «Κεντρικό Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο» το 1829 • Μεταξύ των δραστηριοτήτων συγκαταλέγονται η διαχείριση και αξιοποίηση των αρχείων για την ιστορική έρευνα και η προώθηση αρχειακής συνείδησης της τοπικής κοινωνίας • Το υλικό των αρχείων διατρέχει όλες τις ιστορικές χρονικές περιόδους και ενότητες από το 1684 • Στο ιστορικό αρχείο συμπεριλαμβάνονται: έγγραφα διοικητικής και δικαστικής φύσης, νοταριακά αρχεία, ληξιαρχικά αρχεία, συλλογές τοπικών εφημερίδων, χειρόγραφοι χάρτες του νησιού και ιστορικά σχέδια οικοδομών • Τα νεότερα - σύγχρονα αρχεία συμπεριλαμβάνουν αρχεία του Δήμου Λευκάδας, του Ταμείου Παρακαταθηκών & Δανείων, του Γραφείου Αλυκών, του Αγρονομείου Λευκάδας και της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης 	
<p>Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδιακή Βιβλιοθήκη</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Λειτουργεί από το 1991 και στεγάζεται σε δημοτικό κτήριο στο Μαρκά • Η συλλογή τεκμηρίων της πνευματικής δημιουργίας της Λευκάδας, αποτελεί δωρεά του Λευκαδίτη Αριστοτέλη Χαραμόγλη, έργο ζωής 1973 - 2003 • Είναι μοναδικό κέντρο τεκμηρίωσης ερευνών για την Λευκάδα και το πνευματικό της μνημείο • Συμπεριλαμβάνει συλλογή 29.000 τίτλων με έργα 714 Λευκάδιων και λοιπό υλικό που καλύπτει 60 ενότητες λευκαδίτικων θεμάτων • Περιλαμβάνει βιβλία, έντυπα, εφημερίδες, περιοδικά, γραβούρες, χάρτες, αφίσες και φωτογραφικό υλικό • Βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών το 1987 και αναγράφηκε στο βιβλίο Guinness το 1994 ως η μεγαλύτερη βιβλιοθήκη αποκλειστικού θέματος 	
<p>Βιβλιοθήκη Νίκου Σβορώνου</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συστηγάζεται με την Χαραμόγλειο Ειδική Λευκαδιακή Βιβλιοθήκη • Αποτελεί συλλογή των βιβλίων του Λευκάδιου διανοητή και δασκάλου της ιστορικής επιστήμης Νίκου Σβορώνου, που παραχωρήθηκαν από τους κληρονόμους του • Συμπεριλαμβάνει περίπου 1.581 τίτλους: περιοδικά ελληνικά και ξένα, βιβλιογραφίες, λεξικά, επετηρίδες, βιβλία τέχνης, πηγές-κείμενα, βιβλία και σπάνια φυλλάδια για τον Εμφύλιο και την Αντίσταση, ιστορικά βιβλία στην Ελληνική γλώσσα, δίκαιο και ιστορία θεσμών και αποκόμματα εφημερίδων 	

Πηγές: <http://gak.lef.sch.gr>, <https://lefkasculturalcenter.gr>, ΕΠ Δήμου Λευκάδας (2015), σσ. 31, 38, Σκλαβενίτης, Δ., Χαραμόγλης, Α., Σκλαβενίτης, Τ., Ασδραχάς, Σ. (2004), Σκλαβενίτης (2019) Νο 38, Προσωπικό αρχείο, Ίδια επεξεργασία.

Πίνακας 5.3. Θέατρα και κινηματογράφοι Λευκάδας

Θέατρα - Κινηματογράφοι	Χαρακτηριστικά	Φωτογραφίες
<p>Δημοτικός Κινηματογράφος «Απόλλων»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Το ιστορικό κινηματοθέατρο «Απόλλων» χτίστηκε το 1928 από τον έμπορο Δ. Σκληρό και παρουσίαζε ομιλούσες ταινίες • Συνέχισε τη λειτουργία του, αλλά έκλεισε λόγω προβλημάτων για να επαναλειτουργήσει στη συνέχεια • Τη δεκαετία του 1990, ο Δήμος Λευκάδας αγόρασε τον Απόλλωνα και μετά από εργασίες αναστήλωσης και προμήθειας σύγχρονου εξοπλισμού ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 2004 • Στην καταστροφική πυρκαγιά της 11^{ης} Αυγούστου 2008, ο ιστορικός κινηματογράφος, που για πολλές δεκαετίες φιλοξένησε και ψυχαγώγησε τους δημότες και επισκέπτες της πόλης, καταστράφηκε ολοσχερώς • Αναμένεται να επαναλειτουργήσει μετά την αποκατάσταση των ζημιών 	
<p>Ανοιχτό Θέατρο Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκεται στην πόλη της Λευκάδας, στην αρχή της παραλιακής οδού Άγγελου Σικελιανού πλησίον του Πνευματικού Κέντρου Λευκάδας • Φιλοξενεί τους καλοκαιρινούς μήνες πληθώρα εκδηλώσεων και το Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας 	
<p>Φουαγιέ Θεάτρου Λευκάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκεται πίσω από το κτήριο του Πνευματικού Κέντρου Λευκάδας και έχει δυναμικότητα 300 ατόμων • Φιλοξενεί εκδηλώσεις, ομιλίες, εκθέσεις, κινηματογραφικές προβολές και θεατρικές παραστάσεις κυρίως τους χειμερινούς μήνες 	
<p>Κηποθέατρο Άγγελος Σικελιανός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκεται στο πίσω μέρος της οικίας του Άγγελου Σικελιανού, όπου στεγάζεται το Μουσείο Άγγελου Σικελιανού • Διοργανώνονται από το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας εκδηλώσεις, θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, ενώ πραγματοποιούνται και κινηματογραφικές προβολές 	
<p>Δημοτικό Θέατρο Λευκάδας*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Με βάση τις σχετικές ανακοινώσεις της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΠ ΠΙΝ εγκρίθηκε η «Αποπεράτωση του Δημοτικού Θεάτρου Λευκάδας» και η ένταξή του στο ΕΠ ΕΣΠΑ «2014-2020» της ΠΙΝ, προϋπολογισμού 6.332.000€ • Το έργο που θα αποτελέσει ένα σύγχρονο πολιτιστικό τοπόσημο περιλαμβάνει την αποπεράτωση του Θεάτρου Λευκάδας δυναμικότητας 452 θέσεων, την ολοκλήρωση του περιβάλλοντα χώρου περίπου 7.000 τ.μ., με την κατασκευή Νέου Ανοιχτού Θεάτρου 848 θέσεων και χώρου στάθμευσης 170 οχημάτων. 	

* υπό κατασκευή

Πηγές: <https://lefkasculturalcenter.gr>, <https://sikelianosmuseum.gr>, www.pepionia.gr, Ιδία επεξεργασία.

Πίνακας 5.4. Επιστημονικά σωματεία και πολιτιστικοί φορείς Λευκάδας

Επιστημονικά σωματεία και πολιτιστικοί φορείς	Χαρακτηριστικά	Φωτογραφίες
<p>Φιλαρμονική Εταιρεία Λευκάδος</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1850 και είναι το αρχαιότερο σωματείο στο νησί, αριθμώντας σήμερα 1.200 μέλη • Από το 1999 στεγάζεται σε ιδιόκτητο κτήριο στην οδό Κοντάρη • Αποτελεί για την Λευκάδα πυρήνα πολιτιστικής, πνευματικής, καλλιτεχνικής δραστηριότητας και μουσικής ενασχόλησης - παιδείας για τη διατήρηση των επτανησιακών παραδόσεων • Έδωσε το παρόν σε σπουδαία ιστορικά γεγονότα, όπως το 1864 στην Ένωση των Επτανήσων και το 1896 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας • Το 1983 της απονεμήθηκε το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών • Λειτουργεί μουσική σχολή, μπάντα, μπαντίνα και μουσικά σύνολα 	
<p>Μουσικοφιλολογικός Όμιλος «Ορφεύς»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1937 από ομάδα νέων, μελών της Μαντολινάτας (έτος ίδρυσης 1935) • Προάγει τον σύγχρονο πολιτισμό με πληθώρα πολιτιστικών, μουσικών, καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων • Συμμετέχει από το 1955 στη διοργάνωση των «Γιορτών Λόγου και Τέχνης» και από το 1960 στο «Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ» • Το 1993 τιμήθηκε για το πολιτιστικό του έργο από την Ακαδημία Αθηνών • Συμπεριλαμβάνει: τμήμα μικτής και παιδικής χορωδίας, χορευτικό τμήμα και κινηματογραφική λέσχη • Το χορευτικό τμήμα στοχεύει στη διάσωση παραδοσιακών χορών, τραγουδιών και δρώμενων • Διαθέτει πλούσια ιματιοθήκη με τοπικές φορεσιές από την Λευκάδα, αλλά και από περιοχές της Ελλάδας 	
<p>Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1970 και αποτελεί το μοναδικό επιστημονικό σωματείο της Λευκάδας • Συμβάλλει καθοριστικά στην έρευνα και μελέτη του λευκαδικού παρελθόντος συστρατεύοντας επιστημονικές δυνάμεις • Το 2014 τιμήθηκε για την συνεισφορά της από την Ακαδημία Αθηνών • Παρουσιάζει ιδιαίτερο εκδοτικό έργο και με τις εκδόσεις, τα βιβλία και τις μελέτες δημιούργησε μια εξαιρετικά σημαντική βιβλιοθήκη λευκαδικών σπουδών. Ενδεικτικά αναφέρονται: Επιστημονικό περιοδικό «Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών», μνημειακή δίτομη έκδοση «Ιστορία της Νήσου Λευκάδος (1980, 1982)» του Π. Ροντογιάννη, επετειακά βιβλία, αφιερώματα και λευκώματα σε προσωπικότητες της Λευκάδας: Άγγελος Σικελιανός, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Νάνος Βαλαωρίτης • Διοργανώνει Επτανησιακά και Πανιώνια Συνέδρια και Συμπόσια κατά τη διάρκεια των «Γιορτών Λόγου και Τέχνης», εκδίδοντας πρακτικά εισηγήσεων και μελετών πανεπιστημιακών, ερευνητών και λόγιων για την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό στη Λευκάδα, στα Επτάνησα και στην Ελλάδα, με θεματολογία από την Αρχαιότητα ως τον 21° αιώνα • Στάθηκε αρωγός στον εμπλουτισμό του Μουσείου του Ορφέα και της Δημόσιας Βιβλιοθήκης • Στηρίζει και συμπαραστέκεται στην υλοποίηση του έργου των λευκαδίτικων φορέων πολιτισμού, καθώς και στους ερευνητές των λευκαδίτικων σπουδών 	

<p>Μουσικοφιλολογικός Όμιλος «Απόλλων»*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1956 και στην ιστορική του διαδρομή συμβάλλει στη διάσωση της παραδοσιακής κληρονομιάς και της πνευματικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της Καρυσάς και της ορεινής Λευκάδας • Τα διαστήματα 1963-1996 και 1963-2000 λειτούργησε θεατρικό και μουσικό τμήμα, αντίστοιχα • Το χορευτικό τμήμα (ενηλίκων, εφήβων και παιδιών) ξεκίνησε το 1963 και συνεχίζει έως σήμερα με συμμετοχή σε πληθώρα εκδηλώσεων στην Λευκάδα, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό • Άξιος μνημόνευσης είναι ο παραδοσιακός χορός των γυναικών «Τέντζερες» που αναπαρίστανται «...οι Καρσάνες που πήγαιναν στη βρύση με τις τέντζερες στο κεφάλι και κουβαλούσαν νερό χωρίς να πέφτει κάτω ούτε μια στάλα νερού...» • Διαθέτει πλούσια ιματιοθήκη αυθεντικών - παραδοσιακών φορεσιών της Λευκάδας και άλλων περιοχών της Ελλάδας 	
<p>Μουσικοχορευτικός Όμιλος «Νέα Χορωδία Λευκάδας»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συστάθηκε το 1964 με στόχο την ανάπτυξη και προβολή πολιτιστικών, πνευματικών και καλλιτεχνικών στοιχείων και την ανάδειξη του χορωδιακού τραγουδιού και των παραδοσιακών χορών του νησιού και της χώρας • Στην ιστορική του διαδρομή, λειτουργεί ανδρική και μικτή χορωδία, χορευτικό τμήμα (ενηλίκων, εφήβων, παιδιών) και τμήμα μαντολινάτας • Αριθμεί αμέτρητες συμμετοχές σε διεθνή φεστιβάλ, χορωδιακές συναντήσεις και εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. • Ιδιαίτερη εκδήλωση αποτελεί η αναβίωση του πατροπαράδοτου εθίμου της Βαρκαρόλας με επτανησιακές μελωδίες και καντάδες στο κανάλι της Λευκάδας 	
<p>Πολιτιστικός Σύλλογος Σφακιωτών «ο Φωτεινός»*</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύθηκε το 1983, μετά από δραστηριοποίηση από τις δεκαετίες '70 και '80 και διέθετε θεατρικό και χορευτικό τμήμα με συμμετοχή σε εκδηλώσεις και χορευτικές συναντήσεις • Δραστηριοποιήθηκε στην κατασκευή της λευκαδίτικης κούκλας με την παραδοσιακή φορεσιά και πραγματοποίησε σεμινάρια εκμάθησης της λευκαδίτικης παραδοσιακής βελονιάς • Διοργάνωσε συναυλίες, προβολές ταινιών, αναβίωση εθίμων, γιορτές και εκθέσεις λαϊκής τέχνης και παραδοσιακών προϊόντων 	

Σημείωση: Με * σημειώνονται οι φορείς που έχουν ως έδρα περιοχές εκτός της πόλης της Λευκάδας.

Πηγές: <https://filarmoniki.gr>, Φίλιππας (1985), σσ. 7-9, 206, ΕΠ Δήμου Λευκάδας (2015), σ. 40, <https://orfeaslefkada.gr>, Περδικάρης (1992), <https://lefkadika.gr>, <https://apollonkaryas.gr>, Σκλαβενίτης (2019), Νο 32, <https://neaxorodia.gr>, Προσωπικό αρχείο, Ιδία επεξεργασία.

Π.6. Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων & Μνημείων της Λευκάδας

Κατηγορία	Τίτλος	ΦΕΚ	Βασικά χαρακτηριστικά
Πόλη	Χαρακτηρισμός της πόλεως της Λευκάδας ως ιστορικού τόπου	103/Β/10.3.1982, 95/Δ/5.2.1992	Ειδικά στοιχεία αρχιτεκτονικής της πόλης: α) Ο πολεοδομικός της ιστός, ο οποίος διατηρείται αναλλοίωτος εκφράζει τα ιστορικοκοινωνικά δεδομένα της εποχής του. β) Η ιδιότυπη αρχιτεκτονική της αντιμετώπισε με ευφυή και αποτελεσματικό τρόπο τις ιδιόμορφες εδαφολογικές συνθήκες και ερμήνευσε με επιτυχία, χρησιμοποιώντας τα ευτελή υλικά που διέθετε, τις τάσεις της επίσημης αρχιτεκτονικής της εποχής της.
Νήσος Μαδουρή	Χαρακτηρισμός της νησίδας Μαδουρής στην περιοχή Νυδριού Λευκάδας ως τόπου ιστορικού και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και της επαύλεως Βαλαωρίτη ως οίκημα χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας	503/Β/14.5.1974	
Κάστρο	Κήρυξη προεχόντων Βυζαντινών μνημείων - Κάστρο Αγίας Μαύρας	28/Α/26.2.1922	
	Χαρακτηρισμός του περιβάλλοντος του Φρουρίου της Αγ. Μαύρας χώρου ως ιστορικού τόπου	322/Β/9.6.1983	Ο χώρος έχει μήκος 1.800 μ. και περιλαμβάνεται ανάμεσα στο Φρούριο της Αγ. Μαύρας και στο Φρούριο Γρίβα, ανατολικά του Φρουρίου της Αγ. Μαύρας και μεταξύ της οδού Βόνιτσας και του Αιγιαλού.
	Κήρυξη αρχαιολογικού χώρου του Κάστρου της Αγ. Μαύρας στη Λευκάδα	1146/Β/15.9.2000	
	Θεσμοθέτηση ζώνης Α' απολύτου προστασίας στην περιοχή του φρουρίου της Αγ. Μαύρας στη Λευκάδα	1061/Β/27.7.2005	
	Χαρακτηρισμός του μεσαιωνικού φρουρίου Καλάμου Λευκάδος ως προέχοντος Βυζαντινού μνημείου	581/Β/23.9.1981	
Εκκλησίες και μονές	Χαρακτηρισμός ως αρχαιολογικών χώρων - Νομός Λευκάδος: <u>Πόλη Λευκάδος</u> 1. Εκκλησία Γενεσίου της Θεοτόκου (Παναγία των Ξένων) 2. Εκκλησία του Παντοκράτορος 3. Εκκλησία του Αγ. Μηνά 4. Εκκλησία του Αγ. Σπυρίδωνος 5. Εκκλησία του Αγ. Χαράλάμπους 6. Εκκλησία του Αγ. Δημητρίου 7. Εκκλησία του Αγ. Γεωργίου 8. Εκκλησία του Αγ. Νικολάου 9. Εκκλησία των Αγ. Αναργύρων <u>Ύπαιθρος Λευκάδος</u> 1. Μονή Αγ. Γεωργίου παρά το χωρίον Αλέξανδρος 2. Μονή Θεοτόκου Ευαγγελιστρίας ή «Κόκκινη Παναγιά» εις περιοχήν Πλατυστόμου 3. Ασκητήριον Αγίων Πατέρων εις περιοχήν Νικιάνας 4. Μονή Προδρόμου εις Λειάδι Καρυάς 5. Μονή Ασωμάτων εις περιφέρειαν Βαυκερής 6. Εκκλησία Αγ. Ιωάννου εις Καρυάν 7. Εκκλησία Αναλήψεως εις Πόρον 8. Εκκλησία Παναγίας «στα Πολιτάτα» περιφέρειας Φτερνού 9. Παναγία εις το Φάο 10. Μονή Αγ. Γεωργίου εις Μπισά παρά το Μαραντοχώρι 11. Μονή Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου Ροδάκι (μεταξύ Μαραντοχωρίου και Βουρνικών)	473/Β/17.12.1962	

12. Ναυδριον Αγ. Ιωάννου Προδρόμου εις Βουρνικά 13. Ναυδριον Αγ. Ιωάννου παρά το Άλατρον 14. Εκκλησία Αγ. Δημητρίου εις Κατωχώριον 15. Εκκλησία Παναγίας εις Κατωχώριον (ανατολικά του Κυκλωπείου τείχους και των βασιλικών ταφών 16. Λείψανα οικοδομήματος επί ιδιοκτησίας Γεωργίου Βρεττού εις θέσιν Στενό περιοχής Νυδρίου		
Κήρυξη ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου της εκκλησίας της Θεοτόκου, καθολικό της άλλοτε ΙΜ Παναγίας Οδηγήτριας στην Απόλλαινα Λευκάδας	372/Β/22.10.1959	Η Μονή χρονολογείται γύρω στο 1450 μ.Χ. και είναι το μοναδικό μνημείο βυζαντινών χρόνων της εποχής των Τόκκων στην Λευκάδα. Ανήκει στον τύπο της μονόκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής και έχει υποστεί καταστροφές, τόσο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όσο και από τους σεισμούς.
Χαρακτηρισμός ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων του περιβάλλοντος και των κελιών της ΙΜ Οδηγήτριας στην Απόλλαινα Λευκάδας και καθορισμός ζώνης προστασίας περιμετρικά του ΙΝ	805/Β/6.10.1993	Καθορίζεται ζώνη ελεγχόμενης δόμησης 150 μ. περιμετρικά του ΙΝ
Χαρακτηρισμός του ΙΝ Αποστόλου Θωμά, ιδιοκτησίας Βεργίνης, στα περίχωρα της πόλης Λευκάδας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο	591/Β/7.7.1995	Ο ναός χτίστηκε το 1734, είναι μικρών διαστάσεων μονόχωρη επτανησιακή βασιλική με εξέχουσα ημικυκλική αψίδα Ιερού και οι γωνίες του εξαιρούνται με επιμελώς λαξευμένους λίθους.
Χαρακτηρισμός της Αγγλικανικής Εκκλησίας Λευκάδας ως μνημείου χρήζοντος ειδικής κρατικής προστασίας	222/Β/20.3.1997	Η Αγγλικανική εκκλησία είναι μοναδική στο είδος της στην Λευκάδα. Ο ναός άρχισε να κτίζεται το 1862, αλλά μετά την αποχώρηση των Άγγλων από το νησί και την ένωση της Επτανήσου το 1864 οι εργασίες σταμάτησαν. Πρόκειται για ορθογώνιο κτήριο διαστάσεων 13*30 μ. ευρισκόμενο στο κτήμα ιδιοκτησίας Γρηγόρη κοντά στην πλατεία του Αγ. Μηνά. Στην ανατολική πλευρά φέρει αψίδα στο πάχος του ανατολικού τοίχου εκατέρωθεν της οποίας ανοίγονται δύο κογχάρια. Η μάντρα του περιβάλλοντος έχει κτισθεί από αρχαίο υλικό, ενώ οι μεγάλων διαστάσεων δρόμοι προέρχονται από την αρχαία Νήρικο στον λόφο του Κούλμου.
Κήρυξη ΙΝ Αγ. Μηνά στην Επισκοπή Καλάμου Λευκάδας ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου	222/Β/20.3.1997	Πρόκειται για μονόχωρο ναύδριο του Αγ. Μηνά, που φέρει εξέχουσα αψίδα στα ανατολικά και η τοιχοποιία του είναι με πορόλιθο και πλίνθο. Εσωτερικά σώζονται ψήγματα υψηλής ποιότητας τοιχογραφιών των πρώιμων μεταβυζαντινών χρόνων.
Κήρυξη ζώνης προστασίας στην χαρακτηρισμένη ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Μονή Αγ. Γεωργίου Σκάρων Λευκάδας	43/Β/28.1.1998	Η Μονή Αγ. Γεωργίου Σκάρων στον οικισμό Αλέξανδρος, ιδρύθηκε το 1611 και περιλαμβάνει το καθολικό και κτίσματα. Καθορίζεται ζώνη προστασίας 150 μ.
Χαρακτηρισμός του ΙΝ Αγ. Ιωάννη Αντζούση στη Λευκάδα ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου	138/Β/18.2.1998	Πρόκειται για ναό ευρισκόμενο 2,5 χλμ. δυτικά της πόλης της Λευκάδας, στους πρόποδες του βράχου που ορίζει από ανατολάς τον όρμο του Αγ. Ιωάννη και είναι μονόχωρος, μικρών διαστάσεων, καμαροσκέπαστος. Η παράδοση ενισχύει την ύπαρξη προσευχητηρίου, που μετά το 1331 μετετράπη σε ναό από τους Ανδεγαυούς ιππότες, που διοικούσαν το νησί. Στη ΒΑ πλευρά είναι προσαρτημένο κωδωνοστάσιο απλό, τύπου διάτρητου τοιχώματος. Το εσωτερικό τέμπλο προστέθηκε σε μεταγενέστερη φάση, ενώ ο ναός δεν φέρει τοιχογραφίες. Τα στοιχεία οδηγούν σε χρονολόγηση πριν από την έναρξη της Βενετοκρατίας (1684).
Κήρυξη ζώνης προστασίας στη χαρακτηρισμένη ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Μονή του Αγ. Ιωάννη Θεολόγου στο Ροδάκι του Βουρνικά Λευκάδας	26/Β/23.1.1998, 868/Β/19.8.1998	Καθορίζεται ζώνη προστασίας 300 μ. γύρω από την Μονή του Αγ. Ιωάννη.
Κήρυξης ζώνης προστασίας περιβάλλοντος χώρου ΙΜ Ευαγγελιστρίας «Κόκκινης Εκκλησίας» στα Πλατύστομα Λευκάδας	137/Β/2.3.1994	
Κήρυξη ζώνης προστασίας στη χαρακτηρισμένη ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Μονή των Αγ. Ασωμάτων Βαυκερής Λευκάδας	32/Β/23.1.1998	Η Μονή ιδρύθηκε σύμφωνα με την παράδοση από την οικογένεια Κονιδάρη, πιθανόν τον 16 ^ο αι. και το καθολικό φέρει τοιχογραφίες του 17 ^{ου} αι. Καθορίζεται ζώνη προστασίας 150 μ.
Κήρυξη ζώνης προστασίας στη χαρακτηρισμένη ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Μονή του Αγ. Ιωάννη στο Λιβάδι Καρυάς, Λευκάδας	473/Β/17.12.1962, 47/Β/28.1.1998, 743/Β/23.7.1998	Η Μονή Αγ. Ιωάννη στο Λιβάδι Καρυάς ιδρύθηκε το 1605 από τον Ιερομόναχο Ιερεμία Αραβανή. Καθορίζεται ζώνη προστασίας του μνημείου ο περιβάλλοντος χώρος 500 μ.

Αρχαιολογικός χώρος	Κήρυξη ιστορικών διατηρητέων μνημείων και αρχαιολογικών χώρων - Νομός Λευκάδος: Οι λόφοι, νοτίως της σημερινής πόλεως Λευκάδος, Κούλμου και της περιοχής Καλλιγονίου και μέχρι της θάλασσης, ένθα σώζονται λείψανα αρχαίων τειχών και τοίχων κυκλωπείων, πολυγωνικών και ισοδόμων.	38/B/19.1.1965	
	Κήρυξη ως αρχαιολογικού χώρου περιοχής Τσεχλιμπούς - Σπασμένης Βρύσης - Λυγιάς Κατούνας στη Λευκάδα	679/B/2.9.1993, 792/B/6.10.1993	Ο κηρυσσόμενος αρχαιολογικός χώρος, εκτός από τα ερείπια του τειχισμένου οικισμού της αρχαίας Λευκάδας, χρονολογούμενα από τα αρχαϊκά έως τα ρωμαϊκά χρόνια, περιλαμβάνει επιπλέον τα δύο νεκροταφεία της αρχαίας πόλης, το βόρειο με ταφικούς περιβόλους και ταφικά σύνολα αρχαϊκών και ελληνοιστικών χρόνων, καθώς και εντοπισμένα στην παραπάνω περιοχή μεμονωμένα μνημεία ή διάσπαρτα οικοδομικά λείψανα (τάφοι, αγροικίες, λιμενικές εγκαταστάσεις κλπ.). Τα παραπάνω αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του προστατευόμενου μνημειακού συνόλου της αρχαίας πόλης και των νεκροταφείων της.
	Καθορισμός Ζωνών Προστασίας Α' και Β' - προστασίας και χρήσεων γης στη Ζώνη Α' του Αρχαιολογικού Χώρου της αρχαίας Λευκάδας	822/B/25.9.1995, 1022/B/12.12.1995	Περιλαμβάνονται τα εκτεταμένα ορατά και μη λείψανα της τειχισμένης αρχαίας πόλης της Λευκάδας και καθορίζονται ζώνες προστασίας Α' και Β'.
	Κήρυξη ως αρχαιολογικού χώρου της περιοχής στην πεδιάδα Νυδριού, στους πρόποδες του όρους Σκάρος και ως τη θέση «Μαγεμένος» Κοινότητα Νικιάνας νήσου Λευκάδας	543/B/22.6.1995, 699/B/9.8.1995, 329/ΑΑΠ/10.8.2010	Για λόγους προστασίας των διάσπαρτων σωζόμενων αρχαίων λειψάνων προϊστορικών και ρωμαϊκών χρόνων, επαναπροσδιορίζονται τα όρια του κηρυγμένου (ΦΕΚ 303/B/28.4.1993) αρχαιολογικού χώρου στη θέση «Στενό» Κοινότητας Χαραδιάτικων. Συμπεριλαμβάνονται στον -εκτός των τύμβων της Πρωτοελλαδικής περιόδου στη θέση «Στενό»- τάφοι κιβωτιόσχημοι και κεραμοσκεπείς, όπως και τα λείψανα οικοδομημάτων σε όλη την έκταση της πεδιάδας του Νυδριού, στους πρόποδες του Σκάρου και του όρους Αμαλή, καθώς και στις περιοχές Παλαιοκατούνας, Κολώνι και του οικισμού Περιγιάλι. Επίσης, αρχαιολογικές ενδείξεις μαρτυρούν την ύπαρξη ιερών στις θέσεις «Σωτήρος» και «Καρού», ενώ στη θέση «Μαγεμένος» σώζονται λείψανα αρχαίας αγροικίας.
	Έγκριση κήρυξης και οριοθέτησης ως αρχαιολογικών χώρων της χερσονήσου του Λευκάτα και της θέσης δυτικά της περιοχής Νηρά, στη νήσο Λευκάδα	199/ΑΑΠ/13.6.2012	Η πρώτη θέση περιλαμβάνει το απόκρημνο ακρωτήριο, γνωστό και ως Δουκάτο ή Άλμα της Σαπφούς, που πιθανότατα ταυτίζεται με την ομηρική «Λευκάς Πέτρη» και στην οποία εντοπίζονται τα κατάλοιπα του αρχαίου ναού του Απόλλωνα του Λευκάτα. Η δεύτερη θέση, δυτικά της περιοχής Νηρά, περιλαμβάνει δύο ρηχές λεκάνες με αποθέσεις ερυθρογής, γνωστές ως «πόλγες», από τις οποίες έχουν συλλεχθεί λίθινα εργαλεία από πυριτόλιθο της μέσης παλαιολιθικής περιόδου.
	Χαρακτηρισμός θέσης «Στενό» Κοινότητας Χαραδιάτικων ως αρχαιολογικού χώρου	303/B/28.4.1993	Συμπεριλαμβάνεται η προστασία των λειψάνων του προϊστορικού οικισμού στην θέση «Στενό» στην κοινότητα Χαραδιάτικων και ο απαλλοτριωμένος αρχαιολογικός χώρος σε ακτίνα 500 μ. γύρω από αυτόν.
Περιοχές και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Προστασία της Β. Ακτής της Λευκάδος (Γύρας)	865/B/7.9.1974	Εγκρίνεται ο χαρακτηρισμός ως τόπου Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους της Β. Ακτής της Λευκάδος (Γύρας) μετά ζώνης προστασίας των κάτωθι περιοχών: Φρούριον Αγίας Μαύρας - οδός από Φρουρίου προς Λευκάδα διά μέσου της Λιμνοθάλασσης γραμμή παραλίας από πόλεως μέχρι του Ναϊδριού του Αγ. Ιωάννου και της οικίας Ανδρέου Σταύρου επί του ακρωτηρίου Αγίου Ιωάννου.
	Συμπλήρωση της Υπουργικής απόφασης αριθ. Λ/Φ31/22887/2034/29.8.74 (ΦΕΚ 865/τ.Β'/7.9.74) και επέκταση των ορίων της κηρύξεως ως τόπου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους της βόρειας παραλίας της Λευκάδας	77/B/22.2.1982	Επεκτείνονται τα όρια της διατηρητέας περιοχής Αγ. Ιωάννου Γύρας ως τοπίου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους μέχρι τις υπώρειες των γύρω λόφων της πόλεως, περιλαμβανομένου και του ελαιόφυτου κάμπου, για τους εξής λόγους: α) Διότι η πόλη της Λευκάδας με τα χαμηλά της κτήρια εντάσσεται απόλυτα στο εντελώς επίπεδο τοπίο, το οποίο θα καταστρεφόταν ανεπανόρθωτα από ψηλές και ανεξέλεγκτες οικοδομές β) Διότι η λιμνοθάλασσα αποτελεί ένα πραγματικά αξιόλογο στοιχείο του λευκαδίτικου τοπίου που αξίζει να προστατευθεί
	Κήρυξη περιοχής Νυδριού - Βλυχού Λευκάδος ως τοπίου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	277/B/20.3.1980	Αποτελεί ένα σύνολο σπάνιας φυσικής ομορφιάς, συμπεριλαμβάνει δε την πρόσθετη προστασία των μεσοελλαδικών τύμβων, των κτηρίων των ελληνοιστικών χρόνων και άλλων αρχαιοτήτων.

Κτήρια και κτηριακά σύνολα	Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης της οικίας Ξένης Ρουσοπούλου στην Πλατεία Δικαστηρίων στη Λευκάδα	646/B/31.7.1979	Αποτελεί τυπικό δείγμα Λευκαδίτικης αρχιτεκτονικής, παρουσιάζει ιδιαίτερο μορφολογικό και αρχιτεκτονικό, ενδιαφέρον. Στις όψεις παρουσιάζει νεοκλασικά στοιχεία, τα οποία συνθέτει με λιτότητα και συμμετρία. Το κτήριο πλαισιώνεται από μια σειρά διώροφων κεραμοσκεπέστων κατοικιών της ίδιας αρχιτεκτονικής και μορφολογίας.
	Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης του κτηρίου ιδιοκτησίας Χρήστου Βερούκιου στην πόλη της Λευκάδας	351/B/21.6.1983	Αποτελεί αξιόλογο κτίσμα, από τα λίγα παραδοσιακά κτήρια που έχουν απομείνει στο κέντρο της πόλης, ενώ τα μορφολογικά του στοιχεία εκφράζουν την λευκαδίτικη αρχιτεκτονική.
	Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης της οικίας ιδιοκτησίας Αικ. Ρωμανού, στην οδό Στρατηγού Μεταξά 80 στη Λευκάδα	494/24.7.1984, 34/B/22-1-1985	Η οικία χαρακτηρίζεται από αξιόλογα αρχιτεκτονικά στοιχεία (σιδεριές μπαλκονιών, διακοσμητικά πλακίδια βεράντας, αυλακωτός προστατευτικός τσίγκος στους εξωτερικούς τοίχους των ορόφων, κορνιζώματα στα ανοίγματα, ξύλινοι κιονίσκοι στις γωνίες με τάσεις δημιουργίας επικράνων) και η τυπολογική της διάταξη αποτελεί τοπική δείγμα λευκαδίτικης αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του κτηρίου όπου γεννήθηκε ο Άγγελος Σικελιανός επί της οδού Κύπρου 3 στη Λευκάδα, ιδιοκτησίας Μαλακάση Δημοσθένη	828/B/2.10.1995	Αποτελεί κτίσμα συνδεδεμένο με τον Άγγελο Σικελιανό, μία από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της Λευκάδας, αλλά και του Νεοελληνικού Κράτους.
	Χαρακτηρισμός κτηριακού συγκροτήματος στην περιοχή Περιβόλια, Δήμου Λευκάδας, επαρχίας Λευκάδας, Ν. Λευκάδας, ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου	728/B/13.6.2002	Με βάση τη μορφή δόμησης και τα μορφολογικά στοιχεία, το κτηριακό συγκρότημα χρονολογείται στα τέλη του 17 ^{ου} ή στο α' μισό του 18 ^{ου} αιώνα. Βρίσκεται εντός της ήδη κηρυγμένης ζώνης προστασίας της αρχαίας πόλης Νηρίκου. Αποτελείται από ναΐσκο μονόχωρο διαστάσεων 9,00*4,80 μ. με ημικυκλική αψίδα. Στη δυτική του όψη ανοίγεται ωραίο μαρμάρινο θύρωμα με ανάγλυφα μοτίβα και υπάρχουν εντοιχισμένα, ένα ιωνικού ρυθμού κιονόκρανο και ένα επίθημα κιονόκρανου με εγχάρακτο σταυρό στο κέντρο και φύλλα άκανθας στα πλάγια, που προέρχεται από κιονοστοιχία παλαιοχριστιανικής βασιλικής. Στα νοτιοδυτικά του χώρου υπάρχει ερειπωμένο το ισόγειο βοηθητικού κτίσματος, στο οποίο διατηρείται η σκάλα ανόδου στον όροφο που έχει καταστραφεί στη δυτική πλευρά. Στη βορειοδυτική γωνία του ναΐσκου υπάρχει ενσωματωμένο κωδωνοστάσιο του οποίου σώζεται το κατώτερο τμήμα. Τα εντοιχισμένα σε αυτό γλυπτά προέρχονται από την πλησιόχωρη θέση της αρχαίας πόλης.
	Χαρακτηρισμός οικίας μετά Πύργου στον οικισμό Μαραντοχώρι του Νομού Λευκάδας ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου («Μπρούζι», «Σπίτι του Τούρκου» ή «Σπίτι των Φλογαϊτών»)	963/B/23.12.1994	Το πυργόσπιτο κτίστηκε την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1479-1684) και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα οχυρής κατασκευής στην ΒΔ Ελλάδα. Πρόκειται για οίκημα φρουριακού χαρακτήρα με αυστηρές όψεις, λιγοστά ανοίγματα και πολεμίστρες, αποτελούμενο από το διώροφο πύργο και το συνεχόμενο τετράπλευρο ισόγειο κτίσμα.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου, της αγροικίας ιδιοκτησίας Τσαρλαμπά, με τον περιβάλλοντα χώρο της, στη θέση Σπαρτιά στο «Σύβρο» Λευκάδας	876/B/2.10.1997	Αποτελεί αξιόλογο δείγμα αγροτικής αρχιτεκτονικής με όλα τα τυπολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Για την προστασία και ανάδειξη του μνημείου, ορίζεται ζώνη προστασίας ο περιβάλλον χώρος ως τα όρια της ιδιοκτησίας.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του κτηριακού συγκροτήματος ιδιοκτησίας Τσαρλαμπά στο Σύβρο Λευκάδας και ορισμός ζώνης προστασίας	876/B/2.10.1997	Αποτελεί αξιόλογο δείγμα που συνδυάζει την αστική και την αγροτική αρχιτεκτονική, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Για την ανάδειξη του μνημείου ορίζεται ζώνη προστασίας ο περιβάλλον χώρος ως τα όρια της ιδιοκτησίας.
	Χαρακτηρισμός ως μνημείου της «Οικίας Καρφάκη», που βρίσκεται επί της οδού Α. Κατωπόδη 6, στη συνοικία Σταυρακάτα του Δημοτικού Διαμερίσματος Καρυάς του Δήμου Καρυάς στο Νομό Λευκάδος	149/B/7.2.2005	Αποτελεί λιθόκτιστο κτήριο («Οικία Καρφάκη»), φερόμενης ιδιοκτησίας κληρονόμων Ιωάννας Βαγενά, Γερασίμου Ζαβιτσάνου και Βασιλικής Τσιτσογιαννοπούλου - Ζαβιτσάνου. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της τοπικής λαϊκής αρχιτεκτονικής στα τέλη του 19 ^{ου} αι., με τον όγκο και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία και είναι συνδεδεμένο με την ιστορική μνήμη των κατοίκων.
Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου της οικίας ιδιοκτησίας Αλίκης Κουνιάκη στα Λαζαράτα του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδα	176/B/25.2.1998	Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της αστικής λευκαδίτικης αρχιτεκτονικής με ιδιαίτερα μορφολογικά και αρχιτεκτονικά γνωρίσματα για τη μελέτη της εξέλιξης της αρχιτεκτονικής της περιοχής.	
Δημόσια κτήρια	Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης κτηρίου ΓΣΕΒΕ Λευκάδας, επί των οδών Στεφανίτση και Φιλαρμονικής στην Λευκάδα	472/B/28-6-1991	Αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της τοπικής αρχιτεκτονικής, με αξιόλογα μορφολογικά στοιχεία και με τους χαρακτηριστικούς για την περιοχή φεγγίτες, από τα λίγα εναπομείναντα κτήρια μετά τους σεισμούς στην περιοχή της Λευκάδας.

	Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης και ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του κτηρίου της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Λευκάδας στην οδό Ροντογιάννη 11	689/B/14.9.1994	Πρόκειται για πολύ αξιόλογο νεοκλασικό κτήριο, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής, στον χώρο της Λευκάδας. Ορίζεται ως ζώνη προστασίας και προβολής του μνημείου ο περιβάλλον χώρος του κτηρίου.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του παλαιού Δημοτικού Σχολείου της Κοινότητας Αλεξάνδρου - Νικιάνας Ν. Λευκάδας, μαζί με τον αύλειο χώρο του στα όρια του οικοπέδου, ιδιοκτησίας της Κοινότητας	809/B/8.9.1997	Αποτελεί τυπικό δείγμα της αρχιτεκτονικής των μονοτάξιων σχολικών κτηρίων, που χτίστηκαν τη δεκαετία του 1920 και είναι άμεσα συνδεδεμένα με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής.
Λοιπά στοιχεία	Κήρυξη Αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου	752/B/27.9.1993	Δημιουργήθηκαν για πρώτη φορά τον 17 ^ο αι. και αποτελούν το μοναδικό ίσως βιομηχανικό μνημείο στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων και των συνοδευτικών προστατευτικών οχυρωμάτων σύμφωνα με το άρθρο 1 §3 της σύμβασης της Γρανάδας για την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ευρώπης. Οι αλυκές λειτούργησαν μέχρι το 1991 διατηρώντας την ίδια έκταση και διαρρύθμιση των Ενετικών σχεδίων.
	Κήρυξη υδραγωγείου στην Λευκάδα ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου	894/B/30.10.1995	Πρόκειται για υδραγωγείο (μήκους 5 χλμ.), το σπουδαιότερο «δημόσιο» έργο και ένα από τα λίγα μεγάλης κλίμακας που έγιναν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1485-1565), ενώ λειτούργησε έως τα τέλη του 18 ^{ου} αιώνα.
	Κήρυξη των ανεμομόλων Γύρας Λευκάδος ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων	672/B/7.9.1994, 776/B/13.10.1994	Οι 5 ανεμόμυλοι, η λειτουργία των οποίων ανάγεται στην εποχή της Φραγκοκρατίας, αποτελούν ένα από τα τελευταία βιοτεχνικά μνημεία της Λευκάδας, ο ένας έχει επισκευαστεί, ο δεύτερος σώζεται μέχρι την γένεση της στέγης και οι υπόλοιποι διατηρούνται στο ύψος των θεμελίων.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του νερόμυλου ιδιοκτησία Δημ. Κακαβούλη στην Κοινότητα Σύβρου Λευκάδας	777/B/29.8.1997	Αποτελεί κτίσμα ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων λαϊκών μαστόρων της προβιομηχανικής περιόδου, άρρηκτα συνδεδεμένο με τις ιστορικές μνήμες των κατοίκων και σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του συγκροτήματος νερόμυλων στη θέση «Μέλισσα» στον Κάβαλλο του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	777/B/29.8.1997	Αποτελούν συγκρότημα νερόμυλων, συμπεριλαμβανομένου του νερόμυλου που βρίσκεται κοντά στον αγροτικό δρόμο του Καβάλλου, αξιόλογα κτίσματα του είδους τους, άρρηκτα συνδεδεμένα με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής και σημαντικά για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του νερόμυλου στη θέση «Σκούπα» της Κοινότητας Εγκλουβής Λευκάδας	777/B/29.8.1997	Αποτελεί κτίσμα ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων λαϊκών μαστόρων της προβιομηχανικής περιόδου, άρρηκτα συνδεδεμένο με τις ιστορικές μνήμες των κατοίκων και σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου της πέτρινης βρύσης στην οδό Δαίρπελδ 34-36 στην Κεντρική Αγορά της Λευκάδας	830/B/2.10.1995	Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχιτεκτονικής βρυσών, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής και συνδεδεμένο με τις μνήμες των κατοίκων της πόλης της Λευκάδας.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου ελαιοτριβείου ιδιοκτησίας Αφών Αραβανή στην Κοινότητα Καρυάς Λευκάδας	847/B/24.9.1997	Πρόκειται για αξιόλογο δείγμα πρώιμου βιομηχανικού κτηρίου για την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, συνδεδεμένο με την ιστορία της περιοχής και σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου ελαιοτριβείου στην Κοινότητα Δραγάνου Λευκάδας μαζί με τον εξοπλισμό του	847/B/24.9.1997	Αποτελεί αξιόλογο δείγμα προβιομηχανικού κτηρίου, συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού του, για την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων και είναι σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του συγκροτήματος των «Βόλτων» - αλωνιών και πηγαδιών, στον Αγ. Δονάτο Εγκλουβής Λευκάδας	293/B/1.4.1999	Αποτελεί, από μορφολογικής και λειτουργικής άποψης, συγκρότημα κτισμάτων που εκφράζει με χαρακτηριστικό τρόπο τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις της περιόδου από την Ενετοκρατία έως σήμερα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής.
Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του νερόμυλου Κοσπέτου στα Ασπρογερακάτα του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	824/B/15.9.1997, 1339/B/31.12.1998	Αποτελεί κτίσμα ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων λαϊκών μαστόρων της προβιομηχανικής περιόδου, άρρηκτα συνδεδεμένο με τις ιστορικές μνήμες των κατοίκων και σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.	

	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του ελαιοτριβείου ιδιοκτησίας Λουίζας Λαζαρέτου στα Λαζαράτα του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	824/B/15.9.1997	Αποτελεί αξιόλογο δείγμα πρώιμου βιομηχανικού κτηρίου για την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του κτηρίου του ελαιοτριβείου στο Σπανοχώρι Λευκάδας, ιδιοκτησίας Χαλκιά, μαζί με τον εξοπλισμό του	834/B/17.9.1997	Μαζί με τον εξοπλισμό του, αποτελεί αξιόλογο δείγμα προβιομηχανικού κτηρίου σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής και συνδεδεμένο με τη ζωή των κατοίκων της περιοχής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του νερόμυλου του Καρασούλα στα Ασπρογερακάτα του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	886/B/8.10.1997	Αποτελεί δείγμα κατασκευής λαϊκών μαστόρων της προβιομηχανικής περιόδου, άμεσα συνδεδεμένο με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του ανεμόμυλου στο Πινακοχώρι του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	915/B/26.8.1998	Αποτελεί ένα από τα λιγιστά δείγματα κτηρίων ειδικής λειτουργίας της πρώιμης βιομηχανικής - αγροτικής περιόδου στο νησί, είναι σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Συμπεριλαμβάνεται ζώνη προστασίας 20 μ. περιμετρικά.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του ανεμόμυλου στο Σπανοχώρι του Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας	980/B/17.9.1998	Αποτελεί ένα από τα λιγιστά δείγματα κτηρίων ειδικής λειτουργίας της πρώιμης βιομηχανικής-αγροτικής περιόδου στο νησί, είναι σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Συμπεριλαμβάνεται ζώνη προστασίας 20 μ. περιμετρικά.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του ανεμόμυλου στον Κάβαλο Δήμου Σφακιωτών Λευκάδας με τον εξοπλισμό του και ορισμός ζώνης προστασίας	1045/B/6.10.1998	Μαζί με τον εξοπλισμό του, αποτελεί αξιόλογο δείγμα ανεμόμυλου, σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής και άρρηκτα συνδεδεμένο με τις ιστορικές μνήμες των κατοίκων της περιοχής. Ορίζεται ως ζώνη προστασίας του ανεμόμυλου ο περιβάλλον χώρος του περιμετρικά σε ακτίνα 20 μ.
	Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του συγκροτήματος (νερόμυλοι-γεφύρια-βρύση-φυλάκιο) στο Δήμο Σφακιωτών στη Λευκάδα	1351/B/17.10.2001	Πρόκειται για ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο προβιομηχανικής περιόδου που έχει συνδεθεί με τις ιστορικές μνήμες των κατοίκων και συνέβαλε στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας της περιοχής. Ειδικότερα αφορά: α) Νερόμυλοι: (i) Νερόμυλος ιδιοκτησίας κληρονόμων Κοντομούχη (ii) Νερόμυλος ιδιοκτησίας Σπ. Χαλκιά και Σπ. Τσαμπάκη (iii) Νερόμυλος ιδιοκτησίας Ασπρογέρακα (1 ^{ος}) (iv) Νερόμυλος ιδιοκτησίας Ασπρογέρακα (2 ^{ος}) (v) Νερόμυλος ιδιοκτησίας Ασπρογέρακα (3 ^{ος}) β) Γεφύρια: (i) Γεφύρι στη θέση σπηλιά (ii) Γεφύρι υπ. αριθμ. 2 (που συνδέει τον 2 ^ο νερόμυλο Ασπρογέρακα με τους επόμενους) (iii) Γεφύρι υπ. αριθμ. 3 (που βρίσκεται μετά τον 3 ^ο νερόμυλο Ασπρογέρακα) γ) Τα Αυλάκια, τις Δεξαμενές και το Αμυντικό Σύστημα - Φυλάκιο δ) Την Βρύση που βρίσκεται σε απόσταση 100 μ. από τη θέση Σπηλιά
Κήρυξη για χρήση θαλάσσιας περιοχής	Αποδέσμευση θαλάσσιας περιοχής στη νήσο Κάλαμος, ΒΑ του ακρωτηρίου Κεφαλή Λευκάδος	1088/B/29.12.1995, 1498/B/10.10.2003	Συμπεριλαμβάνεται η χρήση για εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, όπως και υποβρύχιες καταδύσεις.
	Αποδέσμευση θαλάσσιας περιοχής στη νήσο Κάλαμος, ΒΑ του όρμου Γερολιμώνα από περιοχή Πετρολαγκάδα έως Πευκούς Λευκάδος		
	Αποδέσμευση θαλάσσιας περιοχής στη νήσο Κάλαμο, νότια του όρμου Βαθύ Λιμιόνι Λευκάδος		

Σημείωση: Οι εν λόγω Κηρυγμένοι Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία αφορούν καταγραφή έως το 2013.

Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr>, Ιδία επεξεργασία.

Π.7. Στρατηγικοί άξονες, μέτρα και δράσεις Δήμου Λευκάδας (ΕΠ Δ. Λευκάδας 2015-2019)

ΑΞΟΝΑΣ 1

Τοπική οικονομική ανάπτυξη με επίκεντρο την διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα, την πολιτιστική δημιουργία και το φυσικό περιβάλλον.

1. Στήριξη ποιοτικού τουρισμού και ανάπτυξη πρωτογενούς τομέα
2. Στρατηγικός επανασχεδιασμός εναλλακτικών μορφών τουρισμού
3. Προώθηση μορφών θεματικού τουρισμού, με στόχο την κοινωνική ανασυγκρότηση και την τοπική ανάπτυξη

Μέτρο 1.1. Σχέδιο δράσης για τον τουρισμό - Master plan για την τουριστική ανάπτυξη

- Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού: θαλάσσιου-αθλητικού, πολιτιστικού, φυσιολατρικού, περιηγητικού και αγροτουρισμού
- Τουριστική προβολή μέσω διαδικτυακών υποδομών, συνέργεια με επαγγελματίες του τουρισμού (διεθνείς εκθέσεις και θεματικές εκδηλώσεις)
- Προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Λευκάδας
- Προστασία φυσικού κάλλους και ολοκλήρωση ενεργειών για γαλάζιες σημαίες
- Καταγραφή και ανάδειξη παραδοσιακών κατασκευών: ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, παλαιά ελαιοτριβεία, βρύσες, πηγάδια, αλώνια και βόλτοι Αγ. Δονάτου

Μέτρο 1.2. Σχέδιο βιώσιμης ανάπτυξης ορεινών περιοχών

- Υλοποίηση αναπτυξιακών δράσεων και δημιουργία οικοτουριστικών μονάδων
- Κατηγοριοποίηση οικισμών, αναγκαιότητα κήρυξης οικισμών ως παραδοσιακών - διατηρητέων και αλλαγή όρων δόμησης
- Διάνοιξη παλαιών μονοπατιών και σύνδεση με πολιτιστικούς χώρους και σύνολα
- Προστασία και ανάδειξη παραδόσεων και λαϊκού πολιτισμού, δημιουργία Επιστημονικού Συμβουλίου για την Παράδοση
- Ανάδειξη παραδόσεων, ηθών και εθίμων, προβολή παραδοσιακών προϊόντων
- Στήριξη τοπικής αγοράς, στήριξη νέων επιχειρήσεων σε μη τουριστικά χωριά

Μέτρο 1.3. Σχέδιο δράσης για τον πρωτογενή τομέα

- Τυποποίηση τοπικών προϊόντων ΠΟΠ και Γεωγραφικής Ένδειξης, φακές Εγκλουβής, σαλάμι αέρος, λαθίρια, κ.ά.
- Ανάδειξη περιοχών γευσιγνωσίας, διοργάνωση γαστρονομικών επιμορφωτικών προγραμμάτων, διασύνδεση με την γεωργική παραγωγή και την παραγωγή βιολογικών προϊόντων και θέσπιση ετήσιων ειδικών βραβείων τοπικών προϊόντων
- Ενίσχυση σύστασης εργαστηρίων παρασκευής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων
- Ενίσχυση αγροκτηνοτρόφων και ψαράδων, κυρίως νέων σε ηλικία
- Επέκταση και διαρκής συντήρηση αγροτικού οδικού δικτύου
- Δράσεις στήριξης πρωτογενούς τομέα

Μέτρο 1.4. Σχέδιο δράσης «Πολιτισμός όλο τον χρόνο»

- Αποπεράτωση θεάτρου και δημιουργία θερινού λυόμενου θεάτρου
- Ενίσχυση θεσμών «Γιορτών Λόγου & Τέχνης» και «Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ»
- Θέσπιση νέων θεσμών στήριξης ερασιτεχνικής νεανικής δημιουργίας
- Στήριξη Πνευματικού Κέντρου ως κυψέλης δημιουργίας και δραστηριότητας
- Δημιουργία (επισκευή) θερινού δημοτικού κινηματογράφου «Απόλλων»
- Συνεργασία Δήμου και πολιτιστικών φορέων, στήριξη ιστορικών και νέων θεσμών
- Δημιουργία χώρων και αξιοποίηση υπαρχόντων για φιλοξενία συμμετεχόντων στο πλαίσιο του Φεστιβάλ και των λοιπών εκδηλώσεων
- Προστασία και ανάδειξη παλιάς πόλης και αγοράς, ανακαίνιση και αξιοποίηση παραδοσιακών κτηρίων και βιβλιοθηκών, ένταξη σε προγράμματα ανάδειξης ιστορικών κέντρων και αξιοποίηση Κάστρου Λευκάδας
- Αξιοποίηση - ανάπτυξη ενημέρωσης δημοτικού ραδιοφωνικού σταθμού
- Καταγραφή και προβολή μελετών της Λευκάδας ως Ομηρικής Ιθάκης και ανάδειξη ανασκαφικού έργου στο Νυδρί
- Δράσεις για την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων

ΑΞΟΝΑΣ 2

Σύγχρονες υποδομές για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την οικονομική ανάπτυξη

1. Ανασυγκρότηση της Λευκάδας με τη δημιουργία σύγχρονων υποδομών, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών

2. Διαφάνεια, σεβασμός στο περιβάλλον, άρτιος σχεδιασμός και υλοποίηση έργων για την ανάδειξη του νησιού σε τόπο τουριστικού προορισμού

Μέτρο 2.1. Ολοκλήρωση έργων διάθεσης στερεών αποβλήτων, ελαχιστοποίηση απορριμμάτων και ανακύκλωση

- Τοπικό σχέδιο διαχείρισης αστικών στερεών αποβλήτων

Μέτρο 2.2. Σχέδιο δράσης για την ύδρευση

- Ενίσχυση ποσότητας νερού από τις πηγές του Αγ. Γεωργίου και κατασκευή νέου αγωγού
- Αξιοποίηση μελέτης γεώτρησης και διαχείρισης υδάτινων πόρων
- Διαχωρισμός γεωτρήσεων άρδευσης και ύδρευσης, εγκατάσταση συστήματος τηλεμετρίας και ενιαία διαχείριση για εκτός σχεδίου περιοχές
- Αυτονόμηση στην υδροδότηση με αξιοποίηση - βελτίωση ανενεργών δεξαμενών
- Επέκταση και εκσυγχρονισμός υπάρχοντος δικτύου και αντικατάσταση σωλήνων
- Αυτονομία υδροδότησης και κατασκευή δικτύου
- Καταγραφή καταναλωτών και αποτύπωση του συνολικού δικτύου
- Εξορθολογισμός τιμολογιακής πολιτικής, ειδικό τιμολόγιο ευάλωτων ομάδων
- Εξέταση δυνατότητας γεώτρησης για αντιμετώπιση προβλήματος υδροδότησης Κάλαμου - Καστού και νέος υποθαλάσσιος αγωγός
- Εκσυγχρονισμός δεξαμενών και αντλιοστασίων

Μέτρο 2.3. Αποχετεύσεις, δίκτυα και βιολογικοί καθαρισμοί

- Μεταφορά αποδέκτη λυμάτων βιολογικού καθαρισμού πόλης Λευκάδας
- Λειτουργία βιολογικού καθαρισμού Νυδριού και επέκταση αποχέτευσης
- Ολοκλήρωση και σύνδεση αποχετεύσεων
- Βελτίωση και επέκταση βιολογικού καθαρισμού που βρίσκεται σε λειτουργία
- Κατασκευή αποχέτευσης και κοινού βιολογικού καθαρισμού
- Ολοκλήρωση έργων κατασκευής αποχέτευσης παραλιακών κοινοτήτων
- Ολοκλήρωση και σύνδεση αποχετεύσεων
- Αναβάθμιση βιολογικών καθαρισμών

Μέτρο 2.4. Λιμάνια και αξιοποίηση Λιμενικού Ταμείου

- Ολοκλήρωση κατασκευής τουριστικού αγκυροβολίου

- Δημιουργία δικτύου λιμανιών στις ανατολικές ακτές: μαρίνα σκαφών αναψυχής
- Κατασκευή προβλήτας για εξυπηρέτηση μικρών κρουαζιερόπλοιων

Μέτρο 2.5. Οδοποιία, μεταφορές, κυκλοφοριακό

- Υλοποίηση έργων εισόδου στο νησί με πλωτή ή υπέργεια γέφυρα
- Αξιοποίηση αεροδρόμιου Ακτίου ως πύλης εισόδου τουριστικού ρεύματος, σύνδεση με πρωτεύουσα και ευρωπαϊκές πόλεις μέσω πτήσεων χαμηλού κόστους
- Δυνατότητα σύνδεσης του νησιού με υδροπλάνα και δημιουργία υδατοδρομίων
- Ολοκλήρωση Ιονίας Οδού
- Άμεση υλοποίηση έργων οδικού άξονα Λευκάδας - Αγ. Νικολάου, Βόνιτσας, Αμφιλοχίας, Ακτίου - Αγ. Νικολάου και Ακτίου - Βόνιτσας
- Αναβάθμιση υπάρχοντος οδικού δικτύου - παρεμβάσεις βελτίωσης
- Διευθέτηση κυκλοφορίας με σχεδιασμό παρακάμψεων
- Δημιουργία «δημοτικής μονάδας» συντήρησης οδικού δικτύου υπό την επίβλεψη των Τεχνικών Υπηρεσιών του Δήμου
- Ολοκλήρωση Περιφερειακού δρόμου στο Νυδρί
- Βελτίωση προσβασιμότητας σε απομονωμένες τοπικές κοινότητες
- Ακτοπλοϊκή ενδοεπικοινωνία Λευκάδας - Καλάμου - Καστού σε εβδομαδιαία βάση
- Αντιμετώπιση κυκλοφοριακού προβλήματος, ήπιες μορφές μετακινήσεων, προτεραιότητα σε πεζούς και ποδηλάτες, αποτροπή χρήσης ΙΧ στην παλιά πόλη
- Δημιουργία επαρκών χώρων στάθμευσης, κυρίως κατά την τουριστική περίοδο

ΑΞΟΝΑΣ 3

Πολεοδομική και χωροταξική ανασυγκρότηση

1. Σεβασμός στο περιβάλλον
2. Άμεση συνεργασία δημοτικής αρχής και τοπικής κοινωνίας

Μέτρο 3.1. Καθορισμός χρήσεων γης

- Θέσπιση ζωνών χρήσεων γης

Μέτρο 3.2. Χωροταξικός σχεδιασμός με σεβασμό προς το περιβάλλον και στόχο τον περιορισμό της άναρχης δόμησης

- Αναθεώρηση Ολοκληρωμένου Σχεδίου Αστικής Ανάπτυξης Λευκάδας

- Κήρυξη προστατευόμενων περιοχών - τοπίων με θέσπιση δράσεων ανάπτυξης και προστασίας ενιαίων οικοσυστημάτων

Μέτρο 3.3. Υλοποίηση και εφαρμογή σχεδίων πόλης υπέρ του κοινωνικού συνόλου

- Ολοκλήρωση σχεδίων πόλης

Μέτρο 3.4. Προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης πόλης και οικισμών

- Πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης πόλης Λευκάδας
- Ανάπλαση παραλίας και πλατειών
- Αισθητική αναβάθμιση κτηρίων κεντρικής αγοράς, κατάργηση φωτεινών επιγραφών και θέσπιση προτύπων στο ιστορικό κέντρο της Λευκάδας
- Απομάκρυνση αυτοκινήτων και αντιμετώπιση ηχορύπανσης
- Δημιουργία περιπατητικού μονοπατιού και ποδηλατοδρόμου στην λιμνοθάλασσα
- Αισθητικές παρεμβάσεις για την ανάδειξη κτηρίων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος
- Εφαρμογή κανονισμού κοινόχρηστων χώρων
- Δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών σύνδεσης πολιτιστικών και ιστορικών τοποσήμων
- Ειδικό πρόγραμμα ανάπλασης συγκεκριμένων περιοχών
- Ανάπτυξη ειδικού προγράμματος «ανοικτό μουσείο αντισεισμικής αρχιτεκτονικής»
- Φωτισμός μνημείων και κεντρικών χώρων και αποκατάσταση κοινόχρηστων χώρων
- Ανακατασκευές - αποκαταστάσεις όψεων κεντρικών δρόμων

ΑΞΟΝΑΣ 4

Περιβαλλοντική αναδιάρθρωση και ενεργειακή αναβάθμιση

1. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, ανάδειξη σπάνιας ομορφιάς τοπίου, διατήρηση και αποκατάσταση από καταστροφές και αλλοιώσεις

Μέτρο 4.1. Ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία των βιοτόπων του νησιού

- Ενιαίος φορέας διαχείρισης περιοχών Natura, σήμανση και πληροφόρηση
- Αξιοποίηση και προστασία βιοτόπων οροπεδίου Εγκλουβής, δάσους Σκάρων, Αλυκών, λίμνης Μαραντοχωρίου, Καταρράχτη κ.ά.
- Μελέτη - κατασκευή οικολογικού πάρκου, μουσείου και ήπιων αθλητικών εγκαταστάσεων στις Αλυκές Αλεξάνδρου, και διευθέτηση χρήσης (από Δημόσιο)
- Δημιουργία Οικοτουριστικού Ιχθυοκαλλιεργητικού Πάρκου στη λιμνοθάλασσα

- Μελέτη - έργα προσβασιμότητας στο Φαράγγι της Μέλισσας

Μέτρο 4.2. Μέτρα προστασίας των ακτών από την διάβρωση

- Αποκατάσταση διαβρωμένων δυτικών ακτών και παραλίας Αϊ-Γιάννη
- Ενίσχυση ανατολικών παραλιών με άμμο
- Μελέτη - έργα αποκατάστασης και καθαρισμού για την προστασία του διαύλου

Μέτρο 4.3. Δασοπροστασία (εξυγίανση - ανανέωση δασών) - Συγκρότηση ομάδων εθελοντών για πρόληψη - πυρόσβεση

- Συγκρότηση Εθελοντικών Πυροσβεστικών Σταθμών και ομάδων εθελοντών

Μέτρο 4.4. Αξιοποίηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας

- Αξιοποίηση γεωθερμίας ως ενεργειακού πόρου εξοικονόμησης ενέργειας
- Εξοικονόμηση πόρων μέσω της ανάπτυξης σχεδίου εναλλακτικού φωτισμού
- Δράσεις εξοικονόμησης ενεργειακών πόρων σε δημοτικά και δημόσια κτήρια

ΑΞΙΟΝΑΣ 5

Κοινωνία αλληλεγγύης, παιδεία, υγεία, αθλητισμός

1. Κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη ιδιαίτερα ευάλωτων κοινωνικά ομάδων
2. Αλληλεγγύη ως αρχή, αξία και εργαλείο δράσης της κοινωνικής ζωής

Μέτρο 5.1. Σχέδιο δράσης για ανέργους

- Καταγραφή μακροχρόνια ανέργων
- Γραφείο στήριξης ανέργων, σύνδεση τοπικών επιχειρήσεων - ΟΑΕΔ

Μέτρο 5.2. Ανταλλακτικές μορφές οικονομίας

- Ενίσχυση δημιουργίας ανταλλακτικών μορφών οικονομίας (τράπεζας χρόνου) και δημιουργία κοινωνικής επιχειρηματικότητας για στήριξη ανέργων και άπορων

Μέτρο 5.3. Προώθηση έρευνας σε συνεργασία με ΑΕΙ για καταγραφή και αποτύπωση κοινωνικού χαρακτήρα προβλημάτων δημοτών

- Διοργάνωση έρευνας σε συνεργασία με ΑΕΙ για την καταγραφή και αποτύπωση προβλημάτων κοινωνικού χαρακτήρα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες

Μέτρο 5.4. Ενίσχυση κοινωνικών δράσεων και υποδομών παιδείας - βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών και σχολείων

- Δημιουργία βρεφονηπιακών και βρεφικών σταθμών
- Παιδικές χαρές (έλεγχος, πιστοποίηση, ασφαλής λειτουργία)
- Έκδοση «Κάρτας Κοινωνικής Συμπάραστασης» σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες σε συνεργασία με την τοπική αγορά
- Αναστολή πληρωμής χρεών προς τον Δήμο ανέργων και απόρων συμπολιτών
- Κατάργηση τροφείων κοινωνικών δομών και προγραμμάτων
- Δημιουργία νέων δραστηριοτήτων κοινωνικού χαρακτήρα (κοινωνικό φαρμακείο, ιατρείο, οδοντιατρείο, συσσίτια για απόρους)
- Κινητή μονάδα ψυχικής υγείας
- Καταγραφή ηλικιωμένων που ζουν μόνοι τους, ενίσχυση ΚΑΠΗ, ίδρυση 2^{ου} ΚΗΦΗ και συνέχιση - επέκταση του προγράμματος «Βοήθεια στο σπίτι»
- Δημιουργία κέντρου ψυχοκοινωνικής υποστήριξης οικογενειών, παιδιών, ανέργων μέσω παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών
- Δημιουργία θεσμού υποστήριξης «Νέα μητέρα στο σπίτι» σε συνεργασία με ψυχολόγους, μαίες και κοινωνικούς λειτουργούς
- Διαρκής εκστρατεία ενημέρωσης κατά των ναρκωτικών και του αλκοολισμού
- Χορήγηση κάρτας νεολαίας
- Στελέχωση νοσοκομείου και κέντρων υγείας
- Αναβάθμιση ΤΕΙ και στέγασή του σε δικό του κτήριο
- Εξεύρεση χώρου εγκατάστασης Ρομά και προγράμματα κοινωνικής ένταξης

Μέτρο 5.5. Προγράμματα για ΑμΕΑ

- Δημιουργία πακέτου τουριστικής προσφοράς για ΑμΕΑ, με την εγκατάσταση πλήρους υποδομής σε παραλιακές περιοχές

Μέτρο 5.6. Παρεμβάσεις στον τομέα του αθλητισμού

- Άθληση σε όλο τον Δήμο και επέκταση αθλητικών προγραμμάτων
- Σχεδιασμός, μελέτη και δημιουργία αθλητικού κέντρου
- Συντήρηση, βελτίωση και επέκταση υπαρχουσών αθλητικών εγκαταστάσεων
- Συνεργασία με αθλητικά σωματεία και φορείς για την ανάπτυξη σωματειακού αθλητισμού και τη δημιουργία παιδικών ακαδημιών ομαδικών αθλημάτων

- Δημιουργία γηπέδου beach volley και διεξαγωγή τουρνουά στο πλαίσιο του πανελληνίου πρωταθλήματος
- Δημιουργία υποδομών και πάρκου αθλητικών δραστηριοτήτων για ποδηλασία, κιόσκια, περίπτερα και μονοπάτια
- Επαναφορά του παραδοσιακού παιχνιδιού «τ' αμπαλί»
- Αξιοποίηση στρατιωτικής βάσης ως χώρου αθλητικών εγκαταστάσεων

Μέτρο 5.7. Εθελοντισμός

- Στελέχωση εθελοντικής ιατρικής ομάδας για δωρεάν ιατρικούς προληπτικούς ελέγχους σε ανέργους και απόρους
- Δημιουργία «Κοινωνικού Φροντιστηρίου» και εθελοντική προσφορά εκπαιδευτικών «Μάθηση στο σπίτι» για παιδιά με κινητικά προβλήματα
- Ενίσχυση της ομάδας του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας

ΑΞΟΝΑΣ 6

Διοικητική αναδιοργάνωση, κοινωνική συμμετοχή και διαφάνεια

Μέτρο 6.1. Διαφάνεια στην διοίκηση του Δήμου

- Πλήρης διαφάνεια στην διαχείριση των οικονομικών του Δήμου
- Συμμετοχικές διαδικασίες στην κατάρτιση του προϋπολογισμού του Δήμου

Μέτρο 6.2. Βελτίωση της σχέσης του Δήμου με τους πολίτες

- Λειτουργία του Δημοτικού Συμβουλίου Νέων με άμεση εκλογή και παράλληλη θεσμοθέτηση σημαντικών αρμοδιοτήτων σε θέματα άμεσου ενδιαφέροντος
- Ενίσχυση και περαιτέρω ανάπτυξη συστήματος ποιότητας του Δήμου για την διασφάλιση της βέλτιστης λειτουργίας του

Μέτρο 6.3. Οικονομική Αναδιοργάνωση - Δημοτική Περιουσία

Μέτρο 6.4. Αναδιοργάνωση υπηρεσιών Δήμου